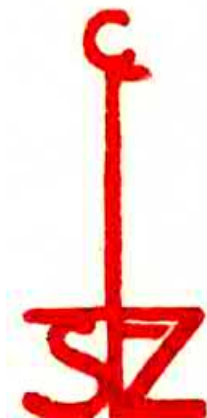

AZ ERDÉLYI SZÉPMÍVES CÉH
10 ÉVES JUBILEUMÁRA KIADOTT DÍSZKIADÁS

GRÓF BÁNFFY MIKLÓS
MEGSZÁMLALTATTÁL..

ERDÉLYI SZÉPMÍVES CÉH KOLOZSVÁR

GRÓF BÁNFFY MIKLÓS
MEGSZÁMLÁLTATTÁL..

REGÉNY

II.

23—34. EZER

ERDÉLYI SZÉPMÍVES CÉH KOLOZSVÁR

IV. RÉSZ

I.

Gyerőffy László a farsang közepe óta első előtáncos. Ez akkoriban még nagyon fontos állás volt a nagyvilág életében. Vele beszélnek meg a báladó mamák összes részleteit az adandó bálnak. Ügyességétől, mindenre kiterjedő figyelmétől függ az estély sikere, buzdító lendületétől az általános tánckedv, tapintatótól a zavartalan hangulat, találékony voltától a kotillon mozgalmassága és rendje. Mindez tőle függ, attól: vannak-e ötletei, fáradhatatlan-e és van-e elég tekintélye a cigány előtt és főleg arra, hogy a húzódozó ifjakat táncra, parancsolja, ha szükséges. ó, nagyon fontos állás, melyhez sok képesség kívántatik.

Gyerőffy a tisztséget részben Illésváry Edétől örökölte meg, aki január közepén elmátkásodván, visszalépett tőle. De csak részben, csak annyiban, hogy idáig Illésvárynak rendszerint segítségére volt. Ez azonban nem lett volna elég az öröklésre, ha utóbbi időben társadalmi értéke meg nem növekszik, ha csak az a szerény táncos marad, amilyen az utóbbi két évben volt, a Kollonichok és Szent-Györgyiek rokona ugyan, de csak szám, nem név, mégis csak „népség és katonaság“, akit előkommandíroznak, ha valamely leánynak nem akad párja a füzértáncban. Ehhez más is kell. Ahogy mondtam, ehhez tekintély kell, pozíció.

A tekintélyhez pedig a következőkép jutott. Egyik éjjel január elején odalenn a kaszinó egyik szeparéjában cigányozás volt. Kollonich Péter mulatott ott minden este és Zalaméry Kristóf. Tizenegy után kezdtek hozzá. Péter hívta le oda az unokatestvérét, amint már néhányszor, mert az odajövő nő — két táncosnő az orfeumból — csak éjfél után tudnak megjelenni, miután „lefestették“ magukat és átöltöz-

tek, jó hát addig muzsikáltatni és senki sem tudja úgy folvilány özni a bandát, mint „az a jó Laci“.

Több fiatalember is velük tartott, a Zalaméry udvara, mert Kristóf már maga ura lévén és nagyon vagyonos, vendégül látta a barátait. Ezek között Wuelffenstein is. Sok pezsgőt ittak és egy-egy nagy porció konyakot tányéröblű pohárból. Mikor a lányok megjöttek, volt tánc órákig párosán vagy szólószámként, libbenő szoknyákkal és sok tere-fere félvilági pletykákról.

Gyerőffy eléggé unta az efféléket, mert ritkán járván közéjük, nem igen tudta, kiről, miről van szó és ilyenkor is olyan mellékesnek, másodrendűnek érezte magát, mint annyiszor, ha társaságba járt. Ezért erősen ivott, hogy elkábítsa magát. Valamikor később megnézte az óráját. Már két óra is elmúlt! Pedig ő mióta visszajött Simontornyáról, most már nemcsak ambícióból, hanem Klára miatt is, hogy méltó legyen hozzá, hogy kiérdemelje, nagyon szorgalmasan járt a zeneakadémiára. „Reggel nyolckor ott kell lennem! — gondolta — ideje, hogy hazamenjek“. A lesötétített szeparéból, melynek dívánjain egy-egy férfival dőlingéztek és pusmogtak a lányok, könnyű volt kiszökni.

Az udvaron kellett átmennie, hogy a lépcsőházban hagyott felöltőjéhez jusson. Mikor a szabadba lépett, megütötte a hideg éjjeli levegő. Érezte, hogy sokkal többet ivott a kelleténél. Megszilárdította a lépéseit, nehogy tántorogjon.

Átjutva a lépcsőházba, megkérte a ruhatári huszároktól, van-e kaszinó-bérkocsi, mert tavaszi eső hullott és összeázna hazáig, ha gyalog megy.

— Egyik sincs itt, — jelentették azok — most vitték el őket. Visszajönnék hamar.

— Hát addig fölmegeyek. Tudassák, ha megjött valamelyik.

Az első emelet üres. A csillárok lefokozott villanással. Végigsétálva a sötét termeken, a belső grádics tetején világosság. Itt hát még vannak emberek, a kártyaszobában. Bizo-

nyára bakkoznak. Odament hát föl. Nem először. Párszor már volt itt és elnézte a játékot szenvtelenül és egykedvűen, pusztán, mert odalenn politikát beszéltek, ami őt nem érdekelte, lóversenyt vagy mezőgazdaságot, csupa olyan témát, ami távol állott tőle. Hát néha elnézte vagy egy óráig a „bacc“-ot.

Nagyon nagy játék folyt.

A kerek asztalnál vagy tízen. László úgy állt meg, hogy szemben legyen Szent-Györgyi Nesztivel. Szerette nézni ezt a nagystílű embert. Erneszt az ő Antal bátyjának másodunokatestvére. Hasonlít is hozzá, ugyanaz a magas, agárszerű termet, ugyanolyan vékony orr és szürke, fagyosnézésű szemek, azonban Neszti nem nyírott, hanem könuyulengésű, hosszú bajuszt hord, — a régi szőke gallok mellett viseltek ilyent — de az övé feketén nyúlik le a szája mellett kétfelől és ez valami megvető vonást kölcsönöz az arcának. Nagyon halvány. A bőre a kékes borotválású állatói fölfelé egyformán pergamenszínű mindenütt, tán mert legtöbbet éjjel él; ilyen az orcáin, a homlokán, tar fejének tündöklő kopaszságán is, mindenütt azonoszínű, mintha valami sárgás márványt csiszoltak volna fényesre. Nőtlen, óriási vagyona van. Ötven körül jár. És ez az ötven esztendő megér tán százat is, annyira kihasználta annak minden percét, kiélvezett mindent, amit vagyon, előkelő név, jó külső és kitűnő egészség nyújthat. Vadászott Indiában tigrisre, oroszlánokat lőtt Szudánban, falka után lovagolt nemcsak itthon, de Angliában és Franciaországban is, volt vitorlás yachtja a Riviérán és versenylovai minden turfón. A nők persze mindig bolondultak érte, de soha le nem kötötte egy sem, bár számtalanszor párbajozott miattuk, bizonyára ezt is csak sportnak tekintvén, valaminek, ami az élet mozgalmasságához tartozik; mivel pedig tán meg nem dobant a szíve semmitől, sem szenvedélytől, sem félelemtől, hát sohsem történt baja. A maga nemében tökéletes volt, mintha a századvégi társadalom benne mintát akart volna bemutatni, példányképét a nagyvilági embernek.

Birája mindennek, ami a „gentleman“ viselkedésére vonatkozik. Szükszavú ítélete döntő. Néha még némán is tudott

bíráskodni. Ilyenkor a monoklija beszélt helyette. Mert nála ennek az üveg tallérnak külön élete volt, akárha külön szerv volna. Láthatatlanul vékony zsinóron viselte és mikor föltette, a legkülönbözőbb dolgokat fejezte ki vele: humoros meglepetést, gúnyt, vagy figyelmet, bókot nőikkel, szigort férfiakkal. És mikor kihullatta szeméből az is beszédes és sokféle; jelenthette azt: „Ez az ügy számomra be van fejezve“, avagy azt, hogy: „Szamár vagy barátom” — és még sok mást, megvetést is és érdeklődést is a szerint, hogy a vele társalgónak milyen mondatánál ejtette ki a szemöldöke alól. Társadalmi hatalmának szimbóluma volt ez a monokli, amiként királyoknál a jogar.

A kerek bakk-asztalnál, melyet a zöldemyős lámpakorong ragyogóan bevilágított, még nyolcán. Illésváry Ödön, a Dönei, a volt elótáncos öccse; az alacsonytermetű kis Rozgonyi János, a híres trappertcnyosztó, és Árszenovics Zenó, egy bácskai milliomos. Ezek voltak Neszti gróffal a legnagyobb játékosok. Mellettük kisebb tételekkel még öten, kik bár nem vettek részt abban a rettentő' csatában, melyet sok ezres indulásokkal az első négy vívott, kisebb bankokat adtak és olykor „bementek“ egy-egy nagyobb tartásba.

A legkisebb tételekkel Pray Gedeon játszott. Teljesen vagyontalan lévén, hát nem vették zokon, hogy ahányszor hozzájött a körüljáró kártyacsomó, a „taille“, csak százkoronás „jeton“-t tett maga elé és magában sosem tartott semmit senkinek, hacsak már nagy nyeresben nem volt és megbizonyosodott, hogy az illetőnek szédületes pechje van. Ilyenkor fölfújta simára borotvált, paposán pufók arcát, behúnyta örökké nyugtalan szemét, mintha imádkozna és váratlanul megszólalt: „Bank!“, néha nagyon nagy összegekre is. Ez ugyan vajmi ritkán történt, de közismert volt: ha Pray Gedeon bankot mond, akkor már alig érdemes kártyát adni, — pusztá formáság csak! — annyira bizonyos, hogy megnyeri. Ő valódi hiénája vala a kaszinói bakknak, de hasznos ember mégis, mert mindig, mindenkor kapható játékra. És az 3 számára is hasz-

nos, mert óvatos és szemfüles létére ez évente csinos jövedelmecskét jelentett számára.

Illésváry Dönci és a törpe Rozgonyi között üres karoszek. Gyerőffy kissé hátravonta az asztaltól és leült. Egykedvűen hallgatta az örökké visszatérő azonos szavakat:

— „Adok“ — „Nem veszek“ — „En cartes“ — a tétek bo mondását és a gyöngyház vagy elefántcsont dantesek csörrenését. Bankó sosem került az asztalra. A nagy játékosoknak letétjük volt a komornyiknál és erre vették ki a játékszetonokat. Azok pedig, kiknek nem volt letétjük, egy bont írtak alá, mert minden kaszinótagnak ötezer korona hitelre van joga. Ezt persze rendezni keli negyvennyolc óra múltán.

Szótlán ült László és érdeklődés nélkül. Itt, ezek között is idegen ő. Mégis jó volt társaságban lenni, zavartalan nézni a játékot. Jobb volt itt, mint odalenn. Ott a szeparéban annyira másodrendűnek érezte magát. Nem egyenrangú vendég ott, hanem hasznosság, akár a cigányprímás, vagy a cimbalmos ! Régebben bizonyos megnyugvással viselte az ilyent; gyermekkori árasága és otthontalan volta előkészítették en:é. Eddig úgy vette, hogy ez a végzete. Mióta azonban Klárát a karjaiban tartotta, akkor egyszer ott Simontornyán az .ajtószárny és a fiókos kasztén között, másként érzett. Azóta lapangó lázadás öntötte el, ha vállveregető jóindulattal beszéltek vele, ha, mint ma este, azt mondták neki: „Gyere te is!“ ha fölszólították, hogy hegedüljön, ha szóltak: táncoltná meg az orfeumdivákat. Nem! Ez a pártoló hang, ez tűrhetetlen, ezt nem bírja többé elviselni. Ez nem méltó hozzá. Nem méltó ahhoz, akit Klára kiválasztott, mindenki más elé helyezett, akinek a száját odaadta. Annak a csóknak az emléke — mint valami puha, napsütötte gyümölcs, olyan volt a leány ajka, duzzadt és meleg! — és mindenkor szédült kissé, ha rágondolt

— ez az emlék a szívébe zárva olyan volt, mintha a világ legnagyobb gyémántját viselné magán titokban, melynek bűvös ereje van, de parancsa is, mely el nem tűrheti, hogy ennek a kincsnek a hordozója' ne legyen első mindenütt és mindenben. Most itt, a mai dorbézolás után, most, midőn az a

kelleténél több konyak és pezsgó fölfűtötte a vérét, harsogóbban hallotta magában ezt a parancsot. Nyugodtan és látszólag szerényen ült Illésváry mellett, de a keblében dac és elszántság.

A kártyatartó máhóni szánocska most érkezett Árszenovics Zenóhoz. Mielőtt osztani kezdett, az egész halom ötszáz- és ezerkoronást, ami előtte volt, maga elé tolta be, a fehér vonalon belül és azt mondta: — *Faites vos jeux!* — Várakozóan nézett körül, előrenyujtva éles görbe orrát, mely homlokából hirtelen ívelt ki, ami miatt „fekete kakadunak“ hívták igen találóan, mert a koromszínű üstöké is taréjként emelkedett a homlokán, bármiként pomádé-zta simára. — Nagy lószilva szemével várta, hogy tegyenek. Ő a galériának is játszott, sőt főleg annak. Hadd csodálkozzék az a három-négy kibic, kik magaslábú székeken szörnyülködnek e késői órában a játékosok mögött: anonim szemlélők, kiknek csak az ingmellül-fehéruk, de a fejük elvész a lámpa árnyékában és a szivarfüstben. Árszenovics a hírnevét ápolta. A nagyjátékosi nimbuszát. Ezért bármi nagy tételt kiadott, sosem vett be társat, sohasem felezett vagy retirált. Ez elv nála. Elv, melynek bölcs-teóriáját néha megmagyarázta a hódolatteljes báméskodóknak. Az asztal körüli társaság kirakott vagy tizenkét ezret. A bankár kilencet ütött. — Huszonnégy a bank! — szólt Zené és miután kivonta az eredeti gyöngyház boglyát és szépen két falacskába rakta a huszonnégy hosszúkás zsetont. Újr.: betolta a fény alá az arcát és a foghegyre biggyesztett szivar? mellől kérdezte: — Huszonnégy, kinek kell? — Illésváry Dönc' előtt már csak egyetlen árva ötszázás szomorkodott. klór sokat vesztett idáig is; gondolta, ha sikerül, ezzel rendezheti magát. — ha nem, akkor úgyis a hitbizományos bátyját, Edét kel' hogy ismét megvágja, mint már annyiszor. Reákopogott hát az asztalra. Ez azt teszi, hogy tartja az egészet. Megint kilencet dobott ki Zenó. Dönci papírt kért a komornyiktól és rájegyezte az összeget. Mostantól a „ponté“ — így hívják azokat, kik a bank ellen játszanak — apadólag tett. Nyolcezret ötöt, hármat, — később már csak egyet-kettőt, ha kelletlenül is, mert hiszen nem illik ilyen nagy játékost nem honorálni

mikor szerencsében van; majd újra erősebben raktak, hátha előbb-utóbb mégis csak vége szakad a „passe“-nak! Azonban még nem lett vege. Már tizennyolcszor ütött Árszenovics. Most már csak nagyvártatva tartottak. Már mindenki elvázott.

— Pour fairé marcher le jen! — szölt Szent-Györgyi Neszti és két ezres jelzésü gyöngyházat betolt a fehérvonál körébe szépen ápolot hosszú ujjáival. Maga maradt vele. Zeno ismét nyert.

— Tizenkilencszer üt már... én jegyeztem! — mondotta békétlenül Pray. — Megöl minket ez a bunyevác! — ő panaszkodott egyedül, pedig egész idő alatt csak egyetlen százkoronás csonttallért kockáztatott és ezt is visszaszívta, mielőtt kiosztottak. Számításból mondta; szerette színlelni, mintha veszítene. Ekkor jött föl alulról Wuelffenstein Frédi. A vastag szönyeg dacára is dobbantak a léptei — ő azt tartotta, hogy ez angolos járás és könyökeiket még túlzottabban meresztette széjjel, mint máskor, minthogy felöntött a garatra odalenn.

László mögött állt meg.

Árszenovics egymásra szotyogtatta a behúzott zsetonokat és előretolva hízásnak induló szép barna arcát, kérdezte:

— Négyezer, kinek kell?

Wuelffenstein e percben bökte meg a László vállát:

— Kelj föl! Én ide akarok ülni!

Parancsoló hangon mondta. Nem mondta: kérlek. Csak így mondta: kelj föl! — akárha rendelkeznék vele.

Gyerőffyt elöntötte a harag. — Mit képzél ez magáról. Kinek nézi őt ez az ember!? — Nem, nem! Semmi áron föl nem kél. Inkább akármit, akármit! Egyetlen másodperc századrésze alatt végigcikázott rajta, hogy csak akkor maradhat ülve, ha játszik, másként pedig okvetlenül át kell adnia a helyét, ezért előre rugtatva az asztalhoz, bekoppintott a körbe és kimondta: „Bank!” Mindenki ránézett, annyira váratlan volt, hogy belép a játékba és ekkora összegre bankot mond. Annyira tiszteleteméltó az a meggondolt egyetlen szótagú szó. Még Wuelffenstein sem erősködött egyelőre.

Árszenovics osztott. László szépen egymásra fektette a

két kártyalapot és várt, míg a bankár szól. Mikor az kiejtette: — Je donne! — Ő megvillantotta őket gyorsan, úgy ahogy geszti gróftól látta, korántsem gusztálva, hanem hirtelen. Hatja volt. Tehát azt mondta: — Non! — Arzénnek is annyi. — En cartes! — jegyezte meg valaki találóan, de fölöslegesen. A lejátszott kártyát László — ő csakis erre vigyázott — pontosan dobta be abba az öblös bőrtálba, mely az asztal közepén tátongott és melyet „panier“-nek hívnak, kosárnak, minthogy játéknál minden szakkifejezés francia. — Új osztás. A bank nyert. — Kérek egy kreditet! — szólt hátra Gyerőffy a komornyiknak. Pár pere múlva már előtte feküdt a bon, már alá is írta és kiborítván a tálcáskából a tartalmát, négy ezrest átsúsztatott Arzenovicshoz. — Parancsolod mégegyszer? — jogod van hozzá: droit de suite! — kérdezte az. — Nem, köszönöm — felelte László.

— Hát akkor kelj föl már — szólalt meg mögötte Wuelffenstein — mondtam már, hogy ide akarok ülni!

Gyerőffy a vállán át visszazérett. Összeszorított fogakkal, de nyugodtan válaszolta:

— Én itt maradok.

— De én előbb szóltam, te még nem is voltál a játékban!... Ez az én helyem!

Szent-Györgyi Erneszt föltette a monokliját és közbeszólt:

— Senkinek sincs helye, amíg nem mondta: passe la main. Ez szabály. Te pedig nem mondtad. Gyerőffy se mondta, de már előtted belépett a játékba.

E kijelentés után Wuelffenstein nem erőszakoskodott, mert a monokli kihullott a Neszti gróf szeméből. Ez tehát fellebbezhetetlen döntés. Frédi átment a túlsó oldalra és ott odaült be sértődött pofával. Lászlónak, nagyon jól esett a Szent-Györgyi közbelépése. Elhatározta, hogy azért is tovább játszik. A megmaradt két 500 koronással egy-egy bankot fog adni, gondolta, mely közül, ha valamelyik beüt, hát kimászhat; ha pedig nem, akkor ezt az 5000-et nagyobb baj nélkül

ki tudja fizetni abból a 7000-ból, melyet félretett mikor a kiskorúsági adósságait rendezte.

A következő „coup“-t Zenó elvesztette, tehát László azonnal visszanyerhette volna a pénzét. Ez átvillant az agyán, de meg se rebbent az arca. Régi Önfegyelme most nagy hasznára volt. Csakis arra vigyázott: meg ne lássák rajta, hogy a vesztes fájdalmas neki. Hogy egyforma maradjon a hangja, nyugodtak a mozdulatai. A bankadásra elég hamar került sor, mert most a „ponté“ felé hajlott a szerencse. — Contrepasse van! — jegyezte meg valaki éppen olyan fölöslegesen, mint az előbb. A László bankjának azonban három nyérése. Ha most főikéi, hát csupán 500 veszteséggel távozik. Ő azonban, ahogy másoktól látta, megfelezte a bankot és a kétezret kiadta, dacára annak, hogy közben egyik inas följött volt és már jelentette, hogy van kocsí. Kilencet vágtak ellene, így hát csak 2500 maradt előtte. Ezzel tovább játszott. Néha most már tett is. Nyert vagy veszett. Inkább nyert. Később egyik banknál erős szériája volt. Húsz egynéhány ezres maradt meg belőle, mikor végül leütötték. De ő most sem kelt föl. Tovább maradt. Kellemes volt itt lenni. Szórakoztató, korántsem izgató. Számára csak számokat jelentett a zseton, nem értéket. Valóban játék. Az ember maga elé tol négy vagy öt szépen fénylő gyöngyházlemezt. Oszt. Slágert ütnek. Jó. * z ember áttolja a lemezeket oda, ahova kell, ennyi az egész. Másik tét, másik osztás. — Hat! — Elég? — Jó. — Az ember behúzza. És mindez kétségtelen, világos és nyilvánvaló. Ha az ember „Vorhand“ kétségtelenül előbb jön, mint akárki más. Mindnyájan egyenlők. Egyenrangúak. Csupán a szerencse dönt. Akinek többje van, az nyer. Akinek kevesebb, az veszít. Csak egy dolog fontos: a helyes stílus. Szenttelen arc és egyenlő mozdulat. Játék. Akár színpadon. Előre meghatározott szerep. Igen! Nagyon kellemes mindez. És talán először érezte azt, hogy befogadták maguk közé fönntartás nélkül.

László végül némi veszteséggel kelt föl a játéktól, mert közben éppen olyan érdek nélkül adta vissza a nyereséget,

mint mikor szerözte. Tán, ha reggel 5-kor nem bomlik föl a játék, tovább is maradt volna, annyira jól érezte magát és annyira valótlannak tetszett, hogy azok a táblácskák, melyeket ide-oda dobált, pénzt, nagyon sok pénzt jelentettek. Az 5000-es bonját a komornyiknál a hiányzó 1500 koronára javította ki és hazament.

A havaseső már megállt akkorra. Enyhe fagy váltotta föl, mely üvegtükkal szórta be a járdát. Könnyű léptekkel sétált haza. Valami élénk frissesség töltötte el. Levette a kalapját. A borgőz már rég elszállt a fejből, de jól esett így menni végig a sötét körúton, melynek gyér lámpásai alig pislákolnak a kormos reggelben.

*

Délutánig aludt. Miután felöltözött, megpróbált dolgozni egyik partitúrán. Nem ment. Máshol volt az esze. A tegnapi éjjel emlékein. Abbahagyta a hiábavaló munkát. Elveszett nap ez — gondolta, majd holnap hozzálatok! — Estefelé a kaszinóba ment, a veszteségét kifizetni. Ott is vascoráit. Az egyik társasasztalnál örömmel szorítottak neki helyet. Valahogy másként fogadták, mint eddig. Megbecsülték. Megkérdezték mit tart erről vagy arról a dologról, amit eddig soh'sem tettek; és ha szólt, odahallgattak. Volt valami elismerés a hangjukban, majdnem tisztelet. Mert mindnyájan tudták, hogy az éjjel kártyázott. Hogy nagyban játszott. Azt is ismerték, amit Neszti gróf mondott róla eltávozás közben, azon az egyenletes orrhangién: — Igazán szépen játszik ez a fiatal G'yerőffy. II a excellent style. Ritkán látam kezdőt, akinek ilyen formái volnának. — Ez a dicséret azonban csak a betetőzése volt a László sikerének, ami azt leszögezte, szavakban kifejezte, nyilvánvalóvá tette. Mert a dolog lényege ¹ az, hogy a kártyás az igazi úr. Hogyne lenne az? — Valaki, aki sokezer koronára egyszerűen odamondja: „Bank!“ Van-e ennél nagyobb, úribb gesztus? „Bank!“ Ebben minden benne van: felsőbbtség, akarat, nyugalom, gyors elhatározás, bátorság és ami föbb, megvetése annak a silány pénznek. Pláne, aki szépen csinálja, kellő nembánomsággal.

— „Bank!“ Ha elveszti, könnyedén áttolja a zsetont és visszaszól: — Kérek cigarettát! — vagy — Hívják föl az ét-pincért! — mintha misem történt volna. És ha nyer, akkor is nyugodt; nem mosolyog, nem hengeg, nem örül, nem is beszél többet a kelleténél, csak azokat a megszentelt liturgikus szavakat ejti ki: — Je donne ... Non ... Faites vos jeux ... les cartes passent... — vagy: — a vous la main... — mindezt olyan márvány arccal pedig, ahogy a pap mondja mise közben: — Dominus vobiscum ...

És másként is legnagyobb úr a kártyás. A legjobban él. Mert hát számba se jön, ha az ebédje 120, ha a Bordeaux üvege 60 korona? — Ez mind semmiség; ha másokat is vendégel, az se nyom a latba, hiszen éjjente 10—20 ezret nyer vagy veszíthet? Senki, a legnagyobb milliomos sem él úgy, mint a kártyás. Hogy ez mind meddig tart, az más kérdés. De ameddig tart, ő a klubélet valódi királya.

Mindezt persze ilyen világosan senki sem gondolta el, de mindenki érezte. Még az öreg urak is, akik délutánonként elsopánkodtak a fiatalság „szörnyű könnyelműségén“, jól tudták, hogy a kaszinó akkori nagy luxusa, kitűnő konyhája és kényelme, jórészt a kártyapénzen alapszik, ami pedig abból a házárdozásból származik, amit odafönn folytatnak a másodemeleti szobában, nem pedig az ő tarokk- vagy bé-sigue-j átéukból.

László roppant jól érezte magát. Egy üveg pezsgőt is bevágott, amit máskor meggondolt volna és Zalaméry félretett saját „Armagnac“-ját, mellyel az megtisztelte, szakértéssel tudta élvezni. Nyilván gyorsan fejlődött László. Amikor később fölmentek a bacc-hoz, nem kellett semmi biztatás ahhoz, hogy beüljön. Magától értetődő. Az hogy ismét kivehette a kredifjét, bizonyította, miszerint már is fizetett, amit nagyrabecsüléssel vettek tudomásul tegnapi társai és ez megalapozta a hírnevét.

Ez volt tehát a nyitja, hogy László első előtáncossá léphetett elő. A farsang közepén ez a fontos állás megürült. Ez

adta hozzá a szükséges tekintélyt. És a módot is erre. Mert költséges foglalkozás ez. Mindenütt ott lenni. Mindig első lenni, fix-fiáker is kell, sok jólszabott divatos ruha, éjjente legalább két frakking, ha nem három, — mert nincs rondább, mint az összeizzadt táncos — sok extra-bukett pikniken vagy urakbálján, ilyeneknél és bálutáni eigányozásnál mindig pezsgő és kellő obulus a primásnak. Mindez persze sokba kerül. Tán meg is gondolta volna, ha nem kártyázna. Nem mintha nyeresben lenne. Nem. Egészen véve veszett. Az a néhány ezer koronája, amit rezervának tartott, hogy ne keljen tél közben a gazdatisztjéhez fordulni, hamarosan elúszott. De ő már előbből ismert néhány jó uzorást. Volt hitele náluk. Nagykorúságakor alkuvás nélkül fizetett. Bizonyára ezek tudakozódtak is miye, hol van és mennyi és egyelőre könnyen adtak neki pénzt, persze busás kamatra. Így tehát, ha nyert hát bővön volt pénze, ha pedig veszett, akkor kikerekítette jócska összeggel, hadd maradjon valami fölösleg.

•

Mint előtáncos kitűnően bevált, óriási animót tudott csinálni. Sok új figurát talált ki a füzértánchoz, furcsa ötletekkel gazdagította a kotillon kissé elavult tradícióit. Több jó új csárdást is hozott; a cigány tán soha ilyen kitűnően nem játszott, mint az ő uralkodása alatt. A mamákkal is foglalkozott hódolatteljes megértéssel. Nemcsak a házat tartó és báladó legnagyobb dámákkal, kikkel előző délutánon hosszasan megtárgyalt minden részletet, de azokhoz az árva anyákhoz is, akik reménytelen vitték világba másodrendű lányukat és kik egész éjszakákat szomorú megadással töltötték a' büffé asztal mellett vagy bálterem falánál bóbiskolva, azokhoz is volt egy-egy hizelgő szava. Nagyon népszerű lett László.

•

A vadászat óta Klárát nem látta viszont. A karácsonyi ünnepekre ugyan megvolt híva Simontomyára, de nem ment el. Nem ment, mert megérezte, hogy a nagynénje, Ágnes her-

cegnő csak ímmel-ámmal hívta meg. — Gyere ki hozzánk, ha nincs jobb dolgod... — ez nem hangzott valami biztatóan. Érezte, hogy csak formaságból hívja és még élénken sajtogott az a sértés, mikor Kollonichné olyan parancsolóan elutaztatta a házától. Hirtelenében azt felelte hát, hogy Erdélybe kell mennie az ünnepre és az újévig tartó rövid hétre az ottani dolgai miatt. Aztán nem ment oda sem, hanem Pesten maradt egyedül. Utólag roppant megbánta, hogy lemondott, de már nem változtatható. És a karácsonyestét egyedül töltötte abban a ronda kis legénylakásban, hosszan maradván fenn egy incompinc kicsi karácsonyfa mellett és visszagondolt arra a sok ünnepestére, melyet gyermekkorra óta Kollonichéknál töltött.

Maga elé varázsolta Klárát, ahogy annyiszor látta.

Klárát, mint kislányt, kibontott hajjal, sarkalatlan cipelők és fehér szoknikban, Klárát copffal, mint szörnyen cingár serdülő leánykát, Klárát még a tavaly, akkor is még kissé soványan és csak a szeme volt gyönyörű, ahogy fehér csipkeruhában állott a karácsonyfa ragyogásával a csapott vállai mögött. Mindezt mennyire élően képzelte el! Amúgy is sötét legény szobájában eloltott minden villanyt és az asztali műfenyőcskének csak egy-egy gyertyácskáját gyújtotta meg, hogy tovább tartson ez az önsanyargató szentestéje. Maga elé a rajzablára, mely íróasztalnak szolgált, arra tette a fácskát és közelülve hozzá belenézett abba az egyetlen kicsi gyertyalángba. Így ápolta a fájdalmát.

A fácska mellett teáskanna és rumosüveg, hogy elkábuljon, hogy aludni tudjon, felejteni tudjon. Sok-sok csészével ivott.

Végre az utolsó gyertya is leégett. Fojtó viaszszag töltötte be a szobát. László bizonytalan kézzel megkereste a kapcsolót. Felhörpintette az utolsó csészét — ebben már tán több mm volt, mint tea — és lefeküdt. Mélyen és lomhán aludt, álom nélkül és nagyon hosszan, majdnejn másnap délig.

Mikor fölkelve kilépett a nappaliba, még mindig égett ott a villany. Az este elfelejtette eloltani.

*

A szent-este volt e fájdalmi korszak legsötétebb órája. Később a kártya, bálók és az előtáncosság visszaadták jó részt azt a magabizást, mellyel Simonvásárról tért haza. A Zeneakadémiára már persze nem járt. Erre nincs idő. A délelőttöt átaludta. Mégis csak kell valamit aludni! Délután pedig sok társadalmi kötelezettség és sok elintéznivaló, farsang után majd elzárkózik újra, ahogy az ősszel és behozza, amit mulasztott. Addig nem lehet. Lehetetlen. És ez szép, szép élet és nemsokára KoHonichék megjönnek és Klára és minden tánc, minden virág, minden dallam, minden siker, amit elért a nagyvilágban, azt mind az atlaszcipős kis lába elé fogja rakni, mikor visszatérnek Párizsból, most február közepén, hova ruhacsínált Más miatt utaztak.

*

Megjöttek. Az este bál volt; piknik a kaszinó alsó helyiségeiben. Ő a kisebbik első szalonban állva gépiesen üdvözölte a bevonuló mamákat, lányokat, mert az előtáncos az ilyen bálnál úgyszólván háziúr. Folyton az ajtót figyelte egyenes tartásban, hogy az új frakkja, melyet nemrég Angliából rendelt, jobban szoruljon a vállára, hófehér mellénye karcsún öblösödjék a derekán. Valóban kitűnően nézett ki, jólápoltt barna, hullámos hajával, frissen borotválva, roppant karcsúan és elegánsan, sáfránsárga szegfűvel a széles kihajtás selymén.

Dacára, hogy a mind számosabban beömlő hölgyektől nem láthatta a bejárást, megérezte, hogy most jött meg Klára. A szíve kissé magosán vert. Valóban pár pillanat múltán ő lépett be az anyjával. Mintha hirtelen fényesség töltene be a szobát! E tündöklés közepén Klára, kinek akár fehér túllruhája, halvány vállalai világítanak belülről, mintha onnan indulna az a sugárzás, ahogy szentképet vesz körül lobogó arany lángolás, mely mindent eltüntet maga körül és ő csak magában van a ragyogás gyémánt, kére-

tében, mintha a húsos szája és a mosolygó szemei, mintha csak az volna egyedül és senki, semmi rajta kívül az eddigi sötétes szalonban.

Ágnes hercegné két ujjal megpaskolta az ifjú orcáját. — Hogy megemberesedtél, Laci öcsém — mondotta Kollochné, de a szeme hideg maradt. Aztán tovább lépett azzal az ő királynéi merev tartásával a többi hölgyek közé. Klára keze, ez a majdnem csonttalan kéz, mely mintha elolvadna az ember markában — visszaemlékezően szorította meg az övét. Ez volt az egyetlen halk emlékeztető arra az igézetes percre. Aztán tovább ment ő is. Lászlón a boldogság hulláma száguldott végig. Mintha ostromra menne, úgy siklott a bálterem-ajtóba és beszólt: — Valcer! — Fölkapta az unokatestvérét, a kis Szent-Györgyi Magdát, áld véletlenül karja ügyébe esett és befutamodva pár lépést „links-links“ perdült el vele az aranyszínű parketten. — Ő itt van I Itt van végre! Újra itt! — A dallam ezt énekelte hármassal, minden fordulatnál. — Itt! Itt! Itt! Itt van végre!

Minden este bál volt ezután. Így hát mindennap találkoztak, de mindig nagy társaságban, tündöklő csillárok fényében, virágnak öltözött lányok sokasága között. Egyedül sohasem maradtak, beszélgetni sosem tudtak, bár füzértánc után a vacsoránál László mindig Klára jobbára ült. Ő, mióta előtáncos, a kotillonra nem kért föl soha senkit. — Az előtáncosnak ne legyen párja a kotillonnál — hirdette a többieknek — mert annyira elfoglalja a rendezés, hogy a táncosnéja folyton egyedül marad! — Ezt mint tantételt állította föl. Jól is hangzott. Nobilisán. Okosan. Logikusan. De a valódi ok az volt, hogy a füzértánc és a souper összetartozván, ő szabad akart maradni, hogy majd ha Klára megjelen, melléje juthasson önállóan és ne legyen párja, akivel foglalkoznia kell. Így is történt. Ez Íratlan szerződéssé lett közöttük. Klára mikor valamely asztalnál elhelyezkedett a táncosával és László valami miatt késett, maga védte meg számára a jobboldali szomszéd székét.

A farsang utolsó két hete úgy suhant el, mint valami álom.

*

A böjt alatt nap-nap után ebédek és kisebb-nagyobb estélyek tágas palotákban, hiszen akkoriban nagy élet volt Pesten. Némely paloták politikai központok is, hol más-más színezetű pártemberek vitték a szót, bújtak meg egy-egy sarokban tanácskozni, a követendő taktikáról és hol a családhoz tartozó nőle hevesen verbuváltak híveket annak a csoportnak, melynek vezére, vagy alvezére az ő családjukhoz tartozott. Vitatkoztak közjogról és királyi hatalomról és gyakran igen nagy sikerrel korteskedtek, hiszen csak a csinosait vállalkoztak erre és nehéz ellent állani olyan okfejtésnek, amit piros, szép szájak, sokat ígérő szemek hirdetnek. Bolognában a guelf és ghibellin időből fönmaradt sok várszerű palota, mindenik egy-egy híti horgas toronnyal, melyek tetejéről egymással háborúztak a Malvezziék, Malatesták. Lambertazzik és Gerenceik, egymás nyakába forró szurkot ejtettek és mérgezett nyilakat; Budapesten ilyen tornyok nincsenek, de nem volt hiány sem égő szurokban, sem mérgezett nyílban.

László a szalonokban mitsem érzett mindebből, mindennek csak társadalmi oldalát látta, politikai szándékkal nem is foglalkozott vele senki, hiszen nem törvényhozó, hanem előkelő táncos, szóval ember is, kitől nem lehet elvárni, hogy bár vitatkozással segítse az egyik vagy a másik érdekcsoportot. Ő nagyon élvezte ezt az életet már a szépségéért is, de azért is, mert Klárával beszélgethetett nap-nap után, gyönyörködhetett ahogy járt, ahogy állt, ahogy leült, ahogy fagyaltot evett.

Gyerőffy minden este megvolt híva valahová, nemcsak soirée-ra, de ebédekre is, ami azelőtt alig történt vele. Most valóságos lajstromot kellett tartson a meghívásairól, annyi volt.

Néhány muzsika-estélyt is adtak egyes házak. Az operai művészek adtak elő ilyenkor, vagy valamelyik virtuóz és Berédyné néha; a szép Fanny. Ő ilyenkor magával hozta a kor-

reputációját, egy töpörödött kis vénkisasszonyt, ki valamely mellékajton láthatatlan besurrant és mire észrevették már a zongora elüti íá ült, mint fekete dosztinba bugyolált halmoeska.

Egyik ilyen estélyen az öreg nőcske utolsó percben üzente, hogy nem jöhet, beteg. A szép Fanny száma elmaradt volna, ha László nem ajánlkozik. Így került most Gyerőffy a Berédyné közelebbi körébe. Eddig a farsang alatt gyakran találkoztak ugyan nagyobb házibálokon, de csak köszönés, kézsók és egy-egy valcerfordulóra. Berédyné macskaarcára, ha Lászlóval szót váltott, kissé gúnyos mosoly íródott. Sohsem szólította magához, nem is tartóztatta, ha ott állt mellette, sőt küldte a kötelessége után. Csak messziről figyelte azzal a hosszan vágott álmosnak látszó szemével.

— Tehát most újra szerencsém lesz Grófnét kísérhetni, — mondotta Gyerőffy, miközben a zongorához mentek → én bármikor nagy örömmel tenném.

— Ó, maga most mással van elfoglalva! — kacagott Fanny a László arcába.

Kétértelmű mondat. Sok társadalmi kötelezettségére is vonatkozhatott és a Klára iránti szerelmére is. Az asszony bizonyára arra is gondolt, hogy hívása dacára a fiatalember nem jelentkezett nála, csupán kártyát dobott, de nem kereste föl. Ez tulajdonképpen illetlenség, ő azonban nem haragudott mégse. Mert megértő lény. És a férfiak ismerője. Tudta: olyankor, ha valaki bele van bolondulva egy lányba, békén kell hagyni. Várni kell. Ápolni a kapcsolatot, de várni. Ez a legokosabb. — Majd!... majd tán később. Ha alkalom adódik. Ha majd baj lesz. Majd akkor. És d jól ítélte, hogy. eZ a László—Klára-dolog simán nem fog menni. Majd akkor és ha neki még kedve lesz ehhez a fiúhoz... majd akkor meglátjuk ...

A Fanny előadása Lászlót ismét úgy bővölte el, ahogy az őszön ott Simontornyán. Olyan hatalmas, nemes ízléssel énekel, annyira átszellemült ez az asszony a muzsikája által!

Mikor befejezték, társául érezte a zenében. Talán a szép Berédyné is csak ezt érezte.

— Szabad maga, Gyeróffy, jövő szerda este? Minden szerdán kis ebédet adok. Ó csak pár ember. Érdekes, intelligens emberek. Jöjjön el, ha nincs jobb dolga!

László kivette azt a kis kartonlapot, melyre meghívásait jegyezte.

— Szerda? Szabad vagyok.

— Hát akkor jöjjön. Fél kilenc. Nem frakk, csak szmoking. Egészen kis ebéd.

Minden kacérság nélkül ejtette a szókat Fanny, egészen hűvös hangon és aztán vissza sem nézve, távozott és a közönség közé vegyült, hol körülvette sok férfi és nagyrész udvariasságból gratuláltak neki.

László Klárához tért vissza.

— Gyönyörűen énekel Berédy grófné! — mondotta lelkesen, mikor leült a leány mellé.

— Ütálom ezt a macskát! — mondotta Klára. A zene azonban még nagyon harsogott a fiatalember szívében; annyira elfoglalta még, hogy e szó elröppent mellette.

IL

Következő szerdán Gyerőffy felhajtattott a várba, ahhoz a kicsi budai palotához, melyben Berédyék laktak. Finom kis épület, késő Mária Terézia. Eredetileg bizonyára polgári ház, melynek apró szobáit összeütötték nagyobb termekké. Így az inkább szűkös lépcsőn fölérve, hosszú galérián kellett végigmenni az egész udvar mentén, hogy az ember a bástyára néző szalonhoz jusson, hol a szép Fanny a vendégeit várta.

Itt ismerkedett meg László Berédy né férjével, ki soha sehova sem járt és ismeretlen célokkal gyakran volt távol. Koros ember, lehet vagy húsz évvel idősebb, mint a neje. Széles, lomha, kövéres. A haja vöröses szőkére festve és az a néhány szál is, mely bajuszként szerepelt az orra és a szája között. Kevésbeszédű ember, merevnézésű szemekkel. Az ajkai vékonyak és olyan léniaegyenesek, mintha késsel vágták volna el a bőrét. Ez valami furcsán kegyetlen vonást kölcsönzött az arcának. Nagy kövér kezein halvány szőrök és nagyon sok köves gyűrű. Lehet, hogy nagy vagyonát akarta fitogtatni ezzel a sok gyémántos ékszerrel. Hölgyvendég csak kettő, a szép Fanny szegényes unokahúgai. Az egyik csinos és semmitmondó asszonyka, a másik idősebb leány, csinos, de érdektelen az is, kik cousine-juk kedvéért úgy tettek, mintha rajongnának a zenéért. Igazában elég távoli rokonok, de Berédy né pártolta őket, mert dinerhez szükséges, hogy nők is legyenek; ezek pedig bármikor kaphatók és senki figyelmét magukra nem vonják. Kacagtak, ha kellett, mosolyogtak mindig, olykor azt mondták: „nagyszerű“ vagy, „ó be jó“, zenéért „egészen odavoltak“ és nem szóltak bele semmibe. Történelmi drámákban vannak ilyen szerepek, kik a színlapon mint I. és II. udvarhölgy vannak csak megjelölve.

A férfiak átlalában mind érdekesek. A fővendg, — ő a háziasszony jobbán — az öreg gróf Szelepesényi Károly belső titkos tanácsos és sok nagykereszt birtokosa, több ízben személyékkörtili mfaiisztor és az aranygyapjas rend lovagja, melynek pic miniatür jelvényét a szmokingján is hordja, mert ezt mindenkor köteles viselni. Hatvan év körüli ember, de alig van néhány ősz hajszál a halántékán, a szőke rövid szakállában pedig semmi. Hatalmas termetű férfi, széles Valinkkal, díjbirkozó szügyű, de korántsem kövér. Azt mondják minden nap asszózik egy vívómesterrel, hogy a kondícióját tartsa. Nagy gyűjtő; a legénylakása, úgy mondják, valóságos múzeum, melyben nemcsak sok kitűnő régi műtárgy, de lépést tartva a korrall; a legjobb mai mesterektől képek és bronzok, mert ő már akkor vásárolt tőlük, mikör elsőben föltűntek. Kevesen látták ezeket, egy-két asszony csupán, de ezek nem beszélnek róla, ő csak saját öröme gyűjt, és nem fltogtatásból. Muzsikában mindig nyilt ítéletű volt és maradt. Ahogy a hatvanas években már Wagner-páiti, úgy Strauss és Ravel újabb zenéjét ia. élvezni tudja ma.

A szép Fanny balján gróf Devereux (ejtsd: Devru), utódja Wallenstein egyik gyilkosának, ki ezért Magyarországon donációt kapott. Ahogy ez a kedves őse lándzsával tudott ölni, úgy gyilkol Devereux Alfons, a kis Fonzi, a nyelvével. Negyven körül lehet. Fialalabb éveiben a diplomáciában szolgált, azonban kilépett onnan, tán mert szellemesen gonosz sziporkázásait a főnökei nem nagyon appreciálták. Senki sem tud olyan maró furcsasággal pletykát mondani, illetlenséget olyan palástolt érthetőséggel mesélni, mint Q. Kicsi, csúnya, majomforma emberke. Nagyon mulatságos. Ott van még Solymár György, a költő. A közönség előtt ismeretlen. Nemcsak, mert kevés versét csupán bibliáid, alig száz példányban nyomatja ki, de azért is, mert nemcsak magyarul ír, de idegen nyelveken is, ahogy szerinte a téma megkívánja. Modemes formákat használ. Franciául Verlaine-szerű, németül Rilke-hez hasonlót. Kétségtelen, hogy dilettáns, de nagyon

finom és társadalmi szempontból így kellemesebb, mintha teljes értékű alkotó volna.

Még két férfivendég. Az egyik D'Orly Tamás, ő francia emigráns utóda, a híres báró D'Orly dédunokája, ki a forradalom alatt beházasodott egy gazdag magyar családba. Foglalkozása semmi, de kitűnően zongorázik. A legbonyolultabb darabot folyékonyan és pontosan lejátssza. Kissé gép-szerűen, de kitűnően. Nagyon tájékozott a zene világbirodalmában és kellemesen prelude-özik is gyöngyergésű futamokkal és olykor érzelgős harmóniákban. Világlátott, sokat utazott ember. Mióta szerelmes a szép Fannyba, ritkábban utazgat.

A másik vendég Wárday Imre.

Szelepcsényi, Devereux, Solymár és D'Orly gyakran látogatnak el Fannyhoz délután, rendszerint egyenként. Mindegyik a maga módján mulattatja el. A volt miniszter művészeti témákkal legtöbbször, Devereux szellemeskedéssel, D'Orly muzsikával, Solymár pedig gyönyörű szavakba öltöztetett rajongással. Wárday azonban soha. Ő csak a szerdai ebédkor lépi át a Berédy-palota küszöbét, máskor nem. Ez nagyon érthető is, mert végtelen unalmas ez a szótlan fiatal grófocská. Igaz, hogy csinos ember, jól mosott, egészséges és kitűnő termetű, de csak maga elé néz azokkal a bamba vízszinű szemeivel és nyilván nem tudja követni sem a szikrázóan gyors társalgást, villámgyors tréfákat, mert csak nagykesőn kezd kacagni, ha látja, hogy mindenki nevet, sem a zenei, vagy más művészeti okfejtéseket, amikről oly gyakran vitatkoznak. Az egyetlen, amihez ért, a földművelés, mert egyike a keveseknek, akik' óvart voltak a gazdasági akadémián. Ormányos bogárról, olasz sáskáról, műtrágyáról és sikértartalomról órákat tudna ő beszélni, dehát ez itt nem kell. Ezért hallgat is mindig. Valóban értelmetlen, miért hívja Fanny mégis az ő ebédjeihez ezt az unalmas ifjút, Bükor a többiek társaságban mind kiválók, szellemesek és mulatságosak!

Ezek a lakomák pedig nagyon tökéletesek. Az egész

lakás is, az is nagyon egyéni. A szalon hamuszürke selyem, modern, kényelmes dívánokkal és karosszékekkel, melyeken itt-ott egy-egy cukorrózsaszín párna piroslik. Különbözőféle bútorok. Mindenik azonban kitűnő ízlésű. Nagyon lakályos szalon. A hosszú galéria fala fával van borítva, az is hamuszürkére festve, több öles dívánok fölött, melyet méregzöld brokátlepedők takarnak, citromsárga és fekete párnák sokadalmával megrakva, honnan kényelmesen lehet hallgatni a háziasszony énekét, — mert ez a zeneterem is — vagy gyönyörködni az ő szépségében. A galamszín háttér előtt a nő szőkén vörösés haja úgy tündöklök, mint a láng.

A legtükéletesebb mégis tán az ebédlő. Lélektanilag is kitűnő. Nagyon sötét lambéria fel a hasonló mennyezetig. Csak az asztal világos, mert egész hosszában villanylámpák függenek, fődött, hatalmas fényforrás, mely oldalvást teljesen le van zárva, úgyhogy csakis az asztalra veti minden sugarát és a szoba korom-éjszakában marad. Az abroszon két nagy sokágú kandeláber, melynek gyertyái az ebédelők arcán, a virágkosáron és más egyéb ezüsttárgyakon minden árnyékol feloldanak. Minden vakítóan ragyog itt: a kristálypoharak, az arannyal beszórt hófehér porcellán, sőtartók és gyümölcsöstálak és az evőeszközök. Ez az asztali készlet valódi unikum. Francia művességű, az egész a XVIII. század legbolondabban kagylózott korából. Híres készlet Juste-Aurel Meissoniertől; minden darabja szignálva. Egy-egy villa, egy-egy kanál olyan nehéz, akár kisebbszerű buzogány volna, mindegyik kissé más, mindenik remekmű. Párizsban horrendum összegért vétette ezt meg Fanny a férjével, mikor az még nagyon szerelmes volt belé. Állítólag a Pompadour asztali készlete volt. De nem a tárgyak szépsége, sem a porcellán, üveg és virág tetőzte be az ebéd ritka tükelyét, még az ételek és borok válogatott volta sem, hanem az az ellentét a kissé hűvös, vaksötét szoba és az asztal pazar ragyogása között.

László azonnal megérezte ezt, mikor leült a vénleány cousine mellett. Nagy emberismeret és örömkeresés diadala

ez. A háta mögött fekete homály, kissé didergett is, mikor helyet foglalt. A némán kiszolgáló személyzet majdnem láthatatlan, csak egy-egy tál kínálkozik néha és újra eltűnik valahol hátul. Előtte pedig minden, ami jó és minden, ami szép. Minden élvezet, szemnek, száznak, minden érzéknek, gyönyörű virág, temérdek csillogó pohár, jég-ragyogású ércinesek tükröző csavarodásai, abrosz, mely vakít, annyira sima és habfehér és -a halvány rózsák fölött, mik tán ájuldozva pirulnak, mert leveleik nélkül, csupaszon fürödnek az ezüstök között, szemben pedig más rózsaszín ruhátlanság, a szép Fanny meztelen karjai, nyaka és mellei, honnan a ruhája — azt hinnéd — minden pillanatban lehullhat. Mögöttünk az élet, a sivár, hideg, kegyetlen élet, az a fenyegető és gonosz, — gondolta László — előttünk minden gyönyör, — étel, melyet tudással kell élvezni, sok-sok ital, mely mámorossá tesz, szépség, szín, fény, illat, rózsacsokor és rózsás asszonytest, minden, ami elfelejteti az élet könyörtelenségét, el még a halált is, mely tán hátunk mögött lappang titkosan a hűvöses szobának bakacsinjába bújva.

Valóban többet evett, többet ivott az ember e tudóan rendezett lakomán és vigabban, élénkebben beszélt mindenki, mintha felejteti akarnák mind, mi ólálkodik körülöttük a sötétben.

*

Ebéd után széjjelszóródtak a galériában. Feketekávé, sokfajta pálinkák, török és orosz cigaretta, finom havanna szivarok. A társalgás élénken folyt tovább. Az sem zavarta meg, mikor Berédy, miután elszívta a szivarját, fölkel, szer-tartásosan, de némán kezet csókolt a nejeének azzal a béka-vágá-sú szájával és búcsút intve a vendégeknek, kísétált az ajtón. Ez úgyszólván a programhoz tartozott, mert a szép Fanny férje soh'scm maradt este otthon. Hova megy ilyenkor, azt senki sem tudta, nem is kutatták és nem is bánta senki, maga a neje sem. És tán még vigabb lett mindenki a háziúr távoztával. D'Orly később néhány Gricg-et játszott igen jól.

Az idő gyorsan repült. Már éjfél ütött a kandallón álló óra.

Wárday Imre fölállt. Forma kedvéért a zsebóráját is megnézte és Berédyné elé lépett.

— Nekem most mennem kell... — mormogta bizonytalanul, miközben a nő kezére hajolt. Majd könnyen elkészönve a körtől, kiment.

László is fölállott. Úgy gondolta, az indulás órája ez, bár a többiek még nem mozdultak. Berédyné azonban visszatartotta:

— Eljön jövő szerdán?

— Így fejből nem tudom ígérni... — válaszolt László, arra gondolva, hátha Klárával lenne valami terv akkorra és ezért nem akarta magát elkötelezni előre.

— Nem is kell. Ha eljön, örülünk magának, ha nem — az se olyan baj. Nálam semmi formalitás nincs. De ha teheti, akkor jöjjön. Hát a viszontlátásra.

Csak most nyújtotta feléje karját -és vékony ideges ujjai a kelleténél kissé hosszabban szorították meg a fiatalember kezét, egy szempillantással hosszabban. De majdnem azonnal már a szomszédjához, Szelepcsényihez fordult:

— Mit is mondott, Carlo, arról az új olasz festőről? Segantini-nek hívják? És olyan jó? ...

László a lépcső tetején gyorsan öltötte fel a kabátját. Utóli akarta érní Wárdayt, hogy vele együtt menjenek le a Lánchídhöz.

De már nem találta sem a kapuban, sem a teljesen néptelen utcán, melyen pedig hosszan végigláthatni. Sehól senki, mintha a föld nyelte volna el. Kocsit sem hallott elhajtani a háztól, így hát csak gyalog mehetett el Wárday.

Így hát egyedül sétált le Budáról. Mikor a Dísz térhez jutott, több hintó érte utói; bizonyára a Berédy-palota többi vendégei is távoztak ...

*

Valóban roppant kellemesnek találta a szép Fanny ebédjeit. Mulatságosak, érdekesekek. Minden további szerdán oda-

ment, minthogy Kollonichéknál e napokon véletlenül semmi sem volt és más meghívást szerdára nem fogadott el. Igen, nagyon kellemes esték ezek. Párszor ő is zongorázott kéretlenül, annyira jól érezte magát itt. Az öreg Szclepcsényi igen jól nyilatkozott a kompozícióról, melyekből pedig a legvadabbat játszta. Ez nagyon jól esett. És úgy érezte, hogy ebben a társaságban nemcsak egyenrangúnak tartják, de különösebben megbecsülik. És ez nagyon jó érzés.

*

Így telt el március, április. László, mintha álomban élt volna e hónapok alatt. Klárával majdnem naponta látták egymást, de mindig társaságban, soha egyedül. Még mikor családias ebédre vagy villásreggelire volt híva a Kollonich-palotába, akkor is többen, Péter és Niki és Szent-Györgyi Magda vagy más fiatal barátnő és mindig a hercegnő figyelő szeme rajtuk. Nagyon vigyázni kellett minden szóra, minden mozdulatra. Volt ebben azonban valami gyönyörűség. Így nap-nap után együtt lenni, sétálni néha, később, tavasz nyíltaival tenniszezni is, mindig mellette, semmitmondó arccal beszélgetni, egy-egy halk, édes célzást érteni, elraktározni a szívében, mint mikor Klára séta közben, persze többedmagukkal, egy bútoros kirakata előtt megállva mondta azt: — Én mégis a chintz-behúzást tartom legszebbnek, az én szobám is ilyen. — Vagy amikor tréfából kártyát vetettek egy este és Gyerccffytól megkérdezte valaki, hogy számára vájjon ki a Coeur-dáma és Klára közbeszólt: — Én úgy hiszem tudom, de a játéknál azt nem szabad kérdezni. — Gyönyörű, gyönyörű, édes, varázslatos élet! Talán még szebb így, ilyen szótlanul, némán, ki nem mondottan; várakozóan várni, tudva egymás szerelmét, várni a teljesülésre, fölmagasztalásra, amely megjön biztosan, bekövetkezik előbb-utóbb, nem baj, hogy még most nem, hiszen bizonyos! Élni ebben a hitben, ahogy az ájtatosok a mennyországra készülnek, nem ma, nem holnap, tán holnapután vagy azután, valamikor, de nem sokára és ha sokára is, addig így élni együtt a ki nem mon-golt _jgén_şk bűbájos varázslétkörében és mintha a levegő kö-

zöttük is csupa ragyogás volna, mely testetlen, bár összeöleli őket és telve van szikrázó csillagokkal. Ezt érezte László, így élt. És minden szép volt és jó. Minden sikerült neki ebben az időben. Még kártyán is nyert többször, elég nagy összegct. Valamicskét vissza is fizetett az uzorásoknak. Persze nem sokat, nem mindent, hiszen sok költsége van, főleg pedig kell a pénz erre a gyönyörű gondtalan életre.

Klára is hasonlóan érzett. Neki is gyönyör ez a szóttan szerződés, mely összefűzte őket, a László közelsége, az a tudat, hogy mindent csakis ő érette tesz. Hú kutyái nézése, az az ezernyi figyelem, mely tömjéknént gomolygott körülte, búbájjal, illattal körül lengte az ő szerelemváró leánytestét. A várást azonban ő nem öltöztette abba a költői bizonytalan ködbe, mint László. Nő létere sokkal céltudatosabb annál, ő szándékosan várt, neki terve volt már készen. Május végén lesz nagykorú. Ha most kiobbantaná a dolgot, hosszas jelenetek következnenek az apjával, fagyos számonkérések a mostoha anyjával, ez mind, ha hónapokon át folyik, megmérgezné napjait, talán nem is bírná ki, még talán meg is adná magát. Hiszen eddigi életét mindig Ágnes mama kormányozta, nem könnyű máról-holnapra szembeszállani vele. Egyetlen ütközetet végig tud harcolni, de hosszú hónapokig és naponta, ó, az annival nehezebb! Igen, egy nap! Egyetlen napon el kell ezt fogadtatni, ez a legjobb! És nagyon félt is ettől a harctól, bár el volt szánva reá.

Sok éjszakákon felier szüzi ágyában eszelte ki mindezt. Néhány nappal a nagykorúsága előtt fog csak föllépni. Váratlanul, hogy ne gyűjthessék össze az ellenérveket. És számbavette a saját argumentumait sokszor. Egyszerűen, kissé ünnepélyesen is az atya elé fog lépni, mikor az első szivarját szívja a délebed után. Ilyenkor van legjobb kedvében. Péternek előre megmondja, hogy vigye el Nikit. És mikor csak hármásban lesz a szüleivel, megmondja. Megmondja, hogy ő határozott. Lászlót szereti. Máshoz nem megy, csak hozzá. Senki máshoz. A jövőben sem. Soha! És az áldásukat kéri. Ez nem lesz könnyű. A papa tán nem is na-

gyon bánná, de a mostoha anyja — ő, az borzasztóan fogja ellenezni. — Azonban mit mondhat? — Hogy nem jó partié?

— Ez igaz, de hát ő, Klára tudja ezt; nem bánja; ezt akarja; nem kell neki fény és pompa, ő szerényebb életben is boldog lesz — ezt tudja — és másként soha, soha nem lesz boldog.

— Hogy nem osztrák? Hogy nem herceg? Hogy valami távoli erdélyi ember? Hogy nem elég jó család? — Nem! — Ezt Ágnes mama így nem mondhatja, hiszen ő is odavaló, László vérbeli nagynénje, a saját származását le nem szólhatja; az apja előtt pedig, ki korántsem snob, nem hozakodhatik elő olyan Montorio-félékkel és bécsi nagyravágásával. — Nem!

— Ezeket nem mondhatja. — Azt fogja mondani, ő, bizonyosan azt: hogy várjon, várni kell, meggondolni, nem. határozni, egyelőre várni. — E miatt jó a nagykorúság. Mintha fellegvár volna. — Meg fogja mondani, hogy ő határozott, hozzá megy, ehhez joga van! Az áldásukat kéri, semmi más. Ha pedig nem adnák, akkor is hozzá megy. — Ó, ez borzasztó lesz! Borzasztó — de csak így lehet. — Miből fogtok élni?

— a papa biztosan ezzel jön és hogy nem ad apanázst. — A válasz könnyű: — A nélkül is meg fogunk élni. Lászlónak van valami birtoka és én eladom az anyámtól reám maradt ékszereket! — Ez kitűnő a papa számára! Roppant fájna neki ez, neki, aki olyan büszke arra a gyémánt collier-re, a rmbin-butonokra, mindarra, amit szegény anyámnak adott, vissza pedig nem tarthatja, bár az ő trezorjában őrzik, ahhoz túlságosan úriember és olyan sokszor mondta is: — Mindez a tied, teljesen a tied!

Ezeket gondolta el Klára százszor és százszor. A száraz gondolatsor végén, mielőtt elaludt a képzelete, lassacskán mindig elvándorolt Lászlóhoz. Maga előtt látta szikár vágású arcát, összenőtt szemöldökeit, mitől olyan rejtélyes tudott lenni a nézése, elképzelte karcsú termetét, hosszú, zongorás ujjait és az ölelését és a csókját, mint akkor ott a simonvásári szobában. Mind ködösebb lett az elgondolása, de annál varázslatosabb. A kezei lassan, könnyen végigkalandoztak a testén, átcsúsztatva halkán a keblein, a combján. Mindez az övé

lesz, mindezt odaadja neki! Valami váró nyugtalanság rezgeti a bőre alatt, ahogy így egészen mozdulatlan feködt palyolatágyában és mintha elolvadna minden csontja az odaadás gondolatára^... Végül végleg elnyomta az álom.

Reggelente, midőn felébredt, legtöbbször a fejpárnáját találta a karjai között, mintha az ifjú vállát ölelné magához.

III.

Május hava mozgalmasan indult. Társadalmilag a tavaszi lóversenyzés miatt, mellyel kapcsolatban újabb báli szezon nyílik meg és politikában is, mert ismét összehívták a képviselőházat. Nap-nap után gyűlés a fölrati vita tárgyában, melyet a többségre jutott ellenzék arra használt föl, hogy a bukott Tisza-rendszert megbélyegezze.

Forró, harcias hangulat, melynek éle Bécs ellen irányult, még mindig győzelmes önbizalom a tömegben, csak a vezérek kezdtek aggódni a hosszú kormánykrízis miatt, de tehetetlen álltak a hazafias szólamok által följazott közvéleménnyel szemben. Egy-egy főember próbált más utakra térni, ami persze borzasztó fölzúdulást váltott ki. Így a szünet alatt Polónyi nyilatkozata bécsi lapokban, mely a katonai vívmányokat mellékesnek mondja. Tanácskoztak, hogy kizárják a pártból. Megtenni nem merték. De feszültség származott ezekből és gyanakodás a 67-esek és 48-asok között és kisebb csoportok között is, melyek folyton egymást figyelték, áru- lást szimatolván. Ilyen volt a helyzet, midőn Abády Bálint a fővárosba érkezett.

Naponta a parlamentben ült. A fölrati javaslatot tárgyalták. Hallgatta azt a sok gyűlölködő szószaporítást, ami az első két délelőttön át folyt, azt a sok sovíniszta frázist, mellyel egymásra licitáltak a szónokok. Hatásuk alatt mindig a támadott Tiszának, az öreg királynak adott igazat a lelkében és amennyire az ellenzéki álláspont felé hajtotta az, amit Bécs titkos terveiről Slawata mondott neki, annyira a másik szemponthoz hajlott, midőn ezeket hallgatta.

Formailag is nagyon közepszerű szónoklatok. Egyedül dr. Boros Zsigmond, a marosvásárhelyi ügyvéd vált ki a többi

közül, ő volt a felirati javaslat előadója. Igen szép formái voltak, nyugodt, tárgyilagos, nagyon kötött okfejtés, szabatos mondatok, majdnem irodalmian csengők, melyeket azon a bűgő orgonahangján adott elő az előadói emelvény magasságából és az egész megjelenése, szépen ápolt ásóforma szarkálla, magas homloka, kevés, de harmonikus karmozgása hozzájárult a hatáshoz. Az álláspontja persze a legszélsőbb ellenállás, önálló vámterület, önálló bank, magyar vezényszó a hadseregben, szóval mindaz, amivel a választáson korteskedtek. Igen nagy sikere volt persze. Mikor szünet lévén, lejött a pódiumról, még a Tisza-párton is akadt egy-kettő, aki megtapsolta.

A Ház képe ugyanaz, mint télen, amikor elsőben összegyűlt. Csak a hangulat változott. A diadalmas ellenzék pad-soraiban már nincs az a bizakodó parolázás, vállveregetés és győzelmes tréfa. Epésebbek, haragosabbak. Már csoportokra oszlanak. Bárrá és Ugrón a legzoltánabb Zoltánokkal ül együtt, ők a legharciasabbak; Kossuth Ferenc köre államférfiül nyugalmat próbál; az elnökké választott Justh Gyula emberei radikálisabbak és gyanakodólag nézik úgy a Kossuth gárdáját* mint Apponyiékat, kiket ál-48-asnak tartanak, pedig itt is van egy-kettő, kik népszerűség kedvéért megpróbálkoznak zaftos közbekiáltással túltenni a régi szélsőbaliákon.

Az egykori Nemzeti párt, Apponyi követői a félkör középig terjednek, hol az első sorokba Alkotmány-párt ékelődik közéjük, Andrassy csoportja, csupa finom, előkelő ember. Wuelffenstein közöttük. Pepita ruhát visel. Az embernek a szeme káprázik, ha reánéz. De Wuelffenstein komoly, ahogy törvényhozóhoz illik. Hátrább, fölnebb a Bánffy Dezső emberei és pártonkívüliek néhányan. Itt van Abády helye is. Majdnem már a karzati pillérnél.

Jó hely, majdnem közepen. Kitűnően lát, hall mindent innen; talál is a természetéhez, mely túlzott kritikai hajlar mosságával távoltartotta a többitől.

Rajta túl a bukott Tisza Szabadelvű pártja, mely azonban elég számos még, mögöttük a negyven horvát. Ezek delegátusok, válogatott emberek, kiket a zágrábi parlament küld ki; együttesen foglalnak állást és egymás között horvátul beszélnek. Miben sem vesznek részt, mert ők csak deklarációkkal élnek és csak közös természetű ügyeknél vannak jelen, mint például a föllirat.

Előttük és a szabadelvűek által körülvéve a nemzetiségi képviselők, mint elkülönült sziget. Teljes számmal vannak, tizenegyen. Szótlan, mozdulatlan várnak. A vita során közülük is felszólal majd valaki. Külön javaslatuk lesz. Most csak nyugodtan ülnek, idegenül, fagyosan. Ott van Mihályi Tivadar, a nemzetiségi klub elnöke, óriási fekete szakállával, körülötte Maniu, Vlád, Vajda Sándor, mindazok, kik későbbben szerepet játsztak, és az öreg Timisán Aurél, kinek nagy fehér bajusza mellett mindig valami humoros mosoly ül. — Szakasztott olyan, mint a Milóth papa! — gondolta Bálint, mikor meglátta.

Ezeket alul és tovább a jobboldali bejáróig az eddigi kormánypárt. Némák. Kedvetlenek, ők is teljes számmal. Csupán a párbajban megölt öreg Keglevich széke üres. Ott az első saroknál. Az ő hatalmas alakja hiányzik a képből. Az első padsor előtt néhány miniszter, Tisza a kormányfői helyen. Néha előhajlik a pultra és jegyez. Különben mozdulatlan. Odatúl pedig folyik a sok szó, a sok nagyhangú beszéd és mikor a szabadelvű párt hivatalos szónoka, Nagy Ferenc végigtalálja a javaslatot, nagyban kiáltoznak és háborognak.

Elég érdektelen ez a két első ülésnap. A harmadik már izgatóbb. Ekkor beszélt Mihályi Tivadar. Ez volt a nemzetiségieknek első felszólalása az újabb időkben, mióta kiléptek a passzivitásból. Csoportja közepén állt föl, a többiek hozzászorultak, mintha védelmezni akarnák. Szabatosan, kitűnő magyarsággal beszél. A többség feliratát nem fogadja el; mást, önállót terjeszt be, melyben a választójog reformja, új kerületi beosztás és a nemzetiségi törvény végrehajtásai kéri, mely utóbbit eddig ők sosem fogadták el. Erdély autó

nómiáját, ami pedig a szebeni pártprogramra egyik sarkalatos pontja, meg sem említi. Mérsékelt mondatokat használ. Mikor kiejti, hogy ők is tagjai a politikai magyar nemzetnek, megtapsolják. Két évi katonai szolgálatot javasol és az önálló vámterületről óvatosan nyilatkozik. A beszédje semmi izgalmat sem vált ki. Sokan benn sem voltak, hanem a folyosón várták, hogy végezzen Mihályi, mert azután lesz a hadd-elhadd, mikor Tisza fog fölállni. Erre mindenki besereglett. Hogyne! Hiszen ő ellene kell harcolni, csatázni, küzdeni, vértüket ontani az utolsó csöppig, — e szavak majd minden szónoklatban előfordulnak — mindhalálig és holtomiglan! ő az igazi ellenség, őt kell letiporni, még most is ő az ellenfél, bár kisebbségben van és már januárban lemondott.

Mikor föláll, óriási zsvivaj. Kossuth Ferenc hátrafordul; csitítgat. Szeretné, ha a pártja méltóságosabban viselkedne, európaiban, kormányképesebben. De csak lassanként ül el a zaj. Végre Tisza elkezdheti.

— Mint lemondásban lévő miniszterelnök, nincs jogom a képviselőház tárgyalásait irányítani... — mondja.

— Ügy van! Takarodjék! Pusztuljon! — ordítják túl-
nan össze-vissza, ő pedig áll merev szikárságában. Széles-
vállú sötét alakja keményen magaslik ki a bársonyszék piros
öbléből, egyik keze a csípője mögött, akár vívásnál, a másik
néha határozott rövid mozdulattal hangsúlyozza a szavát,
néha kinyújtott mutatóujjal kilövell és leszögez egy adatot.
Egyedül áll ott. Hiába van mögötte még mindig tekintélyes
tábor. Mégis úgy hat, hogy magában van mindenkivel szem-
ben. Egészen egyedül. A szava meggondolt és szigorú. Kissé
száraz is volna, ha nem érezné az ember a meggyőződés ere-
jét, ami mintha belülről fűtené a tárgyilagosan alkotott mon-
datait. Nem a fölírat egész tartalmáról beszél, — ezt már
megtette az ő nevében a párt hivatalos szónoka — hanem
egyedül az önálló vámterületről. Közgazdaságról szól csak.
Az ország mezőgazdasági kiviteléről. A nemzetközi árákról
és a vámközösségen belüliekről, búza-, liszt-, vágómarha-
árákról. Arról az óriási magyar érdekről, melyet számunkra

az osztrák tartományok piaca képvisel. — A parasztságot uszítja ellenünk! — kiabálják feléje, ő pedig folytatja hosszú okfejtését, számokat idéz, tabellákat és érveket. Több mint egy óráig beszél, az ő férfias, meggondolt, de mindig kissé támadó hangján, mitsém törődve a folytonos közbeszólásokkal. Mikor végül visszaül a karosszékebe, óriási láрма. Egy duzzadtarcú honfi feléje ordítja: — Bukott miniszterelnök ilyen szemtelenül ne viselkedjék! — Ez még Justhznak is sok. Elnöki megrovásban részesíti a közbeszólót. Nem nagy sikerrel. Hárman-négyen fölugrának a 48-as padokból: — Magunkévá tesszük! Mi is! Mi is! — és olyan zaj támad, hogy az elnök fölfüggeszti az ülést.

Közönlött mindenki a széles folyosóra. Minthogy Tisza és hívei rögtön eltávoztak, a koalíciós képviselők széjjeloslottak a tanácsterem mindhárom oldalán. Összeverődlek, itt négyen-ötten, máshol tízen-huszan egy-egy vezérlő ember köré annak fontossága szerint, kinek szavát hallgatták, jövődöléseit vagy bírálatát, hogy elkapjanak egy-egy mondatot, amit majd idézni lehet akár a kávéházban, akár a pártkörben, vagy mint saját ítéletüket lehet tovább adni. És ez igen hasznos, mert ez növeli a tekintélyüket a jámbor polgárok szemében.

A Mihályi felszólalásáról senki se beszélt, annál többet a Tiszээрól. Föl voltak háborodva. — A nemzet kívánságai ellen intrikál! — Az osztrákot uszítja ellenünk! — A horvátok állásfoglalása, kik az ő javaslatuk ellen fordultak, az is csalódás; csalódás, mert a lapjaik már napok óta hirdették, hogy velük szavaznak biztosan. — Itt valami titkos dolog történt, utolsó percben, a legutolsó pillanatban! — magyarázták egymásnak, mert ők politikai naivitásukban el nem képzelhették, hogy bárki is ne tartana ő velük, az ő jó szándékukkal, és aki teszi, az csak gonoszságból, rosszindulatból cselekszik. Hogy a népeket az érdekük vezérli, hogy ez érdekek megértése, összefogása, harmonizálása ad bármely kormányzatnak nyugalmat és erőt, arról fogalmuk sem volt. Ő

csak ellenséget láttak minden ellenmondóban. Ekkor fogamzott meg az az indulat, mely később, mikor uralomra jutottak, a horvát uralkodó pártot, Khuen-Héderváry hosszú bánóságának művét, letörte és a Dráván túl a szerb kialiciót juttatta uralomra a budapesti kormány rövidlátó akaratából.

Azt a hangulatot, mely a legutóbbi események hatása alatt kialakult, dr. Boros Zsigmond összegezte legkifejezőbben:

— Be kell látnunk, — magyarázta szép körmondatban a körülötte álló kollegáknak — hogy a mi föliratunknak, mely ellen Tisza, a horvátok és a nemzetiségek összefognak — a trón előtt objektív és jóakaró meghallgatásra kilátása nincs! Ez a baj. Csakis ez. Ezek rontották el. A király engedett volna máskülönben... ez bizonyos! Megkaptuk volna a vezényszót, hiszen a király nagyon vágyik a hadsereg növelésére! Ez a passziója. Csak ezek rontották el.

Bálint pár percig hallgatta, aztán szomorúan elfordult onnan. Most meglátta ott tovább, az úgynevezett fogadóterem sötét benyílójában, a román képviselőket és közöttük Timisánt. Odament hozzá és üdvözölte. Timisán gúnyosan kedélyes volt, mint a múltkoriban a vonaton, a többiek, kiknek bemutatkozott, kissé szertartásosan fagyosak. Bálint érezte, hogy megfigyelik, szimatolják, gyanakodnak is. Ő, kapcsolatban a Tisza előadásával, gazdasági témát pendített meg, annak vonatkozásait Erdélyre. Gondolta: ez közös érdek, itt találkozhatnak; de csak udvariasan válaszolgattak, nem pedig érdemben. Vagy negyedóráig beszélgetett velük, amíg megszólalt a behívó csöngetés.

Mikor visszatért a helyére, Wuelffenstein mellett haladt el. Ez megszólította:

— Te azokkal az oláhokkal beszéltél? Hogy tehetsz te ilyet? Ezt az ember nem teszi! Az én magyar vérem fölforr, ha csak látom őket!

Abádynak kissé megduzzadtak az erek a homlokán:

— Én azt teszem, amit jónak látok. Van ez ellen valami kifogásod?

— Ó kérlek! ó dehogy! Én csak magamról... — válaszolt Frédi és hamarosan becsúszott a padjába, kissé kettégörnyedve és a pepitakabátja mintha széjjelömlene a vörösposztós pulton, mely a széksorokat választotta el egymástól.

*

Később a kaszinóban, a következő gyűlések rendén mindig ugyanazt az okfejtést variálta mindenki, amit Boros Zsigmond olyan szabatosan foglalt össze. Másról alig esett szó. A külföldi események, orosz forradalom, a krétai kérdés mind kényesebb bonyodalmi, Vilmos császár marocci kirándulása, de mi több, a német Flotten-program, mely akkor látott először napvilágot, nem érdekelt senkit. Közelebb fekvő tünetek sem: annak az osztrák képviselőnek beszéde Salzburgban, ki a magyarországi germánokat aposztrofálta és az a szakszerű könyvecske sem, mely anonym jelent akkor meg Bécsben és amiben pontos számokkal összehasonlította a szerző a Monarchia fogyatékos hadikészültségét a többi országok hatalmas erejével. Apponyi gyönyörű beszédét tárgyalták és annak a gondolatnak az esélyeit, melyet Bánffy Dezső vetett föl, miszerint a vezényszó helyet magyar ezrednyelvet követeljenek inkább.

IV.

A politika a pesti főrangú társaságban százszázaléki kevés embert foglalt el. Vannak ennél fontosabb dolgok vagy legalább is olyan fontosak.

Így tavasszal a lóverseny, mely olyan érdekes és izgató, mint ősszel a puskázás. Miként nyáron a foglyászatot, szeptemberben a szarvasbögés idejét, kora télen a fácánvadászatokat kellett számbavenni, ha valamely ülésre össze kellett hívni a főrendiházat, pártértekezletet vagy kaszinó választmányt, úgy tavasszal a versenynapokat kellett ismerni és azok közé helyezni el a tervezett gyűlést. Ugyanígy a pesti lófuttatás után a bécsi Derby-szezón kezdődik; erre is sokan okvetlen elutaznak, ez holt idény tehát nagyobb szerű megmozdulásokra.

Most azonban május elején a legfokozottabb élet folyik Budapesten, melynek kimagasló pontja majd a „Király-díj”. Néhány osztrák istállótulajdonos is lerándul ilyenkor és a császárváros aranyifjúságából is többen. Ezek között Montorio is megjött már. Aznap este persze tánc a Park-klubban, mert a tavaszi idény alatt a házibálokot kivéve minden mulatság ott folyt.

A versenytéren találkozott Montorio Kollonichékkal. Klárát kotillonra kérte föl. Mikor felszólította volt valami elszánt csöngés a hangjában, amit a lány azonnal megérezett.

Valóban a Principe elhatározta volt, mikor most Budapestre indult, hogy döntésre viszi dolgukat. Végre is tisztán kell látni, ő házasodni akart. Az anyja a Kollonich-leányt pártolta. Neki is tetszett Klára, egészen jó lenne, csinos hozományt is kapna vele, mindez a terv mellett szól; azonban

már túlhosszan húzódik ez az ügy és — ki tudja — ha a lány nem akarna, hát néz ő más után, van még jó partié elég a világon. Ezért hát mindjárt első este tisztázni akarta: mi lesz? Bizott is hozzá, hiszen Ágnes hercegnő levelei, melyeket az anyja megmutatott neki, azt a benyomást keltették, hogy neki csak jönnie kell és föllépni, akkor bizonyára győzni fog. — Hiszen olyan csinos ember, hiszen olyan jó, olyan nagyon megnyerő.

Gyerőffy is a versenyen volt. Mikor Szent-Györgyi Magdával és több más lányokkal Klára lesétált a paddock-ba, hol körben járva fényesszőrű telivérek vártak a nyergelésre, László hozzácsatlakozott. Ott hozzádőltek a fehér korláthoz közel egymáshoz.

Klára úgy tett, mintha a programot tanulmányozná, de László tudta: mondani akar valamit, azért olvassa oly buzgón a lovak neveit és csak azt várja, hogy barátnéi ne figyeljenek reá. És valóban! Mikor mellette vita indult meg az egyik versenyló azonossága fölött, halkan és gyorsan megszólalt:

— Montorioval vacsorátok ma este. Okvetlen ülj mellém jobbról és szupé-csárdásra vigyé el rögtön. Ez fontos. Azt hiszem akar valamit... — Csak ennyit mondott, aztán belevegült a lóvitába ő is, majd mindnyájan visszasétáltak lassan a tribünre.

A báli vacsora úgy egy óra tájban a Park-klub alsó helyiségeiben folyt le. A meleg éjszakában minden ajtó nyitva a kertre.

A cigánytól távoleső kisebb asztalt választott Klára három más táncospárral, kikkel rendszerint összetartottak, így hát Lászlóval csupán kilencen voltak. A társalgás Montorio miatt németül vagy angolul folyt, mégis roppant élénken. Főleg Klára vitte a szót. Nagyon jókedvűnek, majdnem pajkosnak látszott, László soha ilyen kihívóan kacérnak nem látta, pedig mindez nála szándékosság volt, eltökélt akarat, hogy mentői zajosabb és mentői általánosabb legyen a beszélgetés, nehogy alkalma legyen Montorionak vele kü-

lön ápártézni. Ettől félt. Félt, mert női ösztöne megsúgta, hogy ma este a Principe megkéri a kezét. Ezt el akarta kerülni. Ez kellemetlen volna. Erről számat kéne adni. Nem! Ennek nem szabad megtörténni! Ezért bosszantgatta vis-à-vis-j át, Magdát és különösen annak partnerét, Wárday Imrét, ezért beszélt majdnem folyton villogó szemekkel, gúnyosan ívelő ajakkal. És mivel a zene már alig hallatszott ide, így tartott ez a vacsora végéig. Mindenki nagyon jól mulatott annál az asztalnál. Wárdaynak nagyon jól esett, hogy Klára annyit foglalkozik vele. Csupán Montorio volt csöndesebb a többenél.

Elérkezvén a szupé-csárdás ideje, László fölállt és a primás felé tett néhány lépést, hogy a bandát fölparancsolja az emeletre. A többi párok indulásra készültek. Klára is fölkel és a kesztyűit húzogatta.

— Wollen wir nicht ein bischen in den Garten? — kérdezte letompított hangon Montorio — és látszólag könnyedén folytatta: — es ist so schwül hier.

— Ich finde nicht! — felelte Klára és megrázta a fejét.

— Nur ein Moment. Ich möchte Sie etwas wichtiges fragen.

Ez már komoly szó.

A leány tengerszín íriszei kissé elsötétültek. Egy pillanatilag habozott a férfi arcába nézve. Nem a szemébe, hanem a szájára, arra a pöttömnyi fekete bajuszára, melyet e percben végtelenül utált, mivelhogy ez az ember mégis talált módot a bizalmaskodásra.

— Es ware zwecklos... — szólt lassan, de hangsúlyal.

— So? — mondta Montorio és kiegyenesedve megismételte — So... So...

— So... Vollkommen.

László ekkorra tért vissza. Klára a karjába öltötte a kezét és sietve távoztak, majdnem menekültek át a halion, föl a garádicson, honnan már hangzott a „lassú“. Montorio ott maradt állva. Pár perc és már mindenki kivonult. Egyedül

maradt. Végig simított elegánsan kopaszodó homlokán, aztán sok körülményességgel reágyujtott egy cigarettára.

Lassan megindult a sötétes csarnok felé a beözönlő pincérek között, kik sietve szedték össze a használt tányérokat, poharakat és lopva föl-föl hörpintették hamar a maradék pezsgőt.

A tojásdad csarnokban idősebb hölgyek. Fölfelé készültek azok is. Ágnes hercegné kivált közülök, Montorio felé ment és megállította. A száján pártoló mosoly:

— Jó hogy találok, éppen kerestem önt. Nem jönne-e hozzánk holnap délben? — Kis villásreggelit adok, egészen en famille .. magunk között...

A fiatalember hűvösen válaszolt:

— Köszönöm. Sajnos nem jöhetek, a reggeli gyorsal visszautazom Bécsbe.

A szeme haragos. Minek bolondította őt ez az asszony a leveleivel? — gondolta. — ő az oka ennek a megszegyenítő kísérletnek.

Kissé mereven meghajtotta magát és tovább ment. Nem a lépcső felé, hanem ki a szabadba. Fekete frakkja eltűnt az éjjeli sötétségben.

«

Hajnali három felé járhatott az óra, mikor a Kollonich-hintó fölhajtott a Park-klub kocsi-kijárójának oszlopzata alá. Gyönyörű batár, mely nyolcszoros rúgóin enyhén himbálózik. Nagyon tökéletes équipage — az ilyen fogatot már csak e francia szóval szabad illetni — melyhez hasonlóan szép csak kettő-három van még Pesten. Két hatalmas pejlo van belefogva. Kövérek, fényesek. Kinyújtott hátsó lábbal állnak meg, mint Mátyás paripája a Fadrusz lovasszobrán, erre tanították őket nagyon nagy gonddal. Elállnak így akármeddig, mozdulatlan, még a labdává lecsapott farkuk sem rezdül, mert ők igen művelt lovak. Az éjjeli hám van rajtuk, melyen minden kulcs is fekete és sárgarézből csak az a kis címer a szemellenző külső oldalán, nem pedig a napali aranyos szerszám, melyet a Stefánia-úti korzón vagy a

városi látogatáskor viselnek. A bakon a kövér főkocsis — úgy kívánja a divat, hogy a kocsis kövér legyen — és cingár, alacsony kis inas az ellentét kedvéért, ők is éjjelre öltözve egysoros sötétszürke térdig érő kabátban, fekete csontgombbal, fehér csizmanadrág és rózsaszín kihajtásos „kappenstibli“, nem pedig az a búzavirágkék libéria címeres gombokkal, melyet nappal viselnek és a tükörfényű cilinderek helyett most esőcilinderek nemezből.

A legtöbben ekkor már autón jártak a városon, de Kolonich hercegné nem akart megválni két pár kocsilovától, gyönyörű hintóitól, melyeket mind annyi tanulmányozás és figyelem árán alkotott ilyen példaszerűvé. Szép autója mindenkinek lehet, ahhoz csak pénz kell, de tőkéletes équipage-ja csak annak, aki tud hozzá, aki érti, akinek tradíciója van. Végre is az ember nem siet, mert nincs miért siessen.

A kis inas leugrik és behol a bejárón. Némán meghajol az ajtóban. Ágnes hercegné és Klára báli köpenyeikben kifelé indulnak. Az inas átveszi az egyik klublakájától Klára virágait, a karja alá kapja; kisiet a kocsihoz, fölnyitja annak az ajtaját és lebocsátja a hágcsót, mely két lépcsőfokban omlik ki belőle. A hölgyek beülnek. A hágcsó visszahajtódik és az ajtó becsattan. A fiú felszökik a bakra. A fogat gumikerekein hangtalan gördül el.

Csak a lovak patái csattognak. „Topp-topp-topp-topp!“ Ez az egyetlen zaj. Nagyon lassan haladnak ők, alig sebesebben, mintha nyújtott lépésben mennének, mert az első lábaikat nem vetik előre, hanem az orruk alá kapdossák, ahogy az igazi csészászlónak, a „earossier“-nek illik.

Lassan halad a kocsi be a város felé.

Ágnes asszony és Klára szótlan ülnek, visszadülve a selyempárnázatba. Összezárt ajakkal mind a kettő.

Kollonichné azt a gondolatsort folytatja, mely akkor indult el benne, mikor Montorio olyan fagyosan elköszönt tőle.

Mi történt? — Itt valami történt! — Tudta, hogy Klárával kotillonozott, tehát vele vacsoráit. Tehát vacsora köz-

ben! — Tehát megkérte és a leány kosarat adott! Ez az! Ennek kellett történnie, más nem lehet, másként nem lett volna az a furcsa villanás a férfi szemében. — Ez a lány. Ez az oktalan lány! Ilyen partie-t elszalasztani, akinek mindene megvan, csinos ember, gazdag, egészséges és előkelő! Ezt kikosarazni! És miért! — Kiért? — Azért a kis semmiért, azért a Laciért! — Ó, ez bizonyos! Már farsang alatt megfigyelte, hogy vacsorákon mindig egymás mellé ültek. Micsoda együgyű ravaszság, mintha azt senki sem venné észre!

Mikor Montorio távoztával ő felment a bálterembe, ott találta őket csárdásozva a cigány előtt. És Klárának milyen igézett arca volt!

Kollonichné leült a fal mellé és a táncotokat nézte. De mosolyogni kellett, barátságosnak lenni, társalogni más mákkal és idősebb urakkal, észre ne vegyen rajta senki semmit. A nővére Élise se látta meg az ő izgalmát, Szent-Györgyi Antalné, aki mellette ült jóságos nyugalomban. Nem! Az se sejthesse, hiszen meg nem értené. Élise szerencsésebb volt, mint ő. Fényes partie-t csinált ő is, de szerelmi partie-t és ez boldoggá tette. Szent-Györgyi más volt, mint Kollonich „a jó Louis“, ahogy Ágnes hercegné kissé kicsinylően nevezte a férjét. Amannak nagyúri föllépése van, megvetően önérzetes szava, melytől fél mindenki, az ő feleségét befogadták rögtön az urának torony magasságú pozíciója miatt, míg ő Ágnes asszony maga kellett egykor kiküzdjé befogadtatását a magyarországi társaságba. A jó Louis semmiben sem segített. — Mennyit kellett ezért dolgozzon. És most ez a leány ilyen bolondot tesz ... Bosszúsága vissza-visszatért. Erőt kellett vegen magán, hogy megőrizze azt a kegyes, királynőhöz illő arcot, melyet mindenkor hordott, ha bárki is láthatta.

Kuszán bár, de mind több-több körülmény jutott eszébe, ami fölkorbácsolta a haragját. Klára ruhájába tűzve megint sárga szegfű. A Laci virágja, ő visel mindig ilyet és az extra-bukettjei is ilyenek. Ebből vett ki egyet Klára. Ezzel még tüntet is! Ilyen siületlen!

Majd eszébe ötlöttek azok a kissé kétértelmű levelek, mi két a Montorio mamának írogatott, melyekben többszámaban dicsérgette a fiatal Principét, bizonytalanul hagyva, vájjon a „mi mindnyájan“ alatt önmagát és családját, vagy különösb- ben Klárát érti-e? — Igen! Ezt félremagyarázhatták. — Azért mégse kellett volna ilyen ostobán viselkednie, mint ahogy tette ez a Montorio! Megjön ma reggel és még az este — hú bele Balázs — megkéri a leányt. Így, minden udvarlás nélkül, minden előkészület nélkül! A helyett, hogy őhöz fordult volna, őt kérdezte volna. Ilyen szamar! — És most megtörtént a baj és Montorio bizonyára ötet okolja; azt tartja: félrevezették! Ilyen buta embertől kitelik!

És más következések! — Holnap visszautazik az anyjához annak így fogja előadni, az is azt fogja róla gondolni és haők, Kollonichék, megint Bécsbe mennének, megint fintorgatni fogja az orrát, mert hogy ő született Bourbon-Modena és úgy fog tenni, mint régen, mikor az „Olymp“ magosságából alig hogy köszönt neki. Ez a gondolat fáj.

Fáj, mert tudta: van valami igaz abban, hogy ő bizony kissé áltatta Montorioékat és azok elég jogosan haragudhatnak. De hát ő jót akart és azt hitte keresztülviszi. És ha kissé később is, de sikerült volna, bizonyosan sikerül, ha az a bamba ifjú nem viselkedik ennyire ostobán! — Mint egy „Kanonier“! — mondotta magában. Hogy a tűzért miért tartotta ennyire hirtelenkedő udvarlónak az nem világos. De a gondolatában ezt a szót használta, mint egy kanonier! — Csakis az rontotta el az egészséget. Igen! Csakis az! Csakis az!

A szupé-csárdás átváltott keringőbe. László és Klára áttáncoltak előtte egymásba kulcsolódva. A leány dereka odaadóan simult a férfi karjába, mindketten majdnem csukott szemmel, mint az alvajárók. Ez már majdnem illetlen... Tűrhetetlen látvány!

Ágnes hercegnő megvárta, míg megállnak és akkor magához intette a mostoha leányát.

— Kedvesem, menjünk haza — én máma nagyon fáradt vagyok!

Kedvesem? Klára ismerte ezt a szót. Ezt használta Kolloniclmé mindig, ha haragudott valamiért. Vájjon tudja-e már, hogy ő kikoszarzta Montoriot?

— Hogyne, menjünk — felelte vidám készséggel, mert a lelkiismerete korántsem volt nyugodt. Némán mentek le a lépcsőn, némán ültek kocsiába.

Most a lovak lassú ütemes trappolása mellett „tapp-tapp-tapp” csattogtak a patkók a kövezeten, mindaz, amit darabokban gondolt el az asszony, újult erővel rohanta meg. Mennyi fáradság, utánjárás, figyelem ment kárba, milyen fényes terv vált füstté! Végre ott tartott most, hogy a császárvárosban is egyenrangúként fogadják őt és háznépét, hogy közéjük tartozzon teljes jogon, hogy Bécs legzárkóztatottabb szalonjaiban mint közülök valót elismerjék. Ha a Klára házassága sikerül, ők az óriási Montorio-palotában is otthon lettek volna, e fellegvárában a dölyfös „01j^Tmp^f”-nak, ott volnának a legszentebb jogon, a hódítás jogán. Ez tétőzte volna be az ő társadalmi pályafutását! És Klára is boldog lett volna ilyen szép, nagyúri férj mellett és Ágnes hercegnő fiai számára is megnyílt volna minden lehetőség a legfényesebb karrierre. Rettentő keserűség markolta meg, hogy ez helyrehozhatatlanul elveszett.

— Tapp-tapp-tapp-tapp — csattogott a lovak ügetése és a kocsi halkan zizegett mögöttük.

Emlékezése visszazállott pályája kezdetére, mikor ők ketten Gyerőffy lányok, Ágnes és Élise, a húga, Budapestre költöztek. Az apjuk, Gyerőffy Tamás képviselő lett, a konzervatív és katolikus Sennyei-párt tagja. Előkelő párt, csupa úri ember. Apponyi Albert is ebbe tartozott. Őket anyjuk most vitte világba. Szépek voltak mindketten, kitűnően táncoltak, igen jólneveltek, még angolul is tudtak, ami akkor ritkaság, mégis rosszul, igen rosszul ment a soruk. Erdélyben elsők lettek volna, itt idegennek, jövevényeknek tekintették őket, másodrangú fölöslegességeknek. Az idevaló mamák és lányok csak pártoló hangon beszéltek velük, ha egyáltalán megszólították. Mennyi megalázást kellett elszenvedni az

első farsangjain! Aztán jött az első sorsfordulat. Balatonfüreden megismerkedett Kollonich Louis-val. Nem a bálón, mert Kollonich még gyászban volt elhalt felesége miatt, hanem annál a regattánál, melyet a tavon tartottak. A jó Louis azonnal belebolondult. Félretette a gyászt. A vitorlázó verseny utolsó napján, négyszer huszonnégy órai ismeretség után megkérte a kezét. És ő hozzáment. Hogyne ment volna hozzá? Nem mintha szerelmes lett volna ebbe a puffók, mopszliarcú özvegy emberbe, de Kollonich hercegné lenni, győzedelmeskedni azon a sok pesti lányon, kik eddig félvállról beszéltek vele, első dámává lenni abban a körben, ahol azelőtt lenézték, nagy vagyonban, hatalmas kastélyban élni, hova grácia, ha valakit meghívnak, középpontjává lenni a magyarországi főrangúak körének, ez, ez ragadta el egész valóját. Azt hitte varázsütésre övé lesz mindez! — Hát varázsütésre ez nem ment. Az első időben, bár Kollonich hercegné volt már, még mindig csak nagyon felülről bántak vele a többi autohton hölgyek. Néha a gonoszabbak még célzásokat is tettek erdélyi voltára. — Úgy-e ott medvék vannak? — Van-e ott egyéb is? — Igazán?! — És tették magukat, hogy az Ő régi magyar nevét alig tudják kiejteni — Was ist das für ein Name? — Utálatosak voltak! — Tán ő is oka volt annak, hogy olyan későn fogadták be. Benne is volt hiba. Soká nem tudott szabadulni attól, hogy azok fölötte állanak. Másodrendűnek, jövevénynek érezte magát. Főlemelt Fejjel szándékos önbecsüléssel viselkedett amazokkal, de belül nem hitt eléggé magában, belülről alázatoskodó volt és megörült, hálás volt, ha barátságosak voltak vele. Tán azért tartott a hódítás annyi évig. Tán tíz egész esztendő munkája kellett hozzá, hogy végre maguk közé fölvegyek. Ébben a hosszantartó harcban, melyet befogadása miatt folytatott, éppen azért, mert oktalanul vetették meg, egész gondolkodása, minden vágya szenvedélyesen a társadalmi győzelemre összpontosult, ez lett számára fontosabb mindennél, ebből a nézőpontból ítélte meg mindent. Végre, sikerűik végre hozzájuk tartozik, társuk,

odavaló. — Ekkor azonban újabb föladat lépett elébe: érve nyesülni az udvarnál. Érvényesülni Bécsben. Ezzel állanti bosszút a pestiekén régi megalázásaiért. Ezzel tromfolhatja le őket, ha elébük kerül a monarchia legelőkelőbb, legzártabb, legrangszimatolobb társaságában. — Igen! — Csupán ez a végső elégtétel számára, az egykor megvetett provinciális nő számára. Most erre törekedett ádáz szomjúsággal. És elérte volna! Ezt a Montorio lakodalom hozta volna meg.

És ennek vége! — Vége! És miért?! — mert ez a kis Laci megbolondította Klárát! Ez a kétszínű kis Laci! — aki belopózott hozzájuk — ez a sunyi unokaöccse, ez az intrikus, — igenis intrikus! — Erre használta az ő anyai pártfogását! így fizeti vissza tömérdek jóságát, ez a hálátlan fiú, kivel legkisebb kora óta úr'y bánt, akárha saját magzata lenne, nem pedig annak a züllött nőnek a fia, aki megszökött valami kalandorral és otthagya a másfél éves gyermekét!

A trappoló lovak csattogása: — Tapp-tapp-tapp-tapp!
— mintha eltagnolák azt a sok fájó emléket.

Az a szajha, család szégyene Ladossa Júlia! — ama régi tragédia elvenedett föl most Ágnes hercegnében — aki a pónikocsival elhajtott Szamos-Kozádról Isten tudja ki miatt és három napra reá a férjét, szegény Gyeróffy Mihályt, az ő testvérbátyját, holtan találták az erdőn. A vadászpuskájával ölte meg magát, mintha véletlen volna? — Ez stílusos volt legalább — hiába, ő az én fajtám! — gondolta Ágnes. Ez a Laci azonban annak a ledér nőnek a fia csak! Arra ütött mindenben. Onnan a zenei tehetsége is, ahogy a sógornője is művészi számárságokkal kendőzte a gonosz természetét! — Hasonlít is hozzá. Az anyjának is összenőtt szemöldökei voltak. Igen, arra ütött mindenben? Mindenben! A külseje is az — gondolta — és ahogy maga elé idézte az arcát, csak a szemöldökeit vette számba, melyektől eltekintve László hasonlább volt a nagynéniéhez, mint a saját fiai. De ő csak azt látta most rajta és érezte, hogy végtelesen gyűlöli: — Ez a hálátlan! — kinek ő szerzett volna szívesen valami jó házasságot csinos hozománnyal, hogy meg-

állhassa a helyét — ez arra vetemedik, hogy az ő Kláráját elkaparintsa! Az ő Kláráját!

De talán nincsen minden elveszve! — Hátha csak múlt szeszély ez Klárától? Hátha még helyre lehet hozni? — Hátha csak kisebb összekoccanás volt Montorio és a leány között? — Az ösztöne ugyan nem hitt ebben, mégis, akár-hogy is, meg kell próbálni a mentést. Elhatározta, hogy holnapra magához hívja Klárát és kivallatja.

A hintó dörögve hajtott be a Kollonieh-palota kapuján.

A kiszállás formaságai előtt a kisinas kiemelte azt a hosszú virágkosarat, mely az öblös határban eddig a nők lábai előtt feküdt, a Klára kotillon-zsákmányát. A tömérdek rózsaszín és vörös extra-bukettek között sáfránysárga szegfűbokrétá, a Gyerőffy bokkrétája. Ez volt legfelül. Ez volt a legnagyobb. Ez virított legjobban. Ebből szakított ki egy szegfűt Klára, hogy a mellére tűzze szolgaság jeléül. — Agnes hercegnén végigömlött a harag. Jó, hogy ez a lépcső olyan sok lépcsőfok. Fölmelve, lassanként úrrá tudott lenni magán, odafönn szenttelen hanggal jó éjszakát kívánt. De csak idáig tudta magát fegyelmezni, homlokon csókolni Klárát mint máskor és nyugodt tartásban a lakása felé fordulni. Holnapra nézve nem szólt, félt hogy a haragja megéreződik a hangján.

*

Másnap délben Ilus, az a kis szobalány, Klára személyes komornája, jött be hozzá.

— A kegyelmes hercegné kéreti magához! — mondotta félénken és az ajtószárny mellé állt, hogy úrnőjét maga elé bocsássa.

Klára riadtan indult... — Most következik hát a döntés! — zúgott végig a bizonyosság a leány lelkében. Egész éjjel már ezen töprengett, ezen aggodalmaskodott. Hogy lesz? Mit mond? Hogy mondja, ha számonkérlik? — ő, miért nem állt elő már hamarább ő maga, úgy, ahogy elképzelte annyiszor — miért várt idáig?! — Akkor kell beszélnie, mikor mint vádoltat hívatják, nem a maga választotta időben,

a legjobb, legegélyösebb percben, hanem így és külön, egyedül a mostoha anyjával, négy szemközt. Szembe kell állani vele, mint valami rajtakapott gyermek! Ha csak lehet elkerülni e tárgyat, talán lehet még, — ha pedig nem? — akkor?... Akkor akárhogy is — mindegy — ha hátrányosabb helyzetben is, mégis megvívja a csatát. Csak sokkal nehezebb így, de mindegy! ő kitart, ki fog tartani!... Jobb volna kitérni! Jobb lenne a papa előtt, az első szivarjánál, 6, az jobb, sokkal jobb!

Izgatottnak érezte magát, a torkában mintha labda szorulna. Össze kell szedje az erejét, mielőtt Ágnes mama elé lép. Ezért, hogy erre időt nyerjen, megállt Hús előtt.

— Mond, Ilus, miért vagy te mindig olyan szomorú? — Ez most ötlött eszébe, pedig intímusa volt. Mégis ezt csak most vette észre rajta, most, mikor ő maga is bajban van. A kis komoma hirtelen Klárára nézett, majd ismét lesütötte a szemét:

— Nem vagyok kérem, igazán nem .— felelt szabadkozva; majd meghazudtolva a tagadását: — Az emberek olyan rosszak! — ezzel folytatta és riadtan elhallgatott.

— Tán szerelmes vagy? — kérdezte Klára és nagyon rokonszenvet érzett a leányka iránt.

— Ó, dehogya! Hogy volnék? Ó, dehogya! — Ilus mélyen elpirult, a szemei pedig tán még szomorúbbak lettek.

Klára megsimogatta a kis komomája arcát. Jól esett társat találni, társat, vágyban, szenvedésben, szerelemben. Valahogy megerősödött ettől a közösségi érzéstől. Most már nyugodtabban lépett ki a folyosón túlra és benyitott a Koloniehné ajtaján.

Ágnes hercegné pesti hálószobája szakasztott olyan, tgingt a falusi, azzal a különbséggel, hogy ez málnarózsaszín, *, simonvásári meg sárga. Itt is hosszacska pamlag áll az ágy hűtőjénél. Itt is annak közepén ül Ágnes hercegné. Az arca nagyon szigorú.

— Ül le, kedvesem — mondotta a szemközti székre mutatva — valamit akarok tőled kérdezni. — Megvárta,

amíg a leány ül és még egy néhány percet, aztán föltette a kérdést:

— Mi történt tegnap közted és Montorio herceg közötti

— Semmi — felelte Klára — tulajdonképpen semmi.

Kollonichné egyik szemöldöke kételkedően csúszott föl a homlokán. A szemei megszőkültek. Ismét várt, várta a választ, tudta, megjön az, ha nem szól. És valóban némi habozás után Klára folytatta:

— Mindössze csak annyi, hogy vacsora után hívtok menjek velem ki a kertbe. Én nem akartam.

— És ...

A leány az ujjait idegesen fonta össze:

— Igen. Ennyi az egész — csak ennyi — aztán hozzátette: — Az nem is illik talán ...

Ágnes asszony vállat vont. Kissé gúnyos mosoly íródott pár pillanatra az ajkára és eltűnt ismét.

— Csakis ezért nem akartál igazán? — Fagyos hangjában megvetés, a hazugság megvetése.

— Azért is és ... mert... mert nem akartam.

— Mit nem akartál?

— Csak, csak nem akartam.

Itt megint szünet következett. Az asszony tán még szoborszerűbbé merevült, mint eddig.

— Nem méltó hozzád Klára ilyen csökönyösen válaszolni. Hozzám sem. Kettőnkhez sem. Végre is én az anyád vagyok, ha nem is természet szerint, de mindenben az voltam.

Klára elpirult, ez a hivatkozás zavarba ejtette. Valóban a mostohája mindig nagyon jó volt hozzá, az anyja, kit soha sem ismert, az sem lehetett volna gondosabb iránta.

Tehát megszólalt:

— Úgy történt, hogy a vacsora végén sétát proponált. Éreztem: megkér, ha kimegyek velem. Ez biztatás lett volna. Ezért tagadtam meg.

— Tett valami célzást?

A leány rövid pillanatig habozott. Megmondja? Ne

mondja? — mégis elhatározta magát, mert egyenes természetű és a hazudozást utálta:

— Igen. Azt mondta, valami fontosat akar kérdezni. Azt feleltem... hogy céltalan. Igen azt feleltem: egészen céltalan!

Most már kimondta. Most már nincs megállás. Elszántan fölemelte az arcát és szembe nézett Ágnes asszonnyal.

— Ezt mondtad?! Ezt merted mondani! — Hát te Örült! így eldobni a szerencsédet! De miért, miért? Miért? — Kolonichné ápolt kezei pár pillanatra ökölbe szorultak és majdnem felugrott a pamlagról. Azonban rögtön erőt vett magán és fanyarul nevetett:

— Miért?! Minek kérdem — mikor tudom, ahogy mindenki: Te szerelmes vagy abba a kis Laciba! Azért tetted ezt az örültséget. A Lacika miatt! A Lacika miatt! — és tovább nevetett gúnyosan.

E szavakra, a kacagásra Klára fölállott. Nyugodtan, fanatikusan szólt:

— Igen, hát úgy van. Mi szeretjük egymást és én elhatároztam, hogy hozzá megyek. Hát ezért! Mert szeretjük egymást!

— Hogy te belehabarodtál, azt már régóta sejtettem, de ő! Hahá! Hiszen ő a Berédyné szeretője. És ilyen kétszínű. Most, most mikor neked udvarol, azalatt! Még annyi „conduit“-e sincs, hogy titkolja ...

— Berédyné? ...

— Hát persze! — Minden szerdán ott ebédel és délutánokon is odajár. A városban mindenki tudja, csak te nem, te szegény Klárám!

A lány kiegyenesedve állt a mostohája előtt.

— Nem! Nem! Nem! Az nem igaz! Én ismerem! Én tudom! Párszor volt ott, — mondta — de az neki olyan mindegy, neki nincs senkije, csak én... sok-sok év óta szeret, mindig szeretett, mindig, én tudom! És hű hozzám! Nem igaz!

— Én szóbeszédre nem adnék. Nagyon jó forrásból tu-

dom, amit állítok. Az öreg Szelepcsényi mondta. Szelepcsényi pedig tudja, mi történik Fannynál. Ő nagyon belfentes nála. Ez egészen bizonyos.

— Nem! Nem! Az nem igaz! Mindenki üldözi Lászlót!

— Szelepcsényi nem rosszakaratból mondta, hanem dícsérgetve!

— Nem! Ez rágalom, gyűlöletes rágalom, igen, rágalom! Ezt csak azért találták ki, hogy...

— Találták ki? Hát most már elég! — vágott közbe Ágnes hercegné és fölállt ő is. — Velem ilyen hangon nem beszélhetsz. Most átmegyünk az atyáéhoz, neki is el kell mondanod, amit tettél és ott tán nyugodtabban fogsz viselkedni.

Mint valami hatalmas csatahajó, olyan méltósággal sétált ki az ajtón. Klára követte.

Kollonich a pipázójában persze. Le s föl járt, hátratett kezekkel, kialudt szivarral a szájában és minden két-három percben az órájára nézett. Ilyenkor nagyon éhes volt. Alig várta a villásreggelit.

Mikor Ágnes és Klára beléptek:

— Ná! Wird denn niemals serviert?! — kérdezte mérgesen, mert ha haragudott, mindig németül beszélt.

A neje mitsem válaszolt, hanem elfoglalta az egyik karosszéket.

— Lieber Louis, — mondotta ünnepélyesen — Klára közölni akar veled valamit. Tegnap kikoszarazta Montoriót, akit pedig te választottál volt neki.

— Was ist das für ein Blödsinn?! — ordított Louis a leányára.

Klára nem jött zavarba. Dacos tartásban és hősies nyugalommal beszélt. Elmondta, hogy ő nem szereti Montoriót. Nem fog hozzá menni Végre is az ő saját sorsáról van szó. Ő csak szerelemből fog férjhez menni. Másként nem. Nem lenne boldog. Nem, nem lenne boldog soha! Ezért tette.

— Ná! Meinetwegen! Dehát nem tálnak még?! — ez volt az apja válasza. Ágnes hercegnő nem mozdult.

— Még több is van! — mondotta és szelíd hanggal a leányhoz fordulva: — Kedvesem, mondd el hát az »pádnak, amit nekem mondtál. Ezzel tartozol neki!

— Aber vas ist denn doch! — kérdezte Kollonieh fölhaborodva és ismét megindult le s föl.

Nehéz volt így beszélni a folyton járó-kelő felé fordulva, mégis Klára erős maradt még és határozottan beszélt, bár érezte, hogy soká nem bírná. Kimondta, hogy szerelmes, hogy viszontszeretik, hogy annak lesz a neje, akit szeret, akkor boldog lesz. Végre is ő két hét múlva nagykorú. Rendelkezhetik sorsával. Persze a jóváhagyásukat kéri, hogyne! — De mégis neki kell határoznia, hiszen az ő életéről van szó. Az ő boldogságáról. Kissé hímezés-hámozás volt ez a sok mondat, kissé habozott, mielőtt megnevezte Lászlót.

— Ná! Und wer ist dér glückliche Jüngling? — vágott közbe Louis megállva a leánya előtt.

Klára szembenézett:

- — Gyerőffy László.

— Wa-a-as! Dér Laci! Dieser Kartenspieler! Nicht um die Welt! — ordított föl Kollonieh és most sokkal gyorsabban szaladgált keresztül a szobán. Csak úgy ömlött a sok szitok belőle. — So ein .Lump! — és gorombaságok is Klárára és hogy ez közékük házasodjék ez a kártyás, ez a „Niemand“, hogy elvigye a leányát, az ő leányát! És majd tönkretegye és hogy ő, Louis, majd a kártyaadósságát fizesse ennek a haszontalannak. Így kiáltozott elég soká, aztán újra odament Klárához, aki eközben egy szék karjára omlott és halkán kezdett sírni. — Hat er die Impertinenz gehabt? — üvöltötte a fölébe — Meg merte kérni a kezedet¹? Merészelt?

Klára megrázta a fejét

— Nem, azt nem tette, de csak szólani kell... mert nem meri addig...

— Hát ez még jó! — felelt Kollonich és most dohogva, de némán járkált újra le s föl és nagyokat fúj. A leánya

mind erősebben zokogott. Ezt nem bírta a jó Louis sokáig. Odalépett Klárához és a vállára tette a kezét:

— Na, na, na ! Hát ne sírj ! Én nem is bánám nagyon, ha nem volna olyan kártyás, de be kell látnod, hogy egy kártyáshoz ... — aztán ismét elöntötte a méreg: — Werden wir denn niemals essen? Hát már soh'sem tálnak?! — kiáltott fölháborodott öklökkel a hitvestársa felé.

Ágnes hercegné megnyomta az asztali csengőt. Szabó komornyik belépett. — Tálaljanak! — parancsolta.

A komornyik meghajolt: \

— Parancsára, a hideg étel már itt van — és eltűnt.

— Gott sei Dank! — örült meg a papa és most mindhárman megindultak a szalonba, az ebédlőbe. Klára sietve törülgette a szemeit. Bizony mégis meglátszott azokon, hogy sírt.

Szerencsére aznap nem volt vendég, csak a fiúk, Péter és Niki. Ezek pedig észrevették, hogy valami jelenet folyhatott le. Niki csak vizsgálgatta a szüleit és Klárát. Péter, aki jólelkű ifjú volt és nagyon szerette a nővérét, vadászdologra vitte a társalgást. Az apjuk rögtön fölkapta a témát. Elmondta most már harmadszor, miként lőtte meg tegnapelőtt Simonvásáron azt a hatalmas őzbakot, melyre annyiszor pályázott hiába. Jókedve visszatért hamarosan, annál inkább, mert kocsonyázott fogas volt apró sonka- és trüfflidarabkákkal és utána „Tournedos à la Rossini“, amit nagyon szeretett.

Étkezés után Klára a szobájába tért vissza. Megállt. Gondolkozott. Megmosta a szemeit. Azalatt is tovább gondolkozott és kissé nyugodtabb lett. Mégse egészen reménytelen ez a dolog! A papa most kitombolta magát. És ha László nem kártyázna ... ha ő bizonyíthatná, hogy már nem játszik, ő érette nem játszik, ő érette!... Igen! Bizonyíték lesz a mostohájával szemben, mert a kártyázás azt mondják szenvedély és ha megállja az ő kedvéért... Ez bizonyíték! Bizonyosság azzal a csúnya rágalommal szemben is, hogy László és az a Berédyné... ó, dehogy! De ez jó, jó, jó lesz! Ez lesz a próba, ez, ez!

Gyorsan leült a kis íróasztala mellé és szögletes, dült írásával sietve róttá a betűit:

„Megmondtam! Borzasztó volt! Holnap a versenytéren próbálj véletlenül hozzámjutni. Addig ne! Ott mondok varlamit.“

Néhány szót aláhúzott. A „Megmondtam“-ot és a „véletlenül“-t háromszor. Aztán lábujjhegyen a csengőhöz lépett és csak picikét nyomta meg, nehogy erősen szóljon. Pár pillanat szállt eh Akkor Hús belépett hozzá.

— Tetszik parancsolni? — kérdezte az ajtóból.

— Tedd be! Gyere beljebb! Látott valaki ide bejönni?

— Nem. A gangon nincs senki.

— Nézd! Ezt a levelet el kell vinned. De meg ne tudják! Rád bízom. Nagyon vigyázz! Jól rejtsd is el! — és most egész közel Húshoz sűgött roppant gyorsan: — Gyerőffy grófnak kell átadni. Csak neki, a kezébe. Talán most még otthon van. Múzeum-utca 1 b., harmadik vagy negyedik emelet, nem tudom, de ott megmondják. Megteszed? Ügy-e, megteszed?

— ó, hogyne, kérem. Olyan szívesen...

— Hanem meg ne lássanak! Ügy-e, vigyázni fogsz?

— Ó, hogyne! Rögtön indulok.

— Igen. Siess, nagyon, nagyon fontos! — és most a mai sok izgalomra erőt vett Klárán a hála és reménység. Átölelte Húst és testvérként megcsókolta. A kis komorna azonban visszahúzódott tőle, mintha szégyenkeznék, mintha önmagát méltatlannak tartaná.

— Ne tessék! — mondotta és zajtalan kisuhant a szobából.

•

A „királydíj“ lefutása a tavaszi versenyidény csúcspontja. Mindenki ott van, mindenkinek ott kell lenni. Minden szép asszony legpazarabb ruhájában, minden vezető egyéniség a főváros bármelyik köréből, óriási zsúfoltság az összes tribünökön és oda túl, a III. osztályú helyen, ott is csak úgy hemzseg a sok nép. Tömérdek embert vonzott akkor még a lóver-

seny, sokkal általánosabban, mint ma akár a futball vagy a vízipóló, mert mindenfajta élvezettel kínálta a közönséget, pazar látvánnyal, a totalizátor néha fabulózus nyereségével, a „finish“ izgalmával és Királydíjkor ott látni, ott láttatni, hozzátartozott Budapest társadalmi életéhez.

Már a fölvonulás is nagy látványosság. Azon a szűkös úton, mely a keleti pályaudvarnál tér el a Thököly-út elejétől és elvonul az egykori Százház néhány, akkor még fennálló szürke nyomortanyája előtt, kocsi kocsi mögött. Gumirádlis fiakkerek százai kitűnő trapperekkel szédületes rohanásban, lassú méltósággal csattogó hintósfogatok, néhány négyes angol coach-ba fogva, melyet a tulajdonos hajt és a fedelén nyolcán is ülnek, állva pedig a magasabb leghátsó pad fölött a libérián kocsis nagyokat túlköl hosszú réz-fánfáron. Magyar jukker négyese és ötösfogatok is, liffenő cafranggal és nagy ostopattogatva. Az összes kocsikban hölgyek legszebb toalettjeikben virággal, virító napernyők és nagy tollaskalapok alatt. Csak alig egy-két autó büdösködik még a lófogatok között; mindenki haragszik rájuk, még a lovak is útalják, ők szegények tán érzik, hogy a gép el fogja pusztítani őket.

A nagytribün lassanként megtelik. Lépcsőzetes padsorait föl a fedélig elborítja az ünneplő közönség. Valaki óriási rézsútos virágágnak nézhetné, melyen a hölgyek ruhái virítanak százféle rózsaszínben, kékben, fehérben, pirosban és ellentét kedvéért sötétkabátos férfiak feketéllenek köztük ragyogó köesőgkalapokban. A pázsit is megtelik zsúfolásig, az is csupa szín, csupa élet, vidámság a vakító napsütés ragyogásával végigöntve.

Gyerőffy László már korán érkezett: mikor még csak szálíngóztak az emberek. Fölment a tribün legfelső padjaihoz, a lovaregyleti tagok és családjaik számára elhatárolt részen és onnan kémlelte Kolonichék jövetelét. Ma tán még gondosabban válogatta össze az öltözékét, mint máskor. Vasszürke szalonkabátot viselt és kétsoros, csücsbaszabott vajszinű mellényt Vékony fehér sávocskákkal tarkított nadrágot, mely kissé kihívó volt, de ilyen nagy alkalmakkor lehet feltűnőbbet is vi-

selni. Annak éles vasalása alján drappbetétes lakkcipő, mint valami tündöklő törpengék. A kabát kihajtásában persze sárga kővér szegfű, az ő, a Klára szerelmének szimbolikus virágja.

Kiegyenesdve állt. Karcsú termetét még eltúlozták a kabátjának hosszú szárnyai, tündöklő cilindere megnyújtotta fölfelé, magasabbá tette, így állt az ülésfokok tetején, akár egyik divatkép valamely angol lapból és alulról nem egy nő megcsodálta megkívánó szemmel.

ő azonban nem nézett senkire, egyedül a bejáró torkát figyelte, hol mind sűrűbben ömlött be a versenyközönség, nem-sokára ellepve az Összes padsorokat, a zöldelő pázsitot. Kitűnően figyelhette innen az érkezőket. A jó társaságbeli összes nők, a bankvilág, Gentry-Casino. és Park-Club szép hölgyei mind-mind ott voltak már. Tarkálló tömegük közt meglátta Szent-Györgyi Nesztit azzal a gyönyörű belga Grande-Cocottal, aki akkor a hivatalos szeretője volt és közvetlen a lovar egyleti korláton túl helyezkedett el, külön előretolt széken, mintha a turf királynéja volna. Látta Zalaméry Kristófot két kis orfeum dívával, akik vele együtt a gyepen állók között tűntek el, később Berédyné jött meg az unokahúgaival, D'Orly, Devereux és az öreg Szelepcsényivel. ők is odalenn maradtak a korláthoz közel, hova Fanny udvarlói kerti székeket hurcoltak.

Már a pályán a bíró-páholy előtt parádéztak az első verseny nyurga telivérei, mikor László megpillantotta a nagynénjét és Klárát, kik sok üdvözlők között lassan átvonultak és elhelyeződtek legalul, Kollonichné más mamák közé, Klára pedig lányok és ifjú emberek közt a legelső padsoron.

László nem mozdult onnan fölülről. Meg akarta várni, míg Ágnes hercegné elsétál a nyergelőhöz, vagy odale a gyepre, vagy hogy annyira körülvegyék, hogy meg ne láthassa, mikor ő Klarához lopódzik! Úgy érezte, hogy így kívánja ez a szó: „véletlenül“ és hogy Klára a mostohaanyjának szigorú szeme előtt nem tudna vele nyugodtan beszélni.

Soká tartott ez a várakozás, lefutották az első versenyt. Le a másodikat is. Kollonichné még mindig ott ül alig tíz lépésre Klárától és nem mozdul.

Mikor azonban a Királydíj előtt a közönség visszaözönlött a mázsáló paddock felől, hol a lóverseny jelöltjeit nyergelték, Gyeróffy látta, hogy a főherceg udvarmestere Kollonichnéhoz lép. Kollonichné fölkel és még két hölgygel a belső lépcső felé indult. Nyilván a királyi páholyba hívták. Most! Most kell lemenni Klárához, most, most beszélhet vele!

Nehezen jutott át a visszaözönlő sokaságon, mely szembejött vele. Ki kellett kerülni állingáló csoportokat, sietve helyezkedő tömérdek ismerőst, át kellett surranni itt is, ott is és párszor egy-egy ülésfokon leugrani, olyannyira ellepték a keskeny garádicsot. Végre lejutott. Végre Kláránál. A leány helyet szorított a pádon. Nagyon közel ültek. Egészen közel. A leány ibolyaparfömje bódítóan lepte el az arcát és László úgy érezte, mintha illatködöt szívna föl magába.

Klára halkan beszélt, nagyon gyorsan és csupán maga elé nézett. Majdnem csak az ajkai mondták, nem a hangja, hiszen körül voltak véve tömérdek ismerőstől:

— Tegnap megmondtam nekik. Rettentő volt! De azért mégis... De egyet meg kell ígérjél...

— Akármit!

— Hogy nem kártyázol többet. Az én kedvemért!

— Ó, hogyne... mindent! — súgta László.

A leány most a szemébe nézett.

— Fogadd meg nekem! — fe odanyújtotta azt a keskeny kezét, mert eszébe jutott, hogy ezt a mondatot a többiek versenyfogadásra fogják értelmezni.

László is rögtön felfogta, hogy hangosan felelhet.

— Megfogadom! — szólt kissé ünnepélyesen és megszorította a puha leánykezet.

Klárát végtelen öröm öntötte el. Nemcsak bizakodás a jövőben, nemcsak az, hogy most már biztosítva látta az ő házasságukat — csak pár hónap és ő az apja elé állhat, mondhatja: lám, már nem kártyázik László, lemondott erről én miattam, ez nagy bizonyíték mellette és nem is fog többé soha! Soha, soha többé! De az a fölmagasztosító érzés is, hogy most e pillanatban megmentette Lászlót a pusztulástól, hiszen

tegnap óta az apja szenvedélyes tiltakozásának hatása alatt gondolkozott ezen és kénytelen volt belátni, hogy a játék végzetessé válhatik Lászlóra. Elhatározta: ettől meg fogja menteni! És íme, ő most megmentette! Ez nagyon gyönyörű és boldogító volt!

Rajtafelejtette a szemét a fiatalemberen. Ekkor meglátta néhány lépésnyire az öccsét, Nikit. Nyilván őket figyeli. Árulkodni fog biztosan. Tovább kell küldeni Lászlót.

— Figyelnek! — mondta halkán és hangosan folytatta: — Most siess hát a totalizatórhöz! — Hogy pedig a környezőket továbbra is félrevezesse, pénzt vett elő és hozzátette: — Ezt a tíz koronát tedd föl nekem!

Ez is jó ravaszság volt. László hozzáhajolhatott, mielőtt indult, sűgva kérdezte gyorsan, miközben átvette a bankot:

— Ma este melléd ülhetek?

— Igen. Most már nem bánok semmit! — válaszolt a lány alig mozgó szája, mert boldog volt és hálás, mert szerette, mert még zengett a szívében az a néhány szó, az ifjú fogadalma és ami olyan harsogóan diadalmaskodott benne: az enyém, most már az enyém leszel! Tengerszín szemei úgy ragyogtak, mint tán soha és szerelmesen követték a távozót.

Mögüle az egyik lány szomszédja megkérdezte:

— Melyiket fogadtad meg? — A „Patiénce“-t? Alig érdemes. Annyira favorit!

— Azt nem mondom meg! — felélt hátrafordulva Klára. — Nem! Nem! Az titok! Titok! Ez az én titkom! — és hamiskásan nevetett, — és a kacagása teli volt örömmel, győzelemmel, puhán és kéjesen hangzott, mint a vadgerle bűgása.

*

Gyerőffy sietve hatolt át a tömegen. Valami babonás parancsot érzett, mely szerint okvetlen meg kell fogadnia valami lovat a Klára pénzével. A tömérdek játékostól alig tudott a pénztárhoz jutni. Mikor odaért és a pici nyíláson betolta a tízkoronást, a rács mögül a hivatalnok idegesen kérdezte: — Melyikre tetszik? — Gyorsan kell határozni, hiszen mögötte százával tolongnak és László eddig még nem

rá gondolt erre és nem is ismerte a lovakat. Hamar egy számot! — Kilenc! — vágta vissza gyorsan. Igen, ez jó! Baccban ez a nyerő szám, hátha itt is, hátha!?. És átvette a kis kartondarabkát és a mellényének a felső zsebébe dugta.

Nem ment vissza a tribünre. Megint Klára mellé kerülne és azt nem szabad. Odalent maradt a pázsiton. Most haladt el a pályán a próbagalopp. A sűrű sokaság fölött csak a zsokéknak tarka felsőteste látszott, ahogy a ló nyakára görnyedve lassú vágásban végighaladtak a közönség előtt. Mintha csak úsznának a cilinderek hullámos tengerén. De tovább! Tovább! Olyan helyet kell találnia, ahonnan láthat valamit.

Most először érdekelte a lófuttatás, most először akarta tudni, melyik paripa nyer. Ahogy így lépkedett, csakis erre gondolva, hirtelen egy békázöld napernyő nyúlt ki az útjába.

— Halt! Halt! — szólt egy jókedvű női hang. — Hát már meg sem látják az embert! — Fanny volt, a szép Fanny, ki az udvara közepén ülve, megállította Lászlót.

Köszöntés. Tréfa. Gyerőffy elkérte az egyik programot, mégis csak meg kell nézze, melyik az a kilences.

— Magát ez érdekli? — kérdezte Berédyné.

— Fogadtam az egyik lóra.

— Maga még fogad is?! — Egy kissé korholóan hangzott. — Azt tette: hát nemcsak kártyázik?

— Ó, most az egyszer.

— Melyiket, ha ugyan szabad kérdezni — szólt D'Orly.

— A kilencset.

— ó, az sehol se lesz! A Festetich-kanca úgy nyeri, ahogy akarja. Miért szorult el László szíve erre?

A szép Fanny tán észrevette, hogy Önkéntelen elborult az ifjú arca. Kissé aggódva fordult feléje:

— Sokat tett?

— Ó nem! Csekélység! Csak az életemet.

Ez nyilván tréfa, hiszen kacagott hozzá. A többi is nevetett. Mégis az asszony rendeletére átadták neki a szom-

szédos székét, hogy ő is ráállva láthassa a versenyt. Szelep-sényiné a kukkerét adta kölcsön.

Megszólt a start-csengő. A látcső nagyításában jól látszott a futás. A lovak egymás mellett a fehér korlát vékony vonalán. Mintha valami színes kásaszemek csúsznának fölötte gyorsan. Eltűntek a fordulatnál, mely a többi állingálóktól el van fődve. Pár pillanat és a másodosztályú tribün elől és onnan túlról, a harmadikról, harsogó üvöltés indul; mind viharzóbb lesz, mind közelébb jön! Alig lehet érteni; — Pá-á-á-á! Pá-á-á! — csak ez hangzik. Most már itt vannak szédületes iramban. Elől könnyen, mintha csak repülne, „Patience“, a kis csodakanca; a lovasa aranyhárga dresszben reáhajolva, sok hosszal elől, míg a többieket erősen csépelik a második helyért. Elrobognak, vége van.

— Baj? — kérdezte halkán Fanny, mielőtt László lese-gítette a széliről.

— Ugyan! — mondta ő. — Az egész csak vicc, tíz koro-nát tettem! — Fanny tán nem hitte el egészen, bár a fiú mo-solygott. Tán rokonszenvből szorította meg hosszasan a tá-mogató kezét.

Odafenn a tribünről mindenki leindult. Kollonichné, ki a futás előtt visszatért volt a helyére, most Klárához lépett. Megállt mellette.

— Nézz oda! — szólt és állával lemutatott a Berédyné csoportjára. Éppen akkor tette, mikor László a szép asszony felé nyújtotta a két karját. Éppen akkor.

Klárának összeszorult a keblében valami. Egyetlen pil-lanatra csak, aztán elhessegette a gyanút, mely oly hirtelen markolta meg. Mégis az a ragyogó öröm, mely eddig betöltötte, elszállt a szívéből.

*

A király-díj napja a tavaszi évadban csúcspont. Este persze bál a Park-Clubban, melyre mindenki elment, nemcsak a világjáró leányok családjai és a rendes táncosok, hanem sok szép asszony férjeikkel, távolabbi rokonok és sok olyan

politikai előkelőség, kiknek vagy maguknak van versenyzőistállójuk, vagy valamelyik közelállójuknak. A fiatal asszonyok udvarlói is persze megjelentek miattuk és más öregebb urak, kik egy-egy százast szintén aláírtak az „urak báljára”, mert ez volt aznap este. Olyan számosan gyűltek össze, hogy a Park-Club összes termei zsúfolásig megteltek. A főhercegi pár is megjelenik, két főhercegisasszonnyal, és két németországi királyi herceggel. Ezért a meghívókon előre jelezve volt a „nagykeresztek szalagjai viselendők” és mindenki ordósan, a tisztek parádében jelentek meg, a hölgyek is diadémmal, akárha udvari ünnepélynél. Teljesen ezt a képet is nyújtotta a Park-Club tágas, ovális táncterme.

Bálint is eljött ez egyszer. Mióta a képviselőház miatt Budapestent időzött, csak egy-két meghívásos ebédet vett részt, másként az estéit rendszerint a kaszinóban töltötte, politikai eszmecserében, vagy legényember cigányozáson félvilági nővel. Próbált kedvet találni vitában, vagy lumpolásnál. A cigányozások valójában untatták, a cocotte-ok csak futólag érdekelték és a politikai vitatkozás sem kötötte le igazán, mert úgy találta, hogy az csak körbe-körbe forog, mindig azonos szövegek körül, semmi megfogható terv, semmi kibontakozási program sem jelentkezik sehol. Bizonyára benne volt a hiba, mert kedvetlen volt és belsőleg nyugtalan. Mintha mindez már nem érdekelné annyira, mintha ott Erdélyben hagyta volna azt, ami valóban leköti. Pártonkívüli szerepét, mely szerint nem azonosítja magát senkivel, hanem mindenről maga alkot véleményt, ezt is kezdte rossznak találni, azt a szenttelen tárgyilagosságot, melyre annyira tartott képviselőisége első hónapjaiban. Jobb volna valahová tartozni! — gondolta. — Választani vezért és aztán azt követni tüskön - bokron, nem tépelődni folyton és minden körben idegennek lenni. Ez a különállás értelmetlen és hiábavaló kezdőembemél. Ez mind világosabb lett előtte ezekben a napokban. Akármilyen színezetű képviselőkkel próbált vitatkozni, mindig csak a pártjuk hivatalos nyilatkozatait állították vele szembe, azt az érvelést, amely lapjaikban már százszor megjelent és

ha valami incidensről beszélgetni akartak, akármilyen kicsi és mellékes dolog volt is, elvonultak tőle, nagyon vigyázva, hogy ő ne hallhasson egyetlen szót is, Nyilván kémnek tartotta mindenik oldal, Tiszáék, Apponyiék, vagy Andrássyék, kémnek, akitől óvakodni kell. — És ez természetes, mert az, aki méltányosságra törekszik, aki a túloldal álláspontját is megpróbálja érteni, az politikai harcban használhatatlan ember, aki már azért is gyanús, mert az ellenérvek jogosságát is számbaveszi. Az „audiatur et altera pars“ nem politikai jelszó. Mindenki higgyen a saját kizárólagos igazában, a ellenpártit pedig találja mindenben hibásnak. Ez az a parlamenti elv, melyet néha ritkán ideig-óráig föl lehet függeszteni, de mely az alapja minden nyilvános ténykedésnek.

Ez mindenütt így van, volt és lesz. De az akkori Magyarországon ez az elv tán még erősebben hatott, minthogy a 67 óta felnőtt nemzedék a dualizmus folytán és a hosszú békekorszak hatása alatt mindjobban szemelől vett mindent, ami nem az országon belül történik és az ellenzék mindenkor ellenzék maradván, semmi kormányzati tapasztalást sohasem szerezhettek. Az addigi kormánypárt pedig ellenfeleiben csakis ellenséget láthatott és minden figyelme már közel tíz éve csupán meddő védekezésre szorult. Ezeket kezdte Abády Bálint meglátni és latolgatta, vájjon nem volna-e jobb, ha becsatlakozna valahová, ahol legalább hozzájárulhat a jövő kormányprogram kidolgozásához, melyben főleg Erdély közgazdaságára nézve szeretett volna némely pontokat fölvetni: nagyszabású szövetkezeti szervezést, home-stead-et a törpebirtok szaporodása ellen, visszatérést a nemzetiségi törvényhez, amennyire még lehet és kiengesztelést keresni és társadalmi összefogást...

Okos volna talán! — Ez utóbbi gondolatot egy cikk váltotta ki, mely legutóbb előkelő angol folyóiratban, a „Contemporary Review“-ban valami Draginesco tollából jelent meg és mely gyűlölködő hangon kemény vádakot emelt a magyarág ellen. Vájjon nincs-e összefüggés e cikk és a románok akcióbalépése között?... Igaz, hogy Mihályi beszéde nagyon

mérsékelt, igaz, hogy azt mondta: — "... mi, kik tagjai vagyunk a magyar politikai nemzetnek..." — De mégis.«. nincs-e itt kapcsolat e két szimptóma között?

Ezek kóvályogtak Bálint elméjében, mikor kihajtatott a Park-Clubba.

Elég későcskén érkezett. Az előcsarnok ajtaján belől már ott álltak a klub igazgatói és Gyerőffy László, ki mint a báladó urak képviselője, maga is háziúr, mögöttük két parádés inas égő kézikandeláberrel, mert telefon érkezett, hogy a Fenségek elindultak a Várból, őket majd így kell felkísérni a lépcsőn, lobogó gyertyatartók között, így parancsolja ezt az etikett.

Lászlót meglátva, Bálintnak eszébe jutottak azok a hírek, miszerint Gyerőffy rettentően kártyázik. Ennek hallatára elhatározta volt tehát, hogy a lelkére beszél. Komolyan. Ha kell, szigorúan. Ez borzasztó veszedelmes! Ettől meg kell menteni! És hitte, hogy régi barátságukra hivatkozva reábíthatja unokatestvérét, hogy a játékot abbahagyja. Idáig soh'sem tudta előkapni. Az mindig futott valahová, mindig sietett. Most hogy itt meglátta, azonnal hozzáment. Pár szó üdvözlés után a dologra tért.

— Komoly dolgom van veled és sürgős — mondotta. — Mikor láthatnálak kissé hosszabban?

— ő, bármikor! — felelt László.

— Bármikor, az soha! — nevetett Bálint. — Holnap délen a kaszinóban leszel?

— Hogyne. Ott eszem...

— Hát akkor ott látlak holnap kettőkor és majd külön vonulunk!

— Hogyne! Hogyne! — válaszolt Gyerőffy. — Hogyne, természetesen! — de csak az ajtót figyelte szórakozottan. Az arca komor és zárkózott, nem az a könnyen felderülő, gyermeknézésű arc, mely mindig örömmel nyílt feléje, amikor Bálint találkozott vele. — Itt valami baj lehet — gondolta Abády, mikor elválva Lászlótól, fölhaladt a lépcsőn.

Azt hitte, hogy tán adósságai miatt olyan gondterhes. Ebben tévedett. Az utóbbi időben a kártya elég jól járt neki. Még nem tartozott nagyon sokkal az uzsorásoknak és azok még nem sürgették. Korántsem azért íródott a homlokára az az alig látszó kis ránc, hanem mert itt hallotta véletlenül, hogy Kollonichéknál ma nagy „diner“ volt. Őt, ki eddig mint kellemes mulattató és rokon mindig ott volt ilyenkor, mára nem hívták. Péter és Niki, kiket a versenytéren látott, azok is eltitkolták előtte. Ez már harcot jelent! Harcot a nagynénjével, az egész családjával! Óriási keserűséget érzett és hiába biztatta magát azzal, hogy Klára kitart mellette, hogy egy üti győzni fognak, ebbe a reménybe is fullánkot szúrt az, hogy ama ló, melyre babonás gondolattal és mintha a sorsot próbálná, föltette a leány tíz koronáját, az sehol se volt. Ez rossz ómen!

«

A főlépcső tágas terraszán odafönn tömérdek várakozó. Ezek nem oda le figyeltek, ahol a Fenségek érkeznek majd, hanem kisebb-nagyobb távolságról Burián felé sandítottak, ő akkor közös pénzügyminiszter volt. Ma este érkezett Bécsből a király nevében a koalícióval tárgyalni; némelyek azt sugták, ez az utolsó próba, melyet az uralkodó a kiengesztelődés felé tesz. Buriánt hiába szemlélték. Akik vele beszélgettek, azok sem tudtak meg semmit, mert zárkózott és kevészavú ember, kinek sem az arca nem árul el semmit, se rövidlátóan hunyorgató szemei a cvikkere mögött. Amilyen szótlan és halk beszédű a „Homo regius“, olyan hangos az öreg Fejérváry Géza tábornok, ki valamivel beljebb áll sok csinos asszony ostromában. Hogy Fejérváry itt van, az is már föltűnő, bár ő mondja, hogy az unokái miatt jött el a mai bálba. Nagyon jókedvű. Harsogóan tréfálozik a sok szép nővel. Hatalmas termete magosra tornyosul közöttük, jókora sasorra, huszáros ősz bajusza és széles melle, melynek aranyzsinórain számtalan rendjel csörög, amikor ide-oda veti a testét, ahogy a vívók szokták; legszélről a Mária-Terézia kis fehér keresztje, melyet mint kapitány még Custozzá-nál szerzett. — Évelődnek

ele a nők; flörtölő szemekkel biztatják, mert még férfinak Ázik azt a vén katonát, árulna el valamit a Burián küldetéséből.

Bálint közelebb lépett ehhez a csoporthoz, annál inkább, Mert már járt az a szóbeszéd, hogy tán az öreg generálist /emelte volna ki a király valami szerepre. Csak mondat filleget tudott elkapni, de eleget, hogy értse. Az egyik szépséges asszony támadta legjobban. Megmagyarázta neki, hogy az uralkodónak engednie kell, engednie muszáj, más út nincs, nem lehet! Gyönyörű virágajkú szájából sok közjogi érv. — Itt nincs más út! A király fog engedni. — mondotta befejezősül. Az öreg Fejérváry föl kacagott. — Igazán? Igazán? Pedig ez egészen másképp lesz! Ó, egészen másképp! Ha-ha-ha! Egészen másképpen, nem is gondolják! — és még jobban ki-düllesztette hatalmas szügyét, megsodorta hosszú ősz bajuszát. Diadalmasság ömlött végig rajta, nagy harci készség, elszánt-ság, ilyen lehetett ifjú korában, ha attakra vezényelte a lovas századát; és kacagott nagy, öblös hangon, harsogón, gúnyosan és győzelembízóan.

Az öreg tábornok nevetésétől Bálint szíve összeszorult. Az az érzése volt, hogy valami új dolog készül, valami váratlan, valami erőszakos megoldás. Hogy mi? — azt el sem képzelhette, de Fejérváry egész lénye azt hirdette, majdnem bizonyossá tette. Vájjon azok a célzások, melyek Slawata múlt levelében lappantak, erre vonatkoztak-e, mikor azt írta: „... egészen más készül, mint amire a magyar urak gondolnak...“ Mi lehet? Új választás katonai beavatkozással? Vagy abszolutisztikus kísérlet, félretolása az ősi alkotmánynak, melyre Ferenc József esküt tett? Egyik sem valószínű, sőt lehetetlen is! Mégis nem tudott szabadulni ama benyomástól, melyet annak az öreg hadiembernek a kacagása tett.

A politikai témáktól később sem menekült. Kotillonra és vacsorára Berédynét kérte föl. Vele foglalt helyet a fiatal-asszonyok egyik asztalánál. Ott is politika folyt. Meglepő volt látni, milyen szenvedélyesen vitáznak a nők. Mind ellenzéki persze, az Andrássy- vagy Apponyista-táborból, sógori, rokoni,

vagy szomszédsági kötelékek szerint. Nagy tudással vitatkoztak néhányan, kitűnő közjogi érvekkel, akárha ügyvédek volnának. A száraz paragrafusok csodálatos precízióval szállnak ki csókra termett szájukból, szálltak ide-oda, meztelen vállaik kívánatosága fölött és ragyogó gyémántjaik a fülükben, a nyakukon, mintha még száz és száz érvet csillogtattak volna meg. Harcos honleányok mind, meg nem alkuvók és meggyőződöttek. Nagyon bíztak is magukban, annál inkább most, mert a napokban egyik fontos napilap vezetőcikkben dicsőítette Őket, aminek nagyon megörültek. — Végre elismer minket a sajtó is! — mondotta az egyik gyönyörű szőke, miközben egy vastos epret harapott ketté hófehér fogakkal. Ezek hallatára, ami mind a közhangulatra jellemző, Bálinton még erősebben erőt vett az iménti aggodalom. Hogy másról beszéljen, a szép Fannyhoz fordult. Informálódni akart Lászlóról. Gyerőffy állítólag jár hozzá. Visszagondolván, hogy mikor a lépcsőn lejöve, újra látta Lászlót, arcán ugyanaz a kemény, szószakozott vonás ült, mint odalenn az érkezéskor.

A partneréhez fordult hát: — Hallom, gyakran jár magához, Fanny grófné, az unokaöcsém, Gyerőffy?

— Igen — felelt az. — Nagyon kedves fiú és kitűnő muzikus. Mindnyájan megszerettük.

— Igaz, hogy olyan nagyon kártyázik?

— Igen, nagyon nagy játékos.

Bálint kissé habozva kérdezte:

— Elég ritkán látom... de ma párszor összetalálkoztam vele... Nem vesztett-e sokat ezekben a napokban?

A szép Fanny macskás arca mosolyogva fordult Abádyhoz közel:

— ó, azt nem hiszem. Devereux barátom roppant traces! Mindent tud! Az elmondta volna. Nem. Újabban inkább nyer, úgy tudom.

— De ma föltűnt nekem, hogy valami... valami rosszkedvű van az arcán... Maga nem ösmeri olyan jól, mint én.

A nő szemében megvillant valami.

— Igen! Én is észrevettem — aztán nyugodtan folytatta:

— De az nem onnan van, ahhoz túlságosan könnyelmű S. — És most a szenipillái összeszorultak, két keskeny rézsútos voáiáll, vékonyra húzódó szájjal, mintha mézet ennék, mondta:

— A szerelem! Az lesz, azzal lehet valami baj!

— Klára?

— Hát persze!

— És a lány, az viszonszereti!?

A szépasszony csupasz, gyönyörű válla kissé fölvonódott:

— Egy lány! Mit tud az? — szólt megvetőleg. — Az nem választ! Az ahhoz megy, akihez adják. Kissé mókázik, node aztán az történik, amit Ágnes fog akarni, ő pedig borzasztó sznob, azt úgy-e, tudja?

— Igen, sejtem.

— Na látja! — És a jó László neki „Niemand“. Egy kontesz pedig megszökhetik a soffőrrel, de férjhez csak i ahhoz megy, akit a familiája akar.

Fanny megörült ennek a tantételnek — vájjon csak ennek örült? — és kihúzódva kissé, visszahúzta a vállpántjait, melyek néha olyan szívesen csúsztak le a meztelen karján.

«

Az „Urak bálja“ nem tartott nagyon soká. Mindenki fáradt volt, mert nem kicsi dolog, déltől hajnalelőttig mindig paradéban lenni. Még három óra alig múlt, már mindenki távozott. László, miután az utolsó vendégeket is elbúcsúztatta, a kaszinóba hajtattott.

A felső emeleten szédületes bakk-parti. A mai napot mindenkép meg kell ünnepelni. A körforma zöldasztal zsúfolva játékosokkal. Nagy a kedv és sok ezres tartások folyton. Mikor Gyerőffy a kibicek sorfala között az ülőig hatolt, az egyik félrerukkolt kissé és kérdezte: — Parancsolsz? — mert az olyan hatalmas bankadónak, amilyen László, okvetlen helyet kell szorítani.

— Nem, köszönöm, nem maradok. — Pár percig állt ott, aztán megfordult és távozott.

— Valami nője lehet máma! — mondotta valamelyik,

mert kártyások számára csak „Donna finFune“ lehet elég ok arra, hogy valaki vagy egyszer ne játsszék.

László lassan lement a lépcsőn, lassan végig a termeken, mintha nehezen szakadna el onnan és végül hazakocsizott.

Bútorozott legényszobája, bár ő a legnagyobb költekezésben élt, most is olyan, mint volt. Misem változott ben ie. Most is olyan csúnya, kopott és ócska az a rajztábla az ablaknál. melyen azelőtt dolgozott, azt még a por is belepte.

— Milyen ronda ez itt — gondolta és ismét elhatározta, mint már gyakran, hogy keres valahol illendő lakást. —> Igazán eddig is ostobaság volt, hogy én itt maradtam.

Lefeküdt. Nem tudott aludni. Korán volt. Ilyen órában már rég nem került ágyba. Sőt mind éberebb lett. És a mai történések szállották körül. Klára. A fogadalma. Ezt meg kell tartani! Igen, meg fogja tartani! Pizok ember volna, ha meg nem tartaná... És a másik fogadás a totalizatórnél! Ah, az csak babonaság, butaság! — Mégis miért nem a „Patience“-ra fogadott? — azt biztosnak mondták, be is jött — akkor nem töprengene?... De az nem lett volna próba, nem ómen, nem sorskérdés! ... Ó, olyan mindegy ez! — Hiszen csak a kézadást akarta Klára maszkírozni az egész dologgal. Mirevaló fontosságot tulajdonítani!... — És ez a bál? — Klarához nem tudott jutni, mert a Fenségek udvarmestere őt rendelte ki az egyik főherceg kisasszonyhoz kotillonra. Ez nagy megbecsülés. Klára Wárdayval vacsoráit, a fenséges leányzó asztalától nem messze. Élénken beszélgettek. Az az ostoba Wárday bizton műtrágyát magyarázott neki és csimazt — gondolta László keserűen. Vagy Klára bosszantgatta,, ahogy tegnapelőtt Montorio mellől... Klára! Klára! Sok kötelessége miatt ő táncra föl sem kérhette, annyira el volt foglalva a rendezéssel, egész éjjel csak messziről láthatta és a füzértánc utolsó figurájánál, mikor elvitte hozzá azt a nagy sáfránzsin bokrétáját, akkor is alig tudott hozzáig érni,' már annyira körül volt rakva rengeteg virággal. Egyetlen szót sem tudott vele beszélni! Egyetlenegyet sem!... A dinner-jükre nem hívták. Azért nem hívták, hogy ne szólhassa-

sunk egymáshoz! — Hát ez mindig így lesz?! Hisz ez borzasztó! Borzasztó! — ha ez mindig így lesz?!...

Valami módot kell találni... hogy érintkezessenek!.. Hogyan lehetne? — Péteren át nem lehet, ő nem vállalná — a Niki ki van zárva, ő ellenség! — Hát kit? Ki útján? — Eszébe jutott az a kis szobalány, aki tegnap hozta Klára levelét. — Hogy is hívják? — Igen, Varga Hús. Így mondta a vice, aki elsőben nem bocsátotta hozzá, mivelhogy aludni akart és meg volt parancsolva, hogy letagadják... — Varga Hús, igen így hívják azt a kis komornát. Annak lehetne írni, ide szólítani, üzenetet adni... Ez a terv kissé megnyugtatta ...

Vájjon Bálint mit akarhat? — Holnap a kaszinóban, így állapodtak meg... Biztosan az életmódjáról, a kártyáról akar prédikálni. — Jókor jön — éppen most, amikor ő már lemondott róla! — Ez jó! — és megörült, hogy az első mondatnál már közbevághatja: — Már letettem róla... már nem játszom többé ...

*

Délben sok-sok ember a kaszinó ebédlőtermében és annak üvegverandáján. Egyik hosszú asztal csupa versenyző. Ezek mindenki más számára rébuszban beszélnek. Stone, félstone, Broughslow és pedigree, double és triple-event, rough-ság és Higher, ló, amely állni tud, ló, amely „állva marad“ és ló, amely „el van lovagolva“, ilyenekről folyt szó ott és még sok más hasonlóról, nekik napnál világosabban.

A többi asztalnál politika folyik különböző hangossággal. A legnagyobbnál tréfásan és roppant harciasán, majd különböző fokozatokban mind csöndesebben, míg leghátul az ebédlő valamelyik sötét sarkában vezérlő emberek pusmogtak a ma délelőtti Burián-tárgyalásról.

Étkezés után Bálint és László külön vonultak az üres biliárdszobába.

Bálint roppant szigorúan beszélt — Te meg vagy bo-

londulva! — ezzel kezdte és hosszasan elmagyarázta, hogy okvetlen tönkre fog menni, el kell pusztulnia és ha elpusztul, el fog zúlleni. Már amúgy is úgy költekezik, ami aránytalan elég csinos, de nem nagy vagyonához; de ha az sokkal nagyobb volna, a kártyát semmi sem bírhatná. Ez örütség! A legborzasztóbb örütség!

Nyugodtan hallgatta ezeket László, mosolyogva. Ha nem tartogatott volna választ — döntő, határozó választ — tán védekeznék, tán kissé haragudna is. Így azonban várt jókedvűen, egyébre sem gondolva, mint hogy lefőzi egy szóval. Mentői keményebben korholta Abády, annál jobban örült annak a meglepetésnek, melyet végül ki fog vágni.

— Most meg kell nekem ígéred, hogy nem kártyázol többet — hazamégysz azonnal és rendezed a dolgaiddat! Fogadd meg nekem! — mondta Bálint és kérésén tette a kezét unokaöccse vállára.

— Nincs mit ígérek! — felelt az. — Mert nem kártyázom.

— Nem? — Mióta?

László kissé félszegen kacagott.

— Igaz, hogy csak tegnap óta. Ma éjjel már nem ültem be. — Megfogadtam... valakinek.

— Kinek, mikor?

— Igen. Valakinek... aki nekem, nekem a leg-legdrágább. Náladnál is. Igen, még náladnál is sokkal.

Bálint megértette, hogy ez Klára lehet csak.

— Ja, úgy! — Hát ez jó. Kár, hogy ilyen későn. Hanem mindegy! Örülök, hogy így van és bizonyos vagyok, hogy ezt megtartod. — Most azonban hadd abba ezt a bolond életet; — nézd! — ha most rögtön hazautaznál, sokkal könnyebben tudsz szakítani ezzel a szörnyű szokással.

— Ó, én megállom!

— Hát föl is tételezem — mondotta komoly arccal Bálint. — Mégis nagy erő a környezet, a megszokás, — nézd — a Burián-tárgyalások ma befejeződnek, hír szerint med-

dőn, a Házat pedig mindenkép elnapolják. Én tehát holnap visszatérek Erdélybe. Utazzunk együtt! Annyira örülnék, ha elvihetnélek innen!

— Nem! Nem! Most nem utazhatom még, lásd be! Most nem... ameddig itt vannak, amíg a szezon tart. Ez már csak tíz-tizenkét nap. És akkor azonnal hazamegyek.

— Pedig okosabb volna azonnal... én nagyon féltetek!

— Nem! Az lehetetlen! Most nem tudok elmenni ... egészen más miatt... de azután, azután rögtön, erre kezet adok.

Fölálltak, kezet szorítottak.

László tréfásan összecsapta a bokáit, szalutált:

— És így fogok jelentkezni nálad! — Melde gehor- samst !... Azzal sarkon fordult és elsielt.

Bálint eléggé megörült, hogy ilyen jól végeztek, bár aggódása nem tűnt el egészen. — így talán megmenekszik ez a szegény László — gondolta, miközben ő is elhagyta a biliárd- termet és hírhallani a politikusok közé vegyült.

•

Három nap telt el. Három nap, mely alatt László alig látta Klárát és ha látta, akkor is nagy társaságban számos szemfülesek figyelése mellett. A mama is mindig közel vala- hol az ellenőrző detektív szemével. Három nap, három rossz nap.

Három nap, mialatt mindig utólag tudta meg, hogy a Margitszigetre rándultak falkásan, vagy egy szomszédos kastélyba egész estére. Csak neki nem szólt senki! — Való- ban a Kollonich mama kitűnően szervezte az ő kizárását!

Ez tűrhetetlen! El nem viselhető! Meg kell izenni Klá- rának, hogy valahogy, valahol mégis csak találkozni kell, különben ő ebbe belepusztul! Tudatná vele valamikép előre: — miket terveznek, hova mennek, mert mégis látni, legalább látni kell egymást!...

Negyednap reggel kcrán ébredt ugyanezzel a sürgető gondolattal, mely még álmában is mardosta. ' · - '

De hogyan csinálja ezt? Klárának nem írhat, a mama biztosan elcsípné, elkobozná a levelet. Ó, arra nagyon képes! Valóban legjobb azt a kis szobalányt használni fel, ahogy már előbb gondolta. Jó kis leányka, bár mindig olyan szomorú. De szereti Klárát. Hogyne szeretné?! Ennek megmondhatná szóval az izenetét. Azt nem kobozhatják el.

Asztalhoz ült és egyik névjegye hátára ezt a pár szót írta:

„Kedves! Ma délután jöjjön el hozzám. Egész délután várom. Nagyon várom!”

Csak ennyit.

Papírja sohasem lévén, magára kapott valami ruhát és a háziasszonyától kért borítékot. Nagy volt ez, szürke és rücskös, de megfelel. Megcímezte:

— „T. c. Varga Hús kisasszonynak“ és alul: „Herceg Kollonich-palota.“

Úgy borotvátlanul lement a Kálvin-térre. Tíz óra lehetett. A levelet reábizta arra a sarki hordárra, kit gyakran látott ott állingálni,

— Parancsolni tetszik választ? — kérdezte az öreg vörössapkás, mikor László előre fizetett.

— Nem. Nem kell válasz. Csak adja át, de személyesen és neki magának a kezébe.

— Igenis. Ahogy parancsolni tetszik.

«

Kár volt hordártól küldeni. Jobb lett volna postán. Azzal is megkapta volna kora délután. A hordár nem jó. Föltűnő. Föltűnő szegény kis szobalánynál. Ki lehet az, aki negyven fillért költ arra, hogy egy kis szobalánynak levelet küldjön? Kije lehet az neki? Magafajta ismerőse, rokona nem. Az nem bolond, hogy 8 fillér helyett 40-et költsön. És annak nem is olyan sietős. Hát akkor ki lehet? Ki az a valaki más, aki teszi? Ez már gyanús dolog, ó, bizony nagyon!

A hordár már magába véve is feltűnő. Már a vörös sapkája is. Még más, ha bérházban, ahol sok emelet van és

sok lakó. Ott elcsúszik. Azonban itt, a Kollonich-palota zárt kapujában szörnyen szokatlan jelenség. És itt meg is kell mondja: kinek visz levelet, merthogy ott áll a kapuban a hatalmas portás terebélyes szakállal és arany-paszomántos sapkában. Az megállítja a hordárt. Megkérdi. Azzal nem lehet tréfálni, mert a portás széles, tagbaszakadt ember, amilyenek lennie kell egy főúri portásnak.

A hordár lelkiismeretes ember. Erősködik: mivel mondtál? neki: személyesen adja át. Ebből vita lett. Pár szó csak, de hangos, mert a portásnak öblös torka van. Az egyik libériás inas a fölépcső aljáról már kibámézkodik.

— Kinek szól? — Varga Ilus. — Majd én fölkiildöm. Nem, maga nem mehet föl. Ha válasz kell, várjon künn a járdán. — Nem kell válasz. — Hát akkor elmehet!

Mit tehet a hordár? — Elmegy. Nem tehet mást.

A libériás odajön a szakállas kapuörhöz és az a házi-szolga is, ki eddig a belső kapuszámyon a rézkilincset pucolta. Azért van rajta hosszú posztókötény és ezért olyan maszatosak a kezei a krémtől. — Kinek? — Az Húsnak?! — Fogdossák a levelet. — Valami kis négyszög zörög a borítékban. Nem pénz? — Nem! — Valószínűleg névjegy. — Ezt valami úr küldi! — Jó dolga van az Húsnak! — röhögik a portás felé.

Szabó komornyik járja ellenőrző körútját a házban. Feléjük jön.

— Mi az? Mit csináltak itt? — mondja megrován.

A libériás, hogy szabálytalanságát leplezze — ő elhagyta a posztját a lépcső aljában — bőségesen magyaráz: — Egy levelet hoztak Varga Húsnak. Egy hordár hozta! Hát ezért... Mivelhogy egy hordár...

— Hol van? Add ide! — Szabó átveszi és miután megnézte a kézírást, belesüllyeszti a mellső frakkzsebébe. — Majd én elintézem! — szól és visszafordul.

Most szempillantás alatt minden visszailleszkedett a helyére. A házi solgá tovább pucolta a rezeket, az inas a csarnokba ment a szokott helyére ásítani, a portás pedig

kiállt a kapuba, széjjel vetett lábakkal, hogy onnan tova sugározza a palota tekintélyét végig az utcán.

Hadvezéri lassú lépésével Szabó hátrament az udvaron.

A körútját folytatta.

*

Ágnes hercegné éppen a hálósobáján át az öltözője felé indult, hogy a délutáni toilletet magára öltse, mikor Fraulein Schultze, a német főkomoma elébe lépett.

— Szabó komornyik kéme most pár perc kihallgatást!

— Most? — kérdezte kissé csodálkozva a hercegné, mert ez szokatlan; az ő háztartása olyan automatikusan tökéletes, hogy ilyesmi úgyszólván sohasem fordult elő.

— Hát jöjjön be! — mondotta és leült. — Cselédet ülve kell fogadni.

A gránátosforma vénleány kiment és bejött Szabó „úr“.

Az ajtó mellett állt meg.

Valódi művészet volt, ahogy ez az ember állni tudott. Toronyszerű mozdulatlanságában minden benne van. Önérzet mindenki mással szemben és a hercegi ház egész előkelősége: végtelen tisztelet a főrangú család iránt és legfőképpen az úrnője iránt, de csak irántok. Meggondoltság is és kellő szigor, kerülése minden fölösleges szónak. És tisztesség. Végtelen tisztesség. Tisztesség tetőtől talpig. Az arca kőből. Szép vonású arc, akár egy római imperátor feje, de nem az a kövér Néró, hanem Titus, vagy Tiberius. Jól mosott és jól borotvált. Magos termetével, antik vágású orrával, angol államférfiúhoz méltó tartásával, senki sem hitte volna róla, hogy magyar parasztfiú volt valaha, valahol Fehérmegyében.

Csukott ajakkal állt, de nem mereven, csak méltó nyugalomban és várta, hogy megszólítsák.

— Hát mi van, édes Szabó! — kérdezte Kollonicsné, ki csupán a komornyikot és a főszakácsot, a ház e két oszlopát és, mert az jobb családból való, a Schultze kisasszonyt szólította vezetéknevükön.

— Kegyelmes Hercegné — szólt a szoborképű. — Bo-

csánatot kerek, hogy bátorkodtam, de egy körülmény, ami a főméltóságú ház jó hírnevét érinti, fordult elő. — Nagyon meggondoltan füzte a szókat egyenletes sorban.

— Mi az? — kérdezte meglepetve a hercegné.

— Van itt egy kis komorna, valami Varga Ilona, ki Klára hercegnőt szolgálja ki. Az... bocsánatot kérek... az ... az nem való a főméltóságú házba.

— Igazán? Az az Ilus?

— Igen. Soká haboztam, hogy kegyelmes Hercegnének jelentsem-e, de a hercegi ház jó hírneve miatt most kénytelen vagyok.

— Miért? Van valami dolga tán valakivel?

Szabó mintha szenvedne ilyen illetlenséget ki is mondani. Mégis kimondta:

— Másállapotban van. — Kissé meghajtotta magát le-sütött szemekkel. Majd még hódolóbb hangon folytatta:

— Bocsánat, hogy ezzel... de gondoltam, kötelességem bátorságot venni és megjelenteni...

— És hát... hát már rég? És kivel?

A komornyik bánatosan sóhajtott föl és a kezével bizonytalan mozdulatot tett:

— Ó, ó! Már jó ideje valahogy gyanús. De mit lehet tudni? Ma azonban levelet hozott neki egy hordár. Ez sem járja. Ide a palotába!"

Szürke, rücskölt és piszkos borítékot vett ki a frakkzseből és Kollonicsné mellé helyezte az asztal sarkára.

— Csak nem képzeli, hogy én a szobalányok leveleit... ! — kiáltott föl a hercegné, de Szabó úr szemei előtt, melyek tudóan és nyomatékkal, kissé szomorúan is néztek reá, elhallgatott. Érezte: ebben valami elolvasandó van. A levél után nyúlt. Kicsi névjegy esett ki belőle. Gyerőffy László névjegye: — „Kedves! Ma délután...”

Szörnyű harag ömlött végig Ágnes asszonyon. — Ez a Laci! Ez most már a szolgálókkal kezd ki! A Klára szobalányával, ilyen piszkos, perverz kölyök! Gyereket csinál a

Klára cselédjének! — Ezek zúgtak végig rajta. Nem mintha hitt volna egyetlen szót is ebből, jól tudta, hogy ez csak valami kapcsolatkeresés Klárához és egyéb semmi, de így akarta hinni, hogy annál haragosabb lehessen, annál kegyetlenebb. És ez táplálék is annak a gyűlöletnek, mellyel az öccsére gondolhat!

A komornyik mozdulatlan várt. Egy izma sem rezdült meg. Nem is nézett az úrasszonyra, csak maga elé a szőnyegre. ő nem befolyásolja az elhatározást, nem is befolyásolhatja. Nem is figyeli az ilyen nagy dáma indulatát, ó, nem! Azt nem szabad! ő csupán jelent és semmi más. Csak annyit mond, hogy megértsék. Nem többet. Egyetlen szóval sem. Ez a szerepe. Vele parancsolnak, ő azt fogja tenni. Azt föltétlenül és az utolsó betűig, ó, igen! Ez a föladata, más semmi. Addig vár. Bármeddig.

A hercegné némán csöngetett. A főkomorna bejött.

— Liebe Schultze! Hozza be a cselédkönyvét annak a... — és kérdőleg nézett Szabóra.

— Varga Hona... — mondta az.

— Alsó von diese: Varga. Sofort!

A német vénleány elsietett. Pár perc múlva visszatért. Ekkor megkapták a parancsot: — Most azonnal ki kell fizetni, a további hónapot is és azonnal kidobni. Tíz perc múlva kívül legyen a kapun.

A két főcseléd kissé biccentett. Ágnes hercegné az öltözőjébe indult. Az ajtóból visszaszólt:

— Gondoskodjanak, hogy senkivel se érintkezzék! Abszolút senkivel. Ezt magának is rendelem, Szabó. Értette?

Az mélyen meghajolt, szótlan, megértően. Ebben bízni lehet, ebben az emberben — gondolta Ágnes és majdnem jókedve lett ettől.

Mikor betevődött mögötte a zár, Szabó a levelet elvette és visszaszüllyesztette a zsebébe. Ha gyermektartásért próbálni próbálna az a leány, arra ez jó lesz!... Azután követte a vénkisasszonyt.

Fräulein Schultze és Szabó elindultak az Ilus kérésére. A hosszú, sötét folyosón hátrahaladva a második udvarig, ahol a cselédlakások sorakoznak az istállók és konyhák fölött, benyitottak a leány sötét kis szobájába. Nem volt ott. Visszafordultak hát és a szolgálati lépcsőn lementek a földszintre. A nagy konyha ajtaján benyitott a német vénkisasszony.

— Nem láttak az Ilus? — kérdezte a mosogató lányoktól, kik az edényeket törölgették. — A vasalóba ment az imént valamivel — válaszolták azok, kilépvé a küszöbre.

Itt valami történik, ha a Frajla és Szabó úr ketten keresnek egy kis cselédet! Hát ott maradtak az ajtóban.

Valóban éppen jött onnan a kis komoma. A jobb kezében T-forma akasztókon két nyári ruhát hozott, két habkönnyű muszlin köntösét Klárának. Messze tartotta magától és magosán a ruhákat, egy kézzel a kettőt, nehogy gyűrődést kapjon valamelyik fodruk, nehogy az alsó szélük leérjen a poros terrazzóra. Így jött velük szembe kinyújtott karral és gyorsan tipegve.

Szabó kissé visszamaradt; Schultze feléje ment.

— Maga takarod innen azonnal! — kiáltott reá harsányan.

— Mit mond?! — kérdezte riadtan Ilus.

— Maga takarod! Itt a könyv és pénz és mars! Azonnal!

— Mi, hogy engem... és így?! — de a leány ekkor meglátta Szabót a konyha ajtón túl: — Ezt maga csinálta! Maga! Ezt maga csinálta... Szabó úr! — kiáltott feléje és a hangja mind élesebben sivított. — Ezt teszi velem maga... maga... éppen maga!.. — A felháborodása, szégyene torokon ragadta. Kissé megtántorodott és nekidőlt a falnak. Mégis vigyázott, hogy a szép ruháknak bajuk ne essék; kinyújtva lebegtette őket magától távol.

A lármára a tisztí szakácsné és a kukta is kidugták a fejüket. A következő ajtóban a főszakács is megjelent. E sok bámész szem láttára Varga Ilus összeszedte magát, ne saj-

nálkozzanak ezek az ő gyalázatán! Bátor, kis dölyfös parasztlelke föllázadt, erőt adott neki.

Főlemelt fejfel szolt a német Frauleinnak: — Hát jó! Menjünk! — és indult.

A vén kisasszony elől, a leányka mögötte. Mikor Ilus ellepett Szabó komornyik mellett, egy pillanatra megállt.

— Megveri még magát az Isten, Szabó úr! — mondotta a szemébe és tovább ment. A ragyogó báliruhák lassan imbolyogtak magosán tartott kezéről leógva, pehelyszerű gyönyörű toilettek, álomból, illatból, ragyogásból szöve. Így haladt el a kicsi komoma, el a sötét kőszénporos gangon, mintha álmokat — a más álmait — vinne a messzetartott karján.

— Kidobtad nagyon ügyesen! Ügyes lurkó vagy te — kacagott a kövér „séf”, a főszakács, karonfogva Szabó úr komornyikot — előbb gyereket csinálsz neki és azután kidobod . . . nagyon jó! — és bevonta a szobájába. Még hosszan halaltszott a nevetése.

Az emeleten a Fraulein átvette a ruhákat és elvitte a gardero-be-szobába.

— Maga azonnal pakolni! — majd rögtön visszajött, letette a pénzt és a cselédkönyvet és ismét kiment.

Ilus sietve pakolt. Egyhamar megvolt vele, alig volt pár holmija. Hamarább is ment volna, ha közben meg nem mozdul benne a gyermek, az az öröm nélkül fogant gyermek, aki miatt Szabó úr most kikergeti innen...

Elkészült. A szerény kis kosártáskával kezében, kilépett a folyosóra. — Klára hercegnőhöz kellene menni, elbúcsúzni legalább...?

A gangon azonban, a lépcsőn túl, Schultze kisasszony állta az útját. A paradicsom öre áll ilyen könyörtelenül. Mert ő utálta az összes többi cselédeket. Szabó urat is, a szakácsot is, mindenkit. De különösen azt a sok fiatal szolgáló leányt gyűlölte, kik ha csinosak — és rendszerint csinosak — a főkomornyik háremét alkották. Aggszúzi savanyúsággal utálta e nő-

két, örömnélküli vénkisasszonyságából. Jól tudott mindenről, ami a háznál történik, de Szabóval nem kezdett ki, nagyon is hatalmas ember volt; hanem ha valamelyik leány bajba jött, azt igen nagy élvezet kidobni!

— Csak a kis hercegnőnek akarnék kezet csókolni!... — szólt máris nagyon bátoritanul szegény Ilus.

— Nem fogad magát! Magát nem fogad! Ilyen piszok, So eine Húr! Mars! — és a hórihorgas aszott kar lefelé mutatott a lépcsőn.

Ilus megfordult. Míg lement a grádicsfokokon, melyeknek fehérítő pora furcsán sercegett a talpacskái alatt, végighaladt a két udvaron és kijutott a kapun, erős tudott maradni Csak odakünn az utcán ragadta meg annak a csapásnak egész tudata, mely máról-holnapra reázuhanat.

Néhány lépést ment maga elé céltalanul.

Most először érezte magát fáradtnak, először érezte anyagának súlyát. Le kell ülni valahol, kissé pihenni, meggondolni, mitévő legyen.

Belépett a Múzeum-kertbe és leült egy padra.

Hová legyen, mibe kezdjen?

Előtte hancúroztak városi gyerekek. Dajkák, bonnok jól öltözött porontyokat vezettek, tolókokcsikban napoztattak kövér csecsemőket. Ez a látvány a szívébe szúrt Húsnak. Az ő szegény kis kölyke, azt csak rongyokba teheti majd! Tán okosabb lett volna megfogadni, amit Szabó úr parancsolt, elmenni valami bábához. Akkor nem lenne baj, nem lenne gond! De ő nem akarta, valahogy nem tudta megtenni...

Hát most mit tegyen, hová forduljon? Alkalmazást keresen ilyen állapotban? Cupringerhez forduljon? Dyenről csak hallomásból tudott, ilyenél ő sohasem járt, ő falusi kislány volt, ki közvetlen az anyja házától került a simonvásári kastélyba. Mert hogy sok testvérek voltak, azért kellett szolgálatra mennie.

Hazamenni az anyjához? — szégyenszemre hazamenni, ezzel az idegen fattyával a hasában, falu csúfjára, hogy onnan ki seprűzzék! És az a legény is nemsokára hazajön katonáék-

tól, az a legény, akivel kezét fogtak volt utolsó este, mielőtt berukkolt vagy három éve a 44-es bakákhoz. Hogy az így lássa őt, ilyen elesetten és megvesse és kicsúfolja és leköpje! Nem! Nem!! Inkább meghalni, mint az ilyen szégyent!

Így ült, töprengett Ilus azon a padon. Nem sírt, csak maga elé bámult.

Ha valahogy Klára hercegnő megkönyörülne rajta?! De hiszen a német fráj azt mondta: — Nem fogad magát! — Az is megveti őt, az is piszkosnak tartja. Pedig jólelkű, még meg is csókolta a múlt héten, mikor azt a levelet adta... Igaz, hogy akkor még nem tudta...

Gyerőffy László! Az talán segíthet! Igen, ahhoz fog elmenni. Annak a kedvéért Klára kisasszony tán... annak a kedvéért!...

Föltápálódzott. Megint kézbevette a kosártáskát és megindult. — Itt lakik valahol László gróf. Közel a Múzeum-utcában, hátha otthon találja?

*

László le s föl járt a nappali szobában. Már van egy órája, hogy így járkál. Vár. Vár, hogy megjöjjön a kis komorna. El fogja magyarázni neki, szóról-szóra kitanítja az üzenetre. „így nem lehet élni.. Klára találjon módot...“ Talán reggelenként hírt küldhetné általa: mi az aznapi terve, „így nem lehet élni!“

Csöngetés. László kisiet az előszobába. Valóban a kis Ilus, Varga Ilus. Bebocsátja, Miért van útításka vele? De ez csak egy szempillantásig kérdés és sietve tessékeli be a szobába.

Ilus nagyon ki van fulladva a lépesőhágástól. Sok volt neki az a három emelet. Nagyon lihegett és kissé tántorgott is; meg kellett fogódzzon a zongora sarkában.

Üljön le, lelkem! — mondotta Gyerőffy. — Pihenje ki magát — és belekésztette egy karosszékbe a szabadkozó leánykát. Ahogy így szemben ült az ablakkal, föltűnt neki kétségbeesett arca. — Mi baj van? Van valami baj? — kérdezte.

— Bocsásson meg, kérem, bocsásson meg... — hebegte bizonytalanul Ilus, mert szédült egy kissé.

— Úgy örülök, — folytatta László — hogy el tudott jönni. Nagyon vártam magát! — És rögtön rátért a tervére. Nagyon gyorsan, szenvedélyesen beszélt. — Úgy-e tudja, kedves, úgy-e tudja, hogy én és Klára... úgy-e? Hogy mi szeretjük egymást? — A leányka bólintott, hiszen azért jött! De nem szólt, csak némán bólintott. — Én már napok óta nem látom, hát ez lehetetlen, ez el nem viselhető! Már negyedik napja és én nem alszom és én ezt nem bírom... Hát ezért azt akarom, hogy ő megtudja: én ebbe belehalok, ha ez így megy tovább, ezt nem lehet, nem, nem, ezt nem lehet!... Már negyedik napja, egy örökkévalóság! Maga ezt meg kell mondja neki, mert írni nem merek, a levél elveszhet, de szóval, szóval mondja meg. Úgy-e, megteszi? Hiszen maga öltözteti, sokszor van alkalma ...

Ilus megpróbált párszor közbeszólni. Olykor fölemelte a sok túnyomoktól összeszurkált kicsi kezét, de a fiatalembert meg nem állíthatta, az csak magyarázott tovább szaggatott mondatokban. Lassanként megértette, hogy Qyeróffy, kihez segítségért jött, maga sem tud Klárához találni — ó, hisz ez borzasztó! — ez az utolsó reménye is, íme, füstbe megy. Szörnyen elszorult a szíve, egész eddigi önfegyelme fölbomlott és elkezdett hangosan zokogni.

— Hát ezért írtam magának, hogy... — Ekkor vette észre László, hogy a leány csöndesen sír. Csodálkozva nézett Varga Húsrá:

— De hát mi baj van? Hát mondja? Miért sír?

— Engem... engem... kidobtak onnan! — szipogott Ilus.

— Magát! Mikor? Hogy? Miért?

— Most egy órája. Mint egy kutyát... kidobtak az utcára ... Azért jöttem!

— De hát mi történt és miért?

A leányka megtörülte a szemeit a rücskös kis zsebkendőjével és mélyen elpirult. Kissé habozott... aztán kimondta:

— Egy ... egy gyerekem lesz ...

— Magának? ... Az Istenért! — bámult el László.

— Igen... és ezért... azért, mert nem akartam elhajtani, ahogy Szabó úr akarta, hát azután, hogy ne beszélhessek ... hogy az uraság meg ne tudja ... azért... ó, biztos, hogy ő dobott ki, ó, egész biztos! — és most elkezdte mondani zavarosan, mégis érthetően az ő szomorú történetet. Mennyit járt utána, mennyit üldözte, ő nem akart, nem, nem akart, ő rendes kis leány volt, neki mátkája is volt, katoná, de nem lehetett! ó, Szabó úr nagyon hatalmas! Fenyegette is, kényszerítette is. Nagyon erős ember és ő egy kis leány és sokan vannak otthon testvérek és szegényszemre hazakuldték volna, mert nincsen maradása annak, aki Szabó úrnak nincs a kedvére és az is megalázás lett volna a falujában, ha hazakergetik, ez is baj lett volna az anyja miatt is, mert hogy sokan vannak...

László némán hallgatta a kis komoma beszédét. Érezte: minden szava igaz, hiszen emlékezett, hogy Simonvásáron akkor novemberben, vadászatkor látta Szabó komornyikot, hogyan leselkedik rá és egyik este tanúja volt, miként védekezett a leány ott a sötét eselédlépcsőn és éjjel az a dulakodásféle zaj a feje fölött. Most, hogy előtte ült, magába omolva, meglátszott a terhesség rajta. Borzasztóan megsajnálta. Megsimogatta a kezét.

— Mit tehetnék magáért? — kérdezte.

— Azt gondoltam, ha talán Klára hercegnő... ha ő valamit tenne érettem... ha ő... Hiszen én tudom, hogy én érdemtelen vagyok, de ha könyörületből valamit...

— Klára? És nem fordult hozzá? Ha elmondta volna azt a gyalázatot, amit magával tett az az ember — ó, persze, nem úgy, mint nekem — de mégis valahogy .. persze, ez is nehéz..

— Próbáltam, de azt üzenté, nem akar látni. Nem fogad, azt mondta! Ő is csak olyan piszoknak tart engem.

Ilus elhallgatott. A fiatalember fölkelt; egyszere le s föl

sétált a szobában, azután az ablakhoz ment, kitekintett a szabadba.

A Múzeum-kert fájnak lombja hullámszott odakünn. Friss, üde, fiatal, zöld. Tavasz. Levél levél mellett, melynek csipkézése legfőleg még jobban ragyog a délutáni napban, mint az épület vaj sárga homlokzata. Odatúl a fák dunyházása fölött a Kollonich-palota látszik. Az is fényt kap, az is tündöklök a napsugárban, be van aranyozva még a palafedele is. — Csak mi, ketten, itt vagyunk árnyékban, ez a szegény leány és én — gondolta László.

— Mondja, kérem — kérdezte egy idő múlva — megkapta azt a névjegyet, amit ma reggel magának küldtem?

— Névjegyet? Nem, én nem kaptam semmit.

— Hm. Furcsa.

Most már sejtett valamit az összefüggésből. Az ő írása is belejátszott ebbe. Azt valaki elfogta. Ezért tört ki éppen most a vihar ennek a kis komomának a feje fölött. Hideg futott végig a hátán arra a gondolatra, hogy a nagynénéhez került a névjegy! Ezt a kis szobalányt az ő szövetségeseiként kergették el onnan. Úgy érezte, hogy adósa lett ennek a leánykának.

— És Klára sem fogadta?

— Azt mondták...

Talán jobb mégis, hogy Klára nem hallotta mindezt, — gondolta László — az ő tiszta lelkét ne érintse ilyen aljas történet. És úgyse érne semmit, Ágnes hercegné azt tesz, amit akar. Hiszen velem is azt teszi.

— Én azt gondoltam, — szólalt meg Hús, mert ő még ott maradt eredeti tervénél — ha a gróf úr egy jó szót szólna Klára hercegnőnek... hogy... hogy... legalább addig ... amíg újra állásba tudok menni...

Gyerőffy dühösen fordult vissza:

— Dehát nem érti, hogy én sem tudok vele találkozni?! Hát nem mondtam? Hát nem hallotta?

A kis komorna felállt. Szerényen dadogta, nagyon alázatosan:

— Ó kérem... bocsásson meg... én nem tudtam, bocsásson meg... — és indult is rögtön kifelé.

László utána ugrott, elkapta, visszahúzta. — Én kérek bocsánatot magától, hiszen maga ezt meg sem értheti... Kérem, üljön le és beszéljünk... Mondja, kérem, — és a fiatalember elvörösödött a saját kérdésétől — nekem megmondhatja, hányadik hónapban van ... vagyis, hogy mikor lenne ... az ... mennyi idő múlva?

A kis komorna nyugodtan válaszolt. Ő közelebb a természethez, nem pirult ilyenről beszélni: — Hatodik hónap most, hát még három, s az mind nehezebb és nehezebb.

— Jó, hát én próbálok valamit. Én ösmerem a professzort, aki alá a szülészeti klinika tartozik. Ilyenkor a kaszinóba szokott jönni. Én elmegyek oda és megkérem, vegye föl magát ingyenes helyre már most.

— Hogy az ispotályba? Én oda nem megyek! — kiáltott fel a leány. — Oda nem, hogy a rosszfélék közé. Nem! Inkább a Dunába! — Ebből nem tágított. Csökönyösen ismételte: — Nem, a rosszfélék közé nem! — Hiába próbálta László rábeszélni. — Nem, nem! Oda nem!

— Dehát mi lesz akkor magával? — szomorodott el László. — Hiszen én Kollonichékhoz vissza nem tudom vinni! Hát akkor haza megy a falujába?

A nő kezei riadtan emelkedtek föl, mintha valami szörnyű víziót látna. Visszatérni a faluba, hová mátkája egyhamar hazaszabadul, elébe állni így, ezzel az idegenben fogott kis bitanggal a hasában, ott járnai terhesen, bujkálva, szégyenkezve, a templomban hátul lapulni az utolsó padban, a falu csúfsága lenni, a többi leányoké, kiknek egynek-másnak ha van is gyereke, de az a babájától van, aki feleségül veszi, ha hazakerül a katonasorból. Nem! Haza nem, oda a viláért sem! De válaszolni akart, mert illedelmes leányka volt:

— Van egy nénikém Veszprémben: a férje gyárban dolgozik, ... megpróbálom, hátha magához vesz, talán megteszi, bár ők is szegény emberek... — és önkéntelen kis szurtos tárcájában kezdett kutatni, mert már arra gondolt, milyen kevés pénze van, ennyivel hogy is vállalnák?!

— Hát ez jó terv, kitűnő. Nézze! Én szívesen segítem!
 — szólt megörülve László és gyorsan kivett két ezerkoronást, mert mint kártyás embernél, mindig volt nála öt-hat. — Nézze, vegye ezt, ennyi talán elég, hogy... a költségekre... azért, hogy befogadják!

— Az sok, az igen sok! — felelt meghatódva Hús. — Elég egy is bőven... Nem kell olyan sok!

Csak az egyik ezrest fogadta el és mikor Gyerőffytől átvette a pénzt, hirtelen lehajolt és megcsókolta a kezét. Két meleg könnyecsepp pottyant a bankóra, midőn összehajtogatta.

— Borzasztóan köszönöm!... Áldja meg az Isten!

László visszakísérte az előszobába. Ott fölkapta a kosártáskáját. — Bátran fogta és kiegyenesedve megegyeszer visszafordult az ajtóban: — Áldja meg a jó Isten!

A zár csattant mögötte.

Az ifjú ott maradt az ajtóüveg mögött. Hallgatta távozó lépteit a szegény kis komomának. Lassanként elhalkultak azok, ahogy elhaladt. Most a második emeletnél fordul... most az elsőnél... Aztán nem hallszik semmi.

Elment.

*

Lászlót roppant lesújtotta a kis szobalány dolga. Mennyi gonoszság van a világon! — gondolta. — Örömtelen gyermek-kora, gyámjának kényszerítései, mikor joghallgatót csinált belőle akarata ellenére, éveken át való pénztelen állapota, ami adósságcsinálásra szorította már kiskorúsága idején; idegen volta bárhol van, akár itt, akár Erdélyben; ez az otthontalanság, sehová sem tartozás, lézengés a nagyvilágban, melyet annyiszor érzett, — az a sok fájó régi seb, melyet ideig-óráig elzsongított ama mámor, miben néhány hónapja élt, most hirtelen fölszakadt a lelkén. És a régi sebhelyhez új járult most.

A Varga Hús esetében először találkozott a való élet kegyetlenségével. Eddig erről fogalma sem volt, ő mesterséges világban élt, hol a fájdalmak és gondok érzelmiek, vagy érzékenységiem, nem kevésbé marók ugyan, hiszen a szenvedés

mérve szubjektív dolog, de eddig sohsem találkozott azzal a kérdéssel, hogy valaki ne tudná, miből fog megélni, lesz-e mit egyék holnap és ne tudná, hol találhat egy odút, ahol megszülni a gyereket, mint ez a szegény leányanya: ez váratlan volt, meglepő és megdöbbenő, ő azonban nem általánosított. Nem gondolt arra, hogy sok-sok ezren vannak így, élnek így egész életükön át, nem gondolt ezek nyomorúságára. Ez eszébe sem jutott, — ő itt egyetlen szörnyű tényt látott csak, ahol kivételes zsarnokságok játszanak össze, soha nem látott-hallott gonoszságban.

És ez miatta történik, ez a borzasztóság! Egyedül ő miatta. Az ő üldözése miatt, az ő szerelme miatt! Azért, mivel merészelt összeköttetést keresni Klárával, megkerülve a nagynénjét, csakis ezért! Minden mást számba sem vett. Szabó komornyik szultánkodását, a Kollonieh-ház cselédinfemóját, semmit abból, amit a szegény kis komorna pár szava arra az egy pillanatra megvilágított előtte, ez mind eltűnt és csakis az maradt meg, ami vele kapcsolatban állott, ő miatta történt ez, egyedül ő miatta.

Sötét harag fogta el, ahogy ott állt sokáig a szobája közepén, miután visszatért az előszobából.

A nap távozni készült, sugarai már csak a múzeum tetejét súrolták. — Menni kell! — Ki a Park-Clubba, hátha Klára ott van, hátha tudna vele beszélni?

Belevetette magát az „unnumeriert“ fiakkerbe, mely már dél óta ott állingált a ház előtt és kihajtatott a Stefánia-útra.

Klárának sehol. Végigkutatta az (feszés termeket többször, a kertet, a grottát, mindent. Nem, nincsenek itt. Jártában többször összetalálkozott Wárday Imrével. Az is úgy lézengett, mint ő. Az se csatlakozott be a széjjelszóródó társaság valamelyik csoportjába. Az is várt, vagy keresett valakit. Ez azonban nem tűnt föl Lászlónak, akkor észre sem vette. Tudattalan raktározta el e tényt, mely csak sokkal, sokkal később, hetek múltán ébredt föl az emlékében.

Visszahajtatott a kaszinóba. Ott öltözött estére, ott vacsorált. Rosszkedvű volt. Hogy fölvilanyozza magát, megivott egy

üveg pezsgőt. Aztán újra vissza a Park-Clubba, hátha most eljönnek, hátha most ott lesznek a tánckor. Nem volt ez rendes bál, hanem csupán keringők végnélkül és egy-egy fox-trop az alsó étteremben. Máskor kézbe vette volna a vezetést mégis, rendezett volna egy-két négyest, vagy valami füzértáncszerű tréfát, de most nem volt kedve hozzá, pedig megivott egy pár konyakot, hogy élénkítse magát. Telt az idő, telt és mind bizonyosabb lett, hogy Klárának már nem fognak megjönni. Már éjfél felé járt az idő, midőn Kollonich Niki megjelent. László színlelt egykedvűséggel megkérdezte tőle:

— Ágnes néniék nem jönnek ki ma este?

— Nem. Hajókiránduláson voltunk Esztergomig és vissza. Nagyon mulatságosnak találták, de rettentően elfáradtak. Alig álltak már a lábukon! — válaszolt Niki. Nevetett hozzá, mintha a fáradságukat csúfolná, de László úgy érezte, hogy ő rajta kacag gonoszul. Azt is érezte, hogy az arca elkomorodik, ezért elfordult Nikitől, fölkapott egy lányt, azt se tudta kit, és néhány fordulót keringőzött vele. Mikor letette, elhátározta, hogy nem marad itt tovább. Nem! Itt nem lehet maradni! Most hirtelen szörnyű ostobának találta ezt az örökös táncolást, undoknak az összes otlévöket, férfiakat, nőket, mindenkit! És tudta, hogy meglátszik rajta a bánata, hogy a mosolya félszeg, a szeme haragos. Nem! Itt nem marad tovább. A cigány fölötti rendelkezést átadta egyik pajtásának, ki eddig is segédkezett neki.

— Nekem a fejem fáj, — mondotta — csináld kérlek tovább! — és a kocsiját hívatta.

A kaszinóba hajtattott.

Ott fölment a bakk-szobába. A klub összes helyiségeiből itt érezte magát csak otthon. Már a többi éjjeleken, a bálók végeztével mindig ide tért vissza, mielőtt haza ment aludni. Valahogy vonzotta ez a megszokott kártyaterem. Csillapító volt. És volt valami kéjes sanyargatás abban, hogy ő megállja az ígéretét és nem ül be a kártyázók közé. Igaz, hogy ilyenkor résztvenni nem is volt valami vonzó, mert így hajnalban

már csak a vesztek ülnek ott, — ez az úgynevezett „rossz partie“ — akik csupán azt próbálják, hogy a passzívájukból valamit a másokra hárítsanak át és ahogy egy-két „coup“-t megütnek, rögtön elszaladnak. Hívták persze, de ő nem ült be. — Késő van már! — mondotta, bár ott maradt jó ideig. Most azonban más volt a helyzet. Alig múlt el éjfél. A játék teljes erejében. Az összes „nagyok“ ott vannak, Szentgyörgyi Neszti, Arzenovics, Zalaméry és a többiek, és óriási bankokat kínálnak, óriási téteket tartanak.

László nem ment az asztal közelébe. Egyik távoli pamlagra ült és hosszas tanácskozás után megrendelte a vacsoráját. Pezsgőt és konyakot is hozatott. — Muszáj, hogy elszédítem magam! — szólt önmagához. — Muszáj valahogy másra is gondolják!

A terem sötét. Csak a játékasztaltól jut ide fény. Itt lenni azonban jó. A bakk liturgikus szavai: — ... je donne... passe la main... Nyolc... coup de giro ... — A zsetonok ismétlődő enyhe csörgése, az a pár szó, amit ott olykor váltottak, nyugtató zenévé szövődtek, mint a patak halk csobogása. El nem törölték haragos bánatát, mégis úgy hatottak, mint valami, bár hiábavaló, de békéltető, duruzsoló beszéd.

Hosszasan vacsoráit, körülményesen. Mindenik pezsgős pohárba egy-egy kupica konyakot kevert, hogy erősebb legyen. Ez talán használ! És hamar magába öntötte és újra töltött és újra fölhajtotta. Használni nem használt. Sőt. A szesz eleinte mintha fölkorbácsolná a fájdalmát; az utolsó napok keserőségei és a mainak megrendítő történése mind együtt rohanták meg.

Ez a szegény kis komorna! Ez a Varga Ilus! így bánni vele, kirúgni az utcára ilyen állapotban! Micsoda kegyetlenség. És senki sem könyörült meg rajta! Még Klára sem! Klára sem! ő sem bocsátotta magához, ő is elutasította. Hát ez hogy lehet?! Ezt nem hitte volna Kláráról. Nem, most sem hiszi, de mégis... Tán nem mert miatta szólni, védelmébe fogadni és ezért zárkózott el... Az lehet, hogy nem merte...

vagy hogy nem is nagyon bántál... Borzasztó volna, ha nem bálná, ha ilyen szívtelen volna. Nagy csalódás lenne. Akkor Klára más, más, mint amilyennek tartja... hogyha nem bálnál... Ha egyébért nem, de a szerelmük miatt, azért is, mivel ez a szegény leányka volt a kapcsolat közöttük. Igaz, csak egyszer; az azonban már fölavatta segítőtársukul... és Klára mégis mit sem tett a szegény kis komomáért...

Ez megzavaró, sebző gondolat. Ez rést ütött az ő eddigi határtalan bizalmán és ezen a résen több-több apró fullánk hatolt be a sok italtól már kissé zavaros tudatába. Vájjon Klára bánja-e annyira, mint ő, hogy már negyedik napja nem látták egymást? — Ha bálná, találhatott volna módot a találkozásra! Vagy hogy megadta magát és őt föláldozta, ahogy azt a kis komornát?! — Nem, nem! Az lehetetlen! — ordított föl benne a kétségbeesés a puszta gondolatnál. — Ilyent föl se szabad tenni! — és ott egyedül a pamlagon, az étkező vendégasztalka előtt kiegyenesedett ültében és megrázta a fejét. A gyanakvás mérge azonban tovább rombolt benne. Szent-Györgyi Magda útján is izenhetett volna! Igaz, hogy Magdával is csak egyszer találkozott azóta... Vagy többször?... Nem, csak egyszer! És a Király-díj estéjén... a cotillonnál, hölgyválasztáskor nem jött el érte... Vagy eljött? — Igen, eljött és táncoltak is, de nem mondott táneközben semmit... Miért nem mondott vagy egy szót, egyetlen jó szót! És később Wárdayval vacsoráit, jókedvűen nevetgélt vele Klára, ő ezt jól láthatta a főhercegnő mellől. Egészen jól mulatott azzal a bamba fiúval... Talán tetszik neki az a Wárday? — Nem, ilyet még gondolni sem szabad! — kiáltott a jobbik énje, de a másik, az a gyanúsító gonoszabbik azt mondta: — Ki tudja?!

Ezt a kínzó párbeszédet, melyet benne folytattak az énjei, nem bírta már soká. Elsétált a kártyázókhoz. Egy szék üresen állt Arzenovics mellett. Kissé hátravonta és leült, a konyakot is maga mellé állította egy pici asztalra és hogy egyébre gondoljon, hozatott magának húsz százkoronás csonttallért, ezekből majd tenni fog itt-ott szórakoztatásból.

— Nem ülsz be? — kérdezte Wuelffenstein, ki mióta László kártyás lett, majdnem udvarolt neki.

— Nem! — válaszolt László és hogy valami magyarázatot adjon, hozzá tette: — Csak tenni fogok, ez ma a babonám.

Néha bedobott egy százast, néha kettőt-hármat. Ez jó narkotikum. Oda kellett figyelni és valami érdek is van benne: Megnyerjük? Nem nyerjük? — Kissé nyugodtabb lett. A százások gyorsan elfogytak. Ekkor előállt sokszoros ütéssel egy nagy bank, melyet nem tett ki teljesen a „ponté“.

— Még kétezret lehet tenni! — mondta a bankadó, bizván a szerencséjében. Ez éppen annyi, amennyit László apránként elvesztett. — A sors ujja, — gondolta — ezzel éppen hazajöhetnek. — Megszólalt hát:

— Le reste!

Osztottak. A bankár nyert, László magához intette a komornyikot és kivette a kreditje hátralevő részét. Ezt is elvesztette rövid idő alatt. Újabb ötezret hozatott, melyet valaki készséggel ellen jegyzett. Ebből tovább rakott egy-egy zsetont, ha alkalom volt rá, de most már ötszázat és néha ezret.

— Ezzel nem véték az Ígéret ellen — nyugtatta meg magát. — Kártytá nem veszek a kezembe; ez csak fogadás, akár a versenynél.

Rosszul ment. Az újabb hitel is elment. Újabb ötezer. Ahogy mondani szokás: most már szaladt a pénze után. Ezt eddig soh'sem tette, mert idáig elég egykedvű volt nyelésben, vesztésben. Ma azonban csökönös volt, talán a benne lappangó keserűség miatt, vagy attól a nagyon sok alkoholtól, melyet megivott. — Azért is! Azért is vissza fogja nyerni! — Mikor már a tizenötödik ezer is végéhez közeledett, Pray átszólt az asztalon:

— Úgy látom, László barátom, ez nem jó babona volt! — és gúnyosan hunyorgatott rá. ő szerette a játékosokat fölbosszantani, megforgatni bennük a kést. Tudta: a haragos rosszul játszik, bolondul és ez jó, ezt ki lehet használni, ha az ember nyugodtan figyel. Ezért ő egy-egy száraz szóval gyakran hergelte a véstőkét, hadd ugorjának tovább,

László nem válaszolt, hanem újabb pohár pálinkát töltött és felhörpintette. Külsőleg a fegyelme tökéletes maradt, de belől nem volt már egészen magánál. — Mégis marhaság kibicelve ennyit veszíteni!... Így nem lehet nyerni, ha az ember csak a rossz „coup“-knál tesz... csak a bankadó tud nyerni... Mégis marhaság... marhaság...

Eh, — ő beül! — Majd megmagyarázza Klárának... hogy csak most az egyszer... majd megmagyarázza...

Újabb hitelt vett, a nála lévő pár ezrest is beváltotta zsetonra és midőn a kártyacsomó átment előtte, kijettette a döntő szót: — Passe la main!

Valami megütötte a lelkében: — Ezt ne tedd! Ezt nem szabad! — de már kimondta... már nem lehet visszavonni! A többiek kikacagnák, ha ő most felállna... és az a tizenöt ezer, amit eddig vesztett, az is itt maradna visszahozhatlanul.

Hajnali négy óra lehetett, mikor beült a partie-ba. A kitartó kibicék, kik eddig jól kiszörnyüködték magukat a szörnyű magas játékon, szállingóztak el és indultak haza. Megelégedve távoztak: lesz mit elbeszélni holnap nagy erkölcsös fölháborodással és túlzottan is, hogy jobban hasson.

László éberem játszott. Soha eddig annyira nem figyelt: kinek hogy jár a kártya, mi a „taille“ szelleme. Fölfokozott nyerési akarata kiélezte az idegeit, majdnem látóvá tett^ Ahogy megsejti a vadász, mondhatni: hatodik érzékkel, merre húz a vad, vagy valamelyik hadverő őse portyázáskor az ellenség járását, úgy érezte meg csodálatosan a szerencse járás változásait. Soha így nem kártyázott. Az a dac, mely szószövegéből származott, elszántá és kegyetlenné tette. Ilyen kell, hogy legyen a kártyás, aki nyerni akar. És ő valóban elkezdett nyerni. Egészen rapszodikusán játszott, most először mitsem törődve azzal, mit tartanak róla a többiek. Az első bankjakor kétszer ütött. A harmadik osztás előtt valami azt súgta: — levágják, ezért ő nem felezte meg a bankját, ahogy máskor tette volna, — mert Neszti conte is azt teszi ilyenkor, hanem kivonta az egészet és tovább adta a kártyát. Tényleg kilencet ütöttek volna ellene. És tovább is így ment.

Négy-öt estben nem tett egy babot sem, aztán hirtelen valamely belső szóra bankot mondott igen nagy összegekre és megnyerte. Alig egy félóra alatt visszanyert mindent és még vagy tízezret hozzá. Ekkor fölállt és szó nélkül ott hagyta a többieket.

Gyalog sétált haza a már világos hajnalban. Valami diadalmasság tombolt benne. Leigázta a sorsot! — ezt érezte és az a sok konyak, amit megivott, dölyfös öntudattal töltötte be! — Majd megmutatom! — mondotta magának minden igazi ok nélkül — Majd én megmutatom.

“Útközben eszébe jutott a szószerge. — Eh! Klára csak aggódik érte, félti, azért ígértette meg. Hát ne féltse! A nők ezt nem értik. Ő majd megmagyarázza. Aki tud játszani, azt nem kell félteni. Ő pedig tud, ezt bebizonyította ma éjjel. És meg fogja magyarázni és Klára be is kell lássa... és be is fogja látni... És ha kissé aggódik is, — nem baj, ha a nők aggódnak az emberért...”

Azt a négy teljes napot, mely a Király-díj óta lefolyt, Klára más lelkiállapotban töltötte, mint László. Neki is rossz esett, hogy nem láthatják egymást, neki is hiányzott szerelmesének mindennapos közelsége, melyhez annyira hozzászokott már sok hónapok óta. Kiskorától azonban hozzá volt szokva ahhoz, hogy ő vele más rendelkezik, őt ide vagy oda viszik, mindig kíséri, őrzi valaki, neki programot írnak elő a napnak úgyszólván minden órájára. Számára ez nem újság, hanem mindennapi életének rendje, ahogy például az apákra nézve a klauzura szigorúsága nem teher, hanem természetes dolog, és annak szabályain belül és azok dacára szabadnak érzik magukat. Mostohaanyjának nyilvánvaló szándéka őt távoltartani Lászlótól, a kirándulások, falusi látogatások; azok az utolsó percig titokban tartott tervek, melyekről László nem értesülhetett, Klárát szánakozó mosolyra készítette. Mennyi fáradságot vesz magára Ágnes mama, telefonálást és izenatküldést titokban, mennyi ravaszságot pazarol minderre! És milyen hiábavalóan! — Mit tesz az, ha néhány

napra, ha akár hetekre sikerül is, hogy ők Lászlóval nem találkozhatnak? Ők szeretik egymást, László nem kártyázik többé és előbb-utóbb az apja elé fog lépni ezzel a ténnyel és érezte, hogy végül is győzni fog. László fogadalma olyan volt számára, mint valami kincs, melyet elásott; csak ő tudja, hogy megvan, nem nyúlhat hozzá senki, nem veheti el senki. — Ez a hit boldoggá tette és miközben ellenállás nélkül követte Kollonichnét az általa kieszelt kirándulásokra, belül mosolygott rajta, majdnem szánakozóan.

Így élte át Klára azokat a napokat, miközben Gyeróffy mindjobbán kétségbeesett.

A kis komorna dolga, mely Lászlót annyira megrendítette, Klárát alig érintette. Mitsem tudott meg annak részleteiről. Azon az estén Fraulein Schultze szolgálta ki és midőn ő megkérdezte, hol van Ilus, a német főkomorna csak annyit mondott: — Sie musste nach Hause gehen. — Klára azt hitte, hogy hazahívták. Talán a szülei, hiszen ő mitsem tudott arról a kicsi szobalányról, ki pedig évek óta mellette volt. — Nem szép, hogy nem búcsúzott el tőle, — gondolta — de tán haláleset vagy betegség miatt nagyon hirtelen kellett elutaznia. Azt hitte, vissza fog jönni, így hát napi-rendre tért fölötte.

«

Annak a napnak delén, melynek hajnalán László a diadalmas kártyás hangulatában ment haza, a Lubiánszky leányok és Wuelffenstein Frédi voltak villásreggelin Kollonichéknál.

Egyik társalgási szünetben Niki átszólt Wuelffensteinhez:

— Igaz, hogy tegnap olyan bolond nagy játék volt a kaszinóban?

Frédi előretolta görbevágása száját és csak annyit felelt maga elé fújva: — Pfuh!... Pfuh!... — mert ő mindenben angol lévén, azt tartotta, hogy a klubban történő dolgokról, pláne hölgyek előtt — az ember nem szokott beszélni!

— Maga is kártyázik, Frédi gróf? — kérdezte feddőleg

Ágnes hercegné, mire Wuelffenstein fölhúzza szögletesre vátázott vállait és bizonytalan mozdulatot tett a kezeivel.

— Ó hogyne, — felelt helyette a gonosz Niki — csak nem akarja bevallani. — És folytatta a témát, nem törődve Péter reászegzett tiltó szemeivel. — Én ma a korzón találkoztam többekkel, akik nézték, óriási partié volt. Minden részletet tudok: Te valamit vesztettél, Gyerőffy Lászlót azonban kiterítették. Úgy hírlík, negyvenezer körül veszít...

Ágnes mama Klárára nézett, de nem szólt semmit,

— Úgy-e kijönnek a versenyre ma? — kérdezte Péter át az asztalon a túlsó Lubiánszky leánytól, ő másra akarta terelni a beszédet, mert észrevette, hogy a húga kissé elhalványult és összeszorultak az ajkai.

— ó hogyne, hogyne... — csiripelt egyszerre mind a két Lubiánszky leány. — Ma azt halljuk, borzasztó érdekes lesz, mi ugyan nem értünk hozzá, de mégis... — és gazdagon eltárgyalták, hogy ők kimennek, miért, hogyan, mikor és miképpen, mert arra tanították őket, hogyha kérdezik, akkor ne csak igen vagy nem-mel feleljenek, ahogy a falusi libák, hanem bőségesen, mert akkor okosnak fogják őket tartani. És ez jó is volt, mert étkezés közben többet nem esett szó a ma éjjeli kártyáról.

Fölkelve asztaltól, Kollonich Louis szokása szerint elvont a pipázójába. Klára pár percig még a Lubiánszky leányok mellett állott a szalonban és úgy tett, mintha figyelne a csacsogásukat. De aztán kiosont az apja után.

A pipázóban a díván karjára ült, szemben az atyjával és kissé félszegen mondta:

— Szeretnék valami nagy dolgot kérni magától, papa!

— Na mi az, kedves, mi az a nagy dolog? — kérdezte Kollonich, ki első szivarjánál mindig barátságos és jóindulatú volt.

Klára kissé elpirult mielőtt belekezdett:

— A múltkor ... mikor itt beszélünk ... azután ... megígérttem Lászlóval, hogy nem fog többé kártyázni...

— Aki egyszer kártyás, az mindig kártyás marad! — vetette közbe az apja.

— De ő megígérte nekem. Kezet adott reá. És most Niki azt mondja... de ők rosszul vannak Lászlóval... de igen, ez úgy van ... És én nem hiszem, nem tudom hinni... az emberek gonoszak... és csak úgy beszélnek... itt valami tévedés lehet... vagy... vagy hazugság... és én nem hinném el senkinek, csak... csak magának, papa, mert tudom, hogy maga... ha maga mondja, csak akkor...

— Dehát én nem járok föl a bakk-szobába, én csak tarokkozom, azt is csak éjfélig egyig, amíg az alacsony kártyapénz van.

— Hát éppen ez az. Arra akarom kérni, ha egyszer . . . ha László ott van... és maga már végzett, akkor... azután nézze meg, nézze meg, hogy igaz-e f Kérem, kérem, nézze meg — hiszen megnézheti és akkor legalább megtudom... kérem !... mert én ezt nem hiszem, ezt nem, ez nem lehet!

Klára arca halottfehér lett és a szemeiben kétségbeesett könnyörgés.

— No, no, no! Hát jó, hát ne izgasd magad... hát én megnézem és meglátjuk!

Kollonich kinyújtotta kurta karját és nyugtatólag veregette meg a leánya térdét. Az hirtelen lehajolt, fölvette az atyja kezét, megcsókolta, aztán hozzáhajolva, a homlokát is a mopszliszerű orrocskája fölött.

— Köszönöm ... köszönöm... és úgy-e mihamarább, úgy-e? — Louis papa helyeselt: — Hát hogyne, mentői hamarabb ...

Klára az ajtónál még visszafordult:

-Ogy-e!... ez csakis... ez egészen mi köztünk? Egészen?

Kollonich fölfogta rögtön, hogy a feleségével szemben tartsa titokban.

— Na ja! Na ja! Persze! — és hunyorgatva visszamosolygott a lányára.

Az este bál volt a Park-klubban, a végétjáró szezon egyik utolsó bálja.

A Kollonich-kocsi Ágnes hercegné és Klárával csak 11 óra után dobogott ki a palota kapuján. Ez alkalommal Klára volt az, aki miatt késtek, ő készült el csak most a toilettjével. A mostoha anyja nem zsémbelt ezért, ahogy máskor tette, ha egyetlen percig megváratta valaki, egyetlen szóval sem illette a leányt, tudta, hogy valami bántja és tán szándékosan késleltette az indulásukat. Érezte, hogy Klára töpreng azon, amit Lászlóról hallott ma délben. Sejtette, hogy ez reá nézve nagy csalódást jelentett és kicsi korától jól ismervén őt, legjobbnak tartotta békén hagyni, hadd töprengjen. Egyetlen gonosz megjegyzés „arról a Laciról“ visszafordíthatná és azonnal a védelmére kelne. Ezért némán ült mellette a hintóban és egyetlen szóval sem zavarta meg azt a gondolatsort, mely tovahaladt a Klára lelkében. Már dél óta szenvedett így.

— Kártyázott volna, mégis kártyázott volna?! Megfogadta neki, kezet is adott reá, mégis kártyázott?! Nem tudta elhinni, annyira szörnyű és fájdalmas volt. Talán csak Niki hazudja, vagy akik neki beszéltek? Talán csupán ott volt a játéknál... vagy valakit helyettesített egy ideig... ezt se lett volna szabad... de az mégis menthető! Teljes hazugság nem lehet, azt mégse merné az öccse! Nem akarta elhinni és valami elfogadható magyarázatot keresett, de nem talált semmit. Ha akárkinek ígérte volna meg és meg nem tartja, már az is csalódás lenne, de hogy ő vele szemben, akit, úgy hitte eddig, végtelenül szeret, hogy vele szemben szószegő, ez megrendítette egész bizalmát Lászlóban. És a mostoha anyja múltkori szavai ötlöttek eszébe: — Az a két-színű Laci... — Ha ez igaz volna! És az a Berédyné dolog! Milyen felsőbbbégséges biztonsággal utasította el, mikor Ágnes mama ezt mondta neki, milyen nyugalommal, milyen fölháborodással! Most pedig ez a gyanú is jelentkezett, ez is tesztet öltött, most hirtelen megszűnt légből kapott rágalom lenni és számbavehető lehetőség lett, melyet az akarata

elutasított ugyan, de mely folyton vissza-visszatért. min? sebzó, maró, szívzaggató kérdés.

Már dél óta ezek sanyargatták. Szólni nem szólt senkinek, annyira megszegényítőnek tartotta, ami vele történik. Délután társaságban, látogatások rendén, uzsonnán odakünn a Gerbeaud-pavillonban, később estebédnél, próbált természetes lenni, jókedvűnek látszani, bár meg nem szabadult egyetlen pillanatra sem ezektől a gondolatoktól. Mikor pedig a bálra öltözött, elhatározta, hogy késlelteti az indulásukat, nehogy korán érkezzenek, nehogy László beszélhessen vele, mielőtt ő bizonyosságot szerez, szószegő lett-e vagy sem. Lehet, hogy Ágnes mama ezért haragudni fog, de az most mindegy. Fontos csak az, hogy László már jól el legyen foglalva a bálrendezéssel, ne legyen módja vele beszélni, ne legyen alkalma esetleg letagadni az egészet, ne hazudhasson neki, mert attól még jobban félt, hogy hazudni talál, az még borzasztóbb volna, ha van valami, ami ennél még borzasztóbb is lehet. Ezért elhatározta azt is, hogy vacsorakor úgy fogja rendezni, hogy László ne ülhessen melléje.

Így is történt. Kissé föltűnőbben, mint ahogy Klára akarta volna, mert Gyerőffy a kotillon végeztével azonnal mellette volt és így ő egyik asztaltól a másikhoz kellett hogy vigye a táncosát, míg végre egy már ülő pár mellé tudott becsatlakozni, hol nem maradt hely tőle jobbról, ahová László beülhetett volna. Majdnem menekülnie kellett innen is, onnan is, míg ezt elérte és ő úgy érezte — annyira elfoglalta eltökélt szándéka — mintha mindenki az ő manőverét figyelné, pedig valóban senki sem vette észre, egyedül László tudta, látta ezt meg, egyedül őt lepte meg növekvően fájdalmas csodálkozással. A véletlen — vagy a sors? — úgy akarta, hogy Wárday Imre lett így a jobboldali szomszédja.

László pár pillanatig megállt a háta mögött. Klára minden idege jelezte, hogy ott áll meglepve és szörnyű csalódással. Erőt kellett vegyen magán, hogy vissza ne forduljon hozzá, hogy egy mosollyal legalább meg ne vigasztalja. De nem fordult vissza, hanem nagyon lassan lehúzta hosszú

kesztyűit és maga mellé rendezte az abroszra, miközben egész figyelme felajzottan hallgatózott, meddig áll még László mögötte. Végre! — neki majdnem örökkévalóságnak tetszett — a fiatalember léptei eltávoztak. A leány úgy érezte, mintha valami elszakadt volna közöttük.

*

A bál világos reggel ért csak véget. Lászlót ott tartotta a hivatala, bár Klaráék korábban eltávoztak. Ott tartotta a megszokás, ott tartotta a dac is. Megszakadásig táncolt, hogy elfárasza magát, sok alkoholt is ivott reggel felé, hogy majd aludni tudjon. És valóban aludt is, halálszerűen mélységes álommal be a délutánba.

Mikor végre fölébredt, valami borzalmas szerencsétlenségnek a bizonytalan sejtése dobogott benne. Lassan tért magához. Apránként jelentkeztek az emlékek. Aztán hirtelen mint valami pörölyütés becsattant az elméjébe: — Klára őt elkerülte! — Elkerülte szándékosan, hidegen, fagyosan, kegyetlenül. Megszegte azt a néma paktumot, mely szerint farsang óta mindig együtt, egymás mellett vacsoráltak. Nem akarta, hogy mellé jusson! — Wárday mellé akart kerülni, ő helyette a mellé a Wárday mellé! Annak a szomszédságát kereste! — És emlékezett, hogy akkor, mikor így egymás mellett ültek, a térdek az abrosz alatt véletlenül találkoztak és ha ez nagynéha megtörtént egyetlen pillanatra, micsoda boldogság volt ez, micsoda ígézet, bár ő mindig ura maradt magának és visszavonult rögtön, hiszen a szerelme majdnem testetlen hódoló imádat csupán, egyedül a lány szája, az a száj, melyet egyetlenegyszer megcsókolt, egész nőiségéből csak az ajkait tudta, merészelté maga elé képzelni. Most azonban, most, hogy Klára Wárday Imre mellé ült, szándékosan, akarattal, most szörnyű féltés ragadta meg, most az is eszébe ötlött: hátha az asztal alatt összeér a térdük, hátha... hátha Klára ezt eltűri, hátha nem is bánja, hátha Wárday... ó, az majdnem bizonyos, hiszen az nem tiszteli úgy, mint ő!... Hátha az keresi ezt és a vágyával beszenyezi ezt a tisztalelkű lányt?! Ez borzalmas gondolat volt, melyet

elutasított ugyan, de mely folyton vissza-visszatört. mini sebző, maró, szívzaggató kérdés.

Már dél óta ezek sanyargatták. Szólni nem szólt senkinek, annyira megszegényítőnek tartotta, ami vele történik. Délután társaságban, látogatások rendén, uzsonnán odakünn a Gerbeaud-pavillonban, később estebédnél, próbált természetes lenni, jókedvűnek látszani, bár meg nem szabadult egyetlen pillanatra sem ezektől a gondolatoktól. Mikor pedig a bálra öltözött, elhatározta, hogy késlelteti az indulásukat, nehogy korán érkezzenek, nehogy László beszélhessen vele, mielőtt ő bizonyosságot szerez, szőszegő lett-e vagy sem. Leint, hogy Ágnes mama ezért haragudni fog, de az most mindegy. Fontos csak az, hogy László már jól el legyen foglalva a bálrendezéssel, ne legyen módja vele beszélni, ne legyen alkalma esetleg letagadni az egészet, ne hazudhasson neki, mert attól még jobban félt, hogy hazudni talál, az még borzasztóbb volna, ha van valami, ami ennél még borzasztóbb is lehet. Ezért elhatározta azt is, hogy vacsorakor úgy fogja rendezni, hogy László ne ülhessen melléje.

Így is történt. Kissé föltűnőbben, mint ahogy Klára akarta volna, mert Gyerőffy a kotillon végeztével azonnal mellette volt és így ő egyik asztaltól a másikhoz kellett hogy vigye a táncosát, míg végre egy már ülő pár mellé tudott becsatlakozni, hol nem maradt hely tőle jobbról, ahová László beülhetett volna. Majdnem menekülnie kellett innen is, onnan is, míg ezt elérte és ő úgy érezte — annyira elfoglalta eltökélt szándéka — mintha mindenki az ő manőverét figyelné, pedig valóban senki sem vette észre, egyedül László tudta, látta ezt meg, egyedül őt lepte meg növekvően fájdalmas csodálkozással. A véletlen — vagy a sors? — úgy akarta, hogy Wárday Imre lett így a jobboldali szomszédja.

László pár pillanatilag megállt a háta mögött. Klára minden idege jelezte, hogy ott áll meglepve és szörnyű csalódással. Erőt kellett vegyen magán, hogy vissza ne forduljon hozzá, hogy egy mosollyal legalább meg ne vigasztalja. De nem fordult vissza, hanem nagyon lassan lehúzta hosszú

kesztyűit és maga mellé rendezte az abroszra, miközben egész figyelme felajzottan hallgatózott, meddig áll még László mögötte. Végre! — neki majdnem örökkévalóságnak tetszett — a fiatalember léptei eltávoztak. A leány úgy érezte, mintha valami elszakadt volna közöttük.

*

A bál világos reggel ért csak véget. Lászlót ott tartotta a hivatala, bár Klárának korábban eltávoztak. Ott tartotta a megszokás, ott tartotta a dac is. Megszakadásig táncolt, hogy elfárasza magát, sok alkoholt is ivott reggel felé, hogy majd aludni tudjon. És valóban aludt is, halálszerűen mélységes álommal be a délutánba.

Mikor végre fölébredt, valami borzalmas szerencsétlenségnek a bizonytalan sejtése dobogott benne. Lassan tért magához. Apránként jelentkeztek az emlékek. Aztán hirtelen mint valami pörölyütés becsattant az elméjébe: — Klára őt elkerülte! — Elkerülte szándékosan, hidegen, fagyosan, kegyetlenül. Megszegte azt a néma paktumot, mely szerint farsang óta mindig együtt, egymás mellett vacsoráltak. Nem akarta, hogy mellé jusson! — Wárday mellé akart kerülni, ő helyette a mellé a Wárday mellé! Annak a szomszédságát kereste! — És emlékezett, hogy akkor, mikor így egymás mellett ültek, a térdek az abrosz alatt véletlenül találkoztak és ha ez nagynéha megtörtént egyetlen pillanatra, micsoda boldogság volt ez, micsoda ígézet, bár ő mindig ura maradt magának és visszavonult rögtön, hiszen a szerelme majdnem testetlen hódoló imádat csupán, egyedül a lány szája, az a száj, melyet egyetlenegyszer megcsókolt, egész nőiségéből csak az ajkait tudta, merészelte maga elé képzelni. Most azonban, most, hogy Klára Wárday Imre mellé ült, szándékosan, akarattal, most szörnyű féltés ragadta meg, most az is eszébe ötlött: hátha az asztal alatt összeér a térdük, hátha... hátha Klára ezt eltűri, hátha nem is bánja, hátha Wárday... ó, az majdnem bizonyos, hiszen az nem tiszteli úgy, mint ő!... Hátha az keresi ezt és a vágyával beszenyezi ezt a tisztalelkű lányt?! Ez borzalmas gondolat volt, melyet

elűzött rögtön az agyából. Amit azonban nem tudott elűzni, az ama nyilvánvaló, le nem tagadható tény volt, hogy tegnap este Klára megakadályozta, hogy a szomszédja lehessen és ezzel megszezte a megállapodásukat, mely eddig szóltan bár, de töretlen fennállott közöttük. Hát akkor vége ... hát akkor vége van!...

*

Hosszui tépelődés után, mialatt mind több-több sanyargató démon hajszolta le s föl a sötétedő szobában, végre felöltözött és nagykesőre a kaszinóba hajtatott.

Most estebéd ideje volt. Egyik népes asztalhoz ült. Arzenovics és Zalaméry közé. Midőn pedig ezek feketekává és sok likőrök után fölsétáltak a bakk-szobába, ő is velük ment. Nem is várta, hogy hívják. Magától beült a partie-ba és azonnal elkezdett nagy tételekben játszani, mintha azzal is, hogy vésszesen magas bankokat ad és óriási összegeket tart, mintha ezzel bosszút állana Klárán a szószegése miatt. Hogy ő maga szószegő, arra már nem is gondolt. Bár nagyon sokat ivott ebédnél és azután is, színjózannak érezte magát. Csupán az a dac fokozódott tán a sok italtól, mely egész lényét akárha lángokban égetné. Ismét jelentkezett az a furcsa látnoki érzék, mely mintha megsúgná, mikor kell bankot mondani, mikor kell visszavonulni újra. És bár bolondul játszott, mégis nagyon sokat nyert. Egész boglya zsetont épített alacsony falacskákba maga előtt a posztón.

Az idő pedig telt észrevétlen.

A komornyik körüljárt az egyórai kártyapénz szelvényeivel, melyeket némelyek készpénzben váltottak meg, mások, a nagyobb kártyások a számlájukra Íratták, vagy zsetonnal fizettek ki. És a játék folyt zavartalanul tovább.

Azt a belső fagrádicsot, mely a terem túlsó végébe nyílik, léptek nyikorogtatják meg. Valaki jön föl. László, ki véletlenül éppen szembeül a lépcső torkolásával, odanéz. Alig hisz a szemeinek. Kollonich Louis az, aki feljött!

Egyenesen a kártyasztal felé tart. Odaérve megáll a

kibicelők között éppen Lászlóval szemben. Egykedvűen áll, kedélyesen pöfkelve a szájában lógó havannából.

Mit keres itt? Miért jött? Ő, aki soha be nem tette a lábát a bakk-szobába? Kémlelni jött! Őt, Lászlót, spionálja; bizton Ágnes hercegné küldte, vagy... vagy Klára! Ez rettentő! Klára erre képes! Képes a köztük való szent dologba beleártani a szüleit, adatot kerestetni ellene, hogy majd indok legyen őt elhagyni, igazolás Wárdayhoz átpártolni. Ám jó, ha ezt akarja. Ám legyen hát oka reá!

Ekkor ért a kártyacsomó Lászlóhoz. Két tenyerével betolta hirtelen az összes zsetonokat, melyeket oly szép rendbe fölépített volt falakká. Selyemsuhogással ömlött egymásra a sok göngyházlapocska, széjjelcsúszva előtte a posztón.

— Húszezer a bank! — mondotta — faites vos jeux!

Kitettek vagy tizenkétezret. László lassan, meggondoltan osztott. Látszólag teljes nyugalommal nézte meg a kártyáját. Ötje volt. — Je donne! — szólt szárazon... — Non! — felelt az ellenfél, mire ő levett egy lapot, kissé meglibbentette és hátrafektette az asztalon. Káró hármas volt. — Nyolc! — és melléfordította az első két kártyát, majd magához húzva a kis csontgereblyével a megnyert tétet, újra megszólalt fagyos, szertartásos szóval: — Faites vos jeux! — Mindezt merev tartásban, szemrebbenés nélkül, faarccal és fahangon, óriási fegyelmezettséggel, ahogy Szent-Györgyi Neszi teszi, hadd lásson a nagybátyja valamit, ha már ide kegyeskedett fáradni a baccarathoz, ha már spionálni méltóztatott.

Az öreg Louis még pár pillanatig ott állt, apró szemeivel egykedvűen nézett maga elé, majd megfordult és lassan visszaszésált a lépcsőhöz. Újra nyikorogtak a lépcsőfokok miközben lehaladt. Elment.

László ezalatt még leadta a második „coup“-ot, melyet elvesztett. Szép rendben kifizette az egyes nyerőket, — a fegyelme változatlanul főnnállott — aztán visszadőlt a székebe. Valami szörnyű fájdalom markolta meg, majdnem fizikai fájdalom, melytől kissé szédült és úgy érezte, mintha

menten elájulna. — Vége van! — mindennek vége! — És mintha a mennyezetről cafatos pókhálófüggönyök hullanának a látása elé, percenként több és több, melyeken át már alig is látszott az asztal, a szomszédjai arca, a terem, minden eltűnt szürke porszálagos ködben. Soká ült így, szinte öntudatlan. Mikor a kártyacsomó visszatért hozzá, gépiesen továbbtette, mormogván: — Passe la main — fölállt és elindult.

Tántorgott kissé. Valaki mögötte azt mondta: — Alaposan be van rúgva ma Gyerőffy! — De ő nem hallott semmit ebből. Valahogy eljutott a lépcsőhöz és belétámaszkodva a korlátba, lassan lement. Csak a lábai vitték, nem az akarat. Így ért le a fölépcső aljára is, hol ráadták a köpenyegét, kalapját és onnan ment, ment tovább ki az éjjelbe, mint az alvajáró. Sokat ment, messze, messze járt, mind csak ment maga elé, ment, ment. Én mintha egészen üres volna, mintha csak a burka volna meg, belül, benne, az agyában, a lelkében semmi, se gondolat, se érzés, se élet, még fájdalom sem.

Hajnalban a Népligetnél találta magát. Miként jutott ide, nem tudta. Iszonyú fáradt volt. Vékony lakkcipője kiszakadva. Az első villanyos, mely még égő lámpával zakatolt eléje, az vette föl. Azzal tért haza.

V.

Egy héttel azután Lubiánszkyék a tavaszi évad utolsó ünnepélyeként esti Garden-Party-t adtak a fasorbeli villájukban.

Ezt így ókumlálták ki a férj és az asszony, így lesz legjobb, senki sem mondhatja, hogy ők nem viszonozták azt a sok meghívást, amiben részük volt és mivel a versenyidény végét számosán be nem várták, hanem már elutaztak falura, nem lesz túlságosan sok vendég, nem kell annyi pezsgő, sem vacsora olyan tömérdek embernek, így olcsóbban ússzák meg az egészet és mégis hivatkozhatnak, hogy ők mindenkit meghívtak, ahogy illik. Ilyenkor a virágdísz is olcsóbb, az eper is; a cigánnyal is lehet már alkudni. Ez pedig fontos szempont, mert Lubiánszkyék vagyonosak ugyan, de mindketten spórolós, okos emberek. A vendégsereg elfér jól a kertben, táncolhar szabadban, míg a villa két szalonjában, ebédlőjében nem lett volna elég hely a számukra; így ha korábban adnak bált, mikor még hűvösebbek az éjjelek, a Park-Clubban kellett volna adni, az pedig egészen fölösleges pénzkidobás lett volna.

Berédyné szokása ellenére az elsők között érkezett a vilához. Egyedül jött. Szokásos udvarát nem hozta magával. Leparancsolta őket. Minek jönnének? Roppant unalmas lesz! Én sem maradok ott soká! — ilyeneket mondott nekik és mivel ők nagyon jól voltak nevelve, sem az öreg Szelepcsényi, sem Devereux, sem D'Orly nem kísérte őt el ide, sem házi költője, Solymár György, aki amúgy sem járt soha nagyobb társaságba, ő egyedül akart ott lenni.

Oka volt reá..

Aznap délután kapott sürgőnyt Simonvásárról, melyben

Wárday jelentette neki, hogy elmátkásodott Kollonieh Klárával. — Erre a szép Fanny szabadságot adott neki. Ötödnapja ma, hogy Wárday Imrét elbocsátotta a szolgálatából.

*

Nagyon szépen, finoman csinálta.

A Döbrentei-utcában voltak, a fiú legénylakásán. Fanny már felöltözve, indulásra készen, csak még a kalapját nem tette föl, hanem Wárday Imre felé fordult, ki a szétdult kereveten cigarettázott selyem hálóköntőssel a csupasz testen, jól megérdemelt nyugalomban dőlve a párnákba.

— Tulajdonképpen miért nem veszed el Kollonieh Klárát? — kérdezte váratlanul az asszony a világ legtermészetesebb hangján.

— En... Klárát? — csodálkozott a fiatalember.

— No igen. Ez egészen okos volna. Jó partié és tetszel is neki. És neked is tetszik, hát akkor miért ne?

— De édes Fanny, én Téged szeretlek... igazán ... és nem is gondolok...

— Jó, jó. Végre is ez így közöttünk úgy sem tarthat örökké, úgy-e?

Imre fölült:

— De édes Fannym!... — azonban a nő könnyedén végigsimította a fiú arcát és az áliához érve, megcsípte ott a bőrt, ahogy kis gyermekkel teszik: — Na hogyne, Te nagyon kedves vagy és ez nagyon jó volt így közöttünk... dehát, úgy-e — tette hozzá nevetve: — Szabály az, hogy akkor kell abbahagyni az ételt, amikor legjobban esik... A kis Klárával pedig ... most az ideje.

Bölcsnézésű macskaszemei összeszűkültek hosszúra. Viszszagondolt arra, amit a mindig jól értesült Devereux tegnap jelentett neki: hogy a Klára—Gyerőffy László-ügynek, úgy látszik, végszszakadt, hogy Gyerőffy fekete arccal jár-kél a városon már napok óta, hogy Kollonichék tegnap váratlanul elutaztak falura.

Nem tudott többet, de ennyi elég volt. Gyerőffy dolga

Klárával rosszra fordult, tehát Berédyné szabad akart lenni, túladni Wardayn. És pár pillanat múlva újból belefogott:

— A te helyedben holnap beleülnék az autóba és elhajtánék Simonvásárra. Ezt minden föltűnés nélkül teheted, hiszen kis kitérővel éppen utadba esik, ha hazamégysz Baranyába. Úgy délben érkezni... ebédstációnak ... És ott úgyis meglátod...

— Dehát igazán... én nem is tudom... igaz, kedves leány ... de hogy tetszem-e neki? ...

A szép Fanny vállat vont:

— A férfiak ebben ostobák. Ha én mondom... és most kell! C'est le moment psychologique! — Még tovább bízatta, miközben föltette a kalapját, fölhúzta a kesztyűit. Végül Wárdayhoz lépett, odanyujtotta vékonyan ívelt ajkait: — Csókolj meg!... és mi ezután is jóbarátok maradunk...

«

Wárday megfogadta a tanácsot.

Ma délután megjött a sürgőnye. Valószínű, hogy Kollo-nichék a Lubiánszkyakat is értesítették, hiszen szomszédjaik és nagyon intim vannak és bizonyára Szent-Györgyinéét is. Az is ott lesz a Garden-Party-n a Magda leányával. Ha pedig már ennyien vették a hírt, akkor erről ma este szó lesz és a szép Fanny ott akart lenni, mikor Gyerőffy megtudja. Igen, ott kell lenni... okvetlen a közelében lenni... nagyon bolond fiú az ... fellengős ... és ... és ... okvetlen ott kell lennie...

Ezért jelent meg Fanny olyan szokatlan korai órában a Lubiánszkyék kerti multságán.

A másfélméteres előkért után pár lépcsőfokon fölment a villa csarnokába, hol leadta a bálüköpenyét. Ez a csarnok az egész villát kettészelte. Alig volt világítva, talán azért, hogy innen a kertbe nézve az ott égő lampionok jobban érvényesüljenek.

Valóban a háziak már az eljegyzés hírével fogadták. Szélesen megtárgyalták Berédynével is. Nem gonoszkodás-

ból, hiszen a szép asszony mindig roppan? vigyázván, hogy hírbe ne hozzák, a szeretőivel sehol sem mutatkozott, nyilvánosan soh'sem volt a társaságokban és hogy nála ebédelt Wárdy azokon a szerdákön, arról nem vettek tudomást az emberek. A szép Fanny nagyon nyugodtan és nyilván érdektelenül hallgatta azt a sok szóbeszédet, melyet a hír kiváltott:

— Hogy az milyen váratlan, édesem! Milyen meglepő! Az udvarlást eddig senki sem vette észre! Csodálatosan közepszerű partiét csinál Klára, hiszen a vőlegényének csak szerény vagyona van és rokonsága sem valami kiváló. Eddig mi azt hittük, Montorio fogja elvenni, vagy más valaki bécsi, ez tehát, ez szerelmi házasság, csakis az lehet, ha ilyen előkelő, szép és gazdag leány hozzámegegy egy ilyen inkább másodrendű és érdektelen ifjúhoz.

Mindezt Berédyné látszólag egykedvűen hallgatta, nem védelmezte meg egyetlen szóval sem az eddigi szeretőjét, bólintott, mosolygott, helyeselt, fagyaltot evett és legyezte magát, — a szeme sarkából azonban állandóan figyelte azt a széles lépcsősort, melyen át a vendégek mind számosabban ömlöttek be a lampionvilágította kertbe. Már késő kezdett lenni. Már aggódott is kissé, miért késik még mindig Gyerőffy, midőn az végre megjelent a villa ajtajában.

Amint megpillantotta, bizonyos lett, hogy László már tud az eljegyzésről. Valami furcsa fény a kissé tágabbra nyílt szemeiben és a szája körül alig észlelhető elhúzóadás, mintha egymásra harapná a fogait. Magosra emelt arccal kihúzódva a reáöntött frakkjában, lassú automata járással közeledett a háziasszony köréhez és hajlongva kezetcsókolt a dámáknak, kissé merev ünnepélyességgel.

Persze azonnal azt mondta valamelyik hölgy:

— Hallotta már? Kollonich Klára menyasszony!

— Hogyne, hiszen a cousine-om — válaszolt Gyerőffy és az ajkai mosolyt utánoztak — ma délután megsürgönyözte nekem. — És csöndesen ellépett onnan és elment a kert túlsó vége felé, hol a betonterrasszon már javában folyt a tánc.

Fanny nem ment utána, csak a szemével kísérte továbbra is. Az jó. Csak táncoljon, ő itt marad a fák alatt a biiffé közelében, az idősebb hölgyekkel. Amíg a táncolók között van Gyerőffy, addig semmi baj sem lehet. Csak azután, ha elmegy. Arra kell vigyázni, akkor kell ott lenni. És a szép asszony puhán beledőlve a kerti karosszékbe, majdnem álmosnak látszott, annyira szenttelenig hallgatta a körülötte folyó általános társalgást. A szempillái között csak vékony rés, senki sem hitte volna, milyen éberem figyel.

*

A halálvárás bizonytalansága után a halál bizonyossága — ezt érezte László, mikor ma délután megkapta ezt a táviratot:

„Ma dél óta Wárday menyasszonya vagyok. Klára“.

Ez volt a szöveg. Ez volt Klára válasza arra a levélre, melyet ezelőtt négy nappal Simonvásárra küldött. Rossz levél volt. Hosszadalmas és zagyva, teli ügyetlen magyarázkodással; mosakodó mondatok, melyek azzal kezdődtek: „Nem vettem annyira komolyan...“ „Ne ítélj el engem, ameddig nem tudod...“ „Végre is nem olyan nagy dolog ... hogyha meggondolod.“ És félig kifejezett gyanúsítások is, mintha Klárát akarata ellen vitték volna falura és aztán meghazudtolva ezt, rögtön kérés, könyörgés egyenesen hozzá, sok hiábavaló szó, ami szentől-szembe elmondva tán hatásos is lett volna, de így papíroson csak üres frázisok. Ha egyszerűen ír, ha alázatosan, ha csak pár meleg szót, de lelke mélyéből, lehet, hogy valami visszhangot tud kelteni. De hát semmi sem nehezebb, mint a kimondhatlant leírni és ő még beszélve sem tudta szavakba foglalni, amit érzett, hát még levélben! — És ráadásul még egy hibával tetézte mindezt. A Nemzeti Casino levélpapírosára írta ezeket, amelynek már a címkéje is az ő szószegését jelentette a leány számára, az ő kártyázását, ezt üvöltötte feléje, mielőtt belefogott az olvasásba.

Hogy valóban mi történt, László sohasem tudta meg. Nem tudott arról más sem. Ama reggelen, midőn Louis papa

megmondta a lányának, hogy László a szemeláttára kártyázott, még pedig a leghazárdabb módon, Klára rögtön arra kérte az apját: mennének azonnal falura, ő maga kérte, mert még véletlenül sem akart találkozni azzal, aki megcsalta, rászedte, nem, nem, soha többé, soha, soha többé! — Akiről most már bármi aljasságot, kétszínűséget el lehet hinni, a Berédyné dolgát is, ó, igen, most már azt is — hogy ugyanakkor azzal a Berédynével... és tán beszéltek róla és tán kacagtak rajta ...! — Nem, nem! Többé sohse lássa... És már akkor határozott, hogy falat fog emelni kettőjük közé, hogy soha többé... soha, soha!

Minderről nem tudott László, de valahogy sejtette, érezte és most ez az eljegyzés Wárday-val, ez még egy törődéssel több, még egy önváddal több, hiszen ha Montorio veszi el Klárát, ez is szörnyű lett volna, de akkor még az az érv főnállhatott volna, hogy Klára csak nagyon nagy névhez, vagyonhoz megy férjhez, hogy az ő számára elérhetetlen volt mindig. De így? Ez a Wárday? Aki sem vagyomban, sem társadalmilag nem több, mint ő?! Ha ezt elfogadta nemcsak Klára haragból, de a Kollonich-család is, ez azt jelenti, hogy ő maga az oka mindennek — ő is elérhette volna, ha nem olyan gyöngé, ha nem esik bűnbe, ha el nem kártyázza a maga boldogságát. — És minden szenvedés mellett ez volt a legfájóbb gondolat.

Most már senkije sincs — az egész világon! — nincsen senkije.

Nem érdemes élni ...

A betonpadlójú terraszt táncra nem nagyon alkalmas és meleg is ez a mai éjjel. Ezért alig múlt egy óra és már lejött az ifjúság onnan, a pázsiton helyezkedve el, padokon, székeken és cigányozás kezdődött. Hallgató magyar nóták és nyugati „Schmachtfetznik“ váltogatták egymást.

László közéjük ült. Profilban látszott innen az idősebb hölgyek körétől. Fanny jól figyelheti innen. A kosárszéket kissé hátrahúzva, mozdulatlan és szótlan ül. Egy-egy dalnál néha fölemeli a kezét és a ritmust markirozza, nyilván azt

mímeli, mintha élvezné a zenét. A kölcsön-inasok bólét szolgálnak föl. Egyik nagy teli poharat tálcán kínálva Gyeróffy-hez lép, de az elhárítja. Ma este nem iszik semmit. Berédynének elszorult a szíve, mikor ezt látta. Tudta, néha meg is figyelte, hogy László igen sok alkoholt fogyaszt. Ilyenkor elhatározta: majd leszoktatja erről, ha a kezébe kerül. Most azonban volt valami tragikus abban, valami vészjósló is, hogy nem akar inni, nem keres búfelejtőt, józan akar maradni... mintha valamely nagy elhatározással akarna szembenézni, mintha élően akarná tartani a bánatát, hogy erőt adjon az önitéiet végrehajtására. A szép Fannyt férfiismeretén kívül László iránti szerelme is látóvá, ösztönösen értővé tette, megerősítette még jobban, hogy vigyázzon, hogy mellette maradjon.

A mamák némelyike már bóbiskolni kezdett. Néhány fiatal pár fölállt csárdásra. E mozgás közben Gyeróffy is fölkel, de nem táncra, hanem onnan a gyp közepéről vissza a villa felé indult. Berédyné megérezte, hogy távozni készül. Meg kell előzni! Föltűnés nélkül elosont a háziasszony köréből és közelebb lévén a házhoz, pár lépéssel már az előcsarnokban volt, magára kapta a köpenyét és kissé visszajöve megállít egy falitükör előtt, mintha a fejkendőjét igazgatná, hogy a fiatalember ott találja már, aki csak akkor lépdelt föl lassan a kert felőli lépcsőkön. Mikor már közel volt hozzá, megszólította:

— Maga is menni akar?

László kissé összerezzent.

— Igen ... elég volt...

— Hát akkor kísérjen el egy kocsiig... Itt egészen közel van egy stand.

— Hogyne, hogyne.

A nő a esipkekendővel körülbonyálta a nyakát, az arcát, de a tükörben a fiút figyelte. Az mellette állott, de nem őt nézte, hanem azt az aranyozott zsárdinert a tükör lábánál, melyet művirágok töltöttek be, jól csinált tarka, de régi és poros virágok, melyek helyébe Lubiánszkyék nem

spendáltak előtt, a csarnokot úgysis sötétecskén hagyták és minek még erre is költeni?

László ezeket a műnövényeket nézte, aztán rájuk mutatott:

— Ezek itt — nézze — ez olyan, mint az élet! Messziről azt hinné, hogy virág... csak közelről, csak akkor látszik, hogy rongyos papírból van az egész... — és halkán, keserűen kacagni kezdett.

Fanny könnyű keze rokonszenvvel szorította meg az ifjú karját:

— Jöjjön kedves ... menjünk el együtt.

A hangjában majdnem testvéri szánakozás.

Kimentek. A vadgesztenyék sűrű lombja elfogta az ívlámpák fényét, árnyékban tartotta a járdát. Csak néhány lépésre van a Lövölde-tér. Ott egylovasok állnak, éjjeli csukott konflisok.

— Ez jó — gondolta Berédyné. — Ezek nem ismerhetnek engem! — és hozzámént a legelsőhöz, kinyitotta az ajtaját és beült.

— Jöjjön! — szólt vissza Gyerőffy Lászlóhoz. Az szó nélkül engedelmeskedett. Mikor mellette volt és becsapta az ajtót, az asszony kihajolt az ablakon:

— Múzeum-utca lb. — kiáltotta a kocsisnak.

László hallotta-e, hogy az ő címét adja meg? Ez nem világlott ki. Nem szólt semmit, később is néma maradt.

Az egylovas lassan csattogott át a sötét városon, sok kis utcákon hajtott, zeg-zugos fordulóin az Erzsébet-városnak. A Fanny keze megkereste az ifjú emberét a raglán-kabát galléra alatt, reáhelyezkedett megértőn. Csak a kezével ért hozzá és csak a kezéhez, másként sehol. Sokkal később, mikor már közel jártak a célhoz, csupán akkor szólalt meg egyszer:

— Én ma éjjel magával maradok ...

A vice nyitott kaput álmosan, ők pedig egymás mellett haladtak föl a harmadik emeletre, akárha sétálnának a korzón.

Szótlan léptek be a lakásba. Nem gyújtottak világot, a

nyitott ablakokon át elég fény szűrődött be. Az éjjelhez szokott szemek így is eleget láttak.

László még mindig nem szólalt meg, akárha egyedül lenne a szobában. Leült arra a vénhedt dívánra, mely a fal mellett állott és a két tenyerébe temette az arcát. Végtelen fáradtság lepte meg. Soká ült így mozdulatlan. A szíve lassan, nagy közökben vert, mintha minden percben utolsót koppanna. Be jó is volna, ha így magától csak megszűnne verni...

Mi történik körülötte, ki van mellette, előtte, minderről nem tudott. Az idő pedig telt. Nagyon sokára talán, két hűvös kar vigyázva ölelte át, rugalmas asszonytest tapadt a vállához, forró ajkak csókolva indultak meg a nyakán apró vigasztaló csókokkal kezdetben, puha kezek cirógatták a fejét, vonták magukhoz, hajtották meztelen vállak rugalmas selymébe és egy száj megkereste a száját, rátapadt hosszan, jószagú lehellet szívta magába a légzését és lassacskán a vágy bíbor-sötétsége eltörölte a fájdalmat, elborított mindent, végigömlött rajta hódító italként egymásba öntve kéjt, halált és szerelmet...

*

Már halványan hajnalodni kezdett.

A szép Fanny lehunyta szemmel hálaittasan csókolgatta a férfi melléje támaszkodó kezét. Boldogan érezte, hogy a másik kéz végigsimogat pihenne elnyúlt testén, végig a bőrén, a térdétől a csupasz melléig. Egy idő múlva fölnézett. László mellette feküdt; a felső teste kiemelve könyököl, feje magosan az ablak felé fordulva.

Kifelé néz a derengő szürke hajnalba. Néz, tágranyilt kétségbeesett szemmel, fájdalmasan ferdülő szájjal. A keze csak gépiesen simogat, öntudatlan mozgással. A lelke máshol van, egészen ... messze ... messze ... messze tőle ... ott. messze, annál a leánynál...

V. RÉSZ

I.

„Dénestornya. Kis-község, Torda-Aranyos megye. Ar-Gyéresi járás. 1737 lélek. Ev. ref.: 1731; Róm. kath. 5; Izr. 2; a gr. Abádyak kastélya. Posta, táviráda helyben.“

Ez van róla a lexikonban.

A kastély a Keresztes-mező szélén áll Közép-Erdélynek e legnagyobb térsége fölött, egyikén azoknak a domboknak, melyek dél felől lezárják és lassacskán növekedve Tordától Kocsárd felé vonulnak. Alacsony domb, mely csak húsz-huszonöt méterrel emelkedik az Aranyos síksága fölé. Ide építették az egykori várat valamikor tán III. Béla idején, mert a legrégebb bolthajtásai és a szomszédos templom a XII. századból valók. Aki építette, jól választotta ki a helyét. Az a márgás réteggel osztott agyagnyelv fölül egészen síma; keleti oldala elég meredek, északra lankás, ugyanígy nyugati behajlása is, ahova egykor meghúzódott a külső erőd védelme alá a falu. Odalenn a folyó ártere, akkoriban bizonyára még ingovány, mely csak századok televénye által vált lassacskán gazdag termőföldré. A dombhát legvégét, honnan az három oldalra lejt, majdnem teljesen elfoglalja a várkastély. Így a középkor támadó fegyvereivel szemben jól volt védelmezhető, mindenfelé felülről lehetett lenyilazni az ostromlókra; egyedül délről közelíthették volna meg, de itt mélységes várak és előretolt palánk és még tovább leányvár állhatott, melynek alapzata és földsáncai még most is rajzolódnak az azóta parkosított hegyhátan.

Most már csak maga a főépület áll persze, valamint mindaz, amivel későbbi századok megtölték. Így ma úgy hat reánk, mint valami organizmus, mely folyton változott, fejlődött, nőtt, gyarapodott.

A főház hosszú négyszöge kövér bástyákkal a négy sarkán, miket bizonyára az első ágyúk ellen ragaszthattak hozzá. A külső várfalak eltűntek, helyükön ma pázsit és virágágyak; eltűnt a kaputorony is, nem is olyan régen, a XVIII. század közepén, mikor az akkori birtokos, Abády gubernátor apja, bosszankodván, hogy széles hintójával nem tud behajtani az udvarra, meg akarta tágíttatni a szűk várkaput. Megbontották, hogy új boltívet csináljanak és e közben úgy megrokkant, meghasadozott a torony, hogy le kellett szedni. A helyét üresen hagyva, oda, hol az egykori palánk csatlakozott a várhoz, patkóforma előudvart építtetett ez az Abády, jobbról kőistállóval harminckét lóra, balról fődött lovardával, melyeket összearab szabályos félkörrel a szénásház, a szerszámokkamrák, kocsi-színék sora, sütőház, hol száz embernek lehet cipőt sütni, mosókonyha akkora nagy üsttel, melyben egy kisebb város mosását el tudnák végezni, míg lakások portásnak, darabontnak, lovászmesternek, közbül az új kapu mellett, amely most már olyan szélesre épült, hogy Abády uram hintéstől, fullajtár- és kengyelfutóstól kényelmesen bevonulhatott rajta. A kapu fölött faragott kő titánok sziklákat emelnek fenyegetődzve és középen maga Atlasz a világgömböt támasztja a hátán. Mert ez a patkóadvar már teljesen rokkó, 1748-tól 1751-ig épült, ahogy a faragottkő ajtófelek hirdetik. Kívül ornamentális vázák ülnek a tetőzet lapos falkoszorúján, belül pedig szobrok minden ötödik méteren, mitológiai alakok, csavarékos pózban, kiki a maga attribútumával, ahogy illik antik isteneknek. Nagy építő lehetett ez az Abády Dénes, ő csináltatta a belső kőlépcsőt sztukkós mennyezettel, baluszteres korlattal, ő fedette újra a négy saroktornyot duplán megtört kupolás fedéllel.

Howy kár volt a régivel szakítani? — mondaná ma egy tudós. Az lehet. De minden kornak megvan a maga ízlése és a XVIII. század nem sokat törődött a régészettel, hanem a maga bélyegét ráütötte mindenre, amit csinált. Különben később is így tettek. Az a két hosszú szárny, amely a kaputorony-oldalnak eltűnésével megmaradt és így a kastély U alakjának két szára, empire-időben neoklasszikus ízlésben reparáltatott át és még

később, a mai Abády Bálint anyai nagyapja, kívül a nyugati oldalon neogótikus verandát ragasztott a régi falakhoz, hogy onnan gyönyörködhessék a kilátásban, mely valóban felséges is, mert végiglát onnan az ember a Keresztesmezőn el a Tordaihasadéig és fölötte távolban a járai havasokra.

Igen, talán kár, hogy Dénestornya meg nem maradt érintetlenül a maga régi állapotában, akkor nagy tanulság volna, milyen volt a várépítés a XV. vagy XVI. században; tanárok magyarázhatnák, hogy innét nyilaztak, innét öntöttek olvasztott szurkot, vagy dobtak égő zsarátnokot az ostromlók nyakába és hogy milyen behatások alatt épült, vájjon német, francia, vagy olasz várépítési rendszert követtek-e ekkor vagy akkor. Akik pedig csudát látni végigsétálnának a termeken, jóízűen szörnyülködhetnének, milyen hideg lehetett bennük és a keskeny lőrések miatt — ó, milyen sötét is. Az Abádyak azonban itt akartak lakni és itt is laktak szakadatlanul. Nem tartottak arra, hogy kultúrörténeti tananyag legyen az otthonuk, hanem időről-időre át-átidomították a saját koruk igényei szerint, díszítették, lakályossá tették, — már amennyire az ilyen öreg várat lehet — megszélesítették az ablakait a fejedelmi idők végén, több belső lépcsőket csináltak és mikor megszűnt a török veszedelem, a védőfalak helyét virágok foglalták el. Így fejlődött, változott, alakult át folyton és talán ezért van az, hogyha az ember messziről nézi az Aranyos völgyéből vagy a távolibb dombokról, olyan az öreg várkastély hosszú homlokzataival, kupolás tornyaival, elnyúló mellékszárnyaival, mindez együtt, összefogva annak a földhátának a végén, amelyen áll, mintha onnan nőtt volna ki, egy volna a tájjal, annak szülötte volna, nem is emberi kéz mesterséges műve. A háta mögött a fönsíkon, előtte, alatta a térségen erdőszerű park, liget és berek óriási fák rengetegével, melynek közepében ül a kastély, ül benne, részben el is takarva, mintha puha lombpárnába süllyedne kényelmesen, otthon. És mintha mindig ott lett volna és az nem is lehetne másképpen.

Abády Bálint csak most, június első napjaiban jutott haza Dénestomyára. A közbeeső időt, amióta Budapestről hazajött, Kolozsvárt! kellett töltenie, hol ilyenkor már senki ösmerős sem volt, elfoglalták sok dolgok, számos megbeszélés az anyjával, Ázbejjel és azzal az erdőmérnökkel, kivel meg kellett állapodni, mielőtt az fölmegey a havasra. Az üzemtervnek a helyszínen való kijelöléséről volt szó. Ezt pedig nem volt könnyű dolog nyélbe ütni. Igaz, hogy Róza grófnénál Ázbej nagyon támogatta Bálintot, nagyon buzgólkodott nemcsak színleg, de valóban is, hiszen ő a fiatal úr figyelmét, munkakedvét a havasi birtokon akarta lekötöni, nehogy kedve szottyanyjon egyebekbe is belenézni — de a vén erdőgondnok, Nyiressy passzív ellenállásba fogott. Szükséges lett volna, hogy bejőjjön Kolozsvárra és az erdőmérnökkel hármásban letárgyalják a munkálát részleteit és sorrendjét. Ezt egyetlen délelőttön el lehetett volna végezni. De nem jött. Első hívásra az felelte, hogy ő már öreg ember. A második szigorúbb parancsra azt válaszolta, hogy a csúza eléállott és egy tapodtat sem tud lépni. Így hát csupán küldönc útján lehetett vele érintkezni és míg az megjárta a Bélest, mindig két teljes nap telt bele. Ezért hát Bálint vagy tíz napot vesztegelt a városon, míg végül a mérnököt elindíthatta a havasra és csak akkor követhette falura az anyját, ki néhány nappal hamarabb költözött ki.

Sötét este érkezett és esőben.

Másnap azonban gyönyörűséges reggelre virradt.

Napkeltekor ébredt. A kerek toronyszoba keleti ablakából a zsalugáter rései között vízszintes sugarak löveltek be, tündöklő rudak, át a sötétségen és túlfelől a fiókos kasztén veretén felgyújtották a bronzokat. A szoba annál sötétebbnek látszik, majdnem mintha gőz ülne benne, ahogy így átszűrják átetsző fénylő vékony aranypálcák. Apró, másként láthatatlan porszemek úsznak rézsut át ezeken, izzó pontocskákká válva/mikor beleérnek, eltűnve ismét amint kijutnak onnan, hogy újra megcsillanjanak a következő sugársávban. Odakünn fülemle csattog észbontó elragadtatással...

Bálint kiugrott ágyából és az ablakhoz ment. Egyetlen

mozdulattal széjjel vetette a zsalu két szárnyát. A napsütés szembeütötte, akárha megtántorítaná.

Ragyogó reggel. A nap ott messze, a Maros-völgy legtúlsó dombsorai fölött. Ezek olyan könnyűnek látszanak, mintha ők is csak párából lennének, abból a kobaltkék halovány párából, mely a folyón terjeng, elpuhítva a szegélyező nyárfaligetek végtelenét, föl-föl, el a bizonytalan messziséig. Maga a Maros nem látszik. Nagyon messze is van. És a fák is elfedik. Elfedik sorakozó sűrű-zöld falakkal, melyek mindenike egy-egy fokkal színesebb, határozottabb is, távolabb ezüstnyárak habfehér ágakkal, közelebb kanadaiak lilás kéreggel, óriási fák, egészen ide közel a lanka aljáig, hol a park rétjeire ők hosszú árnyékokat vetnek, árnyékot, mely semmit sem sötétebb, mint a napsütéses pázsit, csakhogy kéklően derengő, míg a fényrel végigöntött fű harmatcsillogású és gazdagon ifjúzöld. Ahogy így lassan terjed a fény be a fák közé, váratlan beleszúrva egy-egy csalit lombjába, megkapva itt egy májusfa fehér bojt ruháját, ott egyik orgonacsoport addig alvó virágfürtjeit, kíváncsi kereséssel be a fák lábához, be a rabattok titkaiba, japán meggyfácskák karmazsin bokrétázását lángoltatva meg, azt hinnéd a tavaszi természet elpirul, elpirul szerelmes boldogsággal, akárha fiatal leány volna, kinek szüzi csupasz testén először vándorolnak végig szerelmesének kutató kezei, csókhintó ajkai. Mintha borzongó gyönyörűség rezegne át a tavaszi reggel édes rejtelmén. És ezt hirdeti a csalógányok éneke mindenütt, diadalittasan közel és távol, itt a jázminbokorban, ott a borostyánban, a tujacsoportok pasztellzöld rügyezése között, a vadgesztenyesorok karácsonyfás gömbölyűsége mögül.

Az ifjú sietve öltözött és kiment. Mikor kilépett, megállt egy pillanatra az északi terrazonon. De nem maradt ott, hanem megindult le a dombon, le azon a fason, melynek jegenyétölgyei mintha ciprusok volnának. Kétfelől gyepezés száz meg száz boglárkával beszórva és a békavirág sárga csillagaival is és szegélyképpen orgonák sűrű csalitjai kétfelől a homlokzat két tornyától a domb aljáig; a bokrok kövéren megrakva virággal olyan dúsan, hogy a lomb már alig látszik között. Majdnem

mindenkiben fülemüle csattog, elhallgat egy percig, amíg 3 lehalad, aztán újra kezd azonnal, akárha nem bírna magával.

Leért a malomárokhoz, mely mellett egykor a vár alsó palánkja állhatott. Át azon a fehér hídon, melyet ma is eifrahídnak hív mindenki, mert valamikor sokféle színekkel lehetett kipingálva. Itt a hídon túl az út elfordult balra is, jobbra is, hogy szabadon hagyja szakítottan azt a hosszú kilátást, mely messzi benyúlik, hársak, nyárfák, vadgesztenyék sűrűségei között. És itt még árnyék van, sejtelmes árnyék, mely mintha pihegve várná, hogy a napsütés végigcsússzon rajta. A fű már nagyocska, sűrű és harmatos. Vadlóhere fehér gömböcskéi szoronganak benne, mintha titkolódnának, kankalinok arany pontozása tűzdeli, harangvirágok kékje, a kásafű és perjéknek vékony szálai, rezgő pénzecskéi között. És minden fűszálnak a csúcán egy-egy gyémántcsöpp tündöklök — végigtekintve a kilátón, mintha vékony ködfátyol ülne a rét fölött, annyira harmatos.

Bálintnak új volt ez a virágpompa. Középiszkolai évei, egyetemi és diplomáciai tanulása idején, később is külszolgálat alatt, sohasem jutott haza június vége előtt. Soha így nem látta az öreg parkot ilyen pazar virágdíszben és most úgy érezte, mintha régi otthona az ő ünneplésére öltözött volna parádéba. Mintha örülne neki, mintha ünnepelné. Volt valami fölemelő és hódító ebben a késő tavaszi reggelben. Az alacsony napsugarak itt-ott átlöveltek a topolyafák csoportjai között, elködösítve útjukban ami mögöttük van és ragyogásra gyűjtva, amibe ütköztek, akárha mutatni akarnák — ide nézz! Milyen gazdag ez a lomb, milyen halvány ez a fatörzs, milyen fehérén lángolnak a gesztenyék, aranyozva már a hársak sok millió bimbóval és az akácok nyurgasága behavazva, levél-telen virágbokrétává válva.

Annyira vonzó volt mindez, hogy elhagyta az utat és rézsut megindult a réten keresztül. Olyan nedves volt a fű, akárha patakban járna. A roznok, harmatkása, réti csenkesz magas nyilaihoz ha hozzáért a térde, mindenik egy-egy kis zuhanyt hullatott le magáról és a szára megkönnyebbedve föl-

csapott magasan, mintha büszke lenne arra, hogy a lábszára illette.

Térdig vizesen ért be a hársfasorba a rét túlsó oldalán. Ott régi emlékek támadtak föl benne. Itt tanították lovagolni gyermekkorában, ebben a széles, sok százados allée-ban. Egykor, mikor ezt ültették, vagy háromszáz évvel ezelőtt, egészen a Várhegy aljáig nyúlt még két társával, kikkel csillagszerűen egyesült egy hídnál, mely fönebb állhatott, mint a mai „eifrahíd“. Mikor azonban a múlt század elején az angolkert divatja kezdődött a Bálint nagyapja, kivágatta a sorok belső harmadát, hogy széles rétet kapjon a kastély közelében minden megszakítás nélkül, hiszen az angolpark minden egyenes vonalat tiltott. A közbülső fasor még így is vagy öt-hatszáz méter hosszú, puha porond borítja, hát itt lovagoltatták a kis fiúcskát csöppség pony-lovon, itt galoppozott végig a lovászmester mellett, föl-le, tízszer, hússzor.

„Istenem, hányszor potyogtam itt le!“ — gondolta Bálint végigtekintve az alléén. Mert makrancos, gonosz kis lovacskákat voltak azok a mokányok, amelyeken kiskorában lovagolt. A jó koszt, kevés munka szörnyű szemtelenné tette őket. Igen! Mindig ennél a görcsös fánál bikkolt „Croque-en-bouche“, az ő első hátilova, melyen még csak pokrócon és kengyel nélkül lovagolt. Ott, annál a vastag hársnál, melynek az a hasadéka van, annál állott meg csökönyből mindenkor „Morzsa“, a kicsi kövér sárga, a második lova, míg a lovászmester hátulról végig nem szózott a farán agarászostorral.

Megindult le az úton a fák átboltozása alatt. Feje fölött halkan suhogott a lomb, a hajnali szellő mozgatta, csakis ott fönn jár, idelenn mozdulatlan a lég, még levél se rezdül, őt pedig körülvették a régi emlékek mind, mind számosabban. Milyen végtelen hosszúnak tetszett akkor neki ez az allé, midőn első nagy lovára szabadott ülni, arra a kedves ménre, az öreg „Gambiá“-ra.

A százados hársfasor túlsó végénél az Aranyos egyik ágához ért, mely az alsó gáttól jön. Nem állt meg itt, hanem ítmént a tágas szigetre, melyet Nagyberék-nek hívnak. Gyer-

mekkorában ide vágyott mindig, nem a belső parkba, melynek ápolt útjai, rétjei és kertvirágokkal díszített sövényei az ő fantáziáját nem izgatták. Itt azonban széles kaszálók és lucernások által megszakítva valóságos vadonban érezte magát, azokban a sűrűségekben, hol fűz és kutyafa aljnövények fölé óriás nyárok sokasága emelkedik, tölgyek széjjelterpesztett ágakkal és kőrisek, égerfák minden rend nélkül, kúszán, ahogy a természet adta. A sűrűségeken át szűk fűlepte utak kanyarognak, néhol csak keskeny ösvény, mely csak alig-alig látszik. Ide szökött egykor, ha csak szerit tehette és egyes-egyedül indiánus játékokat játszott. A hozzáképest toronymagas bürrök-dzsungelen négykézláb mászott, megközelítette a rablóhadat, menekült vissza az üldözők elől, kémlelni lapult meg hason a tövisbokrok alatt, ágakra mászott kikémlelni, szivenlőni az ellenséges törzsfőnököt, vagy a „Blassgesicht“-ek vezérét, ahogy a Cooper-féle mesékben olvasta.

Most úgy gondolta: ezeket a képeket találja meg újra.

A berki nagyréten át megindult a túlnani sűrűségek felé, melyek a folyó szabad medrét követték szabálytalan terjengve széjjel; ingoványos ergék, mocsáros zombékok kanyargásait követve.

Ment át a százholdas kaszálón. Ez a kastély kilátását folytatja hosszan, addig a zárt erdőligetig, mely a túlsó végét körülfalazza. Közelébb-távolabb egy-egy csapor feketefenyő áll benne. Fiatalok még, vagy harmincévesek csak. Az apja ültette ezeket dísznek, a vadnak is védelmül. A tövüket orgonagyűrű veszi körül. Most teljes virágzásban van a borostyán, lila puhaságukból iramodik ki a fenyő koromszín bokrétája. Pedig ez is virít, pici sötétbibor tobozocska mindenik ág csúcán, de az csak közlelől látszik. A sima hosszú réi majdnem szürke a hajnali párától, harmattól, vékony derengő fátyol van végigterítve rajta, mely mintha úszna is ide-oda, egy-egy cafatja fölakad a szélek kökény tövisébe és ott messze a távoli fák törzsét eltörli finom ködkendővel, azt hinni, lebegnek a semmi fölött azok a hatalmasok és mi sem tartja tömérdék ágait, lombgazdag koronájukat, — álombéli

fák, mintha ők is csak párából volnának. Az alacsony nap-sütés még csak a peremüket éri, egy-egy levelet megragyogat, akárha tükörlapocska lenne.

Bálint megállt és végigtekintett a réten. Milyen titokzatos ez a reggel! Minden távolság mintha még távolabb volna: széjjel választva egymástól a facsoportok, csupán sima színpalak, eltűzött közökkel; végtelennek tetszett így a park, mintha ez volna az egész világ. És ahogy így mozdulatlan gyönyörködött a tájban, az egyik orgonás fenyőfőit mögül, ott messze, hét dámvad tűnt elő. Lassan gázoltak a reggeli párában, két tehén kisborjúval és három üsző. Nem vették észre a fiatal embert. Nyugalmasan sétáltak át a sűrűség felé, hol néhány perc múlva eltűntek. A megjelenésük, eltűnésük még aláhúzta a hajnalodás titokzatosságát.

Az ifjú megindult.

Ebben a szépségben haladva, a csatakos fűben mégse a gyermekkori emlékek ébredtek föl benne, ő akkoriban így soh'sem látta a berket. Ez nem annak az időnek a képe. Ez más. Mélyebb. Élőbb. Titkosabb. Szentebb.

És ahogy így ment, hirtelen azt érezte, hogy Adrienne jár mellette.

Szinte látta maga mellett, ahogy hosszan kilép fölemelt állal kissé sovány nyaka fölött, feketén lobogó kunkorodó hajjal, — amilyenek ott látta, mikor Mező-Varjason azt a lovat hajsztolták — megy mellette egyenes tartásban, tágra nyílt topázsárga szemekkel, nem néz sehová csak maga elé és megy-megy az oldalán szótlán ...

Bálint megállt. — Nem! Nem! — mondotta majdnem hangosan és megrázta a fejét, mintha ki akarná vetni onnan az Adrienne képét. Aztán gyorsan sietett a sűrű felé. Ott ismert egy sokszázéves nyárfát egy picike rét szélén.

Odaért néhány perc múlva. Még mindig élt az a faaggasztán. Csak egyik nagy oldalága hullott le. Valami áprilisi vihar szakíthatta ki, mert apró kocsánjai teli voltak mézgas rügyekkel, némelyik ki is bomolva levéllé. Hosszú, vastag ág.

A csúcsa lecsapott a környező füzesbe, kövér vége itt a gyökerei mellett, ágas-bogas teste föl sarjadt fűben.

Odament a fához Bálint és mint valami jóbarátot, megtapogatta a kéréget. — Hát megvagy? Hát megtépáztak? — kérdezte, aztán leült az ágcsonk szilánkos végére és körül nézett a köralakú egészen zárt réten .

Idejárt egykor, midőn már szabad volt egyedül messzebb is lovagolnia. Persze az öreg Gambiával. Itt táborozást szokott volt játszani. A lóról levette a kantárt és felakasztotta ?gyik göcsre magasan. — El ne lophassa senki! — A hevedert nem eresztette meg, pedig ez is hozzátartozott volna a ;aborozáshoz, de rájött, hogy nincs ahhoz ereje. Azután megpróbált tüzet gyújtani, ami bizony nem könnyű dolog volt és szalonát sütni nyárson, ami éppenséggel nem sikerült soha. A kedves, okos mén csöndesen legelt ezalatt, tovább nem ment tőle, mint tíz-tizenöt lépésre és mintha olykor visszasandítana hozzá, akárha őrizné. A fiú tömérdék hadat képzelt maga köré, persze kuruc hadat, melynek hol a brigadérosa volt és nagyban kommandírozott, hol pedig névtelen dalia, olyan Toldi Miklós-féle, akit senki sem ismer és csak később, a másnapi csatában fog majd kisülni, micsoda nagyszerű levante. A szűnyogok ették, de ez is hozzátartozott a háborúskodás viszonyosságaihoz.

Soká ült itt. Végtelen csönd volt. Mindenfelé madárhang. Százféle csiripolás, csippenés. Rigók hívogatták egymást. „Szi-szi-szi“ — szóltak a cinkék örök nyugtalanságban kutatva végig a legvékonyabb ágacskákat, sárgarigók hangja is, kik párszor belibbentek a rétbé imbolygó repüléssel, a sűrűségben itt közel nádíveréb csipog és az örgébics. Valahol messzebb fülemülék csattogtak. És ez a sokféle hang nem szaktja meg a csöndet, de még szűzebbé teszi.

A fákon túlzottan sok a lomb, a sűrűkben túlságosan dús a burján, a fűben túlsók a virág és mintha a természet nem bírna a maga gazdagságával, még a légben is az elvirított nyarokról fehér pihelabdák úsznak habozva, hópehelyként szállnak, néha föl, néha oldalvást, ahogy a lassú szellő sze-

szélyeskedik velök — szállnak annyira könnyen, hogy varázslatnak látszik és így még a levegő is ékes, föl van virágozva az is, azt is betölti a tavasz a maga nádbi pazarságával, tele-szórja habpuha pamacsokkal.

A nagy topolyafában valahol magosán vadgerlék turbókéinak kéjesen, szerelmesen, hosszan...

„Be szép ez, be gyönyörű!” — mondotta magában Bálint és ahogy átadta magát ennek az érzésnek, arra gondolt, be kár, hogy ezt nem látja más, nem láthatja; hogy nem mutathatja valakinek, akit elragadna, úgy, amint őt. És mikor ezt elgondolta, újra Adrienne képe jelentkezett, mintha azt mondaná: „Hát én? Én itt vagyok, én megérteném...!”

Bálint fölállt bosszúsan. Vitakozva érvelt önmagával. „Már megint!? Hát nem! — Ezt nem akarom, ettől szabadulni kell!” — és otthagya a rétet, mely az Addy emlékét földidézte, betörtetett a sűrűségbe.

„Minek ez neked? — Minek levadászni ezt az asszonyt, aki nem is valódi asszony még. Minek felelősséget vállalni, minek elkötelezni magadat, miért ilyen kalandba fogni, ami száz komplikációt hozna — ami rabbá tenne?! — Nem, ezt nem! Van neked más dolgod, munkád, hivatásod és elébb-utóbb házasodnod is kell, otthont alapítani, családot, abban nyugodtan dolgozni csöndben, békében — minek vihart keresni minden ok nélkül — igen! Minden ok nélkül — minek?!”

És gyorsan ment a kanyargó ösvényen, indulatosan és most semmire sem figyelve. Majdnem teljes sötétség vette itt körül. Odafönn a fák koronája összezárult, a kérgeikből ezer oldalhajtás lövelt ki levélrakta seprűkben, a törzseik körül fűzbokrok rajzottak három-négy embermagasságra, szorosan, mint a kender, bodzák mélységes zöldje alattuk közöttük, és a kecskerágó és a kutyásom, minden fajtája az erdei cserjének és mintha mindez nem volna elég, mindenféle ernyőhordó dudva, baraboly, angyélika, kocsord és természetes bürök száza két méteres szárral, amely olyan vastok, akárha fácska volna. És ezt a tömérdek növényt, mely között keserűlapuk is szorongtak, mindezt összefonta, lehúzta, vagy megkötötte, ága-

kon fölfutott, hogy onnan visszahulljon a vadkomló folyondárja, egybetársulva a szulák szálával, mely halvány bimbókkal tarkította mindezt, a burjánok százait, a bokor és a fa ágát és néhol magosról imbolygott egy-egy már kibomlott virágja, mintha pillangó lenne, mintha csak lebegne szabadon. Az ösvényen pedig átkúszott a szederinda alattomosan.

Valóságos őserdő ez, akárha a trópusok alatt volna, olyan dús és bújja ez az árvíz járta föld, mely sokszorosan el van borítva ezeryi lapuval, nem is látszik sehol, csak a belőle serkenő növényzet hirdeti, milyen kövér, milyen bolondul termékeny.

Bálint néhol csak erőszakkal tudott átvergődni ezen a sűrűségen, pedig a nyomdákon járt. Máshol át sem jutott volna. Már közel az Aranyos főmedre. Már világosság dereng a lomb között.

Itt sásnőtte ergén kellett «átmenni. Minden lépténél szorogott a zombék. A víz még nem látszott, mert a tavalyi nád sárga falként elzárja. Végre itt a part. Kavicsos zátony, melyet a folyó idenyom, míg a túlsó oldalt függélyessé mossa. A kavicsbuckába temetve odasodort régi rönk.

Bálint megállt mellette.

Itt kell lennie annak a gázlónak, amelyen oly gyakran átlovagolt akkoriban. Mikor Dinórához járt. Ez a rövid út Maros-Szilvásra. Jól ismerte. Nem egyszer vaksötét éjjel is járt itt lóháton. Ott lennebb kell kikapaszzkodni a túlsó martra, az ákácort követni. Hadrév községet balra hagyni és át a vasúti töltésen. Ott, már a Marosterén, ott van.

Talán ezt kellene... Talán ez volna a legjobb... A kis Dinórát fölkeresni, — hiszen hívta is — és újra kezdeni... Ezt kéne. — Lám, Budapesten nem üldözte így az Adrienne emléke. — Föltámadt némelykor, de nem úgy, mint itt, nem olyan tolakodóan, parancsolón... Dinóra kedves! — ismeri a szagját, a bőrét, régi emlékek is kapcsolják hozzá, vele nem fogná el az az undorféle, mint azokkal a pesti lányokkal, szeretkezés után... Úgy van! Ezt kell tenni! Az efféle álmodozást így kell legyőzni. Ha viszonyt kezd valakivel... Az efféle

csakis onnan van, hogy a teste kívánja... hát el kell fárasztani: — „Kielégíteni a bestiát“ — gondolta mosolyogva, — az lesz a legjobb: a kis Dinóra...

Eszébe jutott a „Bikfic.“ — Eh, az is mindegy volna, különben is azt mondta a kicsi asszony, hogy már kidobta. És ha nem is volna igaz, — mindegy! Dinóra nem olyan kizárólagos ...

Hazafelé fordult. Már nyolc óra elmúlt. Be kell érjen az anyja reggelijéhez a kastélyba. Odáig pedig még jócska séta.

Más úton ment vissza, a lucernás táblák között. Mielőtt elhagyta a szigetet, megállt a hídon és visszafordult. Milyen más most a kép! A nap teljes diadalt aratott. Most már minden fényes és ragyogó, már nincsen semmi sejtelmesség a tájképen, gyönyörű így is, de nyilvánvalóbb, józanabb... Megint szemügyre vette, amit ott a kavicspadon határozott. Tehát Dinóra? — Igen, ez okos volna... Az a belső kritikus, mely benne mindig annyira éber volt, megszólalt: — „Te pedig ne menj Almásköre, mert különben újra kezdenéd azt a dolgot Addyval!“ — A másik énje, a könnyelműbbik ellentmondott. Nem őszintén beszélt, hanem alakoskodva. Azt mondta: — „Dehát megígértük Uzdy Palinak. Adrienne az mindegy! — hanem a férjé, az furcsának találná; mintha oda nem jönnék, ahol ő jelen van, — ez nem jó, ez nem okosság, ez gyanút kelt-het ... !“ — A bíráló rászólt: — „Ne hazudozz! Csak azért akarsz odamenni, hogy tovább bolondítsd azt a szegény asszonyt, — ez lelkiismeretlenség!“ — És a másik: — „ó, dehogya! Hiszen ott, ki tudja, hogy egyedül maradok-e vele, az anyós is ott van, az ura is, ott igazán nem lehet! — nem is tenném a világért se!“ — így vitáztak Abády lelkében a megfontolás és a vágy. Eredményre nem jutottak, mert Bálint meglátta a lovászmestert és a lovászokat, kik három hátszlóval most tértek haza a galopp-pályáról és keletről jöve, a nagy hársallée felé tartottak. — Hozzájuk ment és megállította őket.

— A berekben voltam, — mondotta — a régi gázlónál. Járható az még?

— Elromlott, kérem, a tavalyi árvízkor — felelt a lovászmester — de ha parancsolná, fogunk keresni mást.

— Úgy? Elromlott? — na, majd meglátom. Nem sürgős ... Majd alkalomadtán nézzék meg.

Megtapogatta a ló szép selyemszűrő nyakát. Azok az allée felé mentek, Bálint a kancapadokkok melletti úton. Nem tért be hozzájuk, bár vágyott meglátogatni a csikós kancákat, mert eszébe jutott, hogy az anyjának elrontaná az örömét, ha nélküle nézi meg őket. Abády Rózának főbüszkesége volt a ménese, roppant szerette mutatni, magyarázni gyönyörű lovait; majd együtt mennek oda, majd vele. Sietve szaladt föl a pirámis-tölgyek között és be a szobájába, hol gyorsan más ruhát vett, hogy ne ilyen csatakosan, sárosán lépjen az öreg-asszony elé.

»

Az öltözés, mosdás több időt vett igénybe, mint gondolta. Mikor elkészült és fölment az emeletre, a verandán Abády Róza már javában reggelizett a kilátással szembe.

Bőséges erdélyi reggeli. Hideg hús, füstölt szalonna, csöröge, lángos és más sütemények, vaj, csurgatott és lépes méz, gyümölcs és persze bivaly tejes kávé. Róza grófné csak alig kóstolt ezekből, csupán a kávé és az eperből evett többet, de mivel arra tartott, hogy minden úgy legyen mindig, ahogy mindig volt, Baczóné minden reggel telirakatta az asztalt temérdek étellel, akárha tíz embernek terítenének. Ma Bálint számára tea is állt az asztalon.

Kézcsók és üdvözlés után Bálint a reggelijéhez látott. Hosszú sétája után farkasétvágya volt.

Abádyné a fiában gyönyörködött. A tányérján egy-egy kövér epret hengergetett meg a porcukorban, de gyakran csak nagysokára harapott bele.

Kissé dülledt szürke szemében hamiskás fény. Ez pedig onnan volt, mert ő ma is, rendes szokása szerint lement az istállóudvarba, mikor a hátilovak hazatérnek a munkából;

ilyenkor végigvizsgálja őket, számonkéri, ha valami gyanúsát lát, megtapogatja az inákat és ha szükséges, az ápolásukról rendelkezik, — az istálló-személyzet pedig az ő mulattatására elmondja, mit látott, látott-e süldő nyulat vagy foglyot, találkozott-e dámvaddal. Így ma jelentették a sokkal fontosabbat, azt, hogy Bálint grófot a berki hídnál találták és hogy érdeklődött az Aranyos gázlója iránt

Hát erre gondolt Róza asszony. Arra a gázlóra. Tudta, mit jelent. Tudta, hogy azon járt át a fia egyetemista korában a kis Dinórához. Azt is tudta, hogy éjjente is kiszökött arra. A fiának erről nem szólt, de titokban örült neki. Ugyanis az ő örömtelen életében fordulatot jelentett, midőn Bálint férfisorba került. Nem mintha megváltozott volna Abádyné fölfogása, mely szerint két osztályba sorozta a nőket, egyikbe a tisztességes nőket, — számára ide csak olyanok tartoztak, kik, ahogy ő, soha reá sem néztek másra, mint a férjükre — és a többiek. „Azok“, így hívta őket. „Azok“ közé besorolt minden nőt, aki nem ilyen. Ebbe a csoportba helyezett gondolatban mindenkit válogatás nélkül, a kissé kacér asszonyt, ki csupán tréfál a férfiakkal és udvaroltat magának mulatságból; és asszonyt, kinek szerelemből van egyetlen férfival viszonya; asszonyt, ki könnyűvérű és cserélgeti a szeretőit; ide a nagyvilági kokottot, vagy az utcai lányt. Az ő számára, ki annyira távol volt az élettől, mind, válogatás nélkül, azonos elbírálás alá estek. Nem mintha ő nagyon szigorú lett volna. Nem mintha fölháborodni szeretne. Társaságához tartozó ilyen nőekkel ő ezt soh'sem érezte, szívesen fogadta őket magánál, rosszat se mondott és nem pletykázott róluk, hanem úgy vette, hogy „azok“ másfajta lények kiknek a természete már ilyen. Ilyennek születtek, azt hitte. Nem is tehetnek róla. Nem bűnösök, — ő dehogy! — csak mások. Halk, néma humorral nézte őket, nem fejcsoválva, nem botránkozva semmit, akármit meséltek is neki. És amit így hallott, azt magának tartotta és soh'sem adta tovább. Úgy tett, mintha mítsem tudna semmiről.

Mikor azonban Bálinttal, egyetemi hallgató korában, a kis

Dinóra viszonyt kezdett, új és személyes szint kapott mindez. Az eddig általános és csak humoros mosoly mellé más mosoly is járult. Büszkeség. Büszkeség a fia női sikereiért. Valahogy tudattalanul ez elégtétel volt számára, elégtétel az ő lezárt szerelmi életéért, mely férje halálakor végleg megszakadt. Mintha a fia bosszút venne érte is, mintha benne ő tovább élne, fiatal férfivá változva. És minthogy Róza grófné számára ama nők, akik, ahogy ő mondta gondolatban, „udvarlót tartanak“, teljesen másfajta lények, ő soha nem aggódott a fiáért, meg sem járta az eszét, hogy „azok“ valamelyikébe a fia bele is szerethet, — ezt csak győzelmes sportnak tekintette, akárha Bálint valami lóversenyt nyert volna, vagy nemzetközi teniszmatch-et. Ez Dinóra-kor kezdődött és folytatódott a fia diplomata évei alatt. Mikor az szabadságát Dénestomyán töltötte és Bécsből, később külföldről női levelek érkeztek, Abádyné, ki maga bontotta ki a postatáskát, mindenkor megörült. Beszélgetés közben óvatosan arra vitte a szót, hogy Bálint meséljen neki arról a társaságról, melybe a mindenkori posztján jár, asszonyokról — ki szép? ki szebb? kihez jár gyakrabban? — és a sok név és adatok között, próbálta kitalálni, melyik nő az, aki a lila vagy halványkék leveleket írja, — és nagy öröme volt, ha néha olvashatta a címzést a fia válaszlevelein. Ez csak nagyritkán sikerült. Még önmagának sem akarta bevallani, hogy erre vágyik és egész ravaszkodása abból állt, hogy úgy véletlenül odavetette az inasnak: — „Ha Bálint gróf a postára küldene, nekem is lesz levelem...“ — de legtöbbször úgy történt, hogy hozzájött a legény előbb, vagy a Bálint levele valami férfinak szólt és az egész manővert hiába csinálta. Ha azonban reá jött valamelyik névre, addig forgatta a társalgást, amíg ez a név előfordult és ő akkor kérdezhetett részleteket a nő koráról, külleméről, viszonyairól, — mindezt nagy elővigyázatossággal.

Ami adatot aztán lassanként, sok napon át gyűjtött, összeillesztette, akár mozaikot rakna és ha a kép elég teljes lett, meglelégedéssel raktározta el, mintha leltárt vezetne Bálint női sikereiről, ő azt hitte, hogy erről az ő ártatlan kíváncsisá-

gáról senki sem tud. Bálint valóban nem tudott róla. Nem így Baczoné és Tóthné, tán mert velők Róza grófné kevésbbé ügyelt a szavaira, ők tudták, hogy ezekről szívesen hall, bár nem kérdezte őket soha. De ők rájöttek, hiszen nap-nap után vele voltak és éberül figyelték. Ezért ők a farsang óta csak úgy odavetve, gyakran jelentették, hogy Bálint Adriennehez jár. Hogy délutánoként úgyszólván mindennap ott van. Sokáig. Be az estébe. Hogy későn gyújtanak lámpát, hogy sötétben ülnek. Hosszan. Körmönfont cselédkapcsolatokat találtak és mivel az Adrienne hűséges szobalánya nem állt kötélnek, hát az Uzdyék szakácsnéját környékezték meg kompótreceptek és pástétomtitkok útján.

Amit meghallottak, cafatonként mondták el, rendszerint ebéd után, feketekávé mellett. Persze, csupa külsőséget. De borzasztó dolgokat. Hogy este korcsolyázik Adrienne, nem mint a többi rendes hölgyek délben, hogy nem táncol csárdást, hogy a temetőben szokott sétálni és — ez a legszömyubb! — hogy otthon a földön szeret ülni. — ó, lelkem! — mint a sátoros eigányasszonyok. — Ó! — Ezeket mondták, mintha csak egymásnak beszélnék és sopánkodtak hozzá jóízűen. Nagyon csóválták fejüket és egy-egy megállapítás után váltva a hosszú túket a kötésükben, mintha mélyen beleszúrnák az ilyen gonosz életű asszonyba.

Az a kép, melyet Abádyné így Adrienneről nyert, bizony elég nyugtalanító volt. Az „azok“ között a legelvetemültebbnek látszott. Ezért először aggódott valamicskét amiatt az udvarlás miatt. Talán anyai ösztöne is súgta, hogy ez tán komolyabbá válhat, mint fia többi asszony dolgai. — Ezért örült meg, midőn hallotta, hogy Bálint a Maros-Szilvás felé vivő átjárót kérdezte, ezért parancsolta meg: keressenek azonnal más gázlót és a túlsó parton kapaszkodót vágjanak a martba. — Ez jó. — Ha Dinórára is gondol, ha hozzá akar járni, akkor hát nincs semmi baj...

Bálint buzgón falta a reggelit. Az anyja csöndesen figyelte. Végre megszólalt ravaszul.

— Örülök, hogy ilyen jó étvágyad van. Öröm látni, milyen jóízűen eszel!

— Ühüm, — felelte Bálint, mert egy nagy darab mézzel végigöntött vajaskenyér volt a szájában; csak mikor lenyelte, akkor tudta folytatni: — én már nagyot sétáltam... — és befalta a következő harapást.

— Igen? — kétszínűsködött az anyja. — Már voltál kinn? Messze voltál, merre?

— Már hajnalban. Csak a nagy allée-ig akartam, de olyan szép volt, hogy mindtovább és egészen a szabad Aranyosig mentem!

— Hol? A Róka-réten át vagy a Csiperkésen?

— Nem. Előbb az ősnnyárfát látogattam meg, tudod, ott a kisrét szélén és onnan a régi gázlóhoz.

— Azt, úgy hallottam, elrontotta az árvíz... az pedig hiba, mert mégis kényelmes volt, ha... ha Lélbányára küldtem Ázbejt, vagy valakit... — mondotta Abádné — sokkal közelebb arra, mint körülmenni a hadrévi hídrahoz. Neked is, ha kerületedbe mennél, így nyáron... kocsin, vagy akár lóháton ... — tette hozzá ravaszul.

— Igaz, úgy nem volna több, mint 20—25 kilométer! — hagyta helybe Bálint. Az anyja várta, hogy Maros-Szilvást említi-e, de a fia nem folytatta.

Róza asszony most már oldalról próbált visszatérni a témára.

— Három hátaslovat tanítottam be neked. Bátran reá ülhetsz, nagyon jól járnak. Az egyik a „Fényes“, azt ösmered tavalyról, de a „Borostyán“ és a „Ferdíts“ az idén jöttek nyereg alá. Azok is nagyon műveltek már...

— Köszönöm, mama. Holnap kimegyek velök.

— Egészen jó volna, ha a gyakorlópálya helyett egyszer hosszabb utat kapnának. Az nagyon fejleszti az izmokat... — és Abádné bővebb magyarázatba fogott a lóidomítás részleiről: milyen hatással van a lassú munka sok órán át, milyen-

nel a gyors és rövid, hogyan kell fölváltva használni ezeket, ő szívesen beszélt ilyenről, érezvén, hogy valóban ért hozzá, de igazában azért beszélt most ilyen sokat, nehogy a fia észrevegyen valamit az ő szándékából.

Még mindig ezeket tárgyalta, mikor reggeli után lesétáltak a csikós kancákhoz, a már meleg, gyönyörű napsütésben.

II.

Eltelt néhány nap.

Nyugodalmas napok. Bálint hajnalban lovagolt, az anyjával reggelizett és azután vele sétált. Délben aludt egyet, ebéd után társalgás, később kikocsiztak a parkba vagy a birtokra, meglátogatták a ménest a nyári legelőjén, vagy megnézték a gulyát és később sétálgattak újra, mindig akadt valami szépítés! terv a kertben, apró tervek, de nekik fontosak: ide kéne ültetni két vörösvirágú gesztenyét, oda Sabina-bokrot, — igen, az szép lenne; — és amoda tenni az újfajta Canna-kat, ha megszorítja tavaszra a kertész. — Nyugodalmas napok, bár Bálintban még mindig vitatkoztak az óvatosság és a vágyakozás. Most még az okosság volt erősebb. — Nem! Nem megy Almásköre. Igenis! Maros—Szilváásra fog ellátogatni, ott meghálni és onnan Lélbányára, és visszatérve ismét megáll Dinóránál. Menet megbeszélni, jövet... jövet befejezni. Akkor azután elmúlik ez az ostoba nyugtalanság!

Ezt határozta. Mikor vacsorakor közölte az anyjával, Abádyné örömmel hagyta jóvá, hogy a kerületébe az ő kedves lovaival menjen. Csak azt kötötte ki, hogy fogadóba ne kösse be a lovakat, hanem valami ösmerősnél, birtokosnál, tiszta istállóba, inkább tehénistállóba, nehogy valami betegséget hozzanak haza.

Jócskán tízórai, déltájban indult el az egyik lovással.

Át a Nagyberken, át az Aranyos új gázlóján, be abba az árteres kaszálóba, mely a folyón túl még az ő birtokuk és végig azon az ákácson, mely a dülőút mellett a vasúti töltéshez vitt.

A talaj jó, kellemesen ruganyos, már nincs sár és még nem keményedett meg. Lassú galoppot csinált az Aranyostól,

míg az országúthoz ért. Itt is ügetni lehetett az út homokos oldalsővényein. Alig egy óra múlva már Maros-Szilváshoz értek.

Dús haragoszöld kukoricások vízszintese mögött néhány százméternyi sűrűség. Ez az Abonyiné kertjének a széle. BáEnt elnézett jobbra. Ott, ott benn a szántóföld sarkánál még áll az öreg hársfa, melyhez egykor a lovát kötötte, mikor éjszaka járt ide egyedül és titokban. Onnan lopódzott át a kerten a Dinóra ablakához. Elég magas ablak. Meg kellett fogózkodni a párkányba és az alapzat pereméről tornászni föl, hogy bemászhasson rajta. Milyen meszes lett a ruhája minden alkalomkor — gondolt vissza Bálint mosolyogva. De az emlék nem váltott ki benne mást, mint ezt az enyhe mosolyt.

Közeledve, mind kevesebb kedve volt betérni Abonyiékhoz. Korán van. Jól eljöttünk! A paripák frissek. Még csak félegy óra. Okosabb továbbmenni. Ha betér: ebéd, feketekávé, marasztás, nem jut Lélbányára csak késő délután; mikor meg már mitsem lehet végezni. A lovaknak is szállást kell szerezni, tiszta szénát, szalmát. Ehhez is idő kell. — Úgy van! Okosabb egybe menni odáig és majd visszatéréskor... Akkor akármeddig időzhet

Trappba vette a lovát. A faluba érve balról házak, jobbról magas kőfal. Hosszacska. Filagória ül rajta befuttatva vadszőlővel. Akkoriban mennyit csókolódtak itt Dinórával! A sűrű lombzat között mintha fehér nőruha világítana ki. — Csak nem ül most ott? Hamar! Nehogy észrevegyen. — És sebesítve az ügetést, se jobbra, se balra nem nézve, gyorsan elhaladt a fal alatti járón, hogy felülről meg ne ösmerhessék és csak akkor lassította meg a tempót, mikor már jócskán kihaladt a faluból.

*

Maros-Ludason túl hosszú, meredek hegy. A tetejéről indul balra több mezei nyom, melynek egyike a kis bányavároskába visz. Mezőségen, ha lovon ül az ember, vagy gyalog jár, mindig a gerinceket követi, ott sokkal közelebb minden, mint a kanyargós völgyeken.

A hegy derekán Bálinték leszálltak és kézen vezették a lovaikat.

A hegyélen balfelől az egyik mezei úton gyalog ember jön. Már messziről látták alacsony termetű alakját, városi ruhában, ahogy sötéten rajzolódott az égre. Lassan bandukolt, fáradtan. Messziről jöhet.

A gerinc tetejére érve, Bálint pár percig megállt a tájképben gyönyörködni. Valóban megkapóan szép is. A Maros széles kanyargásai úgy látszanak, akárha térképen, a túlsó parton, enyhe, erdős lankák végtelen sorban, az innenső oldalon pedig agyag hegyesuszamodások annyira meredeken és falszerűen, mintha csupa sárga szikla lenne. Mikor vissza-indult a lovakhoz, akkor ért a vándor az országút széléhez.

— Hahó! Hó! Megálljunk! — kiáltott Abádyra, ki éppen lóra akart szállni. Bálint csodálkozva fordult feléje.

— Nem ismer meg? Jópál András vagyok! — mondotta a vándor. — Vagy hogy nem akar?

Valóban nehéz volt reáismerni a Laczók-fiúk múlt nyári nevelőjére. Arca borotvátalan; több napos fekete sörte nőtte be. A gúnyája rongyos, a bakancsán tátog a talp és a nyílásból a csupasz lábujjai kandikálnak ki. De annyira jellegzetes arca volt széles pofaesontjaival, szögletes állkapcsával, annyira jellemző fanatikus nézése, hogy Bálint a bemutatkozás nélkül is megismerte volna. Első indulata az volt, hogy kezét nyújtson neki, de eszébe jutottak azok a sértő szavak, amiket utána kiáltott volt messziről, midőn ő tavaly szeptemberben az öreg Gál Mínya portájától távozott; amivel meghálálta az ő jóakaró ajánlatát, miszerint megsegíti a találmánya dolgában, a Jópál-repülőgép dolgában. Ezért fagyosan kérdezte:

— Mivel szolgálhatok?

— A grófhöz indultam, Dénestornyára. Jó, hogy hamarabb tanáltam.

— Hozzám? — csodálkozott Bálint.

— Oda. Merthogy adósa vagyok, hát még ezt az adósságomat is ki akartam fizetni, ahogy a többit mind, mind.

— Miféle adósságot?

— Én az urat megsértettem. Ostobán. Csak később látam bé. Hát nem akarom, hogy ilyen emlékkal maradjon rólam. Hát azért. Meg akartam követni a grótot. Hát most megkövetem...

— Szóra sem érdemes! — válaszolt Bálint és kezét nyújtott Jópál Andrásnak. Majd bizonyítandó, hogy nem haragszik reá, visszaszólt a lovásznak: — Add ide az elemőzsiát a nyeregtáskából és te is egyél valamit, — és «Topáihoz: — Ülünk le egy kissé. Az árok martjához mentek és leültek egymás mellé a füves oldalba.

— Tartson velem! — mondotta Abády és a vándor elé tette a lantorna papírból kihámozott szalonnát, szalámit, kenyeret.

— Köszönöm — felelt az.

Pár percig szótlan falatoztak. Bálint, hogy megtörje a hallgatást, kérdezte:

— Mi van nagybátyjával, az öreg Gállal?

— Meghótt szegény, ezelőtt három héttel.

— ó, mennyire sajnálom! Ha tudtam volna, elmentem volna a temetésére.

— Úgy rendelkezett az öreg, hogy semmi cécó ne legyen.

— Nagy veszteség ez önnek, úgy-e? — kérdezte Bálint részvétellel nézve a szomszédjára, rongyos ruhájára, elpusztult cipőire.

— Az már nálam nem számít! Nekem már végem van. — Abády kérdő tekintetére hirtelen előntötte a harag. — Hát nem hallotta? Hát olyan semmiség az? Santos-Dumont fölrepült Párizsban, a Bagatelle-kastély réjtjén, most áprilisban! Fölrepült az én gépemmel. Igen! Az én gépemmel! Pontosan az én gépemmel! Ugyanaz, vagy majdnem ugyanaz. És ezzel vége, vége az egész munkámnak, vége mindennek, amire az életemet föltettem. Amivel én tudtam volna kijönni, ha elég pénzem lett volna motorra, anyagra! Én már megvoltam vele ősszel, én előbb repültem volna, mindenkivel előbb, az enyémmel

lett volna minden hírnév, dicsőség és az a nagy díj, amiért Santos és a Wright-testvérek most porolnék, Az enyém!

Bálint e percben visszaemlékezett, hogy a francia „Illustration“ valamelyik számában látta volt azt a fényképet, melyen Santos-Dumont fölszállt a földről néhány méternyire és elröpült vagy két-háromszázat. Igen! Ezzel meg van oldva a röpielés problémája. Most korholta magát, hogy akkor nem jutott eszébe az erdélyi földtaláló, sem annak a statikai magyarázatai, ott a Gál Minya udvarán. Nagy szánalmat érzett iránta.

— Ha nem vagyok olyan buta! Ha akkor elfogadom a gróf úr ajánkozását... — A Jópál arca eltorzult. Az ajkai széjjelnyíltak széles fogsorán, a szemei elszűkültek összerán-cosodva. Talán közel volt a síráshoz. De aztán kiegyenesedett.

— Ha a nagybátyám hamarabb hal meg, ha akkor összel örököltem volna azt a kis pénzt, azzal talán meg tudtam volna csinálni! — Ökölbeszorította a kezét és lecsapott a térdére.

— Dehát minek... minek !... — kiáltott föl és aztán keserűen nevetve folytatta: — így az adósságaimat fizettem ki ebből, mindent, az utolsó krajcárig, mindazt, amit a találmányom miatt összekoldultam. Még a gróf úr maradt, hát ezt is rendeztem, hát most már elmehetek.

Még egyet kacagott. Behajtott a biciskáját, zsebrevágta és fölállt.

Bálint ülve maradt.

— Ne menjen még. Az ön képességeivel nem kell két-szbeensni, hiszen bizonyára még sok probléma van, ami megoldásra vár, ahol érvényesülhet, ahol még sok...

Jópál egyet suhintott maga elé.

— Nem kell! — mondotta. — Isten áldja! — és megfordult a lejtő felé és elindult. Vagy húsz lépés múlva azonban megállott és hátrakiáltott Abádyhoz:

— Az a hegedű! Azt a nagybátyám a gróf úrnak hagyta. Menjen el érte, ott van a házban a Boris leánynál! Az odaadja!

Ezután gyorsan ellepett. Elhagyva az utat, szaporán ment be a Maros-oldalba, le a folyó felé, valami kecskeösvényen és eltűnt a szakadékok között.

*

Puha mezei úton haladtak a lovasok be a Mezőségbe, sima gerincen, melyből csak alig emelkedik ki néha egy-egy kicsi kúp. Ahogy így követték a hegyéit, mind tágabbra nyílt köröttük a táj — hegyhát hegyhát mögött — és ők apró, lilipúti lények az óriások tengerének egyik megdermedt hullámtaraján. Itt fõnn tiszta és száraz a levegõ. Északon elõttük ropant messziségben fellegszürke hegység, a besztercei havasok vonulása, mintha mozdulatlan óceánnak a távoli partja lenne és ott, kissé balról, villogó hármás csúcs fehéren, a Cibles, melyre friss hó hullott az utóbbi esõzések alatt.

De már itt fordul az út befelé, már látszik Lélbánya. Egyenesen reálát az ember abban a sovány dombõbõlben itt alattunk, sóvirágos agyagoldalok közé szorulva és lennebb a tó terpeszkedik sötéten. Nád lepi be majdnem mindenütt, csak egy-egy kis vízfolt van közöttük. Itt hódák, vadkacsák nagy biztonságban fészekaljukat vezetgetik, apró surranó pontok, még apróbb pontocskák elõtt.

Bálint, miután elhelyezte lovait a fogadós tehénistállójában, meglátogatta a hitelszövetkezetet, mely most még a városházában székel, belenézett a könyveibe, tanácskozott a pénztárosával, — ez egy nyugalmazott vasútas, Batta Tóbiás, igen jóra való ember — és vele és a jegyzõvel fõlsétált az Abádyféle udvarházhoz, melyet kedve kerestében Ázbej kireparáltattott és hová most már át fog költözni a szövetkezet, miután sikerült ott két szobát békésen kiüríttetni.

Este a fogadóban vacsoráit. Késõbb a mezõvároska notabilitásai odajõttek hozzá borvizes borozni.

Számosán gyûltek köréje. Ott volt a polgármester, a jegyzõ, a körorvos és a gyógyszerész, ott a két pap és ami

kaputos ember lakik Lélbányán. Sőt eljött az öreg Börcsey Balázs úr is. Ez pedig nagy dolog. Mert hogy Börcsey uram nem jár „azok közé az emberek közé” — ahogy ő mondja, mivelhogy ő kis- és nagybörcsei Börcsey. Aki ilyen nevet visel, az nem barátkozhatik akárkivel. Annál dölyfösebb az öreg, mert alig van valamije. A túlsó hegy kopasz tetején van a kúriája, egy düledező kis paticsházacska három-négy szilvafával és egy öreg vackorral. Alatta tíz-tizenkét holdnyi sovány kecskelegelő. Ott él egyedül. Még egy szolgálja sincs. Nem érintkezik senkivel. Nem is házasodott meg soha, mert tán nem talált nőt, aki méltó lett volna az ő nevéhez.

Szőrnyű nyomorban él. Lélbányán mindenkinek tartozik, szatócsnak, fogadósnak, mészárosnak, molnárnak, szabónak, csizmadianak; a polgármesternek is és a patikáriusnak is, kiktől apró kölcsönöket vesz fel olykor, miket persze soh'sem fizet meg. Azok azonban nem bánják, annyira tisztelik. Sőt nagyobb ünnepekkor ajándékot küldenek neki: egy-egy zsák málélisztet, egy bárányt vagy malacot, nyáron gyümölcsöt, zöldséget, télen káposztát és néhány cilinder szilvóriumot. Tisztelik.

Mint hogy a vén ember, amit adnak neki, azt jogos adóként tekinti és önmagát valami felsőbbrendű lénynek — így ennek a meggyőződésnek az ereje kihatott mindenkire és ők is úgy érzik, hogy ezzel tartoznak neki. Aztán hát úgy hírlik, hogy vörössapkás volt az öreg negyvennyolcban, bár senkit sem érdemesít arra, hogy erről meséljen. Minek beszélne? Elég az, ha az ember kis- és nagybörcsei Börcsey!

A vén honvéd is lejött hát a hegyről és mikor megjelent, nagy mozgolódás támadt, mindenki fölugrott és rögtön székét állítottak neki, persze a főhelyen, Abádyval szemközt.

Most találkozott Bálint először vele, mert választáskor, midőn meg akarta látogatni, Börcsey leizent, hogy ő nem „fogad” 67-es embert. Most mégis lejött és — nevetséges — Bálint is úgy érezte, hogy meg van tisztelve.

Peckesen lépkedett be az öreg Börcsey magas árvatölgy-pálcával a kezében. Sovány, csak csont és bőr, sok-sok ráncal, de a haja, szakálla fekete, pedig sokkal több, mint hetven.

Vénhedt csizmában, szürke nadrágban jár, mely csupa apró pecsét, mintha valami maró folyadék kiette volna a színét. Egyenesen Abádyhoz megy, csakis neki ad kezet, leül és aztán a többieknek kegyesen int, mintha mondaná: „Leülhettek, megengedem!” — Mikor mindenki helyet foglalt és még tiszteletteljes csönd van, az öreg magosra emeli a mutatóujját és szól:

— No! — hát mi történik Pesten?

Bálint magyaráz. Elmondja a Burián-féle tárgyalások eredménytelenségét, azokról a különböző kísérletekről is beszámol, miket eddig megpróbáltak egyesek. Eleinte szótlán hallgatják, aztán mind jobban élénkülnek, mind harciasabbak lesznek. Amit mondanak, az persze mind csupa öntudatlan idézet a pesti ellenzéki lapok lehangzatosabb szólamaiból, Bartha Miklós, Rákosi vezércikkeiből. Leghangosabb Kirkocsa az örmény mészáros, ki a hosszú asztal balvégén ül kigombolt inggallérral a vaskos nyakán és az öklével maga elé suhint, ha mond valamit, mintha taglóval leütne egy ökröt — a legcsöndesebb a román pap az asztal másik végén; az nem szól egy szót sem, de a bajusza sarkánál mintha titkos mosoly ülne. A hangulat mind hevesebb, ahogy eltelik az első óra, el a második. Egymásra licitálnak a gyógyszerész és a malombérlő, majdnem összevesznek, de egyik sem indokolhat meg semmit, mert folyton közbeszólnak innen is, onnan is, a mészáros bölömbika hangján, a körorvos vékony falsettóban. Már rég elfelejtették, hogy azért gyűltek ide, hogy a képviselőjüket ünnepeljék, tőle híreket halljanak. Mindenki beszél, vitatkozik, elmondja, mit tenne ő, ha ő volna Justh Gyula, Bárrá Sámuel vagy Ugrón — illetve elmondaná, ha az első pár szó után nem vágna bele más, aki jobban tudja. Telik az idő és fogy a bor. Végül már a füsttelte szobát szörnyű zsvaj tölti be. — Nem szabad adót fizetni! — kiáltják. — Nem kell katona! Föl kell fegyverezni a népet és Bécs ellen indulni!

De Börcey fölemeli az ujját. Csönd lesz.

— Azt a vén hóhért kell elcsapni a Burgból és pász! —

mondja az egykori vörössapkás és a padlón koppant a botjával.

Meglepő hatása lett ennek a mondatnak. Hirtelen lehűtötte az egész társaságot. Senki sem válaszolt rá, csak itt-ott köhögtek egyet. Akkora tekintélye volt az öreg Ferenc Józsefnek, hogy ilyenén mindenki megütközött, mintha káromlás lenne. Úgy tettek, mintha nem hallanák. Nem jó ilyet hallani. — És a polgármester Abádyhoz fordult:

— Meddig időzik közöttünk méltóságod?

Pár pere múlva mindenki haza indult.

*

A következő reggelt elfoglalták ügyes-bajos emberek, kik mindenfajta kéréssel fordultak a képviselőjükhöz. Közöttük többen a tegnapi társaságból, ahol gazembernek szidtak minden minisztert, azt mondták, hitvány az, aki csak szóba is áll velük, most pedig azt kívánták, hogy Abády Tizánál, Sándor Jánosnál, vagy más miniszternél ezt vagy azt a kérvényüket intézze el, mert hát más dolog az élet és más a politika. És persze mindenik azzal végezte: — Hiszen a gróf úrnak csak egy szavába kerül!

A kora délután is ezzel telt el. Végre úgy hat óra felé Bálint újra nyeregbe ült és elindult. Újra a hegynek lovagolt. Úgy határozott: ellátogat Milóthékhoz, ha már itt van a szomszédjukban; ne gondolják, hogy ő az ősszel csupán Adrienne miatt kereste fel őket. Mégis úgy illik és a Milóth papa, az öreg Zakata nagyon rokonszenves. És talán hall is valamit Adrienneről... és... és... és beszélhet róla — és végre is az ember érintkezzék mással is, mint ahol érdeke van. Meg fog hálni Varjason és Dinórához elég holnap menni, nincs semmi ok a sietségre... ó, seiyimi!... minek sietnie oda?!...

Újra a gerincen voltak. Innen kissé észak felé kell fordulni és aztán északnyugatra. Alig félórai lovaglás után már belátott Mező-Varjasra. Pár percre megállt a ponkon.

Szép enyhehajlású táblák. Jól látszik ide minden: az ott jobbra a hegyoldal mentén az az akácsűrű a határültetés,

onnan támadtak volt reá azok a tréfás haramiák múlt ősszel; az ott a kanyargó út a tó mellett... ott hajszozták azt az elszabadult igáslovat... Addy az Ő kocsijában ... milyen fiús volt akkor... és ott a Milóthék kertje alatt azon a kis dombon és mellette az az elhagyott temető, az is jól látszik és még a pad is, ahol fölcsóskolt az Addy karján — most is érzi a bőre illatát, ahol először beszélt szerelmet, amiért úgy megharagudott akkor Adrienne. És ott lennebb, ott fordult ki a szérüskert mellett azon az estén, mikor hazahajtatott. Milyen komor és kétségbeesett volt akkor. Azt hitte, vége... Pedig dehogy is lett vége! Sőt. Sőt! Meg lehetne kapni azt az asszonyt, meg is fogja kapni...

Ezen a gondolaton csípte rajta magát. Aljas gondolaton és azon a kissé kegyetlen mosolyon, mely az ajkára íródott. — Ezt nem szabad! Ez komizság! Szégyeld magadat! — szólt benne a bíráló öntudat felháborodva és sarkot adva lovának, sebes vágatában indult le a lankás szénafű rugalmas szőnyegén. Nagyon kergette a lovát, mintha a gonosz gondolatait kergetné...

*

A gyümölcsösön át lovagolt be a kertbe, ott, ahol akkori-ban várostromot játsztak a sarjúboglyával, ahol Adrienne a karjaiba ugrott... Igen, itt állt az a boglya. Vagy ott tovább? — Nem! Mégis itt jobbról, mert innen mentünk a major felé: itt hozták azt a sürgönyt... Igen, ez az ösvény...

És beért a Milóthék kúriája elé. Alig adta át a paripáit a csézás istállóban, már hallatszott Zakata hangja a szérú felől:

— Ti marhák! — vendég érkezik és senki sem szól nekem! Úgy elverek mindenkit, hogy holtanapjáig nyomorék marad! Hol vagy fiókámV.... — és nagy hadonászva jött ki az orgonabokrok közül és vissza-visszafordult hátra ordítva: „Ti szamarak! Ti disznók!“ — és megint Bálint felé mosolyogva kiabált: — „Kedves hogy eljöttél, igazán nagy öröm ez nekem!“

A Milóth-mama is magához képest szívesen fogadta, a lányok is. Még Miié Morin arca is földerült kissé.

Mégis más volt most minden, mint mikor először járt itt.

Vacsora után a lányok elvonultak egy sarokba pusmogni, Milóthné és a francia kisasszony szóltan kézimunkáztak, csak a papa, az volt elemében: végre akadt valaki, ki nek elmondhatja zavartalanul az ő kedves emlékeit garibaldista korából. Úgy belejött a mesélésbe, hogy mikor Milóthné fölkel, jóéjt kívánt és a nővel elvonult, Zakata nem hagyta abba, hanem ottmarasztotta Bálintot.

Ketten még soká maradtak a szalonban. Az öreg úr le s föl járt nagy taglejtéssel, szélesen kacagott a maga történeteiben, utánozta a „Digó“-kat, ahogy az olaszokat hívták a hatvanas években, elmimelte hogyan gabalyodott bele száritani kiakasztott makaróni közé, hogy vágta földhöz az öszvér a Vezúv oldalán és hogy Garibaldi miért szidta őt össze tévedésből, pedig ő nem is volt hibás! — Régóta nem volt ilyen jó napja szegény Zakatának.

Bálint szívesen hallgatta, hiszen kedves humorral regélt az öreg úr. — Aztán olyan volt ez, mint valami csillapító zene, ami folyt, folyt szakadatlanul, csak néha egy-egy szó kellett mondani: — „Kitűnő!“ — „Jaj be jó!“ — „Nagyon érdekes!“ — és az öreg beszélt tovább, jókedvűn, tréfásan. Meg is lehetett figyelni. Csak most tűnt föl Abádynak, hogy a Milóth-papa szemei is sárgák. Tőle örökölte Adrienne azokat a borostyánkő-színű szemeket. És ez furcsa fölfedezés volt, váratlan, mert soh'sem képzelte volna, hogy bármi hasonlóság lehessen Adrienne és a kissé nevetséges Milóth Ákos uram között. Ez a fölfedezése pedig kedvessé tette előtte a vén embert és némi meghatódással figyelte.

Végre nyugovóra tértek.

Bálint éppen a kabátját vetette le és kigombolta a mellényét, amikor az ajtaján halkan kopogott valaki, de a kilincshez nem nyúlt. Bálint azt hitte, tévedett. Akkor újra kopogtak. Abády kinézett.

Judit volt.

— Bejöhetek egy percre? — kérdezte és már be is surrant a sötét vendégszobába.

A fiatalember magára kapta a kabátját.

— Ne csodálkozzék, kérem — mondta a lány — én egy szívességet akarok magától kérni, ó, nem nagy dolog! Ne ijedjen meg!

— Kérem, parancsoljon — felelt Bálint és megpróbált természetes hangot használni.

— Nézze ÁB — a dolog úgy van ... én ... engem ... itt... igazán szégyellem ... úgy bánnak velem mint valami gyerekekkel... úgy ellenőriznek... De nem arról van szó. Mi nek erről beszélni! Csak arra akartam kérni: vinné el ezt a levelet magával és akárhol, a legelső postahivatalnál dobja be. Úgy-e megteszi? — Csekélység az egész, de nekem ... nekem nagy szívességet tesz vele. Úgy-e megteszi?

Mind a ketten álltak. Az egyetlen miligyertya az ágy mellett, alólról világított a Judit arcába. Szenvedélyes, elszánt arc, melyen minden vonás a választ várta.

— Levelet? Persze titokban? ...

— Igen — felelt a leány — itt van vegye át! — és feléje nyújtott egy keskeny, de duzzadt borítékot.

Bálint arca elkomorodott. Nyilván Wickwitznek szól ez a levél, cikázott át az agyán. Annak a gazembernek. És pillanatnyi hallgatás után megszólalt:

— Bocsásson meg, Judit, én ezt nem tehetem. Ez tőlem nem volna „fair“ a szüleivel szemben, ha vállalnám... Nem, igazán, nem tehetem... — A hangja még hidegebb, mint a szavai.

— Úgy?! — Nem?!...

— Nem!

Judit hátralépett. Ajkai széjjelnyitlak fehér fogsorai fölött. A szemében gyűlölet.

— Úgy?! Hát maga is azokkal tart? Azokkal? Az anyámmal és Adrienne-nel! Különbön gondolhattam volna ... Talán éppen maga befolyásolta Adrienne-t... Igen! Mert gyűlöli azt a szegény embert. Ezt rég tudom. Láttam a sze-

mein. Maga az oka az egész borzasztóságnak. Előbb maga Adrienne-t és ő az anyámat... Ez most már bizonyos! Vallja be, hogy maga!...

Abády kiegyenesedett. Elöntötte a harag.

— Arra nem volt szükség, — felelte fagyosan — de ha szükség lett volna, valószínű, hogy megtettem volna.

Egy percig szembenéztek egymással. Majd Judit hátravetette a fejét és kiment.

Bálint bosszankodott az utolsó mondásán.

— Minek ilyet mondani? — és csak nagy sokára aludt el.

*

Másnap senki sem költötte, senki sem dörömbölt a zsajluján. Hosszan aludt. Lehetett tíz óra, mikor elkészült. Egyedül reggelizett a vadszőlős verandán. Senki se jött oda, senki se sürgette. Milyen más itt minden most, milyen más volt a múltkor! És megbánta, hogy egyáltalán iderándult.

Az öreg Zakata végre hazajött a mezőről, ő roppant buzgó gazda volt. Hajnaltól délig bejárta a birtokot minden nap. Mindenüvé elmegy és mindenütt — ahogy ő mondja — rendet csinál, ami főleg abból állt, hogy mindenkit összeszidott, akivel találkozott. Nagyon elizzadva, — a háziszóttos vászonkabátja átvizült a hátán — de derűs jókedvben került haza, a jól végzett munka örömeivel. Lelkesen parolázott Bálinttal. — Hogy vagy fiókám? Adtak neked reggelit ezek a marhák? — Hát szalonnát nem ettél? — Talán avasat hoztak? — János! Hol bujkálsz?... — de Bálint megnyugtatta, hogy minden kitűnő volt és kérte: mennének el a csikós kancáihoz, szeretné látni a ménését.

Milóth örömmel vezette. Szép erős lovak, mind sárga, nagycsontú, kemény állatok, régi erdélyi fajta, sok nemeséggel, mert a Zakata apja, Milóth Ferenc egyike az elsőeknek volt, aki angol telivér csődört hozott be. Azt „Jason“-nak hívták. A képe ott lóg a szalonban.

Mikor visszatértek a ménestől, az istállóba mentek. Az öreg Zakata szenvedéllyel mutatott mindent. Az istálló

dancs, a lovak szépek, bár elég ápolatlanok, de ő az ilyet meg nem látta, mert ő nála minden rendetlen volt mindig, tán mert okkal vagy ok nélkül mindig szidott mindenkit.

A házhoz indulva vissza, a leányokkal találkozott. Margit mosolygó, mint rendesen. Judit zárkózott és fagyos. Tovább mentek. Bálint visszanézve látta, hogy előbb kanyarodét téve, a két leány betért az istállóudvarba.

*

Ebéd után indult hazafelé.

Megint föl a hegyen, végig az élen, most már délnek és ki az országútra a tetőn.

Borús idő volt. Tán ezért volt rosszkedvű Abády.

Mikor leértek Maros-Ludasra és ott egymás mellett léptettek, a lovász megszólalt:

— Ha meg tetszik engedni, a postánál leszállnék.

— Miért? — kérdezte Bálint.

— Az egyik kontesz ezt a levelet bízta reám, hogy föladjam a legelső postánál... — és kivette a zsebéből azt a duzzadt borítékot, amit tegnap Judit Bálintnak akart átadni.

— Most ne álljunk meg — válaszolt Abády — add ide, majd Maros-Szilváson magam föladom.

Átvette a lovásztól a levelet és zsebreavágta. — Mégis csak szemtelenség, hogy az én cselédemet akarja fölhasználni ez a leány arra, hogy kicsempéssze az írását! — gondolta haragosan Bálint. — Hát azért se! Azért se! Még azt hihetnék, ha kiszül, hogy az én tudtommal.

Megindult gyors ügetésben. A sebes iramot azonban csak az emelkedőig tarthatta. Léptetni kellett a következő kaptatón. Az indulata is lecsillapodott addig és most föl-eszmélt. — Minek vettem magamhoz ezt a levelet? Minek avatkozom más ember dolgába? Mármost mit csináljak vele? Elégetni? Ehhez nincs jogom. — Visszaküldeni Milóth Juditnak? Az anyja kezébe kerül bizonyosan és én csinállok bajt annak a szegény leánynak. — Tegyem magam postára, mintha semmiről se tudnék? — Nem ez lehetetlen. Hiszen

akkor magam segíték annak a piszok embernek... Így töprengett hosszan. És akkor az a gondolat cikázott át az agyán: Adrienne-nek kell átadni ezt a levelet! ő aztán akár visszaküldi a húgának, akár értesíti, hogy nála van — igen, ez a legjobb! — az egyetlen megoldás! — És személyesen kell átadnia, elmondani, hogyan került hozzá. — Óh! megírni, az hosszadalmas lenne. Ügy van, csakis szóval lehet. Azonnal el kell utazni Almáskőre és ott megszabadulni ettől a vastag borítéktól. Ez az egyetlen út.

Öröm lepte el ennél a gondolatnál. A megoldásnak örült úgy meg. Az mindig nagy öröm, ha választ talál az ember valami nehéz kérdésre. — Olyan jókedve lett, hogy a hegy túlsó szakaszát már füttyörészve tette meg. A Toselli szerepét füttyülte, ami akkor divatban volt.

«

A Malhuysen Dinóra kertje. A hosszú kertfalban széles kapu. Kanyargó kocsíút sűrű borostyánok között. Még egy forduló. Itt vannak a háznál. Magosföldszintű ház; kora Biedermayer, téglapilléres kőtornác kerti nádszékekkel. Az egyikből Dinóra szökik föl.

— Jaj be kedves, hogy eljött! — kiáltja és örömmel nyújtja mind a két kacsóját. — Kézenfogva mennek föl a lépcsőkön. A lovakat elvezetik, ők odafönn leülnek.

— Már azt hittem nem is jön be. Tegnapelőtt úgy-e itt lovagolt el? — Láttam a lugasból...

— Nagyon sietnem kellett, meg voltam késve... — hazudta Bálint.

— Jó! Jó! Jó, hogy bejöttél — nem! — hogy bejött — illedelmesnek kell lenni! — és Dinóra fölugrott, föltérdelt Bálint mellé a nádkanapéra és hátrahajtv a fejét gyorsan szájon csókolta; aztán nevetett:

— Ez a büntetés, amiért elkerültél! — kicsi fiú, haszonatlan! — Sarkon perdült és visszaült az előbbi helyére.

— Igazán könnyelműség!... akárki láthatta volna... — mondotta Bálint, de ő is kacagott.

— Ó, nincs itt senki! — Tihamér még sziesztázik oda-benn. Előre alszik, mert ma éjjel elutazik Pestre. Te tudsz — maga tud előre aludni? — én nem, ó, különben is minek annyi alvás... — és vígan csicsergett tovább semmitmondó dolgokat.

Most kéne szólni. Megbeszélni. Talán még ma éjjelre vagy holnapra, hiszen nyilván semmi akadály... De nem jött a szó belőle. És hogy valami okot is adjon magának, kérdezte:

— Mi van azzal a Wickwitz-el?

— Bikfic? — Nem tudom. De mégis. Azt hallom, valahol Kolozsvár körül van. Valami kövér örmény asszonnal akadt össze. Kövérrrel?! — Pihá! — Képzeld milyen lehet ágyban! — és utálkozva emelte föl a kezét Dinóra és megfintorította a finom orrocskáját. — Valami Lázár Bogdánna, valami özvegy.

— Nem is olyan kövér! — szólt Bálint.

— Te ösmered?!

— Egy jótékonyági bazáron láttam. Az a Bikfic ilyet se érdemel; — egészen csinos barna asszony.

— Hja persze! Ott én is láttam. — Dehát csak nem tetszik neked?!

— Ki tudja? — mondotta Abády és rejtélyes pofát vágott, hogy Dinórát bosszantsa. Az valóban léprement és nagyban vitatta, miszerint ilyen nővel... ó, az lehetetlen! ... és biztosan szőrösek a lábai... ó, bizonyosan! — és ha melege van, milyen szaga lehet? — gondold el; te aki olyan finnyás vagy! — és Dinóra egészen tűzbe jött, fölugrott és ide-oda járva furcsa mozdulatokkal magyarázta: milyenek lehetnek a Lázárné bájai.

Bálint mosolyogva nézte a szép kis Dinórát. Miközben mulatott a tréfás fölháborodásán, ugyanakkor belől egy hang kérdezte:

— Miért hergeled? Miért nem használod az alkalmat. Most kellene szólni! — és erre a hangra hallgatva megra-

gadta az asszonyka hadonászó karját és maga mellé vonta a nádpamlagra. — Eh, hagyjuk ezt — mondotta...

Dinóra meglepetten és várakozóan nézett reá. Azt hitte megöleli, azt hitte szerelmet kér... Olyan arca volt a férfinak, amit jól ismert régtől...

De ezalatt a rövid pillanat alatt, amíg a nő lehullott melléje, egy másik hang súgta gyorsan Bálintnak. — Ne most! Majd, ha visszajöttél Almáskőről! Majd akkor! Oda nem mehetsz egy másik nő ágyából, az tisztátalan volna, több annál: ízléstelenség! — Ezért a szerelmi kérdés helyett:

— Elszédül az ember, ha így handabandázol! — mondta csinált kacagással, hadd higgye Dinóra, hogy csak tréfált.

Hogy hitte-e a kis asszony? — Talán nem. Szép nefelejtsekéi szemei mintha kérdeznének, mintha aggódnának egyetlen tizedpercig — akárha sej tőén értené mi ment végbe egykori szeretőjében, és mintha mást is látna, komoly és veszélyes dolgot. Kissé visszavonult tőle. De hamarosan már újra kacagott:

— Én csak meg akartam magyarázni magának, milyen egy kövér asszony csupaszon ...

•

Kisvártatva Abonyi Tihamér kijött a szobájából. Sok „kérlek ’ássan“-okkal ünnepelte Abádyt. Beszéltek sok semmit és szürkületkor, mielőtt a férj elhajatott volna Aranyos—Gyéresre, hogy a pesti vonatba szálljon, Bálint nyergeltetett és hazalovagolt.

Másnap reggel Róza asszony, mikor lement az istállóba, megkérdezte azt a lovászt, ki a fiával járt:

— Megálltatok-e valahol a lovakat pihentetni?

— Menet egybe mentünk, instálom — jelentette a lovász — de vissza jövet Mező-Varjasról...

— Úgy? Hát ott is voltatok?

— Tegnap éjjel ott háltunk és visszajövet délután Szil-

váson zaboltunk. Ott le is csutakoltam őket és újranyer'geltem.

— Hát olyan hosszan voltatok ott?

— Négy felé érkeztünk és nyolc előtt indultunk haza.

— A lovakkal nem volt baj?

Abádyné belépett mindenik paripához, végigtapogatott a hátukon, nincsen-e feltörve? — lesimított az inaik mentén, azután megelégedve kiment az istállóból.

Amit hallott jó. Alig jelzett kis hamiskás mosoly játszott az ajkán, midőn hozzáült a reggelijéhez.

III.

Szédületes iramban kanyarodott be a sárga bricska az almáskői kastély udvarába, körülszáguldotta a gömbölyű pázsitot és megtorpant hirtelen a főajtó előtt.

Ősz ember várta ott Abády Bálintot, Uzdyék komornyikja. Hatalmas testű, nagy, vállas ember; rövidre vágott körszakállt visel; a bajusza, a haja is kurtára nyírva, csak bozontos szemöldökei hosszúk. Alóluk nagy, kissé szomorú nézésű szemek néznek a vendégre. Kissé meghajol és előre lépve kinyújtja a karját, hogy abba támaszkodjék Abády, midőn leszáll a magos kocsiról. Egy pillanatig Bálint föl is használja a segítséget és hozzáérve a karhoz önkéntelen meglepődik, milyen acélkemény izmai vannak ennek az öreg embernek. A kocsi tovább hajt. Úgy látszik a csomagokat máshol szedik le róla.

— A grófné a szalonban fogadja méltóságodat! — mondja a komornyik lassú, egyforma hangon és elébe lépve a tojásdad előszobában, hangtalan megnyitja előtte a kékszárnyú ajtót. Bálint belép. Az ajtó a háta mögött éppen olyan nesz nélkül csukódik.

Tágas terem, ez is ovális, mint az előszoba, de sokkalta nagyobb. Az ablakok zsaluja mind betéve, még a kijáró ajtóé is, mely nyilván valami teraszra visz. Pár percig tartott míg Bálint szemei hozzászoktak a sötétséghez. Magos ívelésű mennyezet, barokk stukkóval borítva. A falak hideg szürkére füstve, a bútorzat dohányszínű ripszbehúzással, nagy, nehéz kanapé és öblöshátú karosszék, a múlt század hatvanas éveiből. Egy-két régi családi kép elég árván a hosszú, üres falakon, semmi személyes tárgy, semmi vélet-

len, minden kimérten a maga helyén, szimmetrikusan, szigorúan.

Pár percig le s föl járkált Bálint. A szíve kissé magosán vert. Adriennel... azonnal be fog lépni. Vájjon melyik ajtón? — Itt jobbról, vagy ott túl? És mit fog mondani és milyen lesz vele itt ebben a furcsán szigorú szobában. Valahogy nem így képzelte a viszontlátásukat...

Midőn harmadszor sétált vissza az ablakok felé, váratlanul, mert nem hallotta, hogy valaki bejött volna, egy hang szólalt meg a háta mögött.

— Kedves, hogy meglátogat, édes Abády.

Absolon Clémence volt, Uzdy Pali anyja, aki üdvözölte. Hosszú, sovány, egyenes tartású idős hölgy. Teljes mása a fiának, öregben, asszonyban. Valamikor nagyon szép lehetett, dacára kissé tatáros vágású szemeinek, széles arccsontjainak. Dús fehér haján pici özvegyi főkötő csipkéből. Magosán zárt szürke ruha, zárva az áliáig, mely körül vékony fehér gallér hajlik vissza kettős szögletben. A járása kissé zökken minden lépésnél, akárha mindeniknél dobbantana a lábával kemény akarattal. Vékony ajkai körül udvarias hűvös mosoly, mely valahogy úgy hat, mintha roppant távolból jönne.

A közbelső kanapéhoz mentek Uzdy Domokosné leült és szertartásos mozdulattal mutatott a szemközti fotój-re.

— Parancsoljon, rögtön hozzák a teát. — Jól utazott?

— Kitűnően, köszönöm — és Bálint, hogy megindítsa a társalgást elmondta, milyen szörnyű gyorsan röpitette ide Bánffyhunadról az Uzdyék fogata, hegyen föl, hegyen le a legsebesebb trappban — úgy száguldottunk, akár autón ültem volna,

— A fiam szeret gyorsan járni, ezért csupa amerikaikat tart, ezek mégis a legjobb ügetők.

Ez is téma volt. Vagy tíz percre elég, mely alatt le lehetett tárgyalni az amerikai trapper rekordjait, előnyeit, hátrányait. — Vájjon mikor jön végre Adrienne? — gondolta Abády.

Az öreg komornyik behozta a teát és nesztelenül kiment.

Most a teáról lehetett beszélni, melyik jobb, a kínai vagy a Ceylon és hogy már Erdélyben is sok háznál a haboskáv helyett azt vezették be. Ez is jó. Egy negyedórát kitölt.

— Mikor jött vissza Budapestről? — ez a kérdés most ismét elindította a beszélgetést, mely bizony kezdett elakadni. A politikai hírekről beszélt most Abády, különböző megoldások esélyeiről, szabatosan, szenvtelenül, ahogy jó társaságban illik. Ezt hosszasan lehet előadni; ez kitűnő. A sovány vén dáma kiegyenesedve ült vele szemközt, egyegy kérdést tett, nem érdeklődésből, hanem jólneveltsége folytán — a beszélgetést táplálni a háziasszony dolga — és kimért mozdulattal néha szippantott a teáscsészéjéből.

Végre Abády háta mögött kinyílt az ajtó. A fiatalember összeresztett. De ez nem Addy lépése. Idegen női léptek és mellette valami tipegés. Az angol nőrsz jött be az Adrienne kis lányával. Odamentek az öreg Uzdyné mellé. A gyermek szóltan, csak a nőrsz kérdezte:

— Now we'll go out for a walk if you allow... — sétálni indulunk, ha megengedi...

Most először látta Bálint az Adrienne gyerekét, hároméves leányka, ki mereven állt a kövéres bonnja mellett. — Semmit se hasonlít az anyjához! — gondolta, gyors pillantást vetve a gyerek arcába. Furcsa zárkózott gyermekarc. Nem örömteljes, nem jókedvű, kissé vékonyka és halovány és nagy barna szemei, mintha nem látnának, csak néznek.

— Yes, go out now! — válaszolt a nagyanyja és az órára nézett. — Másfélórát sétáljanak az erdőoldali úton. Én később maguk után jövök...

A nevelőnő és a kislány sarkonfordultak és szó nélkül távoztak. A gyermek nem ugrált, nem szökdécselt, ahogy más gyerekek szoktak, illedelmesen lépkedett és komolyan. Elmentek.

— Hogy is mondta, kérem, hogy a Burián-féle tárgyalások ...

És tovább diskuráltak az özvegy Uzdyné és Abády, mindenik keresgélve a szavakat, sok szót, mely pedig egyiküket sem érdekelte...

*

Egy félóra múlva Clémence grófné fölállt.

— Menjünk le a kertbe.

Kiléptek az udvarra és balra fordulva megkerülték a házat. Ez itt fölül földszintes, de minthogy a hegyoldalban van építve, a völgyrenéző oldala már emeletes. Bálint csak most vehette szemügyre az almáskői kastélyt.

Csinos barokképület, középen hatalmas oszlopozott erkély, mely a közbülső szalon egész hosszát elfödi és megtört kupolával csatlakozik a ház kettős fedeléhez. Az erkélyt vastkos pillérek támasztják kosárboltozva, onnan nyílik ajtó az alsó lakásba.

— Vájjon itt vannak-e a vendégszobák? — gondolta Bálint és önkéntelen átvillant az eszén: — szörnyű nedvesek lehetnek. — Hanem tovább tekintve meglátta azt az épületszárnyat, mely a túlsó saroktól merőlegesen kiszökkenve bekönyököl az oldalba. Meglepő épület! Alul faragatlan ducos termésköböl és a felső traktus csupaszteglákkal kitöltött „Riegelbau.“ A tetején úgynevezett svájci laposas zsindelyfedél, messzi kiugró. Ennek a széleiről lombfűrészelt cikornyák lógnak le, mint a jégcsapok, az oldalán fatorony, deszkából, melynek rendetlen ablakocskáin ismerszik, hogy lépcső van benne. A földszint ablakai vastagon rácsozva. Minthogy pedig mélyen benyulik ez a szárny, le a lejtőbe, az alsó vége majdnem két emelet és nagy magosságával teljesen agyonüti azt a csinos régi házat.

Az özvegy Uzdy grófné észrevette Bálint megütődését e váratlan építkezési szörny láttán. Magyarázóan mondta:

— Szegény férjem építtette azt a traktust... nagyon beleszeretett az ilyen házakba, mikor Tirolban jártunk... Tulajdonképpen sokszor gondoltam, hogy le kéne bontatni, de a fiam nagyon hozzászokott...

Lehaladtak a domboldalon, igen jól ápolt úton, mely keresztbe vágja többször a lankás rétet. A fű rövidre nyírva, bizonyára vetett fű, mert semmi burján sem nő benne. Semmi vakondtúrás sincs, annyira rendbe van tartva. Egyes tújacsoportok szakítják meg, elterülő Szabinák és néhány csúcsos bióta, tiszafa sövények is pontosan nyírva. Látszik, nagy gonddal ápolják ezt a kertet. Ami azonban meglepő, hogy sehol sincs virág, sem virító bokor. Vadvirág sincs, hiszen minden le van kaszálva. Odalenn tölgyes zárja le a parkot, melynek koronáin túl északra halad a völgy, szétszórt fák alatt erdőborította görbe dombok között, míg beleütközik a meredek várhegybe. Bálint örömmel ismerte meg rajta az almásvári romot, azt az egyetlen óriástomyot, mely belőle még áll és amelyet a sztánai alagút után annyiszor megkeresett a távolban. Onnan olyan olyan, mintha két egyenes ujj meredne ki az erdőből. Most megértette, hogy ez a két tündöklő vonal a torony két oldala, melyek közül kiomlott az Összekötő fal és messziről csak a világított vastagságuk látszik.

Bükkművelésén átmenve a gyümölcsös kert felé vették útjukat. Itt csupa legmodernebb törpe almafa áll glédában. Mindenik alatt széles tányér fölászva, mindenik ragacosz övét visel, hogy meg ne mászhassák a rovarok.

Tán a huszadik fa mellett nő térdel. Csak hátulról látszik. Sárga vászonkötény teljesen fedi a ruháját; a fejét széles szalmakalap borítja. Valamit matat a törzsnél. Nagyon el van foglalva. Mellette kosár áll a fűben. — Uzdyné feléje vezet Bálintot.

Mikor pár lépésnyire voltak tőle az idős hölgy megszólalt:

— Adrienne! — vendég érkezett!

Adrienne visszacsavarodva a térdein, a hang felé fordult. Bálintot mintha megcsapta volna valami. Ez megint más Addy! Megint más. A sárga vászonkötény föl a nyakáig ér, honnan az övig vékony ráncokat ír és lennebb megrajzolja a mozdulatot a combokon át az elfordult térdekig.

Az alacsony nap bevilágít az arcába, mert az a szalmakalap a fején azok közül való, melyet a kalotaszegi asszonyok viselnek, nincs hely a fejnek benne, hanem majdnem egészen lapos és hogy megmaradjon, két keskeny szalaggal meg kell kötni az áll alatt. Így ebben a testet követő ránczásban, ezzel a lebegő kalappal, mely alatt vadul kunkorodó fekete hajzata belecsapzott az arcába, Bálintnak úgy tetszett, mintha valamely Tanagra-szobor elevenedett volna meg, azoknak van néha ilyen kalap a fejük búbján, azok vannak ilyen beszédesen mintázva.

Váratlan látvány volt így Adrienne. Az orcája vörös szállal körülírva, mintha álarc lenne, nevetően ragyogó elefántcsont maszk, melyben kacagnak a borostyánkő szemei, piros duzzadt a szája:

— ó! — Hát maga az ÁB! — én már nem is hittem...

De megáll a szóval. Nem folytatja a mondatot. Az arca bezárkózik. Főikéi. A nyeseóllót bedobja a kosárba és leveri térdeiről az odaragadt földmorzsákat.

— Én rettentő maszatos vagyok. Kezet nem is tudok adni magának.

A ház felé indulnak hárman.

— A menyem nagy kertész. Nagy kertész! — Ő ápolja a gyümölcsfákat. Nagyon hasznos tevékenység. — Ez elismerésnek hangzana, ha nem csöngene benne annyi le-kicsinylés.

— Ó, csak tavaly fogtam hozzá, még sokat kell tanulnom. De mulattat és legalább van valami foglalkozásom...

Lassan sétálnak vissza. Az anyós közbül, Bálint és Adrienne jobbról és balról tőle. A bükkös szélénél az öreg-asszony elbúcsúzik:

— Én átadom most magát a menyemnek. Viszontlátásra a vacsoránál.

— Hol van Pali¹? — kérdi Adrienne a távozótól.

— Bizonyára a szobájában. Hisz ilyenkor mindig a számadásain dolgozik. Még nem jött ki... — szól vissza Uzdyné

és azután kimegy a domboldalon azzal az ő határozott dobbanó lépésével.

A fiatalok ott maradtak állva. Némán figyelték mint halad ki ama sötét egyenes alak, mely mind megy, megy, míg végre eltűnik az erdőben. Ekkor ők is elhagyták a nap-sütéses gyümölcsöst és beléptek a bükkös sűrűségbe.

Pár percig szótlán haladtak a százados fák között, melyek tövét a tavalyi hullott lomb fedte vastagon. Az ösvény fordulójánál Adrienne váratlanul megállt, gyorsan körüllesett és némán Bálintnak kínálta a száját. Csak egy pillanatra tartott a csók, de tán soha ilyen vadul nem csókolt Addy! Nem szerelmesen azonban; inkább mintha bosszút állna, mintha elégtételt venne és midőn eltolta magától a férfit és tovább sétált, dacosan fölemelt fejvel ment, komoly arccal és összeszorult szemöldökkel. Csak később szólt, mielőtt kiléptek az oldalos rétre:

— Jó, hogy eljött ÁB, jó, hogy eljött!

A kastélyhoz indultak föl a szerpentinén.

— Milyen szörnyű ez az előugró szárny! — mondta Bálint — egészen elrontja a szép barokképületet.

— Az apósom csináltatta. Ocsmány! Tudja? — és az Addy hangja elhalkult — ő, azt mondják, már akkor is zavart volt — később ... később, bizonyára hallotta? ... — és sokatmondólag nézett a társára, de nem mondta ki azt a szót, mely ebben a házban tabu.

Bálint hallotta volt az anyjától, úgy hirlett, hogy Uzdy Domokos örülteként halt meg itt a saját házában, mert a neje soh'sem akarta elszállíttatni és ezáltal nyilvánossá tenni az állapotát.

— Igen ... mondták nekem ...

— Az, az a komornyik — úgy-e azt már látta, az öreg Maier, az volt az ápolója: valahonnan hozatták... Azután itt maradt végleg.

Egy darabig szótlán mentek. Aztán Addy újra megszólalt, kissé nevetve mondta: — Lehet, hogy még szükség lesz

reá... — de a kacagásában keserűség csöngött, mintha magára értené.

A kigyózó úton fölértek a svájci szárnynak a bütüje elé. A fatornácnak meredek lépcsőjén éppen teástálcát hozott ki egy inas.

— Hová szállásolták Abády grófot? — kérdezte a fiatalasszony. Mielőtt azonban az felelt volna, fölül, a szobából, melybe innen belátni nem lehetett, hiszen fölöttük vagy öt méternyire nyílt az ablaka, az Uzdy Pali hangja válaszolt:

— Az anyám az emeleti vendégszobát rendelte. Ott fog lakni. — Most ok nélkül kacagott a hang, aztán folytatta: — Én is üdvözlöm, ó, hogyne! de még dolgoznom kell. Addig csak mulattasd, sétáltasd, mulattasd! — és ismét mintha nevetne odafönn valaki.

Furcsa és meglepő volt az, hogy így a láthatatlanból szólt ez a hang, akárha a fejük felett a légből beszélne. És e láthatatlan jelenlétben volt valami nyugtalanító és félelmes, mintha mindenütt ott lenne Uzdy, közöttük, fölöttük, mellettük...

A régi épület alsó pilléreinél ültek le egy padra, ahol minden oldalról láthatták kettőjüket és beszélgettek semmitmondó dolgokat, azzal az érzéssel, akár az új szárny minden rácsos ablakából, az öreg kastély lezárt zsalui résein is, mintha csak őket lesnék, figyelnék mindenünnen.

*

Nyolc után vacsoráltak a tágas ebédlőasztalnál, így hát ők négyen elég messzi voltak egymástól. Két petróleumlámpa függött le a mennyezetről. Clémence grófné udvariasan, hűvösen, Adrienne csak néhány szót szolt; Uzdy vezette a társalgást. Így volt a vacsora után is a tojásdad szalonban. A zsaluk most is zárva maradtak, mert odakünn szél fú. Bálint később sem emlékezett miről beszéltek, csak azt tudta, hogy a két lámpás az asztalon folyton lobogott, nyugtalan árnyakat vetve a plafondra és hogy a háziúr meg-

kínálta: menne ki hajnal előtt egyik jágerével, aki majd felkölti. — Úgy mondják igen jó őzbakok vannak az erdőimben; én nem vagyok vadászember, hát nem értek hozzá, de parancsolj, parancsolj. ... Ideje, hogy néhányat lelőjjenek közülök.

Abády megjegyezte, hogy nem hozott fegyvert.

— ó, az nem baj! Van nekem mindenféle. Hatos Schönauer? Vagy inkább akarsz egy Mausert? — és látva, hogy Bálint kissé meg van lepve, hozzátette: — Én rendszeresen lövök célba, ezért meghozatom a legprecízebb puskákat, majd holnap délután azt is megpróbálhatjuk... hogyne, hogyne, hogyne! — és ehhez is kacagott azzal az ő furcsán fanyar nevetésével, melytől széjjelhúzódott kétfelől a hosszúra nevelt vékony bajusza, mint valami két araszos vessző.

Bálintnak nem nagy kedve volt, de nem akarta visszautasítani.

*

Még alig pirkadt, midőn Abádyt ébresztették. Át a felső udvaron és ott elhagyva a kocsit, betértek az erdőbe. Hepe-hupás dombokon haladtak szakszerűen kezelt tölgyvágások között. Minden tábla sarkán fehérre meszelt cövek, kis deszkával rajta, melyre szám volt bevésvé. Minden száz méterre egy-egy nyiladék keresztbe. Bálint érdeklődését rögtön fölköltötte ez a nagy gonddal kezelt erdőbirtok. — így kéne a havasunkat is rendbehozni! — gondolta.

Vagy másfélóra múltán egyik távolabbi völgyhajláshoz értek, melynek lejtőjén vágott húzódtott le.

— Itt akadunk legkönnyebben rájuk — súgta az erdőőr és lassan lopózott a szálfák alatti bokrokon. Valóban számos Őz vöröslött az oldal sarjazása között. Végre a vadőr ott lennebb egy bakra mutatott, mely fedetlenül egyik makkfának az ágaival játszott:

— Azt tessék, az jó!

Könnyű lövés volt, alig száz méter. A vad azonnal ösz-

szeesett. A kísérője lement felhozni az őzet, míg Bálint leült a szálás szélén. Mikorra fölhozta, hazaindultak.

Bálint tudta, hogy errefelé az anyjának valami erdősege van. Tudakolta, merre vannak azok.

— Ejnye! Miért nem tetszett szólani? Éppen ott, ahol a bakot löttük, a túlsó él a határ, onnan már a Nagyságtoké. Ott megmutathattam volna. Ha innen gyalog megyünk Hunyadra, azon járunk át — válaszolt a jáger.

Jól kiléptek. Mikor az utolsó dombhátot mászták ki, Adrienne jött velük szembe. Friss volt és üde. Széles száján örvendő mosoly. Megnézte a zsákmányt.

— Szegény őz! — mondotta. — De jobb neki így meghalni, szépen, hirtelen, mintsem farkastól összetépve vagy valami orvvadász, ha hurokkal... — Aztán kérdezte: — Nem fáradt maga ÁB? — Ha nem, tudok itt egy gyönyörű pontot, ahonnan roppant messzi lát az ember.

A vadór elvált tőlük, mert a házához vitte a bakot megnyúzni, ők pedig megindultak ismét föl az erdő közé, más ösvényen. Szűk volt ez és kanyargó. Alig haladtak száz lépést, már összeölelkeztek és minden húsz-harminc lépés után megálltak csókolózni hosszan. Így jutottak föl a ponkra. Fölséges kilátás nyílt onnan, csupa erdőhullámos hajlás, melyeken túl a várrom, de Bálint alig figyelt minderre, annyira részeg volt az Adrienne szájától, karjától, hozzásimuló testétől — pedig nem ültek le sehol — mintha egész sétájukon valami babonázó italt ivott volna azokból a visszahajló ajkaiból.

És visszatéréskor a tegeződés kivirult közöttük...

Délben Alvinczy Farkas és Ádám érkeztek meg. A saját fogatukon jöttek, mert Farkas nem messze lakik innen, Magyarókerékén, ami Bánffy-Hunyadtól alig tíz kilométerre van délre. A jelenlétük nem oldotta föl ezt a hidegen szertartásos háztájt, sőt tán még aláhúzta, hiszen mindketten az Ambrus bá iskolájában nővén föl és ott hozzászok-

kínálta: menne ki hajnal előtt egyik jágerével, aki majd felkölti. Úgy mondják igen jó őzbakok vannak az erdőimben; én nem vagyok vadászember, hát nem értek hozzá, de parancsolj, parancsolj. ... Ideje, hogy néhányat lelőjjenek közülök.

Abády megjegyezte, hogy nem hozott fegyvert.

— ó, az nem baj! Van nekem mindenféle. Hatos Schönauer? Vagy inkább akarsz egy Mausert? — és látva, hogy Bálint kissé meg van lepve, hozzátette: — Én rendszeresen lövök célba, ezért meghozatom a legprecízebb puskákat, majd holnap délután azt is megpróbálhatjuk... hogyne, hogyne, hogyne! — és ehhez is kacagott azzal az ő furcsán fanyar nevetésével, melytől széjjelhúzódott kétfelől a hosszúra nevelt vékony bajusza, mint valami két araszos vessző.

Bálintnak nem nagy kedve volt, de nem akarta visszautasítani.

*

Még alig pirkadt, midőn Abádyt ébresztették. Át a felső udvaron és ott elhagyva a kocsit, betértek az erdőbe. Hepe-hupás dombokon haladtak szakszerűen kezelt tölgyvágások között. Minden tábla sarkán fehérre meszelt cövek, kis deszkával rajta, melyre szám volt bevésvé. Minden száz méterre egy-egy nyiladék keresztbe. Bálint érdeklődését rögtön fölköltötte ez a nagy gonddal kezelt erdőbirtok. — így kéne a havasunkat is rendbehoznom! — gondolta.

Vagy másfélóra múltán egyik távolabbi völgyhajláshoz értek, melynek lejtőjén vágott húzódtott le.

— Itt akadunk legkönnyebben rájuk — súgta az erdőőr és lassan lopózott a szálfák alatti bokrokon. Valóban számos őz vöröslött az oldal sarjazása között. Végre a vadőr ott lennebb egy bakra mutatott, mely földetlenül egyik makkfának az ágaival játszott:

— Azt tessék, az jó!

Könnyű lövés volt, alig száz méter. A vad azonnal ősz-

szeesett. A kísérője lement felhozni az őzet, míg Bálint leült a szálás szélén. Mikorra fölhozta, hazaindultak.

Bálint tudta, hogy errefelé az anyjának valami erdősege van. Tudakolta, merre vannak azok.

— Ejnye! Miért nem tetszett szólani? Éppen ott, ahol a bakot lőttük, a túlsó él a határ, onnan már a Nagyságtoké. Ott megmutathattam volna. Ha innen gyalog megyünk Hunyadra, azon járunk át — válaszolt a jáger.

Jól kiléptek. Mikor az utolsó dombhátot mászták ki, Adrienne jött velük szembe. Friss volt és üde. Széles száján örvendő mosoly. Megnézte a zsákmányt.

— Szegény őz! — mondotta. — De jobb neki így meghalni, szépen, hirtelen, mintsem farkastól összetépve vagy valami orvvadász, ha hurokkal... — Aztán kérdezte: — Nem fáradt maga ÁB? — Ha nem, tudok itt egy gyönyörű pontot, ahonnan roppant messzi lát az ember.

A vadőr elvált tőlük, mert a házához vitte a bakot megnyúzni, ők pedig megindultak ismét föl az erdő közé, más ösvényen. Szűk volt ez és kanyargó. Alig haladtak száz lépést, már összeölelkeztek és minden húsz-harminc lépés után megálltak csókolózni hosszan. Így jutottak föl a ponkra. Fölséges kilátás nyílt onnan, csupa erdőhullámos hajlás, melyeken túl a várrom, de Bálint alig figyelt minderre, annyira részeg volt az Adrienne szájától, karjától, hozzásimuló testétől — pedig nem ültek le sehol — mintha egész sétájukon valami babonázó italt ivott volna azokból a visszahajló ajkaiból.

És visszatéréskor a tegezodés kivirult közöttük...

«

Délben Alvinczy Farkas és Ádám érkeztek meg. A saját fogatukon jöttek, mert Farkas nem messze lakik innen, Magyarókeréken, ami Bánffy-Hunyadtól alig tíz kilométerre van délre. A jelenlétük nem oldotta föl ezt a hidegen szertartásos háztájt, sőt tán még aláhúzta, hiszen mindketten az Ambrus bá iskolájában nővén föl és ott hozzászok-

ván a trágár ki szólásokhoz, most mikor az öreg grófné, Adrienne és Uzdy Pali miatt is vigyázni kellett a szájukra, íelszegek voltak és furcsán formálisak. Az is hozzájárult, hogy az ifjabbik, kit Adrienne tréfából Adamovics-Adámnak szólított, nagyon szerelmes volt a fiatal asszonyba, mit merev tartással akart valahogy burkolni.

Ezért ebédnél és azután is, elég szótalankok voltak, megint Uzdy vitte a szót, azzal az ő töredezett gúnyos modorával és az Alvinczyek csak ritkán hümmögtek valami helyeslő semmitmondóságot. Uzdy azonban elemében volt. Művelt, sokat olvasott ember lévén, csupa legújabb tudományos témákat választott, melyeknél egy-egy kérdést tett egyikhez-másikhoz, a választ félredobta udvariasságba mártott csúfondáros szóval és roppant ötletesen csoportosított össze legújabb villanyossági vagy csillagászati adatokat. — Bálint valahogy úgy érezte, hogy heneceg. Tündökölni akar. Nem az Alvinczyeknek. Nem is ő előtte. A felesége előtt. — Mintha minden mondata mögül az csöngene — Látod? — Ez vagyok én! — A Te udvarlóid, azok csupa maflák! — csak én, én, csak én!... Adrienne pedig bezárt arccal maradt, üvegnezéssel a szemhéjai alatt. Clémence grófné is a maga kimért udvariassága mögött.

A bezsaluzott ebédlőben és később a szalon homályában hangtalan szolgálta ki őket a néma, nagytestű komornyik, bejött a hamutartókért és ismét kiment. Csak szomorú szemei tévedtek néha a gazdája felé. Uzdy pedig beszélt ideges szellemeskedéssel késő délutánig.

Végre volt egy javaslata: — Gyerünk galambot lőni! — Ez az igazi sport! — Igen jó pályám van, akár a monte-karlói. — Igen? — Hát gyerünk, gyerünk!

Az öreg grófné eltűnt, csak Addy tartott velük.

— Magad tenyészted őket persze? — kérdezte Alvinczy Ádám, mikor elindultak.

— Galambot? — Egyet sem. Agyaggalambra lővünk. Élő állatot én meg nem ölnék. Minek? — Az állat nem vét senki ellen. — Ember, az más volna, de állatot nem, soha!

— És visszafordult a társai felé, kinyújtva hosszú vállatlan természetét, végignézett rajtuk azzal az ő rézsútós zsarátnok szemeivel és hátravetve a fejét kacagva vezette őket le a hegyen. Jobbra fordultak egy kis völgy katlanba. Szemközt csuszamlásos oldal, melynek élén drótsövény futott végig, kétfelől visszanyúlva le a rétbe. Az agyaghomlokban céltáblák különböző távolságban, a rétecskén vagy harminc lépésnyire a dobógépek legyezőként állítva, innét rajtuk pedig hosszú sima deszka és az út torkánál állványok, tölténydobozok, pisztolytartók, két pad és egy lábon álló kisebb teleszkóp.

— Ez az! — kiáltott a háziúr. — Ügy-e nagyszerű? Itt lövők célba minden délelőtt. — Hát válasszatok puskát, tessék! Itt vannak!

A fiatal emberek a puskaállványokhoz léptek, meglepődve, mivel csupán golyós karabélyok sorakoztak ott. — Nincs is más fegyverem és ezzel szép igazán! Meglátjátok, ez az igazi sport! Válasszatok! Válasszatok! Előbb néhány lövést lehet próbálni az 50 méteres céltáblára, vagy a 100 méteresre.

Adrienne szótlan leült a padra. A vendégek célba lőttek. Elég meglehetősen, hiszen az erdélyiek többet vadásznak golyóval, mint söréttel.

— Ez jó! Ez menni fog! Na, kezdjük! — harsogott Uzdy, ki a teleszkópból ellenőrizte az eredményt. — Egy várakozó parasztfiúcska bebújt a dobógépek mögötti árokba. — Egészen eltűnt benne, csak a kezei látszottak, mikor a tányérforma kis korongokat behelyezte a gépekbe.

Uzdy kezdte:

— Kész! — kiáltotta és egyik gép függőlegesen feldobott egy körlapot. Uzdy lőtt. A tényérocaska széjjeltört a levegőben. Utána egyenként a társai próbálták. Kevés sikerrel. Őt dobásból csupám Ádám talált el egyet, a többi annyit sem, míg Uzdy alig hibázott el valamit. A vendégek lassacskán lemondottak a további kísérletekről, de Adrienne férje nem hagyta abba. Mind nagyobb tűzbe jött. Hajadon-

főn, ingujjra vetkezve táncolt ide-oda a deszkán. Így ki-nyújtózva magosra, úgy hatott, mint valamely óriáspók, ki-nek hosszú lábai szanaszét kalimpálnak, a szokás szerint annyira fékezett mozdulatai eltűntek, mintha belsejében föl-szabadult volna valami, amit az akarata máskor féken tart. Már sziirkülni kezdett, de ő még mindig folytatta. Kom-mandírozott nagy hanggal; két tárcsát is dobott föl egy-szerre, melyekből gyakran mindkettőt széjjellte, mert va-lóban nagyszerűen lőtt, pillantásnál rövidebb célzással, úgy-szólván kapásból. Majdnem félelmetesnek látszott most hosszú sovány alakja, sátánná stilizált feje, ott főnn a nap-nyugtától világított domb elé íródva sötéten. — A három fiatalember és Adrienne szó nélkül nézték. Némelykor néme-lyik azt mondta: „Bravó“ — vagy udvariasságból tapsolt. Tán még soká tartott volna ez, ha Maier komornyik váratlanul elé nem lép valahonnan. Nyugodt járásával a gazdájá-hoz ment és megérintette a vállát.

— Most ideje öltözni, kérem, negyedóra múlva találunk.

Vacsora után ma először nyitották széjjel a terasz-ajtót, mióta Bálint itt van. Tegnap szél volt. Ma azonban csendes holdvilágos éj. Tejfehéren tisztá.

Adrienne kivezette Ádámot és Bálintot oda és összeül-tek a kőkorlát mellé. Az asszony az ajtó árnyékába. Halkan társalogtak; kevés szóval. Inkább Ádám beszélt, ki a nő mellett ült. Abády kevesebbet, távolabb lévén, honnan alig hallhatta, amit a másik duruzsolt halkan. Odabenn Clémence grófné és az idősebbik Alvinczy váltottak semmitjelentő szavakat. Uzdy is benn maradt. Egy karosszékből ült és egyenesen a lámpába nézett. Nem vett részt semmiben. Egé-szen mozdulatlan. Azt hihetné, fáradt, kimerítette a dél-utáni puskázás. A szemében azonban furcsa nyugtalanság, mely akárha szorgosan vizsgálgatna valamit az üveg lángjá-ban« Néha megfeszülnek az arcizmai, néha széjjelhúzódik a szája sarka, mintha nevetni, vagy harapni akarna, aztán

hunyorít és hátraveti lassan a fejét. Így maradt hosszan. Bálint jót láthatta onnan a balkon-ajtóból.

Adrienne is szótlan. — De nem az a bizalmas szótlanság, mint mikor ők ketten vannak együtt. Most valami zárkózott, ellenséges van benne. Ellenséges mindenkivel szemben és az a pár szó, amelyet kiejt, keményen elutasítóan zeng, pedig lát-szólag tréfál, röviden kacag is néha és tán bolondítja is Ádámovics-Ádámot. Mindez azonban mintha csinált volna, mintha csak külsőség volna ...

Idő múltával Uzdy föláll és kisétál a szobából. Pár perc múlva visszatér és kilép az erkélyre. Egy selyemsál volt vele.

— Ezt hoztam magának, meg ne fázzon.

— Köszönöm, nincs hideg... nem, köszönöm... — válaszolt szabadkozva az asszony, de a férje mégis a vállaira helyezi a kendőt, aztán sarkon fordul és visszamegy a nagyszalonba. Miért tetszett úgy Bálintnak, mintha gúnyosan nézett volna rá Uzdy!?

Pici esemény ez. Más se történt később sem. Végre az öreg hölgy fölállt a kanapéjáról, a társaság visszasereglett a terembe és búcsúzkodtak. Clémence grófné balra tért a lakosztályába; a két Alvinczyt a komornyik lekísérte a földszintre; Adrienne, a férje és Abády a jobbfeleli gangra indultak, melyből utóbbinak a vendégszobája nyílt.

Annak az ajtajánál megálltak, köszöntek. Uzdy átölelte a feleségét és úgy vezette tovább. A szögletnél eltűntek.

*

Eloltotta Bálint a lámpát, de nem tudott elaludni. A szobában meleg volt. Kiment az ablakhoz és széjjelvetette a zsalugáttert.

Gyönyörű táj, de csak a jobbfele látszik innen. Középen kettévágja az az előnyúló épület és még keményebben az a négyyszögű deszkatorony féle, mely majdnem^ végénél ugrik ki belőle. Ebben van a lépcső, de most nem látszanak apró rendetlen ablakocskáik, minden egyformán koromszínű rajta. Vég-

telen csönd van, semmi hang sehol. A falu bizonyára valami domb mögött, messze. Kutyaugatás se hallszik.

A fiatalember kikönyökölt az ablakra. Igen, ez gyönyörű tájkép, bár így tán a hold hideg fénye miatt meglepően komor. Zeg-zugos dombok mindenfelé. Mindenütt tölgyfák feketesége, még itt közel, a virágtalan kert is ilyen és ott messze alig egy arasznyira a lépcső függélyes zárásától egyedül a romvár falai világosak, most nem élő ragyogó ujjak, mint napsütésben, hanem két vékony halovány kísértet, párából, ködből, talán végtetből... Hosszan maradt az ablakban Bálint és ahogy így szenvtelenül bámult az éjjelbe, visszatért az emlékébe Adrienne ma esti arca. Hideg, ellenséges arc. Mindenki számára. Az ő számára is az. És mióta itt vannak az Alvinczyak, Ádámovicsal foglalkozott inkább, mint vele, azt ugratta fagyos kacérsággal ma este. Ez bántó volt, megalázó és a reggeli sok odaadó csókok után valahogy érthetetlen. És fölébredt benne a gyanú: vájjon számító volna-e? Egyike azoknak a jégszívű asszonyoknak, kik bolondítanak több embert egyszerre pusztá mulatságból, hogy szenvedni lássák, hogy kacagjanak rajtuk ...? Vannak ilyen asszonyok, kik nem tudnak szeretni — és ha kínoznak, csak annak örülnek... Ilyeneket gondolt Bálint az ablakra támaszkodva.

Váratlanul valami nyikorgás szakította meg a környező csöndet. A falépcső nyikorgott. Apró ablakrései között gyertyafény imbolyog. A fény halad fölfelé. Olykor eltűnik a forduló miatt, fekete lesz minden, aztán már fönnebb világosodik meg egy kis ablaklyuk. És legfölül eltűnik az emeletnél.

Mintha lassan óriás acélsutu szorítaná össze Bálint mellkasát! Uzdý megy föl a feleségéhez!

Egyetlen pillanat alatt, mintegy villámcsapásra világos lett minden. Világos Adrienne kemény kacagása, világos a menekülés a sötét teraszra, védekezése a selyemsál miatt és világos rémült nézésű arca, mellyel jóéjt kívánt itt a gangban; az az arc ez, melyet ő egyszer már látott, amikor akkoriban Kolozsvárt erőszakolni akarta, — hogy nem ismerte föl?! — világos, hogy tudta ... mind bizonyosabb lett, hogy ma éjjel...

világos: ellenséges minden iránt, ami körülötte volt, mert érezte, mert félt, mert irtózott már előre!

Bálint összeszorult öklei lecsaptak az ablakpárkányra.

Az ajkait véresre harapta.

*

Hajnalba megint az erdőn volt. Minden kedv nélkül ment ki, tán le is mondott volna erről a cserkészetről, ha tegnap Addyval meg nem egyeznek, hogy ő a Judith levelét kihozza magával és ott az erdőben adja át. Így a legjobb, így nem látja senki.

Inkább séta lett a vadászból, mert Bálint az anyai tölgyeseket akarta megszemlélni, odavezetette hát magát arra a határgerince, honnan körülnézhetett, ami őzet útközben pedig látott, azokat menekülni hagyta. Jól kilépve három óra alatt megjárták. A gyors mozgás és a ragyogó reggel valahogy helyrebillentették a kedvét. Bár amikor hazaközeledve megpillantotta a szembejövő asszonyt, kissé elborult az arca. Mégis erőt vett magán, nehogy Adrienne észrevegyen valamit rajta és mikor a vadór eltávozott és ők behaladtak a sűrűbe, át akarta ölelni. Addy ellépett mellőle és távortartotta ujjának visszagörbülő hegyével.

— Ne! Ne ... kérem, ne!... — mondotta alig hallhatóan és mintha borzongás rezdülne a vállain. Bálintnak összeszorult a szíve. Könyörület szorította össze. Ez a mozdulat! akárha azt mondaná: — Ne nyúlj hozzám, tisztátalan vagyok. — A leprások védekeznek így, ilyen kinyújtott karral! — gondolta és megfogta a nő kezét, melyet nála hagyott Adrienne, mikor látta, hogy csak rokonszenvvel tartja és nem erőlteti csókra. Így mentek tovább kézenfogva, lassan, jögyermek módjára. A gyepes úton zajtalan jártak. Sok erdei madár szólt körülöttük, csizék, pintyökék. Egy-egy fakopáncs leszaladt a törzsön és kíváncsian megnézte őket.

Kis tisztáson ültek le. Bálint érezte, hogy Addy védekezni, ha a karjába próbálná venni. Nem! Ez nem volna jó. Előbb el kell vele felejtetni... azt... azt a dolgot. Ezért

kissé távolabb helyezkedett, aztán átnyújtotta a Judit vas-kos levelét.

A boríték a sok viseléstől egyik oldalán föl volt bomolva. Adrienne rövid habozás után végleg kibontotta és kivette az írást. — Eh! Ez úgyszólván nyitva van!

Négy oldal volt teleröve sok heves szögletes betűvel. Lassan, figyelmesen olvasta. Mikor befejezte:

— Szegény Judit! — mondotta. — Szegény Judit! — és elgondolkozott a levéllel a kezében.

Milyen szép volt most és ismét más. A bokáit maga alá vonva ült a fűben egyenes felső testtel, melyen alig jelződtek apró keblei. A kalapja lehullott. Vadul kígyózó koromszín haja sok bolond csavarodásokban táncolt homloka körül, csupa fekete kérdőjel. Most, vékony kék ruhájában, melytől még halványabbnak látszott a bőre, alig serdülő leánykának nézte volna az ember, szomorú lánykának, kivel mostohán bánnak és aki szeretné megérteni azt a sok gonoszságát a sorsnak. Az arca profilban. Vékony, kissé hajlott orra föl-tartva, duzzadt vörös ajka nyitva, akárha várná a meg nem jövő választ. A szemei is messze néznek, be a kökény övezte sűrűbe. — Bálint várt. Nem szólt. Végül Addy:

— Tudod? — Tulajdonképpen én vagyok az oka ennek az egész szerencsétlen ügynek. Igen, én, ne csodálkozz — úgy van. Ó, nem közvetlenül, de mégis. Én mondtam olyan dolgokat, amit most ez a leány ír. — „Meg fogom magát menteni ... Ez az egyetlen hivatás: föláldozni mindent csak hogy megmentsünk egy embert...“ — Mintha magamat hallanám, régen, mikor még nem tudtam... akkor beszéltem ilyeneket ... — „akármilyen bűnös is az emberek szemében, mit bánom, ha velem szemben igaz és őszinte...“ — ez is az én teóriám volt, ezt hirdettem leánykoromban — olyan szépnek tetszett! — és most Judit ezekből táplálkozik...

Elgondolkozott, azután folytatta:

— És el is túlozza. „Ha hibázott is... Ha vétkesnek tartja magát...“ — Folyton ilyen mondatokat ír. Nem is értem egészen. Van valami különös bűne ennek a Wickwitznek?

— Talán van — mormogta Bálint a foga közt.

— Te tudsz valamit?!

Abády habozott. Mégis felelni kellett:

— Igen. Csak, sajnos nem beszélhetek róla. Úgy kaptam, bizalmasan. Nem mondhatom el.

— Nekem se?

Nehéz volt ellentállani. Mégis megtagadta:

— Nem, neked se ...

Adrienneben kíváncsisága kiváltotta az öntudatlan nőstényt. Odakúszott Bálinthoz és hízelgően megfogta a kezét.

— Ó, mondj legalább valamit... nem egészen, de hogy milyenfajta ügy ... verseny vagy asszony ... vagy miféle ... csak azt! Annyit mondhatsz!

— Pénz! Nagyon csúnya pénzdolog. A legcsunyább féle. De ne kérdezz többet!

— Ó! Ó! Én azt sejtettem. Van ennek az embernek valami olyan aljas nevetése ...

*

Délben, a nagy szalonban, mikor a vendégek az ebédre gyűltek össze, Uzdy egy csomag napilappal lépett be. Nagyon jókedvűnek látszott; vékony fekete szemében diadalmas fény.

— Érdekes hírek vannak Pestről, — mondotta válogatott lassúsággal — megvan az új kormány. Nahát! Ti politikusok, találjátok ki, ki az új miniszterelnök?

Az Alvinczy-testvérek lépre mentek és Kossuth, Andrássy, Wlassits nevével próbálkoztak.

Uzdy csak rázta a fejét és nevetett, majd Abádyhoz fordult:

— Csak te nem méltóztatsz szólni? Pedig köztünk te vagy az igazi! Én csak szerény főrend lehetnék, de te képviselő! Igazi törvényhozó! Törvénycsináló! Ez az! Hát méltóztass! Lássuk, eltalálad-e? Parancsolj!

Bálint egy szikrányi percig szembenézett a kacagó háziúrral. Egész lényéből káröröm sugárzott. Bizonyos, hogy va-

lami szokatlan és vészjósló az a hír. Valami, ami a közvélemény ellen van, ami népszerűtlen... És jelentkezett egy emlék: az a díszruhás generális ott az Urak bálján, az is ilyen vészjóslóan nevetett. És kérdezte:

— Fejérváry Géza?

— Bravó! Allé Éhre! Respekt! Allé Éhre! — hajlongott lóbáló karokkal Uzdy, mintha kettétörték volna derékban. — Ez már éleslátás, ez már beszéd! Ez már komoly dolog! Respekt! Allén Respekt! — És minthogy akkor lépett be a szobába Adrienne, rögtön hozzá is fordult:

— Levizsgáztattam a flörtjeidet. Abády barátunk nyerte a pálmát. Valóságos lángész!

Az öreg grófné is jött. Jelenlétében Uzdy lehalkult es most már megindult a társalgás a legújabb politikai eseményekről. Parlamenten kívüli kormány. Ilyen nem történt 48 óta. Majdnem abszolutizmus. A népképviselőlet megtagadása. Ezekről volt sok szó ebéd közben és arról, hogy ez a kormány képtelenség, teljes képtelenség, okvetlen el kell söpörje az általános fölháborodás.

Most, hogy együtt látta Adriennet a férjével, Abády nem tudott szabadulni attól a ma éjjeli emléktől. Annál kevésbbé, mert Uzdy egész viselkedésén volt valami undorítóan diadalmas. Neje fölötti birtokjogát is aláhúzta, asztalnál tapogatta a felesége karját és mikor kivonultak az ebédlőből, átölelte vállon. Nem cirógatva, nem hízelgően, hanem úgy, mint valami háziállatot, ami az embernek a tulajdona. Adrienne mindenkor egy kissé megborzongott, mikor a férje hozzáért. Uzdy nyilván tudta ezt; annál inkább tüntetett a jogaival. Ez tűrhetetlen! El nem viselhető!

Bálint ebéd után kocsit kért. Az új kormány jó ürügy. Neki valószínűleg Pestre kell utaznia. A Házat okvetlen összehívják. Tán már sürgöny is vár reá Kolozsvárt. Mennie kell, azonnal, még a ma délutáni vonattal.

Rossz volt így távozni. Rossz, hogy nem búcsúzhatott Adriennetől külön. Hogy nem is mondhatott neki egy szót sem. Nem mondhatja, mennyire sajnálja. Minden jobb azon-

bán, mint itt lenni, tanúja lenni ezeknek... udvarias arcot vágni, mikor ölni szeretett volna. Adrienne bizonyára értette, miért indul a barátja olyan váratlanul. A sárga szemében bánat és könyörgés részvétért. De nem marasztotta. Mikor búcsút mondott az ajkai visszahajoltak, mintha csókra nyújtaná. Úgy, ahogy Bálint csókolni tanította. Csak ennyi.

— Soha! Soha többé! — mondotta magában Bálint, midőn a száguldó trapperek mögött kikanyarodott a bricska a kastély udvarából — soha többé ide be nem teszem a lábamat!

IV.

Leírhatatlan izgalmat váltott ki a Fejérváry-kormány kinevezése. Vidéken az első pár nap hírek várásában telt el. Az emberek nem tudták elhinni, hogy ilyesmi valóban megtörténhetett, annyira váratlan és minden alkotmányjogi ismeretükkel ellenkező volt, abba a biztonsági tudatba ütköző, melyben közel ötven éve éltek, a parlamentárizmus szentségének a hitében. Az új kormány hiába kommunikézett, hogy csak a legszükségesebb államügyek vitelére vállalkozott és a kibontakozás előkészítésére, a közönség nem fogadta el a magyarázkodást. Eleinte az ellenzéki közhangulat Tiszának valami szörnyű cselszövését sejtette a király ez intézkedése mögött, de hamarosan kiderült, hogy Tisza maga is elítéli ezt a megoldást, kiadta a parolát az új kabinet ellen és azokat, kik résztvettek benne, kitéssékelte az ő pártjából. Soha, a Schmerling-korszak óta ilyen egyértelműen nem utasítottak vissza politikai vállalkozást.

Ilyen légkörben tartotta meg június végén Kolozsvár az évi közgyűlését.

A gyűlésterem zsúfolásig megtelt. A tagok teljes számmal és mögöttük a félkörös padsorok és a falak sarkai között tömve a hely becsődült hallgatósággal, nagyrészt egyetemi ifjúság, mely bejött lelkesedni, éljenezni ellenzéki szónokot és ha akadna olyan, lehurrogni azt, aki a kormány mellett merne fölszólalni. — Mindenki tudta, hogy be van nyújtva egy javaslat, mely szerint a törvényhatóság minden tisztviselője eltiltatik a kormány rendelkezéseinek a végrehajtásától. Ezt a parlamenti koalíció „Vezérlő bizottsága“, mely kezdett ellenkormányként működni, dolgozta ki és küldte széjjel az országban. Ma tárgyalják először itt Kolozsvárt, minthogy

ez a közgyűlés már előre hirdetve volt, míg a többi megyék és városok csak ezután fognak gyűlésezhetni. Mindenki ezt a javaslatot várta. Ez az első csata! Ez az első ütközet! — mondták. — Vájjon helyet ad-e neki Szvacšina, az elnöklő polgármester? Nem fog-e ürügyet keresni az elodázásra? Nem fog-e hivatkozni arra, hogy csak ma reggel nyújtották be, nem mondja-e, hogy nem lévén a tárgysorozatban?... És á hallgatóság el volt szánva, hogy szörnyű patáliát csap, ha az elnökség meg akarná hiúsítani azt, amit ők elsőrendű hazafias kötelességnek tartottak. — Még mitsem lehet tudni és mivel bizonytalanságban voltak eziránt, dr. Körösi tanár, ki saját és társai nevében a javaslattevő, nemcsak az egyetemistákat hozta magával a terembe, de gondoskodott arról is, hogy odalenn a városház előtt a hóstáti gazdák fiatalsága is fölvonuljon és hogy az olykor éljenzen, olykor abcugoljon, hadd lássa a közgyűlés többsége, mely mindig hűséges Tisza-párti volt, hogy ez most nem babra megy. Olykor egy-egy az ellenzéki tagok közül kiment a balkonra, hogy szóval tartsa őket, nehogy eloszoljanak.

Odabenn a sötét teremben Ferenc József király emberfölötti méretű arcképe alatt a zárszámadás adatait olvasta a pénzügyi tanácsos, sok-sok számot, adatot, olvasta sietve, érdektelen hangon, jól tudva, hogy ezt most senki se bánja. Valóban egyetlen felszólalás sem volt, nem mint máskor^ midőn Budai a kesztyűs, vagy Binardi a mészárosmester minden tételbe belegáncoskodtak. Egyetlen hang se volt ma, mert az ellenzéken ki volt adva a jelszó — nem szabad vitát provokálni, nehogy elfáradjon a hallgatóság és ők, néhány 48-as tag maradjanak ott csak magukban. Ma tehát egyetlen hang sem volt. Tudomásul vették. — A közgyűlés tehát megadja nekünk a fölmentvényt? — kérdezte a polgármester.

— Meg! Meg! — kiáltották innen is, onnan is és hátul a közönségből hangok: — Körösi! Körösi!

— Dr. Körösi tanár úr szót kért. Tessék! — mondta a polgármester és miután kimondta, visszapütyötte sovány, törődött testét, helyreigazította vaskos okulárját az orrán és

két hosszú kefének ujjhegyeit összeillesztette, mint aki tudja, hogy most sok ideig nyugalomban fog maradhatni.

Dr. Körösi fölállt. A második pádból kelt föl, hol előtte ült a kolozsvári ellenzék igazi vezére, Apáthy professzor és körötte, akárha testőrök volnának a többi elvtársai. Ezek mind farkasszemet néztek a túlsó padsorral, hol a Tiszapárti hangadók ültek, azok élén is egyetemi tanárok, mert az Alma mater-ben is dúlt a politikai pártoskodás, mint mindennütt az országban. — Azok felé beszélt Körösi, nem az elnök felé. Kövér, magos testes ember, őzve beszél, mert nem idevalósi, hanem szegedi születésű. Folyamatosan peregnek a szavak: „Az átkos osztrák“, „a bécsi kamarilla“, „mörénylet, gyalázat“, „árulók, pribékek, darabontok“, „Kossuth Lajos a magyar böcsület és az aradi vártanuk“, „Haynau és Bach“, „szoldatoszka és ármány“, „kardbojt és vőzényszó“, „önálló vámtörület, önálló bank“, „Rákóczi és Bocskay“, minden benne volt ebben a beszédben, minden, ami lázítja és lelkesíti a magyart és hosszas jogi okfejtés olyan finom megkülönböztetésekkel akár a szkolasztikusok hittani vitáiban. — A szemben ülők felé hajította legkeményebb mondásait, várva, hogy azok felhördülnek, de a túloldal nyugodt maradt és csak mosolygott. Végül felolvasta a javaslatot, melyben a törvényhatóság eltiltja a tisztviselőit a kormány „röndöletei“ végrehajtásától és főleg attól, hogy katonának önkéntesen jelentkezőket a hadseregnek átadjon és hogy önkéntes adózást a pénzügynek beszállítson.

Mikor befejezte a beszédjét, megtörölte bozontos homlokát. óriási éljenzés zúgott a hallgatóság felől és egyik kollégája kisietett a balkonra és leintett, hadd kiáltozzanak azok is ott lenn, hadd hallják meg a város urai, hogy mögöttük van a tömeg.

A polgármester fölemelte a kezét. A zaj elült.

— Kíván-e valaki hozzászólni a javaslatához? — kérdezte az ő nyugodt hivatalos hangján.

Pár másodpercig csönd. Apáthy és tábora kihívóan tekintettek arra a kis kövéres tanárra, a nőgyógyászat profesz-

szorára, ki az eddigi kormánypárt előcsatárja volt. Azt hitték föláll. Azt hitték tiltakozik az ő finom beretvaéles hangján. De az nem mozdult és csak gúnyosan nézett. A csöndben pedig a polgármester szava szólt:

— A közgyűlés egyhangúan elfogadja Körösi tanár úr indítványát.

Az ellenzéki tagokat és a velük tartó hallgatóságot rendkívül meglepte, hogy ez a dolog ilyen simán ment. Ők vitára, lármára voltak elkészülve, „harcra“, ahogy ők hívták. — A hallgatóság a polgármestert éljenezte és a tanácsosokat. — Éljen Szvaesina! — kiáltották mindenfelől, éljenek a tanácsosok. — Azok mosolyogtak, hajlongtak. Nyilván örültek, hogy vagy egyszer őket is ünneplik. Végre egyszer! Eddig a Tisza-párt fegyelme gyakran népszerűtlen viselkedést követelt tőlük. Most azonban Tisza kiadta a jelszót a darabontkormány ellen. Most már nekik is szabad, sőt kell ellentállni. Szabad népszerűnek is lenni. — És fölhangzott a dal: — „Kossuth Lajos azt üzente ..

A győzelmes ellenzékiek lementek a városház előtti tömeghez, mely lassacskán megnövekedett ácsorgók, lézengők hozzáserglésével, cigányok és hetivásárosokkal, kik csudát látni odacsatlakoztak. Már egész sokadalom borította az úttestet és a járdákat. Körösi felállt a közbülső sétány egyik padjára, hol reggelenként veteményt árulnak a kofák és onnan ismertette lelkes szavakban az eredményt. Mikor befejezte beszédjét, szürke magyarba öltözött bikanyakú, hosszúkarú ember ugrott föl a szembenlévő padra:

— Kolozsvár közönsége! — üvöltött. — Én Marosszék nevében üdvözlöm e hazafias várost, mely a mai szent napon...

Cseresnyés Jankó volt, az az élelmes ügynök, ki az Abády választását olyan ravaszul és magának is hasznosan ütötte nyélbe, ő véletlenül vetődött ide a sertéspiacról, hol egy tordai hizlaló számára harminc verő-malacot vásárolt. Dolga végeztével bejött a városba. Látva a szép gyülekezetét, nem állta meg, hogy szerepet ne játszóék. Ezért megtette ma

gát a marosmenti székelység küldöttévé. Elemében volt. Most lehetett csak jóízűen beszélni.

— Mi székelyek, akik 48-ban elpáholtuk a muszkát, mi, kik az egész osztrák ármádiát a pokolba kergettük, mi el vagyunk szánva, hogy életünkkel és vérünkkel kiharcoljuk...

Kőrösi professzor és társai várokoztak vagy tíz percig, hogy Cseresnyés befejezné, de látva, hogy az végtelenül szónokol, hazamentek ebédelni. Cseresnyés pedig beszélt, beszélt...

Óriási hangja végigharsogott a Fő-tér túlsó végéig is. Még onnan is hallatszott mi minden jót ígér: — Önálló vámterület az kell! — És ha reám bíznák, úgy csinálnám meg, hogy amit eladunk, annak jó ára legyen, amit pedig venni kell az legyen olcsó!

•— Éljen! Ez már beszéd! — kiáltott a tömeg.

— És eltörölném az adót! El én! Eltörölném.

— Már ilyet ne mondjon az úr! — szóltak közbe a hőstíaiakból. — Az állam nem lehet a nélkül!

— Már pedig én eltörölöm! — és a váموkból annyi pénz fog bejönni, abból megél az ország. Mert hát miért kell annyi pénz? Azért kell annyi a kormánynak, hogy a mi fiainkból osztrák katonát csináljon.

— Úgy van! Úgy van!

És nagyszabású külpolitikát is beszélt:

— Még a japáni is elnadrágolta a muszkát, annak vége van! Hát akkor miért kell annyi katona az osztrák császárnak?... Csak azért kell, hogy német tiszték rekumoztassanak minket, ezek a pribékjei az osztrák császárnak... hogy itt csörtessenek közöttünk... hogy kurtavasra verjék a magyar fiataliságot!

Volt valami hatalmasan lázító a hangjában.

Éppen itt tartott, midőn a Fő-tér felől egy hintó kanyarodott be a tömegbe. A fogat lelassult, végül megállt. — Hopp! Hopp! — kiáltott a kocsis, de az emberek nem igen álltak félre, hanem morogtak. — A kocsiban természetes barna

asszony és mellette egy katonatiszt sötétkék blúzban: Lázár Bogdánna, leánynevén Donogán Sára és Wickwitz.

Cseresnyés meglátta: — Látjátok! — a nép szent tanácskozását már zavarni akarja a hadsereg! — és reámutatott Egon báróra.

Fenyegető arcok fordultak a hintó felé. Egészen körülvették. A kocsis megszeppent. Wickwitz a kardján tartotta a kezét, ha kell, hát kihúzza; a „Kaiser's Rock“ azt sérelem nem érheti; de még mozdulatlan maradt. Lázáraé azonban fölugrott, hátravetette a fejéről a porvédő fátyolt és kiegyenesedett magosra.

— Micsoda dolog ez!? — kiáltotta az ő parancsoló hangján. — Hát a magyar huszárnak nincsen becsülete!? Szégyeljük magukat! — és megösmerve a szónokot ott a pad tetején reásüvöltött:

— Hallja maga Cseresnyés! A helyett, hogy itt bolondoznék, jobb lenne, ha elszámolna azzal a pénzzel, amit múltkoriban borjúra adtam magának!...

— Kezeit csókolom! — hajlongott Cseresnyés és leugrott a pádról — éppen odaindultam a tekintetes asszonyhoz. Sep-tére, éppen azért jöttem bé...

— Hát jó is lesz! — maguk meg jóemberek, adjanak helyet, mert nekem dolgom van.

Lázárnét sokan ismerték a hóstátiak közül. Becsülték. Dolgos, ügyes asszony. Maga viszi a gazdaságát és gyakran látták maguk között a szénafüvön vagy vásáron, hol el-elbeszélgetett velük.

Míg néhányan félreterelték az állingálókat az úttestről más hóstátiak Cseresnyés felé fordultak:

— Mit jár itt a szája?! — mondták neki közellépve hozzá és az arcuk fenyegető volt. — Cseresnyés nem szaporította a szót. Egy pillanat és már el is inait onnan.

*

Wickwitz már két hónapja, hogy ezt a szép örmény asszonyt környékezte. Lázárné jószívvel fogadta. Ez számára

nem volt szokatlan, hiszen sokan udvaroltak neki és ő nem vetette meg, ami jót kínál az élet. Szép, magas nő. Nagycsontú és erőteljes. A milói Vénusz típusa, kis fejjel, hatalmas tagokkal. Barna bőrén egészséges pír. Vörös ajkai fölött halk fekete pihe íródik és az állcsontja mentén is. Egész lényéből erő és egészség sugárzik. Nagy koromszín szeme, mint valami fekete gyémánt, tündöklően néz a pillái közül, melyek olyan dúsak, akárha szénnel húzták volna meg őket. Okos. Már tíz éve, mióta a férje meghalt, maga vezeti a gazdaságát, jobban, mint a legtöbb férfi. Egy fia jár a kolegyomban Mióth Zoltánkával.

Valóban kívánatos asszony és gazdag. Kétezer holdja itt közel Kolozsvárhoz. És bizonyára félretett pénze is van! — gondolta Wickwitz. — Okosabb ezt venni el, ez könnyen fog menni. Hiszen már így is elfogadta. Az a Judit dolog?... az sok bonyodalommal jár! Ezért írt legutóbb Juditnak egy lemondással töltött levelet. Afféléket, hogy „én úgysem vagyok méltó ...“ és „lelkiismeretlenség volna szomorú sorsomhoz kapcsolni...“ — Jó levél. Bolondító levél; őt igazolja, ha másfelé fordul és mégsem szakítja el a szálát közöttük. „Mán kann ja nicht wissen!“ Jó levél, amelyet a kis Zoltánkával, ki ebben a szerelmi ügyben a nénje és a főhadnagy között annak adjutánsa és gyakran hívívője volt, kiküldte Varjasra a pünkösdi vakációkor. Csak pár sor válasz jött a fiú útján: — Kétségbe vagyok esve. Napokban írok, most nem lehetett! Várjon! Szeretlek! — csak ennyi.

Az nem baj. Van elég levele Judittól úgyis. Ezeket magával hozta a blúza belső zsebében. Most itt a nyitott kocsi-ban Lázárné mellett újra szemlét tartott a vele való helyzete fölött. Az asszony kedves hozzá. Igen, nagyon kedves. De valahogy túlságosan természetesen veszi a viszonyukat. Magától értetődő, egyszerű ügynek. Mintha ez örökké így is maradhatna. „Ez nem jó. Meg kell ijeszteni. Féltekennyé tenni. Meglobogtatni előtte, hogy neki más kilátásai is volnának. Megmutatni, hogy van más nő is, aki ő reá vágyik. Aki a felesége akar lenni. — Meg kell gyorsítani az iramot! — mondta

magának sportnyelven. Judit lesz a „pacemaker“; így hívják azt a lovat, mely nyerési esély nélkül sebességet diktál.

— Ha megtudja Lázárné, hogy egykönnyen elvesztheti a barátját, akkor könnyen lehet majd arrafordítani a dolgot. Akkor tán ő maga fogja a házasságukat szóbahozni. Az pedig jobb. Sokkal jobb.

Ebéd után, feketekávé után, a hűvösen tartott nappaliban Wickwitz hozzákezdett:

— Diszkrét dologban szeretném a tanácsát, édes Sári, — mondotta búban úszó szemekkel — bár nem kellene ilyenről beszéljek...

A szép Donogán Sára a kerevetről, hol kényelmesen cigarettázott, reáemelte súlyos pillájú tekintetét. — Mi volna az?

— Bajban vagyok. Van egy leány ... aki... aki... én nem tehetek róla!... borzasztóan szerelmes belém. Már most nem tudom, mit csináljak?

— Ki az? — kérdezte az asszony. Színlelésből kérdezte. Igen jól volt értesülve régóta az Egon báró és a Milóth-lány dolgáról, még pedig annál az egyszerű oknál fogva, hogy Zoltánka, ki gyakran olvasta a reá bízott leveleket, az ő fiának elhencegett vele és a fia meg neki mondott el mindent, mint szörnyű érdekességet, arról az emberről, kiről ő csak annyit tudott, hogy néha jár az anyjához. — Vájjon, mit akar ezzel? — gondolta Lázárné.

Wickwitz töredezve elmondta. Persze, a maga módja szerint. Hogy mennyire sajnálja a leányt. Annyira sajnálja, hogy tán el is veszi. Könyörületből. Csak azért. Mert az olyan szerencsétlen miatta.

Sára asszony kissé fölvolta egyik gazdag vállát.

— Nem muszáj mindjárt házasodni, — majd megcsillapodik. Minden lánynak van előbb valami szerencsétlen szerelme! Abba még senki sem pusztult bele.

Egon erősködött:

— Ez nem olyan közönséges dolog. Ez egészen rendkívüli. Nézze, meine Liebe, nálam vannak a levelei. — Kotorászott a zsebében és kivette őket. — Mindig magamnál hordom, —

hazudta magyarázatképpen — nehogy a hotelszobában... Nézzen meg egy-kettőt. Akkor meglátja!

A szép özvegy átvette. Olvasni kezdett. Az elolvasottat az ölébe tette. Soká olvasott, figyelmesen. Mikor befejezte az utolsót, a férfi felé fordult:

— Szegény lány, igazán nagyon meg van fogva!

— Na, úgy-e? — mondta Wikwitz győzelmesen és most hirtelen kitört belőle az az ugató nevetés, mely szép, búsongó arcát hirtelen el tudta változtatni valami csúnya, aljas maszkká. Az asszony nyugodtan figyelte. Elraktározta ezt a nevetést is. Aztán megszólalt:

— Igen. Talán igaza van. Legokosabb, ha feleségül veszi.

Ez lesújtó válasz. A furfang tehát nem sikerült! Bambán nézett a nőre és megpróbált egy tintát:

— De amikor én csakis téged szeretlek? — és meghatóan bús arccal a nő karja felé nyúlt.

— ó, Istenem! Az se olyan fontos! — nevetett az könyvedén, — ezek a dolgok nem olyan fontosak, se magának, se nekem. Azért, ha már tanácsot kér tőlem, én igazán ezt ajánlom.

— Megsértettem talán?... — kérdezte Wickwitz kitűnő szomorúsággal.

— ó, dehogya! Sőt jó, hogy engem tisztelt meg a bizalmával és egyelőre, amíg házasság lesz, én szívesen látom... úgy, mint eddig. Igazán! Semmi különbséget sem tesz! — és most megengedte, hogy Egon báró fölcsókoljon a karján...

Midőn azonban indulás előtt Wickwitz vissza akarta venni a leveleket, a nő nem adta.

— Én majd megőrzöm. Tényleg veszélyes ezeket hotelszobában tartani! — szolt az ő határozott módján. Az íróasztalához lépett és a fiókjába zárta. — Itt nagyon jó hely lesznek.

Ez a furfang tehát rosszul sikerült. Még sokkal rosszabbul, mint ahogy azt Wickwitz képzelte, mert mikor elhajtott vele a kocsí és Lázámé búcsút intett az ablakból, a nő a következőt állapította meg róla:

— Kellemes állapot, de alávaló ember. És ostoba. Még ostobább, mint ahogy hittem. Engem akart ezzel a fogással ugratni. És elárulja azt a szegény lányt. Jó, hogy nálam vannak a levelei... — Aztán kéjesen nyújtózkodott egyet, kinyitotta a napernyőjét és elment a tehénistállóba az esti fejést előkészíteni.

*

Wickwitz bosszankodott. Hazaérve, számbavette a pénzét. Már alig volt néhány száz koronánál több. Megnézte a jegyzeteit. Úgyvan. Februárban 830 koronába került a Dinóra váltóinak a prolongációja, májusban ugyanannyi, közben megélni kellett. Farsangolni. Bizony elment a pénz. Már most ő így nem maradhat. Mélyen elgondolkozott a hotelszobában. Valamit tenni kel. Most már csak Judith marad. Elő kell készíteni hát a szöktetését. Másként ez nem megy. Ehhez azonban kell idő és kell pénz. Le kell tehát számíoltatni azokat a váltókat, melyeket „biztonságból“ vett volt ki Abonyinétól. Más út nincs.

Néhány nap múlva elutazott Vásárhelyre. Ott fölkereste Weissfeld Soma bankigazgatót. A vezérigazgató úr azonban nem állt kötélnek. Mikor Egon báró előmutatta a Dinóra aláírását, kereken visszautasított minden tárgyalást.

— Mi illet nem teszünk, kérem. Már a múltkor, kérem, csak azért, kérem, mert azt tetszett mondani, hogy a repcéjét ha a grófné eladja, akkor kifizeti, kérem, csak azért, kérem. Azóta prolongáltunk is, kérem! Ez nem rendes dolog, kérem...

Hiába nézett Wickwitz vésztojósloán a direktor úrra, az most mitsem hunyázkodott meg, sőt majdnem fenyegetődött:

— Ha Abonyi ő méltósága megtudná, kérem, akkor, kérem, mi lenne, kérem!?

Ez nyilván járhatatlan út, mást kell próbálni.

Később, már Kolozsvárt, Wickwitz elment egyik vasúteai kávéházba, hol, úgy tudta, ügynökök szoktak összegyűlni. Ott a főpincérnek előbb jó borralalót adván, megkérdezte, nem tud-e valakit, akinél pénzt lehetne fölvenni. E köz-

vetítés eredménye lett, hogy Váradra utazott. Ott kapott egy Blau nevű „magánbankártól“ 12.000 koronáért kilencet. Igaz, hogy hat hónapra számított az ennyit. Ez bizony drága ár, de hát muszáj volt. Még rosszabb az, hogy ezúttal neki is alá kellett írnia a váltókat. — Ez nem jó, — állapította meg utólag — ez csöppet se jó... — Addig, amíg csak a Dinóra neve szerepelt, tagadni lehetett. Nem volt bizonyítható nyom, ő ellene föl nem léphetett senki. És ha baj lenne, ő tagadhatott. Asszonyügyben még becsületszóra is. Az elfogadott dolog. Úri embernél a diszkréciónak első kötelesség. De így, hogy aláírta, ez már komoly, nagyon komoly. Hat hónap! Ez alatt rendbe kell jönni. Sietni kell! Szerencse, hogy már mielőtt Nagyváradra rándult, már átadott Zoltánkának egy szép érzelgős levelet, melyben újra fölvette a múltkor megszakított fonalat és kérdést tett, vájjon nem találkozhatnának titokban a környéken.

Vagy két hét múlva megjött a lány válasza. Vaskos csomag, melyben az a levele is csatolva volt, melyet Abády Adrienne-nek adott át és amelyet utóbbi visszaküldött a húgának. Ezt ő akkor írta, mikor Wickwitztől ama szakítási levelet vette. Ez érdemben tárgyitalan volt, minthogy Wickwitz visszatért hozzá. Szegény Judit csak a maga igazolása végett mellékelte a mostanihoz és elmondta, hogy ÁB lovászára bízta, hogy ÁB jogtalanul elvette a cselédjétől, hogy azonban nagyobb baj nem lett belőle és hogy visszakérült hozzá. Aztán következtek szerelmes mondatok... „Én boldogan állok maga mellé ... magára bízom az életemet...“ — és részletek, mennyire őrzik, találkozni lehetetlen, ha azonban valami okból bevinnék őt Kolozsvárra, ott könnyebb volna.

V.

Abády mégsem utazott Budapestre. Valóban alig lett voma érdemes arra az egyetlen ülésre, melyben a képviselőház ama tiltó határozatot hozta, hol az összes állami és önkormányzati tisztviselőket ellentállásra szólította föl. Óriási láz viharzott végig a országon. A vármegyék, városok nap-nap után az új kabinet ellen fordultak, amelyet, aminthogy Fejérváry a darabont-testőrség parancsnoka volt eddig, darabont-kormányának csúfoltak. Kristóffy a darabontok belügyminisztere, az általános választójog hirdetésével válaszolt, mire megindultak a szövetszertett pártok főbbjei, hogy egyensúlyozzák azt a hatást, melyet az a demokratikus jelszó kiválthatott volna. „Mi a népet az alkotmány sáncaiba akarjuk bevinni, de nem az alkotmány romjaiba“. Ezt a tételt Apponyi Sopronban mondotta elsőben és ez jelszava lett az egész nemzeti ellentállásnak. Találó mondat, mely kifejezte azt, amit mindenki gondolt. Most általános volt az az érzés, hogy itt most nem az eddigi pártusákról van szó, nem jobbpártiak és a balpártiak viaskodásáról, hanem valami másról, sokkal komolyabbról, a 67-es kiegyezést is félretevő terrorról, mely fölborítaná mindazt, amiben eddig éltek és ki nem fejezve, meg sem okolva, mégis az a sejtelem élt mindenkiiben, hogy titkos, láthatatlan erők munkálkodnak, ellenséges befolyások, melyek Bécs központi uralma alá akarják hajtani az országot. Ezt a hitet különösképpen erősítette, hogy Tisza szembefordult a darabont-kormányal. Az ellenségei és a hívei is így magyarázták az állásfoglalását. Úgy látszik, hogy ez a parlamenten kívüli kormány kinevezése az első állomása egy messzebbmenő tervnek. Ezért olyanok is, mint Abády, kik a hadijavaslatok szükségéről megvoltak győződve, kiket az

obstrukció és a nagyhangú szólamok az ellenzék ellen hangoltak, most sorompóba léptek a darabont-kormány ellen. Abády annál inkább, hiszen az, amit neki Slawata a trónörökös terveiről közölt, egyezett azzal, amit a közvélemény avatatlanul is megérezett.

A kormány megsemmisítette a vármegyék határozatát. Az ellentálló alispánok már felfüggesztve. A lemondott főispánok helyén újak kinevezve. Ezek beiktatására közgyűlést rendelt. Most lesz ez Maros-Tordában.

Már hetek óta arról volt szó, nemcsak a megyében, de országszerte, hogy ezt a beiktatást meg kell akadályozni. A közgyűlés előtti napra már tömérdek ember gyűlt össze Vársárhelyit. A város képe ünneplés. Rengeteg ember korzózik a főtéren. A „Transylvánia“-kávéház előtti járda zsúfolva. Hogyne volna, hiszen itt ül egyik márványasztal mellett a nagy Bárrá Sámuel, a megye büszkesége, ki a szakadatlan obstrukció egyik vezére volt a múlt évben, aki szembeszállt még Kossuth Ferencsel is, mikor az békehúrokat pengetett, ő, akinek oroszlánrésze van abban, hogy a harc a vezényszóért idáig fejlődött. Széles, barna, köpcös ember, rövidrenyírt szakállal és feltűnően keskeny homloka úgy világít, mintha csiszolva volna. Nagy vízszínű szemei vannak és bozontos szemöldökei, de aki reánéz, nem ezekre lesz figyelmes, hanem hatalmas szájára, mert mintha ki volna tornászva attól a temérdek szótól, amit eddig elharsogott, olyan erőteljes, vaskos ajkak, szélesen ívelve, mellette az izmok duzzadoznak két-féléi, szolgálatára a beszélő szervnek, széjjelhúzzák, kicsúcsosítják, hangszórót idomítanak belőle, ahogy akarja. És most is, mikor csak beszélget a híveivel, úgy recsegnek a szólásai ki az estébe, mintha tölcserből küldené világga. Persze sűrűn ülnek körülötte a hívei. Ott van közvetlen mellette Ordüng, a felfüggesztett alispán, mivelhogy ő most az úgy mártírként szerepel, ott Varjú Béla képviselő, ott az öreg Bartókfáy, mint „nagy idők tanúja“ és a csecsemőarcú Kamuthy Istike, mindketten sikertelen jelöltjei a legutóbbi választásoknak, kik annál buzgóbbak, mert kormányváltás esetén mán-

dátumot remélnék. A vezér ritkán szól, inkább csak válaszolgat Boros Zsigmondnak, a szépszavú ügyvédnek, ki az ő szabatosan cirkalmazott mondataival annyira világosan tudja ki-domborítani a legbonyolultabb közjogi tételeket. Övé a szó és ez helyes, hiszen Vásárhely egyik képviselője ő. Ott van az örökös makrapipával a foga között Kendy Jóska és Kendy Ambrus bá. Ezek szótlanok. Jóska, mert ez a természete, Ambrus bá-nál azonban ez szokatlan. Máskor igen nagyon hangos ő, de máma hallgat és csak tréfás parasztsággal bőf-fent egyet-egyét, sőt ma este még kissé eltúlozza azt a szerepet, amelyet rendszerint játszik, az ártatlan, jólelkű, faragatlan embert. Olyan ártatlan arcot vág, mint a maszületett gyermek. Néha suttog ugyan valamelyik szomszédjával, a két ifjabb Alvinczyval, Zoltánnal vagy Ákossal, kik közül egyik-másik el-eltünedezik egy-egy negyedórára. Mögöttük rengeteg hallgatóság, kik ájtatosan gyönyörködnek a vezérek látásában. A járda szélén a mindenkori semlegesek, közöttük Laczók Jenő és Weissfeld Soma, ők is hazafiaskodnak, helyeselgetnek, együtt tartanak a többivel, mintha megakarnák bocsáttatni eddig langyos voltukat.

Abády is a Bárrá asztalánál ült egy órahosszat. Csupa általánosságot beszéltek. Szó sem esett a másnapi közgyűlésről. Ezt a tárgyat a vezérek kerülték. Pedig valóban mindenki tudta, mi a tervük. Kitűnő, titkos terv. Mihelyt az elnöklő főjegyző meg fogja nyitni a gyűlést. Varjú Béla föl fog állani és napirend előtti javaslatot terjeszt be, mely szerint a közgyűlés fölfüggeszti a főjegyzőt. Ha ez megtörténik, amire bizton számítottak, át kell adnia az árvaszéki elnöknek a helyét, az öreg Bartókfáy öccsének, aki — ez meg van már beszélve — enunciólni fogja, hogy a közgyűlés nem installálja a darabont főispánt. A kormány viszont őt fogja fölfüggeszteni persze, de ekkor a rangidősebb főszolgabíró, Gálffy következik a megye élére. Így hónapokra biztosítva van az ellentállás. Ez így kitűnő és ami fő: jogszerű. Az egyetlen aggodalom, hogy van ellenpárt is a vármegyén, mint ahogy mindenben, mert bár Tordamegye és Marosszék már több mint

ötven éve egyesült egyetlen törvényhatóságba, az egykori székely szék közönsége mindig mást akart, mint az egykori vármegyebeliek, az északi járások. Ezért hát azok bizton mást fognak akarni. Hogy mit? — Bár az is titok, de azt is tudja mindenki, ők is napirend előtt akarnak határozatni. Kimondani, hogy a főispántól nem veszik be az esküt, tekintettel, hogy bár a király nevezte ki, de az ellenjegyző „idegen uraság“. Ennélfogva fölírnak a képviselőházhoz. Láthatjuk, hogy érdemben alig van különbség a két álláspont között, mégis késhegyig menő harcra készülnek. Már nevük is van. Az egyik oldalt „Fölfüggesztési párt“-nak hívják, a másikat „Határozati párt“-nak. — Mindenki tudja ezeket, de senki sem beszél róla. Boros ügyvéd úr szép dallamos hangján tárogatózik általános közjogi tételeket. Mindenki őt hallgatja. Most azonban megzavarja ezt valami.

Az imént négyesfogat hajtott a szállás elé. Szokatlan négyes. Apró, jöltáplált havasi mokány, kemény kis lovak, acélos kurta lábúak, vaskos sörényesek, hosszú farkúak. Darócruhás kocsis és inas ül a bakon, a felsőmarosiak cilinderforma kalapjával a fejükön. Az alacsony szekér hátsó üléséből magas ember száll ki nagy nehézkesen: Absolon Miklós, a felső vidék vezére. Csak most, mikor odaér, veszi észre a kávéházi közönség. Mindenki fölugrik, mindenki utat ad, bár mindenki értette, hogy Absolon csak azért jött közéjük, hogy zavart csináljon, vagy hogy gúnyolódjék velük.

Absolon beindul, neki a vezéri asztalnak. Szörnyen sántít. Szokatlan sántaság. A bal lábszára dugóhúzóvá görbülve; a lábfeje is csonka. Rövid mankótetejű botját függőleges karral a combjához markolva, olyan sebesen és ellenállhatatlanul halad be a székek között, olyan robajjal is, akár egy mozdony. Mikor a Bárrá asztalához ér, ott is felszöknek és helytel kínálják. — Szervuszatok! Jó estét! — mondja a kezével integetve, de nem parolázik senkivel, hanem leül. — Még egy széket a lábamnak! — parancsol a szomszédjára, Gálffy főbíróra, ki azonnal átadja az övét. Mikor így elhelyezkedett Absolon és vaskos kurta mankóját maga elé tette a márványra, Barra felé

fordul: — „Na Samu, hát te idejöttél erre a nagy zándorodásra?“ — kérdezi az ő éles hangján. És a nagy Bárrá nem válaszol szépművű mondattal, melynek olyan mestere, hanem óvatosan, tartózkodóan, csak annyit: — Igen, itt vagyok!

Bálint jól láthatja az öreg Absolont, kinek arcát a kávéházban már felgyújtott villany is világítja. Feltűnően hasonlít az unokaöccséhez, Uzdy Palihoz. Ugyanaz a majdnem stilizáltan tatáros fej, rézsútos fekete szem, széles pofacsontok. Neki is hegyes szögből indul a hajzata a homloka tetején, ami jól látszik, mert azt a kis bőrsapkát a fején egészen hátravetve viseli. Szokatlan sapka, melynek prémszegélyei két hegyes csücsökben merednek kétfelől, — Kirgiz sapka, az Altai-hegységben, a Góbin viselnek ilyeneket. Magas ember, bár nem olyan hórihorgas, mint Uzdy, azonban sokkal szélesebb vállú. Hízásnak is indult kissé, talán a sántasága miatt.

Abády érdeklődéssel figyelte. Hallotta volt róla, hogy a nyolcvanas években a legvadabb Közép-Ázsiában járt. Sok mindent láthatott, sok kalandot élhetett ott át, mikről ugyan soh'sem írt egy sort sem, de nagy gusztussal mesélt és tréfásan. Ezért titkon azt tartották, hogy mindez csak hazugság és ha többen voltak körülötte, óvatosan ugratták, hogy „hazudjon“ nekik, amin azután nagyokat mulattak a háta mögött. Pedig valószínű, hogy mindaz, amit az öreg Absolon mesél, nagyjából igaz, mert Bálint emlékezett, hogy Stockholmban egy idős orosz, ki Prsevalszkijt kísérte Khotánba, kérdezősködött Absolon Miklós után, vájjon nem publikáltadé végre világérdekű tibeti útjainak eredményeit és nagy tisztelettel beszélt róla. Azt mondta, hogy Lhassából menekülve, hol zarándoknak öltözve járt, Tibet szélén felismerték és eltörték a lábát és hogy csodával határos a menekülése onnan, pláne ilyen állapotban.

Az erdélyiek azonban mitsem hittek el neki és most mihelyt az öregúr leült, valaki elkezdte ártatlan pofával:

— Fáj még a lába, bátyám?

— Hogyne fájna ilyen nagy politikai időváltozáskor! — felelt Absolon nevetve.

— Igafában, mikor férült meg — selypítette a kis Kamuthy.

Az öreg ázsiai élesen mustrálta meg a kis Kamuthyt. Tudta jól, hogy csúfolódnak vele, de ő meg azokon mulatott, akik őt ugratták, tudván, hogy minden, amit mond nekik, igaz. Ezért szívesen válaszolt és belül ő kacagott rajtok.

— Alikor a Dalai lámánál jártam vizitába! — felelte.

A hallgatók könyökölték egymást örömmel és hátrább páran elfojtva kacagtak is.

De a veterán utazó most körülnézett és meglátta Abádyt az asztal végén. — Hát te ki vagy? — szólt feléje. — Bálintot bemutatják. — A Tamás fia vagy, úgy-e? Jó barátom volt, szervesz! — Aztán az ügyvéd-kép viselő felé fordult:

— Megzavartam a maga előadását, prókátor uram. Nahát folytassa, folytassa, hadd tanuljak én is valamit!

Boros újra kezdte a közjogi előadását. Absolon joidéig nyugodtan hallgatta a szépen folyó szavakat, egyet-egyét bólintott hozzá, miközben kivett egy szörnyen fekete kurtaszivart, leharapta hófehér fogaival és a végét maga mögé köpte.

— Törvény, hogyne, az jó, az kell! — szólt közbe végre — Mindenütt van törvény, még a sivatagban is. Ott, ha asszonyt lop valaki, megválthatja magát hét birkával, de ha valami értékeset lop, például egy tevét, akkor föltétien fölakasztják.

Boros Zsigmond kissé elhalványodott haragjában; fagyosan mondotta szépen ápolt, ásóforma szakálla mögül: — Nem látom az összefüggést!

— Nincs is! — felelt Absolon és vastagon nevetett hozzá.

— Csak mivelhogy éppen törvényről beszéltünk...

A háttérben összepusmogtak néhányan. Gonosz ember az öregúr! Borosnak valami kövér hagyatéki ügyben némi kellemtelenségei akadtak mostanság. De a kiváló jogász csak pár pillanattal nézett farkasszemet az öreg Absolonnal, majd tovább beszélt bőven ömlő szóval...

Miközben ez az előadás folyt, túlfelől, a hegyfelőli úton, csukott, üveges hintó állott meg. Két fáradt ló volt belefogva. Vén kocsis ült a bakján.

Alighogy megállt a hintó, a járda széléről egy fiatal ember odament és behajolva a kocsiajtón, hosszasan ottmaradt, majd ellépett és egy másik ifjú lépett oda. Nyilván jelentést tettek a kocsiban ülő láthatatlan személyiségnek. Majd Gálffy főbírórt hívták oda és mikor az is befejezte a beszélgetést, visszatérve megállt Abády mellett.

— Sarmasághy grófné kéreti, — súgta a fülébe — ott van a kocsiban. — Bálint nagyon únta ugyan, de nem volt mit tennie, engedelmeskednie kellett.

A határ sötétségéből aszott kicsi kéz nyúlt ki feléje. — Gyere bé, ide, hazzám! — mondotta egy vékony sipítás és a karomszerű ujjak bevonták a hintóba. Alighogy benn volt, megindult a kocsi.

— Magammal viszlek, lelkem, Bálint öcsém, merthogy egy vendéglőbe akarok menni és magamfajta dáma mégse mehet egyedül odabé.

A lovak lassan ügettek, a vén Lizinka meg panaszkodott: — Barzasztó, mennyit kell járjak, már egészen odavagyak, annyi emberrel beszéltem. De muszáj! Meg akaram mutatni annak a vén pernahajder Absalon-nak, hogy nem az történik, amit ő akar.

— Hová megyünk innen? — kérdezte Abády.

— A város végire. Ott van valami kocsmá. Azt jelentik nekem, hogy ott van Laczók Tamás, az is öcsém nekem, az a gézengúz, azzal akarok beszélni. Hogy miért? Hát a közgyűlés mián! ő, azt mandják, jó Iában van a főmérnökkel, hát azt akaram: vegye rá, hogy az holnap velünk szavazzon a felfüggesztés mellett.

A kiesi vénasszony sóhajtott egyet, elmagyarázta, mennyit lótot-futott naphosszat a városon, mennyit korteskedett, már alig bírja, de ő nem hagyja!

Soká bandukoltak az öreg lovak, míg végre a külvárosban kerti vendéglőhöz értek. Sovány akácfák alatt vörösabroszos asztalok. Középen hosszú asztalnál sok fiatalember, egyetemi hallgatók és gazdászok Kolozsvárról, ezek nagyon hangosak,

Oldalvást nem messze onnan, egyedül, Laczók Tamás, a vasút-építő.

Bálint rögtön megismerte, olyan tökéletes mássa a testvérenek, Jenőnek. Ugyanaz a széles, kurta ember, mint Vár-siklód ura, de nem olyan kövér. Ő is olyan kopasz, ő is olyan kínai külsejű. Talán még aláhúzottabban az, mert szakállat visel, mely egyes pamacsokban növe, lantként záródik csúcsosan össze, ahogy a mennyei birodalom bölcseit ábrázolják. Lizinka néni hozzátipegett. — Jó estét, Tamás lelkem, hogy vagy? Mint vagy? Jaj be rég nem láttalak! Nem változtál semmit! Jó, hogy megtalállak... — Ilyenket sipítozott, megpaskolta a Laczók orcáját, nedves csókot cuppantott a homlokára, letelepedett melléje, Bálintot bemutatatta és rögtön belefogott a politikába. Nagyon sokat beszélt, roppant szókészséggel, csak úgy ömlött belőle a sok közjogi argumentum. Laczók Tamás nyugalommal hallgatta s olyan arccal, mintha mitsem értene mindebből, csak egyet-egyet szippantott a söréből, miközben egyik cigarettát a másik után sodort kézre a zsebében, ahogy a spanyolok, a szájához vitte, végignyalta és rágyújtott, de egyetlen szót sem szólt. Miután Lizinka már rég megkérte: beszélne a főmérnökkel a jó ügy érdekében, akkor is csak nagy későn szólalt meg:

— Ma chère tante — mondotta franciául. — Vous avez eu la bonté de tant radoter sur mon compte... — Őn olyan szíves volt annyit jártatni a száját rólam, hogy semmi okot sem látok arra, hogy én a maga kedvéért akár egy lépést is tegyek.

Lizinka védekezett. Nem használt. Laczók Tamás csak kedélyesen bólintgatott és ismételte folyton:

— Mais oui, ma chère tante, c'est ainsi, c'est ainsi...

Belátva, hogy semmi tagadás sem használ, Lizinka tanti fölugrott:

— Tu es un cochon! Tu a toujours été un cochon! Tu sera toujours un cochon! — Disznó vagy, voltál és leszel! — rikácsolta Lizinka tanti és miután ezt odavágta, olyan sebesen, mit el sem hitt volna senki erről a törődött asszonyról, kiszaladt a

kocsijához és beleugrott. Mérgében otffelejtette Abádyt, ki meglepetéséből csak akkor ocsúdott föl, mikor a fogat már indult.

— Én igazán nem tehetek erről, bátyám! — mcntegetődött Laczóknál. — Én erről mitsem tudtam...

— Nagyon örülök, hogy idehozta, — nyugtatta meg az kacagva — legalább megmondhattam ennek a vén boszorkánynak ... De te csak maradj, legalább látok egyszer egy magamfajta embert is, mert amióta hazajöttem, úgy kerülnek itt, mint a bélpoklost!

Így hát Bálint ott maradt. Nem bánta meg. Érdekes és furcsa volt ez a cinikus ember. Nyilván örült, hogy van kivel beszéljen, akinek elmondhat egyet-mást sokat hányódott életéről. Mint mikor egy zsilipet fölvonnak és megindul az ár, úgy ömlött ki belőle a sok emlékezés. Beszélt Párizsról, hol negyvenéves korában mérnöki vizsgát tett. Algírról, ahová szerződtek munkára, hogyan ölték meg ott a főnökét és miként vitte végbe a vasútépítést mégis, vad arab törzsek ellenére is, miként akarták ott marasztani egész nagy fizetéssel. — Dehát a fene marad ott! — mondotta. — Kell a kutyának!

Miközben ezeket hallgatta Bálint, a szeme a túlhosszú asztalhoz tévedt. Meglepetésére a két Alvinczy is ott volt most a jogászok között. Időközben jöhettek ide és úgy látta, mintha rendelkezének. Néha egy-egy hangosabb szó is idehallatszott: „Előbb csöndesen kell viselkedni... csak akkor kezdődjék, ha fölemelem a kezemet!... Értitek, csak akkor!” — mondotta és összedugták a fejüket és suttoztak.

Laezók pedig tovább mesélt jókedvvel: „Akárhogy is, jobb itthon, már azért is, mert az én drágáiátos öcsémnek nagy bosszúság.” — És most elmondta, hogy Laezók Jenő az ő közös gyergyói erdőikre részvénytársaságot alapított Weissfeld bankárral. Azért tette, hogy őt kifliktázza a jövedelméből. Ügyesen csinálják. Neki azt mondják: nem hoz semmit, ő nem is nagyon bánja „így is megélek!” De időről-időre reájuk ír. És akkor sokat kell firkáljanak, kimutatásokat, táblázatokat. „Én azokat meg sem nézem, de képzelem, hogy bosszankodnak! Jól mulatok rajtok!”

A szomszédos deákasztal fölbomlott. Indultak. Kimenőben még valamit mondtak, amit Bálint meghallott. „A tojásokat reggel kell kiosztani — szólta Alvinezy Ákos az egyik ifjúhoz — legalább tizet fejenként...”

Fejenként „tíz tojás?” — gondolta Abády. — „Ekkora reggelit kapnak?” — de a mérnök Laczók tovább beszélt és ő hamarosan el is feledkezett erről.

*

A vármegyeháza terme már régóta zsúfolásig teli van, pedig még nincs is tíz óra. De begyűlt a közgyűlés sokkal korábban, mert a „felfüggesztéseiknél” az a hír járt, hogy a főjegyző — ő! az a gazember! — előre viteti az órákat a megyén és már féltízkor lezárátja az ajtókat és aztán üres terem. előtt beinstallálja a darabont-főispánt a „határozatiak”-nál, pedig, hogy ellenfeleik el fognak állani minden bejárást, hogy csak maguk döntsenek. Ezért mind a két párt korán jött. Azonban nemcsak a közgyűlés tagjai vannak ott, hanem vagy harminc-negyven kolozsvári joghallgató és gazdász, kik falkában jöttek és a két Alvinczy-fiú vezetésével megostromolták a megyeház lépcsőjét, hol az a pár hajdú vissza nem tarthatta őket. Van belőlük a karzaton is, hol Lizinka tanti ül középen, mint az ellentállás nemtője, de legtöbben a terem alsó végén az elnöki emelvényrel szemközt.

Az emelvény üres. A tisztviselők még nincsenek itt.

A terem két oldalán helyezkedtek el a pártok. Jobbról a nagy Bárrá Sámuel, a vén Bartókfáy, Varjú, a kis Kamuthy, Ambrus bá és az Alvinczyak az első sorban. — Tülfelől Absolon Miklós egyedül elől ül egy széken, akárha trónus volna és mögötte a felső-marosi és görgényvidékiek — névtelen had, ki csak Absolonra hallgat. Sokan azonban ide-oda járnak, vitatkoznak, tréfálkoznak. Vig harci kedv uralkodik a legtöbbször. Örülnek. Nagy hecc lesz ez máma! Sokat tárgyalják a pesti híreket. A legújabb az, hogy már Csikme gyébe is főispánt neveztek ki, valami Cseresnyés János nevezetű embert. Némelyek ismerik azt a Cseresnyést. Akit ide neveztek ki, az

mégis tanfelügyelő Nagy-Küküllőben, de Cseresnyés csak egy piszok vigéc! Sok gyanús üzlete is van. Ezeket meg kell tudni és le kell leplezni. Mások emlékeznek, hogy Torda-Aranyosban gyakornok volt, más semmi. Onnan is elcsapták. És sok szó esik arról, hogy a csíki installációt is meg kell akadályozni. — Közbe az elnöki asztal mögötti kis ajtón ki s be járnak tisztviselők. Tárgyalnak egyikkel-másikkal, hogy az idegenek, az egyetemi hallgatók, hagyják el a termet, mert míg azok ott vannak, a főjegyző nem hajlandó a gyűlést megnyitni. Erről is sok szó esik és arról, hogy napirend előtt ki beszéljen előbb, Bárrá Sámuel, vagy a határozatiak szónoka. Végre megegyezvén, hogy Bárrá Sámuel beszél elsőnek és hogy a jogászok csöndben fognak maradni, — azt Bárrá ígérte meg — végre tizenegy felé megnyílik a hátsó ajtó és Bartókfáy árvaszéki elnök és az aljegyzők, ülnökök után belép az elnöklő főjegyző, Balog Péter Benő. Leül közbül és csönget. Mindenki a helyére megy. Feszült várakozás.

— A mára hirdetett közgyűlést megnyitom — mondja hivatalos hangon Balog — a jegyzőkönyv hitelesítésére felszólítom ... — Távolmaradásukat kimentették... — végül azt mondja: — a belügyminiszter leirata...

Erre óriási zsvajj tör ki. — Nincs miniszter! Disznóság, gázság! — kiáltják mindenfelől.

Egyik tisztviselő olvas, de egy szót sem hallani.

A nagy Bárrá már fölállott a szónoklatát tartandó, mikor a zaj közben hirtelen kinyílik az elnök mögötti ajtócska. Magos, vézna, halotthalvány ember surran be és föllép az emelvényre a szívére tett kézzel. Vaskos okulárja mögött nem látشانak tágranyilt riadt szemei. — Az elnök is fölugrott és állva olvas valami papirosból.

Borzasztó ordítás tör ki. — Le vele! Abcug! Hazaáruló! — Ambrus bá' könyökkel meglöki Alvinczy Zoltánt. Az föl-emeli a kezét. Tojások repülnek a karzatról és a terem végéről is. Jólcéltott tojások, látszik sokat métáztak az ifjak, a tojások mind a főispán-tanfelügyelő körül járnak, ki ide-oda kapdossa a fejét, egyik el is találja a homlokát és a sár-

gája végigfolyik az arcán. A főispán-jelölt a tojásbombák elől lebukik az asztal mögé. A terem végéből néhányan az emelvénynek rohannak fölemelt ököllel. — A szegény tanfelügyelő elugrik, neki a kisajtónak és eltűnik. — Az elnök kiált valamit és az is el.

A közönség összeomlik. Néhányan kiabálnak, de legtöbben kacagnak. Leghangosabban kacag Ambrus bá az ő vasos basszusán. — Ez jó volt! Ez jó! Ez jó! — és örömmel dobol a térdein.

— Te csináltad ezt? — kérdezi tőle Bárrá Sámuel, nevető szájjal, de haragos szemmel, mert nem szereti, hogy benne maradt a szónoklata. Ambrus nem felel, hanem csak ismétli hahotázva: — Ez jó! Ez nagyszerű! Ez kell a magyarnak !

Mindenféle csoportok alakulnak, kik nagyban vitatkoznak, letette-e az esküt a főispán, vagy sem, érvényes-e az eskü, vagy sem és szidják a főjegyzőt, azt az árulót és tárgyadják, mit tehetnének ellene.

Bálint, ki csak későn érkezett a gyűlésre és így a bejáró ajtóhoz szorult volt, megnézte az óráját. Még csak féltizenkettő. Az egész dolog alig húsz perc alatt folyt le. — Még elérem az egyórás vonatot, ha most elindulok! — gondolta. — Megfordult és kiment. — Bár ő is önkénytelen ordított, ő is Öklöt emelt, ő is kacagott azon a komikus jeleneten, mikor a főispán ide-oda ugrált a tojások elől és lekuporodott és elfutott, most lemenve a lépcsőn szomorúság fogta el. Indok nélküli szomorúság. Tán, mivel megalázott embert látott, vagy tán, mert kellemetlenül hatott rá az a diadalmas hajrázás, az a hecc-hangulat a tömegben. Úgy viselkedtek mind, mintha az egész úgy csupán jóízű tréfa volna!

Egy óra múlva az állomáson volt már. Korán érkezett. A perron még néptelen. Bement az étterembe. Ott is csak egy ember: Timisán Aurél. Bálint hozzáment és leült az asztalához. A szokásos üdvözlés után: — Együtt utazunk Kocsárd felé? — kérdezte tőle, — Nem, én fölfelé megyek. Itt talál-

koznak a vonatok — válaszolt a vén tribün, aztán ő kérdezett:

— Hát hogy van a gróf úr megelégedve a mai eredménnyel? — A hangjában mintha halk gúny csöngene és öröm. Bálint vállat vont és kitérőleg felelt.

— Pedig ez nem marad annyiban, ahogy az urak hiszik. Az ilyen csak megerősíti a kormányt a reformszándékaiban és a császár ő felsége nem fogja tréfára venni, azt hiszem. — Persze, én csak egy szerény román vidéki fiskális vagyok. Nem tudok én semmit. De ha úgy gondolkozom magamban ... — mondotta szerénykedve Timisán, de nagy savósín szemei humorral néztek Bálindra.

— A választójogot érti?

— Igen. Az egyszerre fölborítaná az egész vármegyei ellentállást, föl az egész eddigi rendszert.

— A parlament ennek a kormánynak nem szavazza meg, akármit javasol.

— Persze, persze... — Timisán helyeslőleg bólintott párszor, majd vaskos fehér bajusza alól mosolyogva mondta:

— De hátha az uralkodó oktrojálja az általános titkosit? Ha annak alapján választat a kormány? Mit szólnak akkor az urak? Ó, én nem tudom, én ezt csak úgy kérдем...

Bálintot megütötte ez az emlékezés. Mintha Slawata levelében is ilyesmi lett volna? ... Nyilván az öreg képviselő tud valamit. Megpróbálta beszéltetni. Hosszan próbálgatta, de Timisán nem mondott többet ennél.

Közeledett a két vonat érkezésének ideje. A felső bejött. Az alsót még várták. Mielőtt beérkezett, nagy tömeg öntötte el az állomást. Az egyetemi hallgatók és sok helybeli ifjúság. Roppant lelkesen, harciasán. Némelyiknél vaskos füstély.

— Ezek mind most utaznak? — kérdezte Bálint az ifjú Alvinczy Ákos-tól, kit ott talált, mikor a vagonjához indult.

— Nem, csak kijöttünk, mert azt a hírt kaptuk, hogy az a Cseresnyés, az a hazaáruló gazember a vonatban van. Most utazik Csíkbe főispánságra. Nahát most le fogjuk szedni és ezek ellátják a baját.

gája végigfolyik az arcán. A főispán-jelölt a tojásbombák elől lebukik az asztal mögé. A terem végéből néhányan az emelvénynek rohannak fölemelt ököllel. — A szegény tanfelügyelő elugrik, neki a kisajtónak és eltűnik. — Az elnök kiált valamit és az is el.

A közönség összeomlik. Néhányan kiabálnak, de legtöbben kacagnak. Leghangosabban kacag Ambrus bá az ő vasos basszusán. — Ez jó volt! Ez jó! Ez jó! — és örömmel dobol a térdein.

— Te csináltad ezt? — kérdezi tőle Bárrá Sámuel, nevető szájjal, de haragos szemmel, mert nem szereti, hogy benne maradt a szónoklata. Ambrus nem felel, hanem csak ismétli hahotázva: — Ez jó! Ez nagyszerű! Ez kell a magyarnak !

Mindenféle csoportok alakulnak, kik nagyban vitatkoznak, letette-e az esküt a főispán, vagy sem, érvényes-e az eskü, vagy sem és szidják a főjegyzőt, azt az árulót és tárgyadják, mit tehetnének ellene.

Bálint, ki csak későn érkezett a gyűlésre és így a bejáró ajtóhoz szorult volt, megnézte az óráját. Még csak féltizenkettő. Az egész dolog alig húsz perc alatt folyt le. — Még elérem az egyórás vonatot, ha most elindulok! — gondolta. — Megfordult és kiment. — Bár ő is önkénytelen ordított, ő is öklöt emelt, ő is kacagott azon a komikus jeleneten, mikor a főispán ide-oda ugrált a tojások elől és lekuporodott és elfutott, most lemenve a lépcsőn szomorúság fogta el. Indok nélküli szomorúság. Tán, mivel megalázott embert látott, vagy tán, mert kellemetlenül hatott rá az a diadalmas hajrázás, az a hecc-hangulat a tömegben. Úgy viselkedtek mind, mintha az egész úgy csupán jóízű tréfa volna!

Egy óra múlva az állomáson volt már. Korán érkezett. A Perron még néptelen. Bement az étterembe. Ott is csak egy ember: Timisán Aurél. Bálint hozzáment és leült az asztalához. A szokásos üdvözlés után: — Együtt utazunk Kocsárd Célé? — kérdezte tőle. — Nem, én fölfelé megyek. Itt talál-

koznak a vonatok — válaszolt a vén tribün, aztán ő kérdezett:

— Hát hogy van a gróf úr megelégedve a mai eredménnyel? — A hangjában mintha halk gúny csöngene és öröm. Bálint vállat vont és kitérőleg felelt.

— Pedig ez nem marad annyiban, ahogy az urak hiszik. Az ilyen csak megerősíti a kormányt a refonnszándékaiban és a császár ő felsége nem fogja tréfára venni, azt hiszem. — Persze, én csak egy szerény román vidéki fiskális vagyok. Nem tudok én semmit. De ha úgy gondolkozom magamban... — mondotta szerénykedve Timisán, de nagy savószínű szemekkel humorral néztek Bálindra.

— A választójogot érti?

— Igen. Az egyszerre fölborítaná az egész vármegyei ellentállást, föl az egész eddigi rendszert.

— A parlament ennek a kormánynak nem szavazza meg, akármit javasol.

— Persze, persze... — Timisán helyeslőleg bólintott párszor, majd vaskos fehér bajusza alól mosolyogva mondta:

— De hátha az uralkodó oktrojálja az általános titkosit? Ha annak alapján választat a kormány? Mit szólnak akkor az urak? Ó, én nem tudom, én ezt csak úgy kérdelem...

Bálintot megütötte ez az emlékezés. Mintha Slawata levelében is ilyesmi lett volna?... Nyilván az öreg képviselő tud valamit. Megpróbálta beszéltetni. Hosszan próbálgatta, de Timisán nem mondott többet ennél.

Közeledett a két vonat érkezésének ideje. A felső bejött. Az alsót még várták. Mielőtt beérkezett, nagy tömeg öntötte el az állomást. Az egyetemi hallgatók és sok helybeli ifjúság. Roppant lelkesen, harciasán. Némelyiknél vaskos füstély.

— Ezek mind most utaznak? — kérdezte Bálint az ifjú Alvinczy Ákos-tól, kit ott talált, mikor a vagonjához indult.

— Nem, csak kijöttünk, mert azt a hírt kaptuk, hogy az a Cseresnyés, az a hazaáruló gazember a vonatban van. Most utazik Csíkbe főispánságra. Nahát most le fogjuk szedni és ezek ellátják a baját.

Már dübörgött is be a kocsárdi mozdony. Az egyik kocsni ajtajában Cseresnyés. Szépen ki volt öltözve, fekete ruhába.

— Itt van! Ide jertek! Itt van! — kiáltottak mindenfelől és a sokadalom körülfárta a vagon. Néhányan a másik ajtón ugráltak föl, hogy Cseresnyés el ne szökhessen. Annak azonban esze ágában sem volt menekülni. Fölhasználta azt a pillanatnyi csöndet, mely alatt farkasszemet nézett vele az a sok ifjú mielőtt hozzákapnak és hatalmas hangján szónokolni kezdett:

— Hazámfiak, testvérek! — kiáltotta. — Engem, szegény vidéki embert, megtévesztett az a gaz kormány. Árulásra akart használni, engem árva magyar embert, aki minden csöpp véremmel a nép szabadságát szolgálom! Pribéknek, hóhérnak akartak beugratni! Engem a nép egyszerű fiát! Hát halljátok, mit sürgönyöztem annak a Kristóffy nevezetű uraságnak! — „Megismervén, hogy ön engem tudtomon kívül hazaárulásra akart használni, ezennel kijelentem, hogy nem vállalom azt az aljas szerepet, melyet ön nekem szánt és ezennel a nemzet színe előtt önt megbélyegzem és megvetem.“

Az első szavait meglepetten hallgatta a tömeg. A második mondatnál már megfordult a hangulat, a sürgöny felolvasására pedig zúgó éljenzésbe tört. — A szónok meg harsogott tovább, elmondva, hogy ő semmiről sem tudott, csak azt mondták neki, hogy az általános szavazati jogról van szó, ami a 48-as párt régi programja, ő ezt elhitte, mert ő nem politikus, bár jó hazafi, de szegény falusi ember és csak most a vonaton a pesti lapokból látta, milyen szörnyű dologba akarták belevinni. — Gazul becsaptak, de kiszabadultam és ezután harcolni fogok életemmel és véremmel...!

Mikor Bálint vonatja elindult, még látta miként kapják le a lépcsőről Cseresnyést, mint veszik vállukra az ifjak, mint viszik diadalban be a városba. És mialatt Abády undorodva gondolt erre a jelenetre, Cseresnyés a sokaság fölött hadonászva jókedvűen szónokolt.

Oka volt jókedvűnek lenni, különösen, ha végiggondolta

azt a legújabb furfangját: miként ajánlatta be magát egy régi iskolatársa útján Kristóffy-nál; miként örült az meg neki, tán az ő hosszú karjai, nagy tenyerei és bikanyaka látán; mint kapott tőle tízezer koronát főispáni költségre. Volt azonban annál szebb emléke is: Az az első sürgöny, melyről senki sem tudott és melyet Kolozsvárról küldött a belügybe: „Pénztárcámat vonaton ellopták — stop — kérem összeget újra, különben nem mehetek.“ És elküldték a pénzt újra és a fölvette és Kolozsvárott elbúcsúzáván a Kristóffy megbízottjától, hogy megy a megyéjébe, már Kocsárdról elküldte a másodikat. Nagyszerű tréfa! És húszezer korona haszon! — Mindezt átgondolta, miközben öntötte a frázisokat végnélkül. Olyan kedve szottyant, hogy útközben, míg beértek vele a főtérré, már nagyszerű dialógot költött: mit mondott neki a miniszter és ő hogyan torkolta le, milyen önérzetes szóval szégyenítette meg.

— Már akkor azt mondtam neki: maga egy közönséges csirkefogó! Azt mondtam! ő pedig könyörgött, majdhogy kezét csókolt nekem. Mondtam neki: csókolja meg az én...

Ilyeneket beszélt, harsogott Cseresnyés az ifjak válláról, miközben bevitték a városba és a sokaság nagyokat nevetett és sűrűn éltette. Már régen elfeledték, hogy azért vonultak ki, hogy elpáholják. Nagy gusztussal falták, amit Cseresnyés olyan zaftosán hazudozott nekik.

így az installációs nap hőse nem a nagy Bárrá Sámuel, sem Bartókfáy, az áldozatkész árvaszéki elnök, sem dr. Boros Zsigmond, a javaslat jogi szerzője, még Lizinka tanti sem, ki két álló napot olyan buzgón korteskedett. Ambrus bá sem, a tojáscsata vezére, még kevésbbé Absolon Miklós, ki a felsővidéket behozta, nem! — a nap hőse senki más, mint a ki-tűnő Cseresnyés, bizonyosságául annak, hogy egy megtért bárány nagyobb örömet okoz, mint száz, aki soha el nem bódorogott!

VI.

Gyerőffy László augusztusban leutazott Erdélybe. Nem jókedvében jött. Berédyné, a szép Fanny hosszasan kellett bízassa, majdnem kényszerítse, hogy végre rendezné vagyoni dolgait, fizesse ki az adósságait, melyek csupa uzorásoknál lévén, szörnyen gyarapodtak, dacára annak, hogy itt-ott kártyanyeréskor néha törlesztett is valamit. Leérkezve felkereste egykori gyámját, az öreg Szaniszlót. A nyolcezerholdas közös Gyerőffy-erdőbirtokban László harmados volt. Ezt a harmadét akarta kiszakítani és annak fáját, vagy az egészet talajostól eladni. Szaniszló uram azonban hallani sem akart erről. Az egész erdősegre jóváhagyott üzemtervet nem szabad megbontani, — ez volt az álláspontja. Tehát nem, nem és nem! László tanácstalanul állt. Semmi megoldást sem látott. Nagyon rosszkedvű volt, még zárkózottabb és keserűbb, mint mostanában mindig, mióta Klára férjhez ment. Csak midőn esztétként felöntött a garatra, csillapodott meg benne az önvád és a bánat.

Már napok óta késő délutánig aludva a szállodában, éjjel cigányozva és boros fővel, hajnalban valami leányoknál, — így élt, midőn Bálint véletlenül találkozott vele Kolozsvárit.

— Minek züllesz te itt egyedül? Kijössz velem Dénes-tornyára! — mondotta tréfás szigorral és Gyerőffy szót fogadott neki, ámbár azt felelte durván: — Hagyjál nekem békét! — mert újabban szeretett civakodni, ellentmondani.

Abády Róza asszony nagyon megörült az unokaöccsének, ő amúgy is szerette a kastélyt, lovait, kertjét mutogatni valakinek, de most a fia pár szóban vázolván neki azt a szerelmi bánatot, mely Lászlót érte, ez Róza grófné romantikus szívét meghatotta és még kedvesebb, rokoniasabb és elnézőbb

akart lenni iránta. Minden módon szórakoztatta, sőt a kedvéért vacsorakor is bort rendelt, ami a házánál nem volt szokásos.

Pár nap múltán kora reggel Kadacsay Gazsi érkezett hozzájuk. „Gazsi báró“ Alsó-Bükkösről, mely a feleki-út mellett fekszik Torda és Kolozsvár között, Brassóba indult az ezredéhez lóháton. Egyedül utazott három lóval; egyikén ült, más kettőt vezetett. — Kozákosan bachátom! — mondotta raccsolva és roppant büszkén — ahogy a tatáchok! — Bár a két vezetéklovon sok minden elfért volna, nem volt egyéb vele, mint egy muntli-zsák két elég rongyos inggel, egyetlen rend polgári ruha benne, egy fogkefe és egy csorbult borotva, mert nemcsak igénytelen ember volt Gazsi, de ő még a ruházatából is tréfát csinált az emberek botránkoztatására. Most is furán volt öltözve. Piros közhuszársapkát viselt, hozzá tisztí blúzt, melyről sok gomb hiányzott, sok pecséttel tarkított kaki bricseszt és aranyzinóros csizmát. Ilyen szokatlan munderban állított be Dénestomyára.

Most vacsora után, míg Róza grófné a sárga szalonban maradt, mely az ő írószobája is és Ázbej jelentését hallgatja valami apró-cseprő ügyekről, a három ifjú ember a könyvtárba ment át. Toronyszoba ez is, a Bálint legénylakása fölött. Tükörajtós tiszafa-almáriumok sorakoznak a körkörös falak mentén, minden ablaközben három, teli s teli sok régi könyvekkel, amik nemzedékeken át gyűltek össze. Minthogy idővel nem fértek már az eredeti kasztenbe, mindeniken egy fölső kisebb épült, tükrösek azok is és még azok tetején is könyvek sorakoznak, melyeknek fala mögül a hét-bölcsek mellszobrai nézne le arra, ki a zöldposztós asztal mellett leül a közepén.

Gazsi báró a könyvpolcokat vizsgálja. László és Bálint az asztalnál ülnek a függőlámpa alatt A beszélgetésük vitakozásba váltott. Onnan indult ez el, hogy Gyerőffy a Szaniszlóval való sikertelenségét mondta el hosszacsán és előntötte a keserűség. Legszívesebben eladna itt mindent! Elköltözik, elmegy! Minek élne itt Erdélyben, ebben a piszok kis provinciában? Elmegy akárhová. Élni fogja a világát, amíg bírja,

akárhol, talán külföldön ... Bálint azonnal ellentmondott. Amit László beszélt, mélyen sértette az ő legbensőbb hitét, mely nagyapja példáján, az anyjának nagynéha elejtett szavain lassacskán épült föl benne, azt a hitet, mely hazahozta a külügyi szolgálatból.

— Azt nem szabad! Azt nem szabad tenned!

— Már miért ne? Füttyölök az egész itteni társaságra!

Bálintot előntötte a harag, fölugrott, a homlokán megduzzadt egy ér.

— Mi vagy te máshol? Nem is név, csak egy szám, senki! Még ha művész is vagy, a művészet is csak akkor érték, ha a honi talajból nő ki, másként csak papiros. És hogy elprédáld azt a vagyont, amit nem magad szereztél, hanem örökölted, azt sem szabad, — azzal kötelesség jár, kötelesség a közíránt!

— Talán bizony politizáljak, mint Te?! — felelt fitymáló hangon László.

— A politika maga az élet. Nem pártpolitikát értem. De politika az is, ha a háztájjamat rendbentartom, ha a gazdasággal, a falummal törődöm, ha segítek mindent, ami a jólétet, vagy a kultúrát emeli.

Gazsi báró hozzájuk lépett:

— Ez éhdekes, amit mondasz! — és félrevetette harkályszerű orrát.

— Ez így van! Ez ad erkölcsi jogot arra a vagyonra, ami reád szállt. Azzal kötelesség jár. És a származásod is kötelez, — igenis! — kötelez!

László sértően kacagott:

— Nem vagyok olyan „ahnenstolz“, mint te!

— Mi az, hogy „ahnenstolz“? Az, aki számlálja az őseit, kiket véletlenül ki tud mutatni, mert az anyakönyvek nem pusztultak el, — az számár. De kétségtelen az, hogy valamely képességnek a gyakorlása sok generáción át kifejleszti azt a képességet, ahogy a foxterrier jobban megy a rókaverembe, mint a pincser, és a vizslának finomabb orra van, mint a bulinak. A magyar nemesség századokon át kormányzott és

szolgált. Szolgált a községét, megyéjét, az egyházat, vagy az országot. Szolgált ingyen, „honoris causa“.

— Olyan nagyon önzetlenek voltak! — gúnyolódott László.

— Nem. Senki sem önzetlen és sohase volt. De megtanulták a közösség szemszögéből nézni a dolgokat, annak érdekével egyeztetni a maguk érdekét. Ez a látás kitenyésztődött minálunk, ahogy a porosz „Junkerénél a katonai szellem, a zsidó és az örménynél a kereskedői. Nem véletlen az, hogy még ma is ebből az osztályból kerül ki úgyszólván minden vezető ember, minden olyan téren, mely kormányzási képességet kíván. És ezt a föladatot nem szabad elhagyni, míg ki nem fejlődik a mi népünkben is olyan közösségi tudatosság, amit például a szászok kitenyésztettek a maguk népében.

Csak most vette észre Bálint, hogy az anyja már jóideje az ajtóban áll. Az ajkán enyhe mosoly. Róza grófné előre jött. Kis kövér kezével megsímogatta László haját.

— Mutatok nektek valamit, fiaim! — mondotta és átipegve a másik szobába, az íróasztalából kivett egy sárgult füzetet. Azzal jött vissza és a lámpa alá ült. Fölolvasott belőle:

— „... Tudom, hogy nagy terhet rovak Reád, mikor azt rendelem, hogy mindennel magad foglalkozzál. De bérlők, vagy jószágigazgatók csak a maguk rideg érdekét nézik, vagy a Te rideg érdekedet. Tőled mást kívánnak. Az a patriarchális viszony, mely századokon át fönnállót a földesúr és a faluja között, nem szűnt meg a jobbagység eltörlésével. Vezetni, segíteni, istápolni kell azokat, kik anyagiakban és műveltségben annyira alattad állanak. Tekintsd őket gyerekeidnek, a falusi népet is, a cselédeidet is. Legyél szigorú, de igazságos és megértő. Mert nem véletlen az, hogy a magyar nyelvben család és cseléd ugyanaz a szó.

Most Róza asszony fölnézett Bálindra. Kissé dübbedt szemei mintha világítának.

— Ez családunk hagyománya. Így tartotta a te atyád és

az én atyám is és kívánom, hogy te is folytasd és remélem, hogy a fiam is...

A három ifjú megindultan hallgatta Abádynét, miközben ő ezeket olvasta korán elhunyt férjének a rendelkezéseiből. — László lehajolt a vén dáma kezéhez és megcsókolta. Az öreg asszony fölállt:

— Azt hiszem, már itt az esti tea és a kompót! — mondotta, és visszatértek a szomszéd szobába.

*

— Sajnálom, hogy dühbe gurultam — szölt Bálint Lászlóhoz, mikor a vendégszobában elbúcsúzott tőle.

— Inkább én bántottalak meg, — felelt amaz és halkan hozzátette: — de én olyan borzasztó szerencsétlen vagyok...

László már vetkőzött, mikor valaki kopogott az ajtaján.

A „szabad“-ra Ázbej nyitott be. A kis csupa szőrcarcú emberke nagyban hajladozott sok bocsánatkéréssel:

— ... Hallottam, hogy méltóságod... hogy a Gyerőffy Szaniszló gróf... hogy méltóságod ő méltóságát nem tudta meggyőzni... Ha méltóságod engem megtisztelne a bizalmával, én bizonyosan ő méltóságát reászorítanám, hogy méltóságodnak jogos kívánságát... merthogy ő méltósága meg nem tagadhatná, hogy ha én... — és paragrafusokat idézett, törvényt és kúriai döntvényeket. — En ügyvéd vagyok, kérem, de csak Abády grófné ő méltósága dolgait viszem. Más ügyet nem vállalok, kérem, mert egész erőmmel ő méltóságát szolgálom. Azonban mivel méltóságod ő méltósága rokona is... Hát így talán megtehetném ... ó, pusztán szívességből...

Gyerőffy nagyon megörült Ázbejnak. És aláírta azt az általános meghatalmazást, amit az elébe tett az asztalra. Korlátlan meghatalmazás volt, mindenre kiterjedő. László azonban azzal nem gondolt.

VII.

„Kedves ÁB!

Nagy kérésein van. Másra nem bízhatom. Kérem, vegyen nekem egy kicsi Browning-revolvert, tudja, olyan legkisebb zseb-típust. De jó legyen, nem játékszer. Úgy emlékszem, Schusztér Emil boltjában láttam ilyet, Kolozsvárit. Hozzávaló patront is. És juttassa hozzám, ide Almásköre, föltűnés nélkül. Úgy-e, megteszi? Uzdy Palit akarom meglepni!!! — Yours sincerely Ad. — U. i. Két-három héten belül úgy-e, megkapom!?”

A „föltűnés nélkül“ és a „meglepni“ kétszer aláhúzva.

Ez a levél jött augusztus végén.

Bálint az ablakában ült, itt olvasta el. Furcsa, hogy ilyet akar. Furcsa, hogy a férjének ajándékot akar venni. — És hogy éppen velem akarja megvételni — gondolta kissé fanyarul. És elmélázott. Vájjon mi történt Adrienne és a férje között, hogy ajándékkal akarja meglepni? Eddig nem az volt a benyomása, mintha efféle kis örömszerzést keresnének egymás számára. Vájjon mi történt közöttük? Vájjon... vájjon megváltozott valami a viszonyukban ... más lett... normális lett... a férfi és nő viszonya?... Talán egymásra találtak most öt évi házasság után és tán Adrienne most már nem irtózik úgy ...

Bálintnak összeszorult a szíve és fölugrott. Igen! Ez történhetett! Hát jó. Hát ez a legjobb. Ha így van, akkor ő is megszabadul attól az örökké föl-föltámadó vágytól, melyet maga számára olyan veszélyesnek látott. Rabságnak. Attól a lánctól, mely láthatatlanul őt Adriennehez köti. Akkor könnyebb lesz lemondani erről az oktan kalandról... És elhatározta, hogy igenis, eleget tesz a parancsnak. Igenis, megveszi

azt a Browningot. És maga fogja elvinni Almáskőre és átadja — ó! igen, — föltűnés nélkül, és pár szót fog mondani csak, rövid, száraz mondatot. Annyit, hogy Adrienne, lássa, hogy ő megértette ennek a fegyvernek szimbolikus voltát. Hogy ne nevetessen rajta, most, mikor a férjével jóba van... és a képzelete azonnal elindult szavakat keresni, kétértelmű szókat. Mindaz azonban, ami eszébe jutott, nem fölényes és gúnyos, ahogy akarta volna, hanem keserű és sértő. Nem is talált később sem semmit, még akkor sem, midőn már a vonaton ült, szeptember egyik vasárnapjának reggelén, a revolverrel a táskájában, és azután sem, amidőn Hunyadról Almáskőre vitte az Uzdyék fogata.

Nagy-Almásra érve, a kocsis hátraszólt:

— Megtetszik engedni, hogy a tisztelendő urat fölvegyük?

Az idős, őszhajú barát már ott várta őket a piacon. Bálint mellé ült és továbbhajtottak. Csevegtek. A pap elmondta, hogy minden második vasárnap misét mond a kastély-kápolnában.

— Azt hittem, hogy az Uzdyak reformátusok! — szólt Abády.

— A gróf és a fiatal grófné. De az öreg grófné katolika és a cselédek között is néhányan ... — felelt a ferences barát, de nem folytatta a témát, hanem elhallgatott.

Ezúttal alig hogy leszállt Bálint, Adrienne jött feléje az udvaron. Az öreg Maier komornyik elvezette a papot és ők egyedül maradtak. — Elhozta? — kérdezte halkán Adrienne és aztán hangosan mondta: — Menjünk le a kertoldalba. Utálom ezeket a szobákat!

Odatelepettek arra a padra, hol a múltkor is első napon ültek. A táj komorsága megint megragadta Bálintot. Egy-egy bükk már aranyszínűben tarkállott, de a tölgyek annál sötétebbek, majdnem feketék; egyedül ott messze, fönn a vár-torony két fala ragyogott fehéren a déli napsütésben. Valahogy feszélyezve ment a társalgás, mintha mindketten egyébre gondolnának. Mögöttük a földszinti ablak mögül megszólalt egy csengettyű; és hallatszott a pap hangja: — „Dominus vobiscum...”

Odalenn jobbról, a kert legalsó Ösvényén megjelent Uzdy Pali hosszú alakja. Karonfogva vezette az anyját. Lassan lépkedtek a gyümölcsös felé.

— Hogyan? Hát az öreg grófné nincs a misén?... — kérdezte Bálint az asszony felé fordulva. Az Adrienne arca meglepte. Valami belső tündöklés ragyogott át a bőrén, az álla magasan, nagy sárga szemei tágranyílván. Majdnem a Medúza maszkja, félelmetes és gyönyörű! Mintha kaján öröm vonta volna szét tágranyílt ajkait. Így követte a sétáló párt és nem is felelt, míg azok ott lent el nem tűntek az útfordulón:

— Mit kértett?... Igen, hogy az anyósom!... — most gúnyosan, majdnem diadalmasan nevetett. — Tudja, ÁB, ő is egészen bolond! Az öregasszony fagyos lábán van az Isten-nel! De igen! Nem áll vele szóba. Nem, nem atheista, ó, dehogya! Sőt, nagyon erősen hisz. De megharagudott rá, mikor a férje megőrült és meghalt, merthogy hiába könyörgött hozzá, tán fogadalmat is tett és az Isten mégis elvette tőle. Azóta nem jár templomba és nem imádkozik. A hálószobájában a Krisztus-képet visszafordította a falnak. És kihozatja a papot, mint azelőtt mindig, tán hogy az öreg Maier, meg az a pár cseléd ápolhassa a lelki üdvét, de azt hiszem, sokkal inkább azért, hogy itt a házánál is megmutassa az Istennek, hogy ő fumigálja, mivelhogy nem engedelmeskedett neki.

— Milyen szörnyen tragikus ez, ha így van...

Adrienne kegyetlenül kacagott:

— ő nem viselheti el, hogy bárki mást tegyen, mint az akaratát. Még az Úristent is kényszeríteni akarta és most bünteti!

•

Ebédkor öten voltak. A háziak, Bálint és a pap. Mielőtt leültek, a pap az asztali áldást mondta. Bálint az Adrienne szavai folytán az öreg grófnéra figyelt. Valóban, a vén Uzdyné nem imádkozott. Még a kezét sem tette össze és keresztet sem vetett. Mereven állt lelógó karokkal és maga elé nézett a sem-

mibe. Habfehéren koronázott fejét még a rendesnél is magasabban viselte.

Az ősz komornyik hangtalan szolgál föl.

A társalgás nehezen indul. Bálint följazott figyelme mindenre ügyel.

Úgy érzi, a hangulat kínos és feszült, de más, mint volt a múltkor. Most Adrienne viszi a szót, jókedvűen, kissé hangoosan, akárha bízna magában, a többiek fölébe került volna, mintha dacolna az anyósával és uralkodnék a férjén. És Uzdy is kissé más, mintha szándékosan alárendelné magát, figyelmesebb lenne. Közvetítene a neje és az anyja között. Mindez csak alig észlelhető picinyke benyomás, de Abády már amúgyis aggodalmas lelkét mindez fájoan markolta meg. Tehát igaz! Más lett a viszony Adrienne és a férje között. Nyilván föl-szabadult az asszony. Ennek pedig egyetlen magyarázata lehet csak! Mégis alig tudta elhinni és ha Addy arcába nézett, kacagó szájára, omlóbb ülésére, úgy érezte, mintha még más, ismeretlen és titkos valami is volna, valami nembánomság, valami, ami nem olyan egyszerű és mindennapi, mint amit ő elképzelt. De magán érezte többször az Uzdy tekintetét és abban a nézésben gúny és lekicsinylés volt és ami sértőbb,
— majdnem szánakozás.

Ebéd után a teraszra ment ki Adriennel.

Később sétára indultak.

— Elviszem magát a várhegyre, — mondta Addy — meglátja, milyen gyönyörű kilátás van onnan.

Uzdy is velök indult, de csak a svájci szárny sarkáig kísérté őket. — Én sajnos, nem tarthatok veletek, be kell iktassam a gazdasági napijelentéseket a könyveimbe — és látva, hogy Bálint kérdőleg néz rá, magyarázólag folytatta:

— Igen, mindenik gazdasztem naponta jelent: időjárást, állatélélmét, napszámot, munkát, tej elést és szaporodást, mindent. És én délutánoként bevezetem mindezt a megfelelő rovatokba. Grafikont is csinálók ezekről. Ez igaz, sok babrával jár. Azonban így én mindenről tudok, ha nem is vagyok ott és ők félnek is és az kell, az kitűnő!

Most kacagott es búcsúzott. — Hát most reád bízom Adrienne-t. Legjobb kezekbe, — hogyne! — Legavatottabb kezekbe. Ó, teljesen megbízom, hogy vigyázni fogsz rá... hogyne!

Megindult föl a nyikorgó tornáclépcsőn, kimért, meggondolt léptekkel és onnan felülről még utánok szóit: — Csak sétáljatok! Az jó, sétáljatok, mentői többet... hogyne! hogyne!... csak sétáljatok!... — és hórihorgas alakja lassan eltűnt a sötét ajtónyílásban.

«

Ők ketten egy félóra múlva már a várromhoz közeledtek. Elsőben egy sziklakapuhoz értek, melyet valamikor nyilván mesterséggel vágtak a termésköbe. Mezei út vezet át most rajta a három-négyméternyi falak függélyese között. De ez az út Nagy-Almásra visz. Hogy a várhoz jusson fel az ember, meg kell ezt kerülni keskeny ösvényen és rézsut a sziklafal fölé jutni. Ez itt jó meredek, hanem onnan már lankás rét vezet a rom közelébe.

Idáig alig beszélgettek, csak egyszer kérdezte meg Adrienne a fegyvert: — Úgy-e, magával hozta... — Aztán nem mondtak semmit. Itt fönn azonban, mikor leültek egy kőomlásra, elkérte. Bálint kivette a kis Browningot. Csinos börtökben volt, melyben a két töltőkamra és a patronok is elfértek.

— Jaj, be kedves! — kiáltott föl az asszony, ahogy a gyermek megőrül a játékszernek. Úgyes kezekkel vette ki, látszott, hogy Uzdy revolvereivel már gyakorlatozhatott. Szakszerűen vizsgálgatta, majd belenyomva az egyik töltőkamrárt, visszacsattintotta a csövet. — Mindjárt megpróbáljuk, mit tud!

— Megcélzott egy vastagocska tölgyet ott vagy tíz lépésre és lőtt. A golyó vékony, sárga sebet szakított a fatörzs héjában. — Ez jó, nagyon köszönöm, igazán kedves, hogy elhozta ...

Bálint még mindig azon a gúnyos mondaton gondolkozott, amivel megbánthatná Adrienne-t. Amivel tudtára adná, hogy ő meglátta a változást rajta, hogy Őt bolonddá nem lehet tar-

tani. Sokáig semmi szó sem jelentkezett. Végül mégis talált valamit. Próbált tréfás lenni, de nem! — a hangja kemény és sértő:

— Miféle családi örömnépre szánta ezt az ajándékot?

— Ajándék? Kinek?

— Hát a... a kedves férjének!

— Ó, ó, ó! — nevetett az asszony — Maga azt hiszi... azt hitte ... igazán elhitted... igazán ... igazán ...

— De hiszen azt írta... ,

Mikor végre legyőzte a kacagását, Adrienne feléje fordult, előbb azonban nagy gonddal elrakta a fegyvert abba a szatyorba, amelyet magával hozott volt.

— Csak azt írtam, hogy meg akarom lepni Uzdyt. Igaz, azt úgyis lehetne érteni!... És így is kellett írnom, különben biztosan meg sem vetted volna, ha... ha mást írok.

— Nem értem ...

A nő arca elkomolyodott. Topázszín szemei elapadt pupillákkal messze kitekintettek a ragyogó tájra, le az Almás-völgyére, át az erdős dombokon a távoli hegyek párákék vonalaira. Az állát az öklére támasztotta, mitől az ajkai még dacosabban kunkorodtak vissza. És egészen «halkan és szakadozva beszélt:

— Elhatároztam, hogy több gyermeket nem hordok ki... ezeknek. Minek? Úgyis elveszik tőlem. Nem! Soha többé! Soha!... Úgy, mint, egy tenyészállat?... Nem! — Ha ez történne velem... Most pár pillanatig hallgatott aztán elszántan mondta: — Ha másként nem lehetne, akkor agyonlövöm magam ... — és most újra kacagott, keserűen, kárörvendőn: — Ez lesz Uzdynek az a meglepetés, amiről neked írtam!

Bálint dermedt szívvel hallgatta. Most ijesztő sejtések ragadták meg, mély sajnálkozás is és a szemei megteltek könnyel.

— Addy! Addy, kedves! Azt nem szabad, nem szabad!...

Magához vette a nő kezét. Puha, engedékeny kéz, elhajló akaratnélküli ujjak, és a kéz után a kart, a kar után az asszony testét kezdte magához vonni. A nő keze azonban erősen meg-

szorította az övét egy percre, aztán eltolta magától: — Azt nem. Most nem. Most hagyj... — Majd Adrienne fölállt és megindult a torony felé. Vígán csacsogott, nyilván szándékosan, hogy eltörölje a szavai hatását.

Elég soká maradtak odafönn. Mikor visszaindultak, a nap már leáldozóban.

Visszajutottak a füves lankára, honnan mindenik egy-egy juhcsapáson indult le. Bálint a felsőn, Adrienne lennebb, hogy megkerüljék a sziklakapu szirtjét. Az alsó csapás lennebb fordult. Már a szikla peremén halad. Egészen a legszélén. Abády éppen szólni akart Adrienne-nak: ott veszélyes, jönne feljebb, mikor az meglóbálta a karjait és hirtelen csak eltűnt a mélységben. Leugrott. Kiáltás nélkül, szófián, minden hang nélkül. Még kő sem rohogott utána. Az első megborzás szörnyű némasága után Bálint örült ijedtséggel szaladta körül a sziklafalat. Adrienne már a lábán állt és a kesztyűi tenyerét törölgette, mert kifogta magát a sárban. Nevetett: — Ilyen ostobaság! Megcsúsztam — hazudta. — Szerencsére lágy itt ez a hely... Nem... nem ütöttem meg magam... ó, nem is olyan magas ez a szikla... végre is tornateremben ugrottunk gyakran ennyit... Tudod? Én mint bakfis mindenkin túltetem ... mindig... — És mesélt és tréfákozott, bár nagyon halvány volt és csak később, a séta végén jött meg a rendes színe.

*

A vacsorához nem jött ki. — Kissé gyöngékedik a menyem — közölte az özvegy grófné az ő szertartásosan hűvös hangján. Uzdy szórakozottnak látszott, gondterhesnek. A homlokán a részutos sátán szemöldökök közén állandó ránc. Mégis diszkurált, tréfákozott, bár az az állandó szárdonikus mosoly tán csak megszokásból húzta félre a szája sarkait. Az est folyamán párszor kísétált a szalonból. Később egy kocsi zörgése hallatszott, mely nyilván az udvarból száguldott ki. A lovak trappja elhalkult az éjjelben. Végre úgy tíz óra után mindenki a szobájába ment.

Bálint összeszorított fogakkal feküdt az ágyában. Csak most rendeződtek el a mai nap történései. Csak most látta világosan az összefüggéseket... Szegény Addy! Milyen elszánt, milyen kétségbeesett... Csak most értett meg mindent... Szegény Addy!

Éjfél tájban ismét kocsizörgés. Suttogó beszéd és siető léptek a gangon. Bizonyára az orvos érkezett meg. Aztán mélységes csönd volt újra, melyben csak az ifjú ember szíve koppantotta a perceket. Sok, sok aggódó perc telt így el.

Szegény Addy! Már virradni kezdett, midőn végül mégis elaludt. Félálomban mintha ismét valami fogat csattogna el a távolba...

«

Korán ébredt. Nyugtalanul. Valaki jár a folyosón. Kinézett. Az öreg Maier komornyik volt. — Rőgtön hozom a reggelit! — mondotta és elindult a tálaló felé. Pár perc múlva hozta is azzal az ő hangtalan járásával.

— Uzdý gróf ébren van már? — kérdezte Bálint, éppen hogy kérdezzon valamit.

A komornyik nagy szürke szemei tán még szomorúbbak voltak, mint rendesen.

— A gróf úr ma hajnalban elutazott.

— Elutazott? — csodálkozott Abády.

— Igen. Ma hajnalban. Elment a bihari birtokára.

Bálint habozott. Adrienne-t akarta kérdezni, de nehezen találta meg a módját. Csak midőn Maier már az ajtónál volt, akkor vetette oda: — A fiatal grófné... mondja kérem... a fiatal grófné ...?

Maier csupán egy mozdulatot tett. Fölemelte a jobb kezét, némán vállat vont és kiment a szobából.

Ez szörnyű! — gondolta Bálint. — Hát így nem utazhatok el ilyen bizonytalanságban. Meg kell tudnom! Okvetlen meg kell tudnom...! — És lassan néhány másodperc múlva már megérett a terv, kialakult a tennivaló. Az öreg grófnét nem kérdezheti, az úgysem mondana semmit. Maiért már meg-

próbálta. Hogy a többi cselédeket vallassa, az undorító és aljas volna. Mindezek az érvek pillanatok alatt sorakoztak döntő erővel. Ezek szóltak, ezek bizonyítottak, hangosan hirdették, hogy csak egyetlen út van. Titkoltan, be nem vallottan sűgva más indok is ugyanezt tanácsolta. Sűgva is parancsolt. A férfi öntudatlan is hallotta. Nem vette tudomásul, elhesegette. Ő benne most csak a szájalom él! — Mikor azonban leült az íróasztalához és gyorsan körmölt néhány szót, az arca mitsem szánakozó. A vadászó hím arca ez. „Délben persze elutazom. U. már elment. Szörnyű volna, ha nem láthatnám! Ki tudja, mikor látom?! Könyörgők! Egyetlen percre jöhessenek be... Most igazán mindegy minden, ami conventio. Könyörgők! Alázattal..

Egy névjegyére írta ezeket. Az íróasztalban egy borítékot talált. Lezárta.

Mikor az öltözessél, pakkolással elkészült, kilépett a folyosóra. Sétált le s föl. Várt. Az Adrienne komornáját, Jolánt leste, kit Kolozsvárról jól ismert, kisvártatva találkozott vele.

— Ha... ha lehet, kérem adja át ezt a grófnénak... ha nem volna láza... ha lehetséges... és ha válasz volna, én itt vagyok, nem mozdulok...

A komorna eltűnt a gang sarkánál. Bálint várt. Az ablakon át látta az öreg Uzdynét elmenni a ház felé.

Ez jó — gondolta — és várt. Már kezdett csüggedni, mikor Jolán váratlan mellette állott. A föltépett borítékot hozta vissza. Néhány angol szó rajta ceruzával: „In half an hour“ — félóra múlva... Megnézte az óráját. Ezt azután minden két-három percben megtette. Végül eltelt az a félóra. Megindult a sarok felé. Próbált lassan menni, egyformán. Nem volt könnyű. Mintha a lábai nem érnék a padlót. A szíve magasan dobolt a torkában. A fordulón túl az eddig ismeretlen folyosó. Jobbról ajtók, akár valami hotelben. Leghátul az egyik keresztbe. A szobaleány ott áll. Mikor odaért, a leány szótlan kinyitotta. Bálint belépett.

A zsaluk lezárva, le is függönyözve. A szoba majdnem vaksötét. Illatos sötétség, mandula, vagy szegfűhöz hasonló

szag, nem parfüm, nem gyártmány, nem is erős, mégis kábító, bolondítóan meleg, intim asszony illat. Valami furcsán részegítő is, akárha ital volna. És a sötétséghez hozzászokó szeme meglátta az Adrienne ágát. Ott volt előtte a két ablak derengése között.

Nagyon széles, nagyon alacsony ágy, inkább köreket. Csupa csipke, mely földig omlott le róla minden oldalon. Minden habféhér. Csupán ott a falnál koromszín kettős folt, az Adrienne kibontott haja. Két vaskos háromszöget ír az arca mellé. Nagyon keleties, majdnem egyiptominak hatott a nő feje most, — Hathor istennő, vagy az oroszlánfejű Sphket — elefántcsontszínű bőrével finom, kissé hajlott orrával, széles szájjával beágyazva a bakacsin hajzata pár ókás dombjai közé. A takaró az áliáig ér, mintha úszna a magas párnák csipkés tajtékja fölött az álla.

Bálint egész önfegyelmét elővette. A legtárgyilagosabb arcát parancsolta magára. Jól tette, mert Adrienne szemei riadtan és gyanakvóan nézik, bizalmatlanul vizsgálják, majdnem fenyegetően. Bálint azonban könnyedén beszél, tréfál, egészen szokványos hangon — száz ember előtt is így beszélhetne szalonban, bálban, gonosz vénasszonyok fülehallatára...

— Szabad így megijeszteni az embert — ilyen bolondságot tenni?

Egészen parányi mosoly világítja meg az Addy arcát és simogató szemrehányással mondja lassan:

— Jobban szeretted volna a másik megoldást...?

Pár percig beszélgettek még, de hogy miről, arra Bálint sohasem emlékezett vissza. Minden erejét össze kellett szednie, hogy Addy meg ne lássa azt a vad vágyat, mely benne tombolt. Csak így tudott kiméret és hűvös maradni. Pedig így kellett viselkedni, egyetlen mozdulat vagy nézés elárulta volna. Elárulta volna azt az ígérest, mely alatt állt minden érzéke följazottan. Mindent lát, látja miként rajzolódik a nő teste át a paplanon, félig lehunytt szemmel látja, de csak az asszony arcába néz, mely ismét váratlan és más és új. És olvas benne. Aggodalmas arc. Furcsa örömteljes is. öntudatlan öröm

sugárzik róla. Érti milyen szép ő így, milyen kívánatos szerelmi préda és aggodalom, hogy a férfi így látja most, sohsem felejtí majd, tovább fogja vadászni könyörtelen... Mindez tükröződik a nagy borostyánkő szemekben, kissé panaszos homlokán, duzzadt ajkain. Ó! Jobb lett volna, ha nem bocsátja be, ha meg nem látja ágyban! És mégis jó, hogy bebocsátotta, hogy látta így, látta be kívánatos. Az örök nőtény hívó és menekülő indulata ez.

Bálint látszólagos elfogulatlansága lassanként megnyugtatta. Egyik kezét óvatosan kivette a paplan alól, nehogy a vállát kitakarná és átengedte.

Most azonban távozni kell! Távozni, nehogy keressék. A fiatalember lehajolt, mozdulatlan arca a szájhoz közeledett lassan. Az asszony szemei újra megriadtak, de csak egy pillanatra, mert Bálint vigyázva, hűvösen csókolja meg, majdnem testvéri csókkal. Az ajtóban még megfordul: „Yours truly!“ súgja vissza azzal a többértelmű angol szózással: „Valóban a magáé!“ — mely semmitmondó levélformula is és örök lekötöttség is.

A folyosón a napsütés szembe sütötte. Úgy érezte, megvakult. Csukott szemhéjai mögött azonban nem tűzkarikák táncoltak, hanem az az egyiptomi arc, rövid és kígyózó fekete fodrozásban, félelmetes és gyönyörű és két óriási szem, melyek sárgán világitanak reá.

Észrevétlen jutott vissza a szobájába. Majd megkereste az özvegy Uzdynét. Képes volt nyugodtan, semmitmondóan társalogni az öreg hölgyel, míg végül a fogat elszáguáldott vele Hunyad felé. Csak most, minden fölfedezés veszélyén túl, most, szédítő iramban föl a dombokon völgybe le és át hosszú hegyháton, csak most szabadult föl benne tomboló indulata. Úgy érezte, repül, kitárt szárnyakon száll el végig a világon, minden fölött, erdők, mezők, ligetek fölött, el, el, tágult tüdővel, tomboló vérrel. Akárha valami bűvös, édes bájítalt ivott volna, csupa láng lobogott az ereiben, mérég, ami minden féket, tilalmat, okosságot eltörölt benne, már mi sem maradt abból a bölcs érvelésből, mely óva intette. Veszélyesnek és vég-

zetesnek látta, ha Adrienne az ő szeretője lenne. Az asszony-vadászó hím szabadult föl mindettől, a zsákmányhódító szerelmi őszállat, aki sem akadályt, sem törvényt, sem könyörületet nem ismer, csak a vágyat, amely tombol és leigáz és ha kell, hát öl.

És a képzelete bizonytalan fantáziákban rajzolt elébe bolondítóan buja képeket.

VI. RÉSZ

I.

Budapesten a nagyvárosi élet 1905-ben kora őszén lassacskán újra megkezdődött. A színházak megnyíltak. Nehány hangverseny is már bejelentve. — Berédyné is visszatért a férje birtokáról, ő nem szeretett falun lenni, legkevesébbé pedig az uránál. Csupán annyi időt töltött ott, amennyit okvetlenül szükséges. Az udvara, Szelepcsényi, D'Orly és a többiek is, már a fővárosban. Így hát megkezdte a szerdai ebédét.

Most eggyel kevesebb meghívottja van; a Wárday helyét nem pótolta mással. Az egész különbség most csak annyi, hogy most László búcsúzik el korábban mint a többi vendég, ő mormog valami ürügyet és távozik egy félórával hamarabb. A lépcsőház tetején felölti kabátját és besurran a szemközti ajtófüggönyön. Ott kis előszoba van, melynek két ajtaja: a baloldali a cselédlépcsőhöz vezet, a jobb a Fanny hálószobájába. A jobboldalin belép és azonnal előre-tolja a reteszt. Ezt mindenkor pontosan kell végrehajtani. A szép Fanny részletesen kioktatta. Így kell tenni. A véletlent ki kell zárni. Megtörténhetnék, hogy a szobalánya valami okból be akarna nézni a hálóba és ott találná!... Akkor meglátná, megtudná! — Pedig azt nem szabad. Az végzetes lenne! A férje világosan megmondta: — Tehetsz, amit akarsz, engem nem érdekel. Én is azt teszem, ami nekem tetszik. Azonban nem akarom tudni és nem akarom, hogy bárki más is tudja. A cselédek sem, senki! — Ha bármi pozitív adat volna ellened, azzal tisztában lehetsz, hogy mi történik!... — Ezt régen mondta, akkor, midőn végleg meg-

szakították a házastársi életet és csak az egyszer, de Fanny ösmerte a férjét, tudta, hogy szívesen kidobná, ha alkalmat adna erre. Még most nyolc év után is maga előtt látja hulló nézésű hideg szemeit és azt a könnyörtelen vonást ajaktalan száján.

E szerint igazgatta hát az életét. Aki a szeretője, az nem jár hozzá csupán a társas ebédekkor. Az inasok szolgálat végeztével aludni mentek. A kis palotában csupán a portás maradt ébren, aki belső csöngetésre a lakásából zsinóron nyitja a franciás kapujtót. — A mindenkori barátja csak egyetlen órával marad tovább, mint a többi vendég; azt pedig senki sem ellenőrizheti ki mikor ment el, együtt, vagy egyenként és ha az utolsó kapunyitás nincs nagyon sokkal éjfél után, az nem feltűnő és nem szokatlan a társadalmi konvenciók szerint. Ez egyetlenegy órán belül nagy pazar ágyában magához ölelheti akit szeret. Vad boldog óra abban a szerelemtudóan bútorozott szobában, hol magára ölthet ravasz kitalálásai ingeiből mást-mást minden alkalomkor, amiben bolondítóbb, mintha meztelen volna. A cukros világitásban, a mélységes szőnyegen, a gonoszul kombinált tükrök között kisajtolhat minden gyönyört, ami egyetlen rövid órában elfér és az örömét talán még fölcsigázza, hogy itt fogadja a szeretőjét a Berédy házában, — van abban valami győzelem is, hogy túljárt a férje eszén. — És midőn a weckeróra csörög hatvan rövid perc múlva és a fiú elment, ő édesen és diadalmasan elalszik a vihardulta ágy fajtalan emlékein.

Dehát ez hetenként csak egyszer lehetséges. Hogy máskor is láthassák egymást, kis találkahelyet kellett bérelni. László múzeumutcai lakása messzi, és nagy bérházban, ahol a lépcsőn bárki megláthatná a szép Fannyt és ráadásul abban a negyedben van, ahol annyi palota és annyi ismerős. Nem, oda nem jöhet. Itt kell lennie a fészüknek, közel a várhoz, hova pár perc alatt leszökhet, valami csendes utcában, kicsi házban. Hamarosan talált is ilyet László a hegyoldalban, kétuteára nyíló, fölül földszintes házacskában.

Valami varroda van az alsó traktus emeleti részén, az jó, mert alibiként szolgálhat. A szobát, mely persze szegényes volt, sürgősen berendezte. A falak sátorként bevonva; a vaskos függönyök és az óriás kerevet, minden halvány vasszürke szövetből, még a szőnyeg is ilyen színű, mert ez jól illik Fanny szőke hajához, rózsás testéhez. Nagyon csinos kis lakás lett így és furcsa ellentéte annak a ronda két bútorozott szobának, ahol ő még mindig lakott. Dehát onnan is elköltözik mihamarább.

Elég sokba került ez a szerelmi barlang, vagy 4000 koronába, de László az ilyenekkel sohasem törődött. Az ember vagy nyei' kártyán, vagy veszít. Ha nyert, akkor mindegy, ha pedig veszített, hát akkor nem számít. — Volt is parázs pénze. A kitűnő Ázbej „közösség megszüntetési kereset” útján megfenyegetvén az öreg Szaniszlót, maga Szaniszló bácsi megvásárolta a László erdőrészt, így ő adósságainak jó részét kifizethette és még maradt is elég csinos összeg a kezén. Valóban nagyszerű ember az az Ázbej I — Némelyek azt mondták ugyan, hogy olcsón adta oda azt az erdőt. Az lehet. Így azonban azonnal jutott pénzhez és ez a fő, ez volt fontos, — az uzsorakamatok úgylis megették volna a különbséget! Tehát valóban mindenki nagyon jól járt, László is, Szaniszló is és talán Ázbej is.

Berédyné ösztökélésére a zeneakadémiára is beiratkozott újra. El is járt oda, bár elég hanyagul. Valahogy úgy érezte, mintha Klára elvesztésével összeroppant volna az ő zenei képessége. Most nem is jelentkeztek dallamok benne, ahogy azelőtt, midőn minden, amit látott, hallott, azonnal valami muzsikává alakult át. Zenében élt ugyan, de a más zenéjében, alkotó indulat nélkül. A mindennapi élete is lerontotta a munkaenergiáját. Későn kelt, álmosan. Pár órát zongorázott kedv nélkül. Ha aznap nem találkozott a szép Fannyval, már kora délutántól a Kaszinóban vagy a Park-Klubban lézengett, várva, minthogy bakarát a korai szezonban még nem akadt, a poker partira, melyet csak a vacsora sza-

kitolt meg. Este mind többet-többet ivott, hogy szabaduljon a lappangó önvádtól, föl-fölnyíló maró emlékektől. A szesz is narkotikum, a kártya is az.

*

Ez év szeptemberében a pártszervedélyek magasra csaptak. Bizakodás és elkeseredés váltakoztak naponta. A darabont miniszterek merészkednek mandátumot szerezni, a darabont miniszterek lemondanak. Programbeszéd és lemondás három napon belül! A király Bécsbe hívhatja a parlament vezéreit, — általános öröm és reménykedés — de ott ő felolvas nekik öt szigorú pontot, csak azért hívatta őket, hogy ezt fölolvassa, — düh és ádáz harag mindenfelé! Mind világosabbá válik, hogy zsákutcába került az egész politika, honnan ki nem mozdulhat egyik fél sem megalázás nélkül. És mindezek fölött az általános szavazati jog fölvetése, mely szeptember közepén 30—40.000 munkást az országház elé visz, sötét viharfelhőként fenyegeti az eddigi pártéletet.

László minderről alig tud valamit. Éppen a zeneakadémiára ment gyalog, mikor a munkások tüntetése elvonult a közelében; ezernyi nyolcas sorokban, sötét ruhás tömeg. Hallgatag, komor, néma sokaság. Hatalmas látvány, de az ő számára, ki más világban élt, belső keserősége és a muzsikája világában, ez mitsem jelentett, még annyit sem, mint a Nemzeti kaszinóbeli politizálások, melyből egy-egy szó mégis megcsapta a fülét, hol most „magunk között“ súlyos mondások, kemény kuruckodások röppentek el a „császár“ ellen, néha olyan zaftosán, hogy akár az ónodi országgyűlésre is beillett volna, trónfosztásos merész szóbeszéddek, miket persze senki sem vett komolyan, dehát jól hangzott ez és baj úgysem lehet belőle. Wuelfenstein volt most a kaszinóbeli ifjabb politikusok vezére. ítélt és határozott. Roppan meggrótt mindenkit, aki véletlenből vagy egy német szót használt — fölforr a vérem, ha ilyet hallok! — mondotta és a kitűnő Frédi csak angol szólásokkal fűszerezte a

beszédét, ezzel is bizonyítván, hogy ő végleg szakított mindennel, ami német.

László gyakran ebédelt vagy vacsoráit a politizálókkal, de egykedvűen vette, akármit mondanak. Szótlanságát a többiek előkelő' nemtörődomségnek vették és társadalmi pozíciója ezáltal nem szenvedett csorbát. Pedig rajta most állandóan valami gondolkozás nélküli tunyaság ült, akárha ólomsapkát viselne. Még a szerelmi délutánok Fannyval ott a Donát-úti kis lakásban, azok sem sugározták be örömmel a lelkét. Gyakran, ha szürkületben lesétált onnan, a szép asszony csókjaival még az ajkán, megállt a Dunánál. — A halványszürke vízben már tükröződtek ilyenkor a rakparti lámpák. Ezer fény megnyúlva a vízben, sáfránysárga pálcákban, ezer láng végeláthatatlanul el a partokon és odátúl az országház óriási kupolája fölött füstfátyolos ég és csönd. A nagyváros esteledő csöndje. Itt letámaszkodott a Margit-rakpart vaskorlátjára. Hosszan nézte a hatalmas folyót, melyen sirályok himbálódtak és néha idetévedt bűvárok vagy vadkacsák.

Az imént lezajlott légyottra sohasem gondolt. Nem látta maga előtt azt az asszonyt, kitől az imént búcsúzott el, nem idézte vissza macskaszerű szemeit, kéjtudó száját, gyönyörű testét, melyen rendszerint csupán a gyöngyeit tartotta meg magán, azt az öt hosszú sor borsónagyságú gyöngyöt, melyeknek élő fehérsége olyan jól illett az ő rózsaszín bőréhez és játékból átkötte a derekán, a nyakán, vagy átdobva a vállán, bilincznek bogozva a combjaira, vagy megrajzolva idomainak aranyomhás hajlásait, még aláhúzták: inennyire meztelen. Ezt a kincset érő gyöngyékét Fanny mindig magán hordozta a bőrén, még napközben is a ruhája alatt viselte, mióta nászajándékkul kapta a férjétől és talán az eleven húsától voltak azok olyan páratlanul ragyogók. Mindez mintha nem is lett volna. Egyedül érezte László magát, árvának, elveszettnek. Egyedül az egész céltalan hiábavaló világon. És mindenkor azt kérdezte magától: — Nem volna-e jobb meghalni?!

Hosszan állt így a Duna fölött, míg végül lassan elsétált a Kaszinóba, ott megfürdött, átöltözött, lapokat olvasott és vacsoráit, majd kártyázott be az éjszakába, míg végre utolsónak távozott a klubból, rendszerint veszéssel, mert már a játék sem érdekelte és hazakocsizott és soha vissza nem gondolt arra a szép párdüctestű asszonyra, aki aznap délután bolondult az ölelése alatt.

*

Hetek teltek így. Esemény nélküli idő az ő számára, hol csak egy-egy hír szúrta meg vékony tüvel, pillanatnyi fájdalmat okozva; mint amikor az a bútorgyáros, ahol további három párnát rendelt a kislakás számára, büszkén mutatott neki egy új kretongarnitúrát, melyet Wárdy Imre rendelt; — majd sok napok múlva, midőn egy borítékot kapott szép, litográfiás betűkkel: „Kraguvácsi és knini Kollonich Lajos herceg és neje született Kis-Kapusi gróf Győrffy Ágnes örömmel jelentik, hogy leánya, illetve mostoha-leánya kraguvácsi és knini Kollonich Klára hercegnő október 14-én tartandó esküvőjét.— és mikor az asztalnál Wuelfenstein és Kollonich Niki megbeszélték, hogy pár nap múlva autón együtt fognak Simonvásárra menni a lakodalomra. Éles, hirtelen fájdalom, mely azonban csak egy pillanatra tűzött keresztül az ő magára parancsolt érdektelenségén. Mintha elveszett, tán soha nem is létezett világról hallana híreket.

És megint múltak a napok egyformán.

*

Október végének egyik reggelén Berédyné korán fölébredt. A vaskos selyemfüggönyök résein mélylövélésű nap-sugár tűzött be itt-ott, reátévedt az ágyának puhán hajlított lábához, fölgujtott egy-egy virágot a takarója selymén.

Furcsa nyugtalan érzéssel ébredt. Valami szorongás nehezedett a torkára. Ok nélkül. Minden indok nélkül.

— Nagyon korán lehet — gondolta és felkönyökölt a párnán. Megnézte az óráját. Még csak félhét. Tovább fog aludni. Visszasüllyedt a puha ágyába és behunyta a szemeit. De álom nem jött reá és a gondolatai Lászlóhoz kalandoztak. Szegény, kedves fiú! Milyen szerencsétlen még mindig. Pedig ő igazán mindent megtesz, hogy vigasztalja, hogy elfelejtse Klárát, ó, igen, mindent! Többet, mint amit okosság megtenni. Többet, mint amit szabad volna. Most tíz napja, a Kollonich-lakodalom napján, olyat kockáztatott, amit sosem tett volna senki másért. Az egész napot vele töltötte kettesben. Hogy elszórakoztassa, hogy ne legyen magára. Kivitte Mária-Besnyőre. Azt mondta neki, hogy zarándoklásért mennek és hogy szép ilyenkor az erdő. Együtt utaztak ki délelőtt a helyiérdekűvel, meglátogatták a csodatevő Szűz Máriát, egy kis kocsmában ettek, ott inkább sok bort biztatott a barátjába, majd elsétáltak az erdőbe. Be szép ez a vörös bükk! Úgy-e? És az a gyertyánfa, mintha citromhéjból volna a lombja?! — Ott ledőltek és ő elaltatta a fiatalembert, akárha a fiacskája lenne, cirógatva fejét az ölében. Mikor sötétedett, újra a vendéglőbe tértek és ő jó erős vörösbort rendelt és seprőpálinkát is gyakran töltött neki, pedig máskor haragudott, ha Lászlón borszagot érzett. Most azonban szándékkal itatta. Ez sikerrel járt. Lassacskán engedett az a feszült fájdalmas vonás a fiú arcán, összenőtt szemöldökei lecsillapultak; föl váltotta valami kissé bamba és üveges, de egykedvű nézés és később még tréfált is. Igaz, hogy sületlenségeket mondott és a szája sarka kissé nyálazott. — A szép Berédyné más embert, sőt Lászlót is így útálatosnak találta volna, de most örült. Örült, hogy a barátja felejtí a bánatát. Mindegy mi okból. Még az is mindegy, hogy nem az ő szépsége, szerelme, odaadása miatt, hanem mert részeg. De most csak ez fontos, hogy felejtjen, hogy ne gondoljon arra az esküvőre, arra a nászéjszakára... Ilyen állapotban nyugodtan hazavihette azon a konflison a múzeumutcai lakásához, ott letehetette aggodalom nélkül. Már

nem lehet baji És ő elkocsizott a Gizella-tér közelébe, ott elment a fiakker-standhoz és fölhajtatott a várba.

Könnyelműség volt ezt tenni, de kellett! Nem tehetett másként, nem hagyhatta magára Lászlót azon a napon. Pedig nagy vakmerőség! Ha ezt megtudná a férje, bizton fölhasználná, ez már komoly adat ellene. És Lászlóra irányítaná a figyelmet. Ha pedig ezen a nyomon valami magándetektívvel figyeltetné?... Igen, könnyelműség volt tőle, ki eddig azzal, aki a szeretője, még társaságban is alig beszélt, nehogy azzal hozzák hírbe, akivel valóban viszonya van. Mert ez az egy veszélyes; a téves pletyka inkább jó, mivel félrevezeti a gyanút.

Szemügyre vette a kirándulás összes részleteit. 0 a keleti pályaudvarnál szállott a gödöllői kisvonatba, László csak a következő állomáson. Alig volt pár ember a kocsiban. A végállomástól Besnyőre gyalog mentek a réti ösvényeken. Az erdőbe is gyalog. A kiskocsmában senki városi, senki, akiről fel lehetne tételezni, hogy bármelyiküket ismerné. Vacsorára más vendéglőbe tértek. Ott, pláne, egy lélek se volt és a kocsmáros fogatával a megállóhoz... Nem! Itt nem történt hiba, minden a legkörülbentőbbben, a legóvatosabban. A véletlen ellen persze nincs orvosság. Az utastársak közül az egyik lehetett egy villanyszerelő, ki a házuknál dolgozott és őt ismeri... vagy egy kályhacsináló... De mi érdeke volna még akkor is? És hogy jutna eszébe, hogy éppen a férjéhez forduljon? Hát akkor miért ez a szorongató aggodalmas érzés?...

Így töprengett a szép Fanny hosszasan. És hiába biztatta magát. Mind nyugtalanabb lett. Már néhányszor rátévedt a szeme a telefonra, az ő közvetlen telefonjára, melynek számát csak a beavatottjai ismerik. Persze a férje is. És minden percben várta, hogy az csöngetni fog és a férje valami végzetet közöl vele... Bolondság volt, de ő ezt várta.

És a telefon valóban megszólalt.

Riadtan, kimeredő szemmel bámult a gépre. Aztán bátorságot vett és leemelte a kagylói'. A László hangja beszélt hozzá;

— Én vagyok ... Bocsáss meg, hogy felkötöttelek ... Nagy baj történt... óriási összeget vesztettem ... Szeretnék látni.. . talán utoljára ...

— Honnan beszélsz? — kérdezte az asszony.

— A lakásunkból... Már vagy két órája itt vagyok... de beszélnem kellett valakivel, mert én ezt már nem bírom...

— Félóra múlva nálad vagyok, kedves! Várj meg! Várj meg! — mondotta Fanny és kiugrott az ágyból.

*

Mikor Fanny belépett szerelmi szobájukba, Lászlót a nagydívánon találta, teljes vaksötétben. A plafonra meredő szemmel. Felöltözve feküdt olt, csak a gallérját dobta cl valahová. A nő melléje ült és a szomszédos asztalocskán meggyújtotta a villanymécsst, mely annyi szenvedélyes órán világított eddig. Egy összehajtott, gyűrött cédula hevert, a lámpa mellett.

— Kedves! Fiát mi történt? Mi történt?

— óriás összeget vesztettem. Képzeld! Nyolcvanhatezer koronát! Mint egy örült belegurultam!... És ez persze nincs meg, nem is tudom megszerezni így hirtelen ... Hát vége van! Pedig ha holnapután nem fizetek, kidobnak a Kaszinóból... Én ezt túl nem élem ... Be nem várom! Ezért akartalak még látni... elbúcsúzni, mielőtt eltűnök ...

Fanny szíve görcsösen szorult össze, de uralkodott magán. Reáhajolt az ifjú arcára és megcsókolta a szemeit, ahogy rendszerint, midőn anyáskodott vele. — Hogy égnek a szemhéjaid! Várj, hozok egy spongyát! — és kisietett a kicsi mosdóba, pár pillanat múlva visszatért a spongyával és egy tálcaska hideg vízzel és elkezdte mosdatni a fiú verejtékearcát, homlokát, szemeit. — Ügy-e, ez jól esik? Ügy-e, mindjárt nyugodtabb leszel? Ügy-e, jó?

Valóban kissé csillapodott László. — Vessük ezeket is le — szölet az asszony újra. — Hagyd, majd én! Hiszen tudod, hogy szeretlek vetkőztetni! — halkan kacagott ezeknél a szavaknál és ügyes kézzel bántotta a ruhát róla, most még a

mellén is végigvezette a hideg spongyát, azután ráadta a férfi egyik selyem hálóköntösét. Mindez a babrálás, babusgatás nyugtatólag hatott a kétségbeesett emberre. Mikor Fanny végül melléje keveredett, már összefüggőbben tudta elmondani a mai éjszaka szörnyű történetét.

Úgy kezdődött, hogy estebéd után pókerezett. Veszített valami 3000 koronát. Nem sok, de bosszantotta; annál inkább, mert a póker úgy egy óra után feloszlott. Ekkor meghallotta, hogy odafönn bakkoznak. Csupa kisjátékos. Fölment oda. Beült. A balszerencséje folytatódott. Apró, pár százás tételekben még vagy 4000 elment. Ekkor azt gondolta, mivel bankárként egy-két ütése rendszerint volt, most nagyobb bankkal fog indulni. És akkor meglepő dolog történt: Pray Gedeon, aki nyilván nyerésben volt, egyenesen reá pályázott. Többezres tételekre ezt mondta: — Bank 1 — És mindig megnyerte. Reggel felé már valóságos párbaj fejlődött ki ketten között. Persze a kreditje már rég elfogyott és csak cédu-lára jegyezték az összegeket, ő szaladt a pénze után, tudva, hogy az eddigi veszítést sem tudja azonnal rendezni. Többször egymás után tartotta a Pray bankját, kinek szédületes keze volt, mégis bár már egyízben felezett is, alkudott, csak eny nyit ad ki, vagy annyit — és László belement, hogy valamit hazahozzon a saját pénzéből. Reggel felé már csak négyen ültek a nagy bakk-asztalnál, mikor a komornyik jelentette, hogy hat óra, a játék meg kell szűnjön. — Fölálltak. — Pray el akart sietni, de ő a lépcsőn visszatartotta.

— Úgy-e, megengeded, hogy amivel papíron tartozom neked, hogy azt néhány hét múlva fizessem. Ilyen nagy összeget nehéz nekem azonnal...

Gedeon hidegen nézett rá. László most, midőn elmondta, most is látta maga előtt cápavágású száját, puffadt vértelen arcában. — Nem tehetem, kérlek, én kártyabizottsági tag vagyok, semmi szabálytalanságot nem pártolhatok.

— Úgy? — mondotta Gyerőffy. — Tehát negyvenyolc óra alatt?

— Igen, mai déli 12 órától számítva — és Pray elsietett.

Ezeket mondotta el László nem sokkal több szóval és még hozzátette: — A kaszinóból idejöttem. Nem mertem hazamenni. Ott vannak a puskáim ...

Fanny figyelmesen hallgatta végig. Aztán elgondolkozva mondta:

— Tehát két napunk van, hogy rendezhessük!

— De miből? Itt van! — és ama gyűrött papír után nyúlva, fölolvasta a számokat. — A bonokat még ki tudnám fizetni, de Pray Gidát, az ki van zárva. Az uzsorásoknál már nincs hitelem, újabban nyugtalankodnak is. Nincs! Nem lehet ... mindennek vége van ... egészen vége!

Most erőt vett rajta a kétségbeesés; az idegei fölmondták a szolgálatot. Sírva fakadt és az asszony vállába rejtette az arcát. Fanny lassan simogatta, majd hozzászorította hosszú, meleg testét: — Kedves! Kedves! — suttogetta és gyakorlott csókjai, kezei elindultak rajta, míg végül a zokogás megszűnt és a fiatalembert előntötte a vágy, mintha vigaszt keresne. Azután elaludt mélyen. A nő fölemelkedett mellőle. Mozdulatlanul ült és nézte az alvó embert. A szemei macskásán össze-ízükültek elnyúló vékony résekben, miközben a kezei arra a pazar gyöngysorra tévedtek a nyakán. Hosszan ült így a gyöngyei között játszó ujjakkal és gondolkozott. Végül megfésülködött, felöltözött. Magához vette a veszteségcédulát. Elment az ablak melletti asztalhoz, hol levélpapírt is tartottak és sietve írt pár szót:

„Próbálok valamit. Te maradj itt, míg visszajövök. Azt hiszem 3—4 felé már itt leszek. Okvetlen várj meg. Okvetlenül!“ — Ennyi volt rajta. Visszatérve a dívánhoz, a papírlap sarkát a mécses alá szorította, hogy László rögtön meglássa, ha föl találna ébredni.

És most hangtalan lépéssel kisurrant a szobából.

Alig húsz perc múlva Fanny már a Dorottya-utcában volt Bacherachnál. annál a híres ékszerésznél, kinek nemcsak Buda-

pesten, de egész Európában nagy neve volt gyönyörű foglaltsai és ékkövei miatt.

— Benn van a főnök úr? — kérdezte Berédyné, midőn belépett a boltba.

A mellékajtón, melyet plüssfüggöny fedett el, a tündöklő üvegkasztnak falából, melyekben serlegek, öblös teakészletek és tálak fénylettek halk ezüst fényléssel, kövéres kis ősz ember lépett ki, hatalmas pápaszemmel vaskos orra fölött. Az öreg Bacherach, a cégtulajdonos maga.

— Mivel szolgálhatok, grófné? — kérdezte hajlongva, mert bár három bérháza volt és nagyon nagy vagyona, ő kereskedői büszkeségből ugyanúgy fogadta a vevőit, akárha szegény kis boltosinas lenne.

— Beszélhetek önnel külön? — kérdezte Berédyné.

— Kiváló szerencsémnek tartom — felelt Bacherach és bekalauzolta Fannyt, át a plüssfüggönyön, egy kicsi, sötét helyiségbe, hol köröskörül itt is ezüstneművel zsúfolt üvegkasztnak, azzal a különbséggel, hogy beléjükmélyesztve egy Wertheim sötétedett. A közepen kis íróasztal, melyre villanylámpa vetett tompított fényt. Fannyt kényelmes karosszékbé ültette az asztal mellé, ő maga egy merev nádszékbe helyezkedett a közepen. — Parancsoljon velem, grófné ...

— Ismeri úgy-e a gyöngyeimet — tavaly fűzette őket újra?

— Hogyne, egészen rendkívüliek, pláne, hogy öt egyforma sor.

— Én... én gondolkozom, hogy esetleg eladnám... Mit gondol, Bacherach úr, mit lehetne értük elérni?

— Hm... hm. Azt így nehéz megmondani. Nagyon értékesek, de éppen azért nem könnyű vevőt találni reá. Es wäre schade sie zu verschleudern. Meg kell várni a komoly vevőt... az okvetlen akad, persze nem itt, Párizsban, Londonban vagy a Riviérán.

— Rajtam vannak. Nézze meg, mit gondol, mit lehetne akkor értük kapni? — A nő benyúlt a blúza alá, kivette a gyöngyöket és átsurgatta őket az ékszerkereskedő két kövér

kezébe. Az pár pillanatig táncoltatta őket a tenyerében, nyilván a súlyukat mérlegelte, miközben behunyta a szemeit, aztán végigterítette őket az asztallap posztóján.

— Hm. Tán két, kétszázötvenezer frankot, lehet, hogy háromszázat, wenn ein Amateur sich findet...

Fanny úgy tett, mintha gondolkozna, aztán újra megszólalt:

— Nézze, Bacherach úr, én magánál hagynám a gyöngyöket, amíg ... amíg végleg határozunk. Igaza van! Kár volna elpredálni. Magánál hagynám. De most nagyobb összegre volna szükségem ... azonnal... gondoltam ... előleget adna reá... egyelőre, amíg valódi vevő akadna.

Bacherach arcán diszkrét mosoly jelent meg és újra behunyta szemét.

— Azt is lehet, kérem. Mennyit gondolna, grófné?

— Nyolcvanhatezer koronára volna most szükségem.

— Hm. Nyolcvanhat. Azt lehet.

— Lehetne úgy, hogy amennyiben meggondolnám az egészet és az előleget visszaadnám, — kamatokkal persze — hogy akkor vissza is csinálhatjuk?

— Azt is lehet — mondta a kereskedő, majd vontatottan kérdezte: — És mennyi időt kíván grófné a... a meggondolásra?

— Lehetne négy vagy öt hónap?

— Mondjuk hat. Azalatt informálódok a piacon. Ha addig nem stornírozná méltóságod az üzletet, nekem jogom van végleg lebonyolítani az általam jelzett árak valamelyikén. Kétszázezer frank limittel.

— Jó. Köszönöm. És mennyi kamattal tartoznék, ha visszavenném?

— Semmivel, kérem, én örülök, ha a kundschaftjaimat kiszolgálhatom. Az előlegösszeget csekkben parancsolja vagy bar?

— Jobb szeretem közvetlenül átvenni. Mikor jöhetek el érte?

— Azonnal átadhatom, kérem. Nagyobb inkasszóm volt máma.

Fanny átvette a szép új ezreket. Még egy pillantást vetett a gyöngyeire, melyek még ott tündököltek a lámpa alatt. Csak most fájt kissé, hogy megválik tőlük. Mégis nyugodt hangon kérdezte:

— Telefonálhatnék innen?

— Parancsoljon — felelt Bacherach, kinyitott egy kis fülkét a túlsó falban és diszkréten kísértelt a külső üzletbe.

Berédyné fölhívott egy számot. A Szelepcsényi számát. Alig pár perc és az öreg úr már jelentkezett.

— Te vagy, Carlo? — kérdezte Fanny. — Megvan még az a kis ajtó a melléktucára? Igen? Akkor odajönnék most... Tizenöt-húsz perc múlva ott leszek ... úgy-e, nyitva hagyod?... Igen, az a legjobb, ha nem kell csöngetnem ... Köszönöm ... valamire meg akarlak kérni... jó!... Köszönöm ... tehát húsz perc múlva, mert persze gyalog megyek... — Valamin most kacagott, amit Szelepcsényi mondhatott. — Na, ne boldozz l Az már régi nóta'... — és letette a kagylót.

*

Az Eötvös- és Szegfű-utca sarkán állott Szelepcsényi kis palotája. Fanny az Eötvös-utcai kapu előtt nyugodtan elsétált és befordult a sarkon. Már a kisajtónál volt. Az ajtó engedett. Gyorsan belépve, benyomta maga mögött és föl-sietett a meredek tíz garádicsfokon. Fönn a tapétaajtó előtt Szelepcsényi várta. Az öreg úr hálósobájában voltak most, melynek közepén az a híres Brustoloni-féle óriási ágy állott, melyet Szelepcsényi még a hatvanas években vásárolt Velen-cében, korabeli bársonyokkal függönyözve, fedve, valamint a falak is. Jól talált mindez Szelepcsényihez, ki hatalmas homlokával, előugró állával, melyet még rövid szakálla is eltűszott, lehetett volna valamelyik renaissancekori „Tyranno“. De nem maradtak itt, hanem bementek a szomszédos nagy szalonba. Ez már majdnem múzeum és képtár. A falak fedve az akkori modern festészet legjobbjaival, a falmenti asztalok

ötvösségi remekművekkel. Itt ültek le kényelmes karosszékekbe, a fekete és narancsszín márványokból épített óriási kandalló elé.

— No, Fanion, — mondotta Szelepcsényi, a no régi becéző nevét használva — hát mi az, amivel szolgálhatok?

Fanny nem dőlt vissza a fotőjben, egyenesen ült, a két kezét macskásán maga felé hajlítva a kezításkáján, melyben az ezresek voltak. Kissé habozott, mielőtt szólt. Nagy dolog bármit is mondani, amivel visszavonhatlan elárulja magát. Dehát másként nem lehet, muszáj beszélni és végre Carlo régi megbízható barátja...

— Valaki ma éjjel nagyon nagy összeget vesztett a Kaszinóban — kezdette.

— Hogy ki, azt fölösleges kérdezniem — könnyített rajta Szelepcsényi. — Lássuk tovább!

— Itt van velem a szükséges pénz a rendezésre. Én persze közvetlen nem küldhetem oda. Ezért azt gondoltam, hogy te megteszed nekem, hogy... hogy valakivel odajuttatod... én nem is tudom, hogyan kell... és hogy az azonnal rendbejöjjön!

Az öregúr mosolyogva csóválta a fejét:

— Lám, lám — hát ennyire vagyunk!?

Ami ritkán történt vele, Fanny elpirult.

— Ő reám bízta ezt a pénzt ma reggel.. — hazudta pusztá formáságból, hiszen úgyis tudta, hogy a vén Carlonak hiába mond ilyeneket. Az valóban csak finoman mosolygott és más tárgyra tért:

— Tudod, hogy kiknek jár?

— Ó, hogyne! Itt van! — felelt az asszony és átülve barátjához a karossszék támlájára, kivette a pénzt és azt a kis cédulát. — Itt van a lista és az összeg — és most eicásan hozzádörgölődzvén, édes hangon kérte: — Úgy-e, kedves, ezt most mindjárt el tudod intézni... Nagyon szeretném, ha lehetne rögtön. Az... az nekem fontos volna... hogy most, mindjárt...

Az öregúr vizsgálóan nézett reá éles szemével. Tán meg-

sejtette, hogy Fanny mindezt László tudtán kívül teszi és azért siettet, hogy befejezett dolog elé akarja állítani a szeretőjét. Kissé magához szorította a nő engedékeny vállát és fölállt. — Azonnal elintézzük!

Átment az íróasztalként szolgáló nagy refektórium-asztalhoz és föltéve az okulárj át, figyelmesen átírta a nyerők listáját egy tiszta papírra. — Menj be egy percre a hálószobába, édes Fanny, — mondotta azután — fölösleges, hogy az inasom most itt lsson.

Berédyné kiment, de az ajtószárnyat nyitva hagyta maga mögött. Hallotta, miként rendelkezik Szelepcsényi, hogy Győrffy gróf nevében át kell adni a pénzt a kaszinói játékomornyiknak, pontos nyugtát kérni, a bonokat is átvenni és mindezt egy borítékban visszahozni ide hozzá. Vegyen bérkocsit oda-vissza, hogy hamarabb megjárja. Az inas távoztával átkiáltott az ajtón:

— Fanion' Most pedig meg kell hogy nézzed a legújabb kincsemet!

Átölelve a nőt, elvezette a szalon túlsó végébe, hol festőállványon egy nagyocska kép állt, mely havasi tájat ábrázolt csodálatos módszerrel füstve, mintha csupa szálakból szótték volna.

— Nézd! Ez egy Segantini. Ma még ismeretlen olasz festő. De azt hiszem, óriási jövője van. Nézd innen, innen milyen gyönyörű! Milyen levegője van és milyen egyéni az egész stílusa!... Soká álltak a kép előtt, miközben a vén mecénás egy-egy részletre, egy-egy finomságra irányította a vendége figyelmét. — És még egy új képem van; ez egy magyartól van. Csók Istvánnak hívják. — Még mindig vállon vezetve átvitte Fannyt egy másik staffeleihez, hol kisebb méretű festmény állott. Meztelen nő zöld bizonytalan növényzet között. — Nézd, milyen érdekes! Semmi árnyéka sincs, érezhető rajza sem. C'est vraiment de la peinture! — és az aktja emlékeztet a tiedre.

— Ne goszzkodjál! — felelt Fanny nevetve. — Hon-

nan tudod, hogy most is olyan-e még? — és tréfáló könyökkel meglökte a férfi szügyét.

Így nézegették, élvezték a műkincseket, tárgyilagosan beszélgetve hosszan, míg az inas visszajött. — Rendben van? — kérdezte Szelepcsényi. — Jó. Hát csak tedd le oda az asztalra.

— Mikor a cseléd eltávozott, átnézték a boríték tartalmát és azután Berédyné elsüllyesztette a tárcájába. — Indult vissza a kislépcsőn. A tapétaajtónál az öregurat megölelte szoroson, hogy érezze magán a mellei domborodását. Ezt adta jutalomnak.

— Nagyon,, nagyon köszönöm, igazán nagyon köszönöm! — és belesókölt régi udvarlója kemény sorté jú szakállába, mert Szelepcsényi nem hajolt le hozzá és csak atyáskodva tapogatta meg a hátát. A garádics tetején azonban megvárta, míg Fanny az ajtóhoz ér.

— Mindenkor a szolgálatodra, Fanion! — szólt utána, mikor a nő az ajtónál búcsút intett feljje.

*

Fanny félóra múlva ismét belépett a szerelmi lakásukba. Most nem csupán a kézitáskája volt vele, hanem jókora csomag is, melyben hideg nyelv, sonka, kis bögre pástétom, két szelet mokkatorta és egy kis üveg pezsgő. — Ez jó lesz búfelejtőnek! — gondolta, midőn mindezt idejövet vásárolta.

László még mindig aludt a dívánon. Még álmában is milyen szenvedő az arca!

Fanny gyorsan átment a mosdóba. Ott a pezsgősüvegre rábocsátotta a csapot, hogy lehűljön. Aztán levetkezett és meztelen bőrére öltötte az egyik kimonót, melyből hat különböző színű lógott a fogason. Most meg a haját, hogy széjjel ne bomljon, átkötötte széles zöld szalaggal és miután még megnézte magát a tükörben, hogy jól sikerült-e a másli a homloka fölött, visszament a sötét szobájukba. Itt megtérített egy kis asztalt és csak miután mindezzel elkészült és a pezsgőt is

behozta hidegvíz-vederben, akkor ült le a fiatalember mellé és halk csókokkal a szemhéjain, felköltötte.

Egy pillanatig mosolygott László, midőn meglátta a reá-hajló asszonyt, azután lassanként kimeredtek a szemei az emlékezés rémületében.

— Most ne gondoldj ... arra, kedves, majd minden rendbe jön, meglátod! Nézd! hoztam ételt, mindenféle jó dolgot, pezsgőt is, bizony az is van, most villásreggelizünk kettesben. Gyere! Én borzasztó éhes vagyok! — így biztatta, simogatva, míg az ifjú végül engedelmeskedett és hozzáfogtak a falatozáshoz. Egymással szemben ültek alacsony hokkerlikén. Fanny kedveskedett, duruzsolt, mesélt. A nyakigzárt sötétkék kimonójában, a zöld szalagsokorral a fején valóban olyan volt, mint egy szőkefejű fekete cica, finoman vágott mosolygó szájával, pillákba fullasztott vékonynyílású szemével, ötömmel figyelte, hogy László jóétvággal eszik, a pezsgőt is élvezni tudja, melyet vizespohárból ittak, mert más nem volt a kislakásban. Mikor mindezt elfogyasztották, Fanny visszatért a dívámhoz: — Gyere ide mellém, én pedig elmondom, mit végeztem abban ... abban a dologban. — Kissé büszkén mondta ezt, visszagondolva, milyen ügyesen vitt mindent végbe. László melléje keveredett.

— Nézd! — mondotta Fanny, kivéve a retiküljéből a kaszinóbeli borítékot. — Itt vannak a bonjaid, itt a van a komornyik nyugtája. Látod! Minden rendben van, minden rendbe jött!

Az ifjú felkönyökölt. A villanyméceses fényében bámult az írásokra. Valóban az ő bonjai, öt, öt és háromezer, át vannak lyukasztva és a játékpénztár írása: „Igazolom, hogy Győrffy László gróf úrtól a mai napon Pray Gedeon úr számára 73.000 azaz Hetvenháromezer koronát átvettem...” — Nem hitt a szemeinek. Három-négy szer végig kellett néznie, tapogassa, míg végre elhitte. Elsőben végtelen megkönnyebbedés oldotta föl összeráncolt homlokát, de aztán hirtelen fölült és tágrányílt szemmel nézett az asszonyra.

— Hát ez... ez hogy lehet? — dadogta. — Hát ez honnan ... hogyan?! Hát ezt... hogy te!... Nem, azt én nem fogadom el! Azt nem! Azt nem!

— Miért nem? Hiszen csak kölcsön... kölcsön! Találtam valakit, aki kölcsönadja neked ...

— Kölcsön adja ...?!

— Igen... pár hónapra, azalatt tudsz pénzt szerezni, van idő ... pár hónap ...

— Ki adja kölcsön, ki az! Akarom tudni!

— Minek? Elég, ha én tudom. Te majd átadod nekem és én visszafizetem ...

— Akarom tudni, ki az! — kiáltott most haragosan László. — Ez furcsa, gyanús dolog! Hogy rajtad keresztül... Azt nem! Ezt nem fogadom így el. Azonnal mondd meg, ki az! Azonnal! Azonnal!

Fanny hazudni próbált: — Az atyám öreg ügyvédje... nem ösmered... az atyám ügyvédje! Nagyon gazdag ember!

— A nevét... A nevét azonnal! — és most László vállon ragadta a nőt és durván megrázta, azután visszalökte. A kimonó megnyílt a tenyerei alatt. Váratlan lefestett Fanny testéről. Hószín idomai csupaszon ragyogtak a sötétkék atlasz szétbomlása között. László szemei reámeredtek megigézve. De aztán észrevette: a gyöngyök! — a gyöngyök nincsenek sehol; se a nyakán, se a mellei fölött, sem a derekán, sem a combjain. Nincsenek sehol, — a gyöngyök!

Némán bámult te az asszonyra, lassan világosodott meg az összefüggés. Végül megszólalt tompán:

— Te eladtad a gyöngyeidet...!

Most Fanny kapott hozzá. Fölülve, melléje simulva erővel ölelte át: — Nem, nem adtam el... nem... igazán... — és most gyorsan beszélt. Elmondta, hogy ékszerészhez vitte, hogy ott zálogul hagyta, hogy az nem baj, hogy azt már sokszor tette, ó, nagyon sokszor! Máskor is, hogy ez nagyon szokásos dolog, mindenki teszi, abban semmi sincs, bármikor ki tehet

váltani, pár nap alatt, vagy pár hónap alatt, mindegy! A fő csak az volt, hogy időt nyerjünk, csak ez kellett, idő! Csak ezt tette — ez semmi, ezt szabad, ezt el muszáj fogadja tőle, ez nem áldozat neki, ez neki semmibe se kerül, hogy akár a ruhám alatt van, vagy ott pár napig...

László nem viszonozta az ölelést, a karjai ernyedten lógtak maga mellett és csak a fejét rázta folyton és folyton ismételte és százszor:

— Nem... nem... nem... nem...

Az asszony tovább beszélt. Most már ékesszóló lett, a szerelme sok jó szót hozott az ajkára, kitűnő érveket. A pénz ki van fizetve, vissza nem is viheti, a bonok itt, már érvénytelenek, itt semmit sem lehet tenni, mint elfogadni, mint megbocsátani neki; lássa be, hogy ebben semmi megalázó sincs, még szívesség sincs, — nem, semmi, sőt ő lesz hálás, ha megbocsátja, amit tett, — lehet, könnyelműség volt, de hát ő asszony, ő ilyenhez nem ért és hogy csak jót akart. Mert szereti, ahogy sohszem szeretett senkit és ő nem tudna élni, ha elveszítené, számára mindennek vége volna, mindennek... mindennek... és ahogy ezeket mondta, előtötte a félelem, hogy mégis elveszíti ezt az embert, összeszorult a szíve, már a gondolatánál is és a riadalom a hangjának meggyőző erőt adott és forróan bűgő csöngést. A kezei markoltak szenvedéllyel, szaladtak az ifjú testén, mintha mindenfelé meg akarnák ragadni, hogy el ne távozhasson tőle és ott a vállán, a fülébe duruzsolva Fanny sírva fakadt, tán először életében és a könnyei elgurultak a férfi kulcsöntjéhez, le a mellén, minden szó között belecsókolt a fülébe, mögéje, a nyaka hajlásúba, a hajzata közé, szapora csókokat, sietve, sietve, mintha félne, hogy ha csak egy is elmarad, akkor elveszti örökre — és beszélt, beszélt hozzá, csókolta, ölelte, szorosán — sima, meleg tagjai körülfonták, belekapaszkodtak, míg lassacskán, önkénytelen a férfi is átkarolta, tudattalanul simogató kézzel, míg visszacsókolt tán csak megszokásból, míg hozzáfordult végül szembe, míg végre minden ellenkezését feloldotta a megkívánás önkívülete, míg

végül visszabilenthette magán a selyempárnák süppedő gar-
madája közé...

Összefonódva elaludtak rövid időre.

Fanny azt hitte, hogy ő ébredt előbb, de midőn föltámaszkodott, látta, hogy László szemei nyitva vannak. Átsúsztott följe és egyik combja kalodaként átfogta a társát a térdei fölött. Birtokba vette. Most már az övé! Most már nem mondhat ellent. Az ölelésük szerződés. Megegyezés. Azzal elfogadta László az ő áldozatát, az ő segítségét: jóváhagyta, amit tett. Nem szabadkozhat többé. Most könyökére támaszkodva, hosszan nézte a szótlan, mozdulatlan fiatalembert. Most már az enyém vagy egészen, akárhogy szabadkoztál! — gondolta — most már nem lázadozhatsz többé. Nem hivatkozhatsz már azokra a férfiosztobaságokra, melyek ellen olyan nehéz küzdeni, mert értelmetlenek. És elgondolkozott hosszan. Milyen bolondság ez! — mosolygott magában, — nemhogy bár egy szóval megköszönte volna, amit miatta tett, nemhogy hálás lenne egy szemernyit it, nem, még ő haragudott, sőt durválkodott vele. Nem mintha ez kellemetlen volna, — nem! — volt abban valami kéjes érzés is, mikor László megragadta a vállát két erős markával, mikor gorombán visszalökte... Hanem az mégis milyen rejtélyes, hogy ő mindezt véghezviszi ezért a fiúért, ezt a sok veszélyes dolgot, azért, aki nem is szereti, aki éppen csak hogy elfogadja őt... Aki nem is szereti... Mást szeret, még mindig azt a leányt szereti, egyedül csak azt... őt nem... őt semmit sem ...

És a gondoltsor végén, miután hosszan némán elnézte maga alatt a még mindig mozdulatlanul hanyattfekvő ifjút, kissé fönnebb kúszott az arcához és halkán kimondotta a gondoltsor utolsó mondatát:

— Pedig nem is szeretsz...!

Nem kérdés volt ez, csupán megállapítás. Tény, semmi más. Kissé szomorú, de megadásteljes szó. És László lassan válaszolt. Még mindig csak oda föl nézett a semmibe. Az ő hangja is halk és szomorú és végtelenül fáradt:

— Nem ... igazában nem szeretlek ...

gíly maradtak még soká szóltanul, a férfi a mennyezetre bámuló nézéssel, az asszony a kezébe támasztott állal, a barátja arcán függő tekintettel. Nagyon soká maradtak még így, szerelemszagú hajlékuk végtelen csöndjében, hol pedig minden zug sok vad öleléseikről tudott.

II.

Mikor Abády ama szeptemberi napon, miután észrevétlen kijött Adrienne hálószobájából, elbúcsúzott az öreg Clémence grófnétól és Almáskőről az Uzdyék fogata szédítő iramban beröpítette Bánffy-Hunyadra, az az indulat, mely kocsizás közben betöltötte egész lényét, nem csillapodott semmit. Tovább tombolt benne folytonosan.

Még nem ütött delet a toronyóra és már benn volt az állomásnál. Mitévő legyen? — Még sok idő van. A legközelebbi vonat csak kettőkor indul Kolozsvár felé. A Tigris-szállóba hajtattott át. Egyedül ebédelt és bár hetivásár tarkállott az ablakok előtt a piacon, a mozgalmas kép nem szórakoztatta el; nem tudott másra gondolni, mint arra a rövid néhány percre, abban a sötét szobában, az Adrienne ágya mellett. Fölcsigázott indulata nem csillapodott semmit; és midőn arra gondolt, hogy ő most hazamenjen Dénestornyára, hogy mesélgessen zárkózott arccal a látogatásáról, magyarázgassa, miért tért vissza hamarabb, mint amikorra az anyja haza várta, válaszoljon burkoltan aggódó kérdéseire, melyeknek értelmét ő jól ismerte, — nem ! Erre most képtelen ! — El kell menni valahová, valahová, ahol tevékenységben, dologban és testi fáradságban kiadhatja magából azt az energiát, mely benne tombol. Fölmegy a havasra! Igen, ez a legjobb! Igaz, hogy nem tudnak jöveteléről, de hiszen ott van az öreg Nyiressynél a sátra, ott a vasas bakancsai, minden szükséges holmija, melyeket a Bélésben hagyott, mikor legutóbb ott járt, ott van mindez az urasági szobában, amit lefoglalt magának. És jó az is, vagy egyszer váratlanul betoppanni!

Elhivatta az alerdőszt, Zutor András Mézest, kit, vásári lévén, otthon kaptak a saját házában, mert ő jómódú hunyadi

cívís volt. Ez pár óra múltán kerített is egy helyi fiakkerest, kinek elég jó lovai voltak és akivel el is indulhattak úgy négy óra tájban; sok jóval megrakodva, füstölt szalonnával, kenyérrrel, törökbúzakásával, pokrócokkal; puliszkaliszttal, sajttal és túróval a gornyikok számára. Pálinkát majd a Belesben vesznek. Az út jó volt. Így ősszel jól le van az járva és száraz az idő; a Csonkahavas ingoványos rétvén is, mely csodálatosképpen a vízvázalstó tetején nedves, átjutottak könnyűszerrel. Jóval kilenc után érkeztek a vén erdőgondnok stakétás kerí-
1 éséhez.

Itt váratlan látvány fogadta Bálintot. A hosszú udvaron túl a tágas tornác lampionokkal világítva. Nagy társaság lakomázik ott, férfiak, nők; az ebédlőajtóban a cigánybanda muzsikál. Az asztal körül sűrűnek a pesztonkák hatalmas tállakkal, nagy boroskantáival pedig két ifjabb erdőszolga parádés mundérban.

Abády a kapu előtt megállította a kocsiját:

— Zutor! — mondotta pár pillanat múlva. — Menjen be. Hozza ki a szobámból a sátramat, a vasas cipőimet és a hálózsákomat. Ösmeri, úgy-e? A gumi mosdótálat se felejtse el. — Az alerdősztudta, hogy az úr haragszik, mert mikor jókedve volt, akkor az ő melléknevén, Mézesnek szólította csak. Így hát fészesen összevágta a bokáit és hivatalos szótlanással felelt:

— Parancsára.

— A nagy tiroli esőköpenyeg is kell és a vadászszék. A vaskondér és az evőeszköz. Ezeket ide hozza ki. Föltesszük a kocsira valahogy. Én itt megvárom.

Zutor habozott, aztán mégis megkérdezte:

— Meddig megyünk még innen, instálom? Mert ezzel a kocsival a hegyen ki nem jutunk.

— A kanyarodóig. Ott majd tábort ütünk a réten.

Mézes Bandi szó nélkül szalutált és katonásan befordult a telekre. Mulatságos volt látni, mint lépked fészesen, „Frosift“-osan keresztbe a hátán a karabéllyal. Öblös felsőteste koromfeketén íródott a világított tornác tündöklése elé. Mulatságos volt nézni, mint megy föl azon a négy-öt lépcsőn,

miként dobban, akár a sors, az öreg Nyiressy Kálmán elé, ki majdhogy kiejtette a habpipát a szájából, mikor az alerdős nyilván azt jelenti, hogy Bálint ott van a kapu előtt. Nagy zándorodás lett ebből. A cigány elhallgatott. Mindenki kifelé tekintett a sötét éjjelbe, melybe persze be nem láthattak, bár nagyban emelgették a tenyerüket a homlokuk elé. Most jól látszott az arcuk. Néhányat megismert Bálint: az ott Simó Gaszton, a jegyző, amott az állami gőzfűrészbeli igazgató és a hunyadi járás főszolgabírója, kikkel a múltkori kiszállásakor ismerkedett meg, az asztal végén pedig az ott Timbus, a gyurkucui pápa.

Nyiressy fölállott és Zutorral eltűnt az ajtóban. A két gornyikot is magukkal vitték. A három nőszemély is besuhant a házba, melyből kettő, tán a Timbus-lányok, kiket Bálint a télen látott a papiak tornácán.

Mindez innen a sötétből nézve olyan volt, mint valami némajáték. A szomszéd zselléházakból a kocsihoz szállingózott pár ember. A fuvarost, ki leszállt és a lovainak a fülét sorba megrángatta, — úgy tartják, hogy attól felfrissül a fáradt ló! — halkán megkérdezzén, kit hozott, a kocsi felé illedelmesen köszöntek és tisztes távolban maguk közt sutogtak. Mert az nagy dolog ám, hogy a „Mariásza“ nem megy be a „Domnule Direktor“-hoz, pedig ott van nála a félelmetes főbíró és a még félelmesebb félisten, a „Domnule Notar“. Tán haragusznak egymásra? Ki tudja! — Ebből pedig baj lehet! Hogyan, miként, azt nem lehet tudni; ilyenkor azonban jó óvatosnak lenni, figyelni, vigyázni, de még a látszatát is kerülni, mintha ők ide pártolnának, vagy oda. — Így telt el egy hosszú félóra, végre a tornácon újra megjelent az öreg Nyiressy mérges ábrázattal a habfehér szakállában és a ház mellől három sötét alak sietett lefelé, Mézes Bandi és az erdőszolgák, kik a holmit hozták a kocsihoz. Ami még reáfért, azt fölrakták, a többit vállon vitték, mert Abády parancsolt:

— A két erdőőr jöjjön velünk!

Negyedórára onnan a Szamos és az út közötti réten rakdtek le. Pár perc múlva már állt a sátor és lobogott a tűz.

Mikor ezzel megvoltak, Bálint visszabocsátotta az erdőkerülőket és a fuvarost; Mézest is visszaküldte az erdőgondnoksághoz, hogy a fiakkerest helyezték el az uradalmi istállóban, adjanak élelmet neki és hogy Mézes még az éjjel szerezzon havasi lovakat, amikkel holnap hajnalban nekiindulnak a hegynék.

Bálint egyedül maradt a kicsi sátra előtt. Egy magyaróhajtásból nyársat nyesett magának és ahogy a havasiaktól látta, a tűznél szalonnát kezdett sütni.

Szerény kis tüzecke, melyről eszébe jutott az a nagy máglya, melyet esténként akkor, a téli kirándulásakor gyűjtöttek az éjjeli tanyáin. És arról a tűzről — Adrienne. Nem is volt szükség arra, hogy valami emlékeztesse. Egész nap benne lappangott a képe. Azok a nagy topázszín szemek, ahogy riadtan is és örvendve is reánéztek ott a koromszín szobában és a teste... a teste ahogy rajzolódott a vékony paplan hajlásúin keresztül, ahova nézni nem merészelt, amit látott mégis, és az az illat, az a hódító, részegítő ital, mandula vagy szekfü, tavasz és asszonybőr, jószágul meleg prém, méz vagy hársfaillat, semmi név nem talált reá, semmi hasonlat ki nem fejezte, — az az illat, melytől úgy érezte, hogy le kell borulnia, de nem könyörögve, hanem hatalmasul, ragadozó állat szagató karmával, prédátépő marokkal, zsákmányt igázó feszülésben. Már rég lehullott a szalonna a fanyársról, már rég széjjelfolyt sercegeve a parázsban, de Bálint csak maga elé nézett a tűzbe előtolt állkapoccsal és az ajkai széjjelnyíltak a fogsorán...

Halk, tipegő mezítlábas léptek. Nyiressy uram két kis pisztrája állott mellette, rövidujjú tiszta ingben, fekete kat“incában a fehér rokolyán. — Poftyic, Máriásza! — mondták és leraktak melléje mindenféle jót: szép hideg pisztrán-gokat, egy özhát harmadát, rántott csirkét és pulykapeces-tiyét, parasztrétest és tortát, amiket két jókora kosárban hoz-tak, tányért is és evőeszközt, poharat és bort. Mindezeket a cátor előtt kirakták és mosolyogva, nevetgélve kínálgatták a Máriuszát“, hogy ennék.

Hát biz' az jólesett. A sátra öblébe ülve, vadászszíket a nyílásba állítva asztalnak, a telihold itt jól világított még. Így vacsoráit most Bálint. A leánykák serényen szolgálták. Fölemelték az egyik oldalponyvát, de még így is elég szűk ez a sátor. Tán ezért súrolta néha az arcát egy-egy leánykéz, mikor tányért cserélt, ezért szorult hozzá valamelyiknek a domború válla, midőn bort töltött a pohárba! Tereferéltek, csacsogtak, bár Bálint gyors beszédjük miatt mitsem értett a szavukból. Fiatalok voltak és vígák; nagy fénylő barna szemmel néztek az arcába.

Később már csak az egyik leány volt ott mellette, nem is mellette, mögötte. Majd onnan a sötétből két csupasz lánykar a nyakát óvatosan átölelte és lassan hátravonta a holdvilág fényéből. Olyan volt ez, mintha beleomlana valami puha, mélységes sötétségbe ...

*

Pirkadt, amidőn fölébredt. A sátor belsejében még éjszaka, de a lebecsátott vásznak résén már halovány fény szűrődik be. Bizonyára az a kis fáta bocsátotta le őket gondosan, miután ő elaludt. Lassan támadt fel az emlékezés és ekkor előntötte a harag.

Elsőben magára haragudott. Hogy is tehetett ilyet *5 Annak a napnak az estéjén, amikor Adrienne olyan jó volt hozzá, azon a szent napon!

Most is még orrában volt az az avas vaj szag, a lány hajának a szaga. Undorodott magától. Aljasság ez tőle, komiszság! Később a haragja más irányt vett. Az öreg Nyiressyre gondolt. Bizonyos, hogy az a vén kujon tervelte ezt ki, azért küldte a vacsorát, csakis azért! És ezt a leányt meg kitanította, reábiztatta és bizton referáltatott magának később és ott biztosan mulattak rajta és nagyokat kacagtak!...

Mérgesen ugrott föl és kilépett a sátorból. Az úton ott álltak már a lovak és három erdőpásztor, kettő az, ki a vén Nyiressynél inaskodott az éjjel, a Gyalu-Botiról és a meregygyói, harmadik pedig a nagybajszú Krisán Györgye; ez a Tó-

szerátból jött le, hova hírt szalajtott érte Mézes. Mézes Bandi maga kissé tovább, a réten a körjegyzővel, Simó Gasztonnal. Az alerdős áll, Simó persze egy kövön ül nagyurasan. Űgy látszik szemmel tartotta a sátort, mert azonnal észrevette Abádyt. Rögtön arra lépkedett.

— Pálinkás jó reggelt! — kiáltotta könnyed hányavetiséggel. — Hogy töltötte, grófum, ezt az éjjelt? — a szeme mintha hunyorgatna hozzá. Ez nyilván célzás. Bálintot előntötte a méreg:

— Megmondhatja-e ön, jegyző úr, miként van az, hogy szeptember végén, tilos időben önök pisztrángot lakomáznak. Ez súlyos kihágás. Annál súlyosabb, mert ön hatósági személy! Föl fogom önt jelenteni. Ezt tessék tudomásul venni!

Simó fölényesen mosolygott.

— Azokat a pisztrángokat én koboztam el egy orvhalásztól a törvény védelmében. Erre annyi tanút tudok állítani, amennyit csak parancsol. Ha pedig már kifogták a halakat, akkor hát meg is kell, hogy valaki egye. Különbén nagyon jók voltak, vagy talán nem? — tette hozzá szemtelenül és megsodorta a vaskos bajuszát.

Abády haragosan megfordult, odakiáltott Mézesnek: — Mosdóvizet! — és visszabújt a sátrába. — A gazember! — gondolta — az egész csak hazugság és még csúfolódik velem! — Tanúk. Persze. Annyi tanút tud szerezni, ahányat csak akar! Ezt meg kell torolni! Meg fogom ennek a Simónak mutatni! Ezért, mikor kilépett a szabadba, fagyos arccal azt mondta neki:

— Mióta a havason járok, azt tapasztalom, hogy itt szörnyű uzsorával nyúzzák az embereket. Tud ön erről, jegyző úr?

Simó Gaszton apró szemei gyanakodva villantak meg, majd szomorúvá idomította az arcát és búsan válaszolt:

— Ó biz' az úgy van! Pedig én mindent megteszek, igazán mindent, hogy védelmezzem őket, oktatom, tanítom, sőt a legtöbb szerződést magam írom nekik, hogy oltalmazzam ezt a buta népet!... Valóságos atyjuk vagyok! Dehát olyan

ostobák ezek, a képviselő úr nem is képzele... — és most hosszadalmasan regélni kezdett, hogy ő mit és hogyan tett, hogy lépett közbe, neveket idézett, számokat és dátumokat, hogy ő akkor így... és akkor úgy... dehát minden hiábavaló, annyira gyámoltalanok és nem is hisznek ezek „nekünk úri embereknek” — és miközben hosszasan beszélt, a Bálint fagyos arcát vizsgálgatta: vájjon mennyit tud ez az alkalmatlan mágnás az ő dolgairól?

Közben már fölpakkolták a holmit a lovakra.

— Viszontlátásra, Simó úr, még erről máskor is beszélünk! — mondotta Bálint búcsúzóul és most már jókedvvel ült nyeregbe, örülvén, hogy mégis csak reájíesztett erre az útalatos hepciáskodó fráterre.

*

Ugyanezt az utat vették, mint akkoriban februárban, ki a Gyálu Botira és ott végig az élen. De milyen más most itt minden. A távoli gerincek elfátyolozva aszályos párában, mert nagy a szárazság az idén. A girbe-görbe hegyi kaszálókon szénaboglyák széjjelterpesztett három falábon mindenik, hogy az esővíz elszaladjon alattuk. A borókaeserjéken már megérett a bogyó, a bükkök már pirosanak, sárgulnak, csupán a fenyőség változatlanul sötétzöld. Az üverhajlásokban itt-ott felfelé csúszik egy-egy ködfoszlány. — Megjön az eső ma éjszakára, — szólt hátra Mézes a lováról — szerencse, hogy lesz időnk jó fedelet ácsolni össze. — Bálint alig tudta elhinni ezt, olyan ragyogóan kék és felhőtlen az ég, olyan friss idefönn a levegő.

Most elég rend van ebben a pagonyban. Mióta künn járt a mérnök és ki van jelölve a vágássorozat, megszűnt a cédula-rendszer és be van tiltva az egyéni döntés. Most még könnyű betartatni a tilalmat, mert van dolog a mezőn, sár jut vág és málét kapál a nép. Nehezebb lesz télen, dehát abban bizakodott Abády, hogy akkor az a bécsi cég, akivel megalkudtak, megkezdí a rendszeres slagolást, majd az ad munkát a havasiaknak. A szerződésben ki is kötötte, hogy csakis előmun-

kást szabad máshonnan hozni. Útközben is látszott valami az új rendből. A hegyélen végig, melyen az út vezet és mely vágáshatár is egyszersmint, minden kétszázadik ölnél egy-egy cövek számozva, ezek a százholdas vágások kezdetét jelzik. Ez egy kissé hasonlít már az Uzdy erdőgazdaságához — gondolta Bálint és megörült ennek a szerény sikernek is.

A tetőn az öreg Zsukueó csatlakozott a karavánhoz. Ő is térdelést mímelt a régi havasi illem szerint, ő is csak a „Máriászá“ kabátja sarkát csókolta meg; aztán miután megkérdezte, hová menendők és Abády a Priszlop réjtjét jelölte ki célul, megindult elől, merthogy ez az ő kerülete, neki van hát jussa vezetni. Így haladtak tova, míg a tószérati útkereszteléshez jutottak. Itt már várt Jnánye Vomuluj, a távolabbi pagonybeli csász, most is azzal az óriási báránybőr süveggel a fején, rézszögekkel kivert hatalmas tüsszövel és ünneplő condrában, ami mind a tekintélyét jelezte, mivel ő „nagy gazda“, nem pedig olyan zsellérfele, mint a többi gornyikok. Így szaporodtak útközben, míg déltáját leérték a Priszlopba. Itt ütöttek táborn.

Gyönyörű rét. Lankásan hajlik össze vegyes állagú fenyő és bükkösök között. Egy-egy rágott bokorsziget tarkítja, ahogy levonul a Fehérvíz, ahol mint valami színpadi zárófűggöny, a Ilumpló homloka áll keresztbe és már látszik fölötte kissé a krátterszerű szikla, a Vurtóp teteje. Bájos kép. Semmit se zord. Az egész környezet mintha megkomponált park volna. Ide akart Bálint egy vadászlakot építeni, ebbe a pojánába, mely az erdőségüknek éppen a közepe. Ennek a helyét kereste meg, jelölte végül ki ezen a délutánon. Mikor visszafelé fordultak Mézes Bandival, már kissé alkonyodott; a vén Zsukueó, ki velük járt ivóvíz-szakértői minőségben, megkérdezte Abádyt, nem volna-e kedve egy „kapre de padure“-t, özet löni, merthogy errefelé tudja ő merre járnak.

— Csakhogy nincs velem puska! — volt a válasz.

— Nu báj! — mondta Zsukueó és hunyorított azzal az ő gyulladáshoz szemével. — Vegye a Máriásza az enyémet. — Táré bün! — meglássa! —» Valóban jól ápolat fegyver volt a

Zsukucó hivatalos Werdlije; meglátszott rajta, hogy a vén vadorzó még javított is rajta: a légy a cső végén, finomra reszelve, az irányzék pedig összeszűkítve, hogy pontosabban lehessen célozni. — Jó, nem bánom, — mondotta Bálint — próbáljunk hát meg egy bakkot.

Mézest visszaküldte a tanyára és ők ketten beindultak a sűrűbe. Üttalan mentek. Nem volt itt ösvény, se nyomdák, még vadcsapás sem. Az egykori erdőtolvaj azonban habozás nélkül ment és olyan könnyű helyen vezette a Máriászát, hogy sem ágak nem csapkodták, sem dűlfa nem állta útjukat. Néhol úgy látszott, hogy nincs tovább, annyira zárt volt a fiatal fenyősokaság, de ő ide-oda kanyarogva átjutott mindenben és akár mohaszőnyegen járt, akár hullott bükkfalombban, ami pedig, ha száraz, a legzörgőbb valami, mindig nesztelen volt a lépése, soha ág meg nem roppant a talpa alatt, pedig a szöges bocskor a lábán olyan hatalmas, akár két kis ladik. Így mentek lassan, óvatosan, míg Zsukucó megállt egy százados fehérfenyőnél. Itt kikémlelte a szőlő árust és aztán a két kezével leseperte a harasztot. Most letérdelt szembe a fával, kettégörnyedve. Imát mormogott pár percig, majd a hüvelykujjával keresztet írt a földre, ahova az úr majd ülni fog és a fáhéjra is, ahová a hátát támasztja; mikor pedig mindezt a ceremóniát befejezte, csak annyit súgott: — Poftyic Máriásza. — És elkúszott a fa mögé.

Bálint roppant mulatságosnak találta az egész dolgot. Ha nem is jön semmi vad, akkor is megéri a fáradságot ez a furcsa tapasztalat. Mert Tamás volt benne, hogy bármi is elébe kerüljön. Hiszen ha rét szélére vitte volna Zsukucó, vagy valami dűltes fölé kinyúló sziklára, nyiltasabb helyre, hova a vad legelni jár, akkor még lett volna némi remény zsákmányra. De itt a zárt vadon mélyén, hol hús lépésnyire se lát az ember! — Teljes abszurdum! — gondolta. Mégis engedelmesen leült, hogy ne rontsa a vén gornyik kedvét. A fa mögött Zsukucó folyton mormogott, imádságot, vagy tán varázsigéket. — így telt el vagy egy félóra. Akkor pedig halk zörrenés ballszott — tip — tip — lassú ütemben apróbb léptek és egy

egy határozottabb és hirtelen ott előtte egy ózsuta bujt ki a bodzabokor és a fenyőhaj tások közül. Vigyázva jött, de nyugalmasan; mellette két gida. Megnézte a vadászt azzal a gyönyörű szelíd szemével, dobantott kettőt az első lábával, aztán, mivel az nem mozdult, hát bizalommal legelészett tovább és lassan elvonult gyermekeivel alig egy ölnyire Bálinttól miglen eltűnt a túlsó sűrűben.

Zsukucó elképedve bujt ki a fa mögül. Föl volt háborodva. — Hát miért nem lőtt Máriusza!? Hiszen itt volt, itt... itt! — Abády magyarázta, hogy csak bakot szabad löni, sutát soha! Pláne, ha gidái vannak. — A se, a se! — ismételte hosszan a vénember, sokat bólingatva hozzá. — A se — és azt gondolta magában, hogy sok furcsa mókájuk van az ilyen nagyuraknak. Minthogy azonban Bálint megjutalmazta egy ötkoronás tallérral, hát jókedvre szottyant és vígan vitte a Máriaszát vissza a most már majdnem vaksötét erdőségen keresztül.

*

Még három napot maradt Abády a Priszlopon, dacára, hogy Mézes jövendölése valóra vált és már az első estén megjött az eső. Az esőzés is más a havason, mint másutt. A fellegek beleülnek a völgyhajlásokba, cafatos szakálluk végigvonszolódik a fákon és már néhány méterre fölfelé ködben jár az ember. Ebből a ködből azonban sűrű zsinórként hull a víz, mindenhová belécsurog és úgy átitat mindent, hogy a vízhatlan lódenkabát is olyan lesz, mint a spongya. Mivelhogy csak hirtelen határozta volt el magát erre a kirándulásra, csupán egy rend vadászhája és két pár bakancsa, egy szöges és egy gumitalpú volt vele. Hát ezek mind átáztak persze már az első napon, egyik délelőtt, másik délután. A sátorban is minden vizes, bár körül volt árkolva ügyesen. Így hát már a második estén muszáj volt meztelenre vetkezni. A gornyikok félfedele alatt, az éjjeli tűznél tán csak megszárad reggelre a holmija és ő egy nedves pokrócba övezve vacsoráit, mely gőzölgött a teste melegétől. Valóságos Kneipp-kúra — nevetett magában és nagyon élvezte ezt az életet. Eddig mindig kultúrában élt. Most

egyszerre vadembert játszott, ami roppant mulattatta. Nem is borotválkozott, hogy igazibb legyen. Benne az a bizonyos másik, az az okosabbik énje, az is örült ennek. Ügy kell neked — disznó! — legalább kikúrál ez abból a sok ostoba vágyakozásodból! Napközben folyton járt. Fárasztotta magát. Bejárta Mézessel a szomszédos hegyeket, megszemlélvén a mérnök munkáját. Mikor pedig ezt a részt elvégezték, áttette a tanyát a Vale Száká fejéhez, a VIegyásza oldalába. Ott ismét három napot töltött. Az esőzés még mindig tartott.

III.

Fönnlétének utolsó estéjén négy idegen ember várt reá a tűznél. Négy pejkJói ember. Ezek is Retyicel községbeliek, de a házaik, telkük az Abády-erdőség legészakibb határába beékelve, hat-hét kilométerre is van a falu közepétől. Ez a ház-csoport a PejkJója. Onnan jött ez a négy ember. Abádyhoz jöttek.

Mert persze híre ment a havason, hogy a Mariásza nem tért be a Domnu Direktorhoz, pedig ott volt a hatalmas főbíró és a mindenható Notar. Nemcsak hogy nem ment be, hanem megzavarta a multságukat, elvitte a gomyikokat az orruk előtt és a szegyenükre tanyát ütött alig ötszáz lépésre tőlük. Ez a váratlan hír persze megnőtt, meghízott, ahogy tovajárt a havasok között. Már azt is suttogták némelyek, hogy a „Grofu“ leszidta a domnu Notart, hogy hátat fordított a főbírónak. Hát micsoda nagyúr lehet az, aki így mer bánni a legfélelme-sebb személyekkel? Akihez Simó körjegyző a sértés dacára ki-megy udvarolni hajnalban, megvárja míg fölébred és alázatos-kodik ott mindenki szemeláttára? — Ó, hát ez szörnyű nagyúr bizonyára!

Már másnap eljutott mindez a pejkJóiakhoz és megindult közöttük a tanácskozás, minthogy ők nagy bajban vannak, szegények. Peresítették őket, végrehajtást kért ellenük Rusz Pántyilimon. El akarja árverezni mindenüket. Mindannyian tartoznak neki. Aránylag a vagyonukhoz — van ott 67 hold kaszálójuk, 16 ház és egy kis fűrészmalmuk — csekély összegből nőtt nagyra az adósság, 200 forintból, amit közülük csak kettő vett kölcsön Rusztól ezelőtt négy évvel, de négyszázat írt alá; hat hónap múlva hétszázzal tartoztak és lassacskán a többinek is jót kellett állnia a folyton növe-

kedő adósságért. A telekkönyvben osztatlan lévén a birtokuk, hát ők védeni akarták a közöst. Így gurultak bajba mind és persze nem tudnak fizetni, miből is tudnának! És igazságtalan is, hiszen csupán kétszázat kaptak kézhez, de már 3000 forintra rúg, amit követelnek rajtuk!

Esténként napokon át szokotyálták azt a tervet, amit a szenioruk, Lung Juon áljú Maftyé javasolt. Ő több, mint hatvanéves, jól ismerte még a Bálint nagyapját, Abády Tamást, ki vagy ötven éven át a közös havas ügeit intézte, járt is többször nála Dénestornyán, midőn mint választott-bíróhoz ügyes-bajos dolgaikkal hozzáfordultak egykori jobbágyai. Így hát a vén Juon azt ajánlta, tegyenek úgy most is, mennének az ifjú Mária-szához, mondanák el neki a panaszkodást, ő majd rendbehozza biztosan, hiszen látszik mindenkiből, hogy ő rettentő hatalmas, akár a nagyapja. Ő segíthet rajtuk, ha közbelép, ha megkéri. Így is határozottak sok szóbeszéd után. De korántsem egyhangúan. Volt, aki csak sopánkodott; volt, aki nem bízott a grófban; volt olyan is, aki azt mondta, hogy nem így kell ezt intézni, „hanem egyszer éjszaka! .. Hogy mi történjék éjjel, azt nem magyarázta, mégis mind tudták, mit jelent az, hogy: „la noptye!“ Rámenni sötétben a házára annak a Busznak és hogy aztán mi történik, az bizonytalan, fölgyujtják-e az írásait, vagy agyonütik az embert, vagy csak reáijesztenek. .. Ilyenről nem szokás beszélni. Mégis beleegyeztek végül, hogy az öreg Juanye alj Maftye elzarándokoljon az Abády táborához. Harmadmagával indult el a Pej-kójáról, a hórihorgas Lung Nikolájjal, kit öles termete miatt „cselmnnyik“-nek, vagyis „a kicsi“-nek csúfoltak és az unokájával, akit Kulának szólítottak. Fiatal férfikorú legény, aki nem mint megbízott jött, hanem csak a nagyapját kísérte és aki már múlt februárban járt a Mária-szával. Útközben azonban negyediknek hozzájuk csatlakozott „Turturika“, vagyis „Gerlicécske“ Ő éppen ő volt az, aki példázott volt azzal az éjjeli dologgal.

Későn este jött haza Bálint az aznapi körútjáról és ott találta ezeket a tűznél. Miután megvendégeltette szalonna

és pálinkával, magához rendelte őket a sátra elé, mely távolcska állott a kerülők tanyájától, itt nyíltabban beszélhetnek és magához hívta Mézest, mert bár haladt már valamenynyit a román nyelvtudománya, mégis tanácskozásnál jó, ha tolmács is van. Az öreg ember adta elő az ügyet. Hosszadalmasan beszélt, sok apró részlettel, mégis értelmesen és végül számos kérdés és válasz után kialakult a kérésük: hívatná maga elé a Máriásza azt a gonosz uzsorást és tiltsa meg neki, hogy őket bántsa. Ők megfizetnek nyolcszáz forintot a béke kedvéért. Ez a pénz meg is van, annyit össze tudtak kaparászni, de több nincs és nem is lesz. — Bálint hiába próbálta megvilágítani, hogy neki nincs olyan hatalma, melylyel Ruszt bármire is kényszerithetné, az öreg ezt el nem hitte és nyilván csak arra magyarázta, hogy nem akarja megtenni. Arra is hivatkozott, hogy az öreg Exellenciásza Abády, az ő nagyapja, az melléjük állott volna biztosan. Ez az érv is hatott Bálindra. Így hát végül mégis vállalta, hogy közbelép, amit részben azért is ígért meg, mert a „Gerlicécske“, ki általan hallgatott, beleszólt: — Úgy-e mondtam, hogy nem így kell, hanem egyszer la noptye l...

— Rossz pofája van ennek a szőrös fekete embernek, ne legyen igaza!

Végül nyugovóra tért mindenki és hajnal előtt már a pejkójai emberek rég hazaindultak.

*

Abády tábora is szedelődzködött. Még nem tókázták a delet a retyiceli fatemplom cintermében, midőn ők már ott álltak annak a hegyoldalnak az élén, mely teli van szórva házakkal és ott a legutolsó, a legfelső, egészen egyedül, a Rusz Pántyilimon várszerű udvara. A karaván ott megállt. A gornyikok előre siettek, élükön persze Krisán Gyorgyával a kemény tölgyfából ácsolt kapuhoz. A kerítésen belül a három behemót kuvasz rettentő lármát csapott. Nem kisebbet Krisán, ki szörnyen ordítva rázta a kisajtót. Belülről vagy öt percig csak az ugatás hangzott, mintha más nem is

élné itt, mint azok a nagytorkú ebek. Nem mozdult senki. A tornácra nem jött senki, mely pedig jól látszott az útról, hiszen a kőház oldalas helyen áll, magasan az udvar fölött. Az ablakok vasrácsai mögött sem mozdult semmi. — Tán nincsen idehaza az a Busz? — szólt már Bálint Krisánhoz, midőn a magas kőfal tetején, az üvegcserepek között, mikkell a pereme be volt szórva, kikandikált egy fiúcska feje. — Mit akartok? — kérdezte a fiú.

— A Máriásza be akar menni a Domnu Buszhoz. Azonnal nyisd ki a kaput, vagy betöröm! — ordított Györgye, sok átkot is szórva a szavai közé és már lóbálta a fejszékét, mintha neki is látna. A fiú feje eltűnt és pár pillanat múlva megnyílt az egyik kapuzárny. Bálint belovagolt a szörnyű házörzők között, kiket az erdőőrök hosszú rudakkal és kődobálással tereltek félre. Mikor a garádics aljához ért a lován, a tornácra megjelent egy magas, válltalan ember.

Abády jól szemügre vehette. Szörztelen arca van és rancos, mint a vénasszonyoké; apró, bizonytalan színű szemei és hosszacska haja. Hát ez az a gonosz Busz! — Szürke városi ruhát viselt, a kaput ja alól kilógó inggel; tán ezért látszott olyan szélesnek csípőben. Hajladozott valami félszegen és ijedt hangon kérdezte: — Miért jönnek? Mit akarnak?

— Akarok magával beszélni, Busz! — mondotta leszál-lás közben Abády és fölmenve, belépett a jószobába a tornác végiben, a volt-dász-kál tessékelésére, ki még egy aggódó pil-lantást vetett a kívülmaradókra. — Mézes a lépcsőfokra ült. Nem történhetik baj, míg az alerdős ott ül. Így hát bement ő is. A többiek álltak az udvaron.

Tovább tárgyalták a pejkójaiak dolgát maguk közt, ahogy már az éjjel is, útközben is azok, akik a pakklovakkal hátrább jártak. Persze nem voltak most sem egy nézetten. Zsukucó és a két ifjabb gornyik azt tartották, minden hiába-való ugyan, mert a Domnu Notar és a pap is, a Parintye, Busszal vannak, de ha a Máriásza beleavatkozik, talán valami csoda történik. Krisán Györgye erőszakos ember lévén a „la noptye“ szisztémát pártolta; Juanye Vomuluj pedig haliga-

tott, mert ő mint jó módú ember, úgy vélte, hogy önmagának tartozik azzal, hogy az „adós fizess“ álláspontot vallja, ezt egyszer el is mondta a tűznél és mivel persze haragudott ezért mindenki, hát azóta méltóságába burkolódzott minden további szó nélkül.

Bálint a kisablakú és szellőzetlen szobában leült a lócára, mely fölött a sarokban szent ikon sötétlett és elővette a jegyzeteit. Elmondta az esetet és végül a pejkojabeliek ajánlatát. Azzal fejezte be: — Ezt nagyon méltányosnak tartom!

Pántyilimon állva hallgatta mindezt. Hosszú lábain ideoda lóbálta magát lassan, ahogy a ló, mikor „sző“. Tán izgatottság miatt tette, vagy tán mert ez a szokása. Pár percig habozni látszott. Végre kiböfentette nehezen: — Nem lehet, kérem, nem lehet.

— Nem?! Hát akkor más fog történni! — válaszolt Bálint fenyegető hangon. — Akkor adok ezek mellé ügyvédet, magam is belefekszem. A törvény szerint magának nincs joga egyébre, mint arra az összegre, amit valóban adott és 8%-os kamatos kamatra. Kitaníttatom őket, hogy kifogást emeljenek és maga ellen adják be a bűnvádit; két év börtön jár ezért.

— Az nem lehet, kérem, az nem lehet... — ismételte Rusz.

— Dehogy nem lehet. Valóságos gazság, amit maga tesz, három-négyszáz percentet vesz az adósain!

— Kérem, az nem igaz és az nem mind az enyém — kérem — én is drágán kapom a pénzt...

— Kitől kapja?

Az egykori néptanító csak himbálódzott a talpain. Kissé belemosolyodott a ráncaiba és nem felelt a kérdésre.

— Drága pénz, drága és sok veszteség, sok... a gróf úr nem tud, mi az itt a havason. A népek telekkönyve soha sincs rendes, legtöbb még a nagyapjukról a neve van. Ilyen itt a nép. És elmegy és sohasem látok többet, soha. És nem lehet csinálni semmi. Én pedig girálni, én muszáj fizetni. Sok kár, sok... Ezért muszáj, mert különben nekem kár... — és még

sok ilyen érvet mondott ismételve, hogy nem az ő pénze, neki kicsi haszna van csak, ő nem tehet semmit.

— Hát akkor forduljon a megbízóihoz, akkor azok engedjenek! — vágta oda Abády mérgesen.

— Nem lehet, kérem, az nem lehet...

— Hát jó, de két dologra figyelmeztetem magát: egyik és ez a tisztelt társainak is szól, hogy a magam ügyének fogom ezt tekinteni. A másik csak magának, az, hogy mióta itt a havast járom, folyton látom, milyen szörnyen el vannak magára keseredve. Kötelességem erre önt figyelmeztetni. Aztán lássa, mit csinál.

Pántyilimon vállat vont: — Tudok az, kérem, rossz nép, rossz. Rossz nép ...

Rusz hajbókolásai között Bálint kijött a szobából, lóra ült és eltávozott. A tölgyfakapu dörögve záródott a karavánja mögött. A kutyák még jóideig ugattak, talán szégyenükben, hogy őket semmibe se vették.

*

A vonaton Bálint bosszankodott magán. Sok oka is volt reá. Már megint elragadtatta magát! Amit elsőben csak azért ígért meg, mert az az öreg pej kójai a nagyapjára hivatkozott és mert annak a „noptyézó“ embernek olyan rossz pofája volt, abba ő belemászott és ezzel a Russzal szemben magáévá tette. Ami előbb pusztán közvetítés, az most már az ő ügye lett! Most már a tekintélye a havas népe előtt, az is csorbát szenved, ha nem tudja megvédeni a pej kójabelieket. Már pedig ez nehéz lesz. Tisztában volt azzal, kik a titkos társai az uzsorásnak. A gyurkucai pap és Simó uram, a jegyző. Ezek minden követ meg fognak mozgatni, hogy mi se süljön reá arra a Ruszra. A maguk világában nagy hatalmuk van, ott vannak állandóan, ijesztgethetik a gazdákat naponta, mindenik százféle módon, míg ő csupán néha jelenhetik meg és amíg ott van, ha bíznak is benne, de azután...^{1?} Egyetlen megoldás: olyan ügyvédet találni, ki nemcsak hogy vállalja az ügyet, hanem olyat, akiben a nép is hajlandó hinni!

Ekkor egy név jelentkezett: Timisén Aurél. Ez jó volna. Ügyvéd ember és román parasztok előtt bizonyára tekintélye van. A pópa előtt is. Az talán még pör nélkül is eredményt ér el. Tisztességes embernek mondja mindenki. Igen! Ezt fogja fölkeresni. Végre is itt román parasztokról van szó.

Délelőtti telefonok nyomán, kora délután ellátogatott a vén néptribunhoz. Az öreg úr a pipázóban fogadta.

— Hát igazán el mer hozzám jönni a gróf úr? — mondotta Timisén azzal az ő bajuszalatti gúnyos mosolyával — hozzám, aki egy évet raboskodtam Vácon? Látja, itt a bizonyíték a falon! — és egy széles, rámozott fényképre mutatott, melyen vagy nyolcán voltak ábrázolva. Bálint odalépett. A házigazdát jól meg lehetett ismerni, bár akkor még fekete volt az óriási bajsza. A többieket kérdezte. — A „memorándum“-pör szereplői voltak. — És ez itt, ez ki? — kérdezte Abády a közből ülő alakra mutatva, akit nem nevezett meg Timisán. — Az? Az az államfogház akkori igazgatója. Nagyon jól bánt velünk, hát azért mi — már úgy mondjuk — megtiszteltük.

Ezután egymással szembe leültek széles karosszékekbe, mely ama perzsamintás plüssel volt bevonva, mi akkoriban a jómódú polgári lakások tipikus bútora volt.

— Nem a múltkori beszélgetést jöttem ezúttal folytatni, képviselő úr, hanem egy ügyem van, melyben a tanácsát és segítségét kérem. Román parasztokról van szó, ezért gondolom, önt is érdekli. — És Abády elővéve jegyzeteit, elmondta a Pejkója dolgát. Azt is, hogy Rusz ellentállt és hogy ő erre akár költséget is reászán, de nem hagyja. Timisán némán hallgatta végig. Aztán megszólalt, de nem a tárgyhoz.

— Mondja, kérem, miért bánja a gróf úr, hogy mi történik azokkal az emberekkel?

Ez meglepő kérdés volt. Pár pillantig Bálint nem tudott felelni. Részére az önkéntes gyámkodás a gyöngébbek felett annyira a vérében volt, hogy hirteleniben nem is talált reá indokot.

— Ez szörnyű igazságtalanság! — mondotta végül. — Ezt nem szabad engedni! — Tudtommal ön, képviselő úr, kapcsol-

latban van az Unitával, amely Ruszt Timbus pópán át olcsó pénzzel táplálja. Így hát gondolom, ha a bank megtudja, hogy uzsoráskodásra használják a pénzt és megfenyegeti azokat, akkor engedni fognak és megmenthetjük az ő áldozataikat.

Timisán kissé oktató hangon magyarázta, hogy a bank csak azt nézi, hogy a kihelyezett összegek kamatait rendesen fizessék és tőrlesszék. Más semmit. Máshoz semmi köze nincs: hosszasan beszélt, hűvös, szakszerű mondatokban.

— Dehát ön, képviselő úr, nem háborodik föl, mikor ezeket hallja!?! Hiszen az ön fajtestvéireiről van szó, azokat teszik ezek tönkre, — éppen ön, aki ezek érdekét képviseli, ezek jogait követeli?!

— Az politika, kérem.

— Politika? De itt ezeknek a szegény hasasiaknak az ügye?...

— Az is, — mosolygott az öreg néptribun — éppen az. — Kissé gondolkozott, azután folytatta. — Látom, hogy jószándékkal van a gróf úr és megtisztelt látogatásával, amihez nem vagyok szokva magyar urak részéről. — Itt kissé nevette. — Így hát ezt honorálok és megmagyarázom önnek. A gróf úr ősei karddal hódítottak, ebből lett a magyar földbirtok. Mára más eszközök vannak. Nekünk szükségünk van birtokos osztályra. Eddig nincs. Mi, a román intellektuálisok, szegény papoknak vagyunk a fiai. Látja azt a képet? Az én apám esperes volt Páncélcsehen. — A falra mutatott, hol a váci emlék fölött életnagyságú festmény egy pópát ábrázolt hatalmas szakállal. Nyilván valami nagyított fényképről festették át olajba.

— Így van mindenki közülünk. Ezért elhatároztuk, hogy mindenáron vagyonos középosztályt kell kialakítani. Most ezt csináljuk. Ezt szolgálja a bankunk. Egyéb üzletek mellett egyes, nekünk megbízható személyeknek kölcsönt ad és, igenis, ennek a politikának szolgálatában. Hogy ez a személy csakis román paraszttal dolgozik, az természetes. Hogy ennek áldozatai vannak, az is természetes. Dehát az önök hongfoglalásának nem voltak áldozatai? — Nahát! Mi ugyanazt tesszük,

csak hogy nem lóháton és nem karddal. Hajrá! Úgy-e? — Az sokkal dekoratívabb, festőibb! Mert mi, kérem, mi szürke, szerény, modern emberek vagyunk! — Itt újra nevetett és a szemeiben az a hideg, kegyetlen fény, mely eddig a szavait kísérte, most kialudt. — Ezt így nem mondtam el senkinek. Senkitől nem is fogja hallani. Le is tagadnék, ha szóba jönne, de hiszen a magyarok csupa közjoggal vannak elfoglalva! — Ismét kacagott kissé, azután folytatta: — A mondatokból láthatja, gróf úr, hogy én ebben nem lehetek a szolgálatára. És ha megbocsát egy tanácsot, azt ajánlanám, ne foglalkozzék ezzel.

Bálint fölállt. Gépiesen nyújtott kezét. A hallottak nagyon megrendítették. Most Timisán hangja megenyhült. Valami meghatódás csöngött benne, valami atyáskodásféle:

— Mint öreg, tapasztalt ember mondom ezt. És kár magáért, a jóindulatáért, ami... ami elég ritka. — Kikísérte az előszobába. — És köszönöm, hogy megtisztelt engem.

IV.

Akkoriban Kolozsvárt ősszel volt a legnagyobb élet a zsuki falkavadászatok és versenyek miatt. A versenypálya egyetlen a maga nemében. Két hegyen megy föl és le, csupán a tribün-ugrás és a finish van síkon. Három vasárnapon tartják. Vadászat pedig minden hétköznapon legtöbbször a Számos-völgye és a Fej érdi-völgy közötti erősen dombos szénafüveken, néha a Számos jobb partján is akár a mócsi, gyula-
telki és széki határokig. — Azok az „úrfiak“, akik nem a szomszédos kastélyokban laktak, vagy helyben a „Hubertus“-on, ahogy a vadásztelepet hívták, vagy Kolozsvárt szálltak meg és kocsin vagy vonaton jártak ki a találkozókra. Mivel pedig, ahol sok fiatalember van együtt, a mamák odaviszik az eladó lányukat, hát azok is begyűltek a városra és bál bál után, cigányozás és sok multság volt így ősszel, még vidámabb világ, mint farsangkor.

Bálint is beköltözött Kolozsvárra. Az anyja biztatta reá. Ez nagy áldozat tőle, hiszen így egyedül maradt megint a dénestornyai óriás-kastélyban, de megtette. Megtette nem egy okból. Egyrészt, mert ambicionálta, hogy Bálint szerepeljen és akarta, hogy lásson lányokat, hátha tán valamelyik megtetszik neki. És jó ez most, mivel úgy tudta Baczóné és Tótiné jelentése szerint, hogy Adrienne nincs és nem is lesz Kolozsvárit, kitől újabban ösztönszerűen kezdte féltetni a fiát. Másrészt a lovait is akarta, hogy lássák, megismerjék, megcsodálják. Bizonyítani, hogy különbek, mint minden más félvér Erdélyben, szépek, jók, sebesek, jóindulatúnk, győzősek és gyönyörűk. Pedig megválni nyolc-tíz hétre a hátaslovaktól, kiket mindennap simogatott, ápolt, az is fájdalmas neki, majdnem annyira mint Bálintot nélkülözni. Könnyek ültek kissé dűb-

bedt szemeiben, midőn a nagy patkóudvaron egyenként búcsúzott a három paripától, mikor a búcsúcukrot megették és nagycsattogva kiléptettek a kapun. Az igásszekér dörömbölt ki utánuk, melyben a pokrócok, úrinyergek, fásli, zabos zsákok és százféle holmi utazott, hogy semmiben szükséget ne szenvedjenek.

Bálintnak új volt ez a hegy-völgyön való lovaglás, hol föl a meredeken kímélni kell a lovat, mert kifullad, völgynek pedig vágtatni, amit bír, hogy utolérjék a kópékat. Hamarosan belejött azonban Kadacsay Gazsi példáján okulva, ki a „gentleman-whip“ — ostoros — volt a falkánál és akármilyen meredek csuszamlásos agyagoldalon úgy rohant le, mint a szélvész. Össze is melegedett jobban a kortársaival, Gázsival, Kendy Pityuval és az Alvinczy fiukkal, kik mindennap künn voltak a „meet“-nél. A közös sport erősebb kapcsolat tán, mint bármi egyéb. Szép, gondtalan élet volt és erős testi munka is, mely után kellemes fáradtságában elhalkult az a vágyakozó láz, mely az utóbbi időben annyira mardosta, ha egyedül maradt, el a vágyakozás is Adrienne után.

Így telt el október hava és november első fele. Minthogy a lovas vadászatokat Kolozsvárt tartották, az esti órákra fogadott magának egy román egyetemi hallgatót, kitől nyelvleckét vett. — Szükséges románul szabatosan tudni! — ezt a meggyőződést nemcsak a havasiakkal való nehézkes érintkezés érlelte meg Bálintban, hanem a társalgásai Timisánnal. A román lapokat is szükséges olvasni, nemcsak a magyar sajtó félszeg kivonatait; megismerni a kérdést a maga egészében, — *audiatur et altera pars* — és ítéletet alkotni önállóan mindenről.

Közben október közepén még egyszer fölment a havasra. Magával vitte a Pejkójába azt a bánffyhunyadi ügyvédet, kit sok keresgélés után alkalmasnak talált az ottaniak pörös ügyének a vállalására. Jóhírű ember, tud a nép nyelvén is és számos havasinak már vitte a dolgát.

Egészen más hangulatot talált ott, mint amit várt. Az öreg Juon aluj Maftye ugyan összegyűjtött a telkén vagy

nyolc-tíz embert, de ezek csak vonogatták a vállukat és mindenféle ürügyeket találtak arra, hogy ne írják alá az ügyvédi meghatalmazást, ha nem is tettek úgy, mint Turturika, az a félelmes arcú „gerlicécske“, aki gúnyos nevetéssel nyíltan megtagadta.

Hát ez bizony balul sikerült. Mikor estefelé a kanyargós hegyi úton lefelé léptettek, az egyik kanyarodénál a magyarobrok közül a vén Juon unokája, Kula, lépett elő. Bizonyval valami rövid ösvényen került elibük. Bálint előrebocsátotta a társait és ott maradt a cingár legénnyel, ki tán a nagyapjától valami bizalmas üzenetet hoz. Abády a lován, a legény pedig a meredek martra kuporodott, így a szája éppen a lovas fülébe súghatott.

— Meg akartam jelteni, — kezdette — mi történt, mióta a Mariásza elment. — És most részletesen elmondta, hogy itt járt két csendőrrel a körjegyző, a fűrészmalomukat tűzveszélyesnek deklarálta és letiltotta benne a munkát. Az egyik fiút, aki mint családfenntartó mentesítve volt a katonáskodástól, behívatta regrutának; három gazda ellen, kiknek valami régi erdőkihágásuk volt, megújította a már rég elaludt eljárást; az öreg Juanye aluj Maftyét pedig megbírságot, mert a meregyői úton jobbra tért ki a szekérével és nem balra, mikor az ő kocsijával találkozott. És több emberrel külön-külön beszélt és megfenyegette őket négy szemközt. És azt is mondta, hogy ő tanú lesz, ha ők perelnék Rusz Pántyilimont, bizonyítani fogja, hogy ők valóban tartoznak azzal a pénzzel, ő pedig hatósági személy, akinek a szava döntő. Ezt jegyezzék meg maguknak! Végül az egész társaságot kirendelte közmunkára akkor, éppen málétörés idején. — Hát ezt akarta ő, Kula, a Mariászának elmondani, hogy megértse; hogy ne nehezteljen rá jók. A jegyző után a pópa is itt volt. Hogy mit mondott nekik, azt Kula már nem közölte, hogy leszidta őket, amiért magyar úrhoz fordulnak a saját véreik ellen és mert árulkodtak a papjukra és annak barátjára, Ruszra; ezt pedig észben fogja tartani és csak legyen bármi dolguk... majd meglátják, mi az: vele kikezdeni! — Minderről egy szót se

mondott Kula, csak párszor ismételte: — a Parintye is itt volt! Az is itt volt nálunk ...

Bálint megköszönte a közlést. Egy kétkoronást nyújtott a fiatalembernek. — Nem azért teszem, kérem, — szabadkozott Kula — igazán, nem a jutalomért! — Végre azonban elfogadta és már el is tűnt a mogyoróbokrok között.

*

Kolozsvárt pár nap múlva Abády fölkereste a megyei főjegyzőt, mert az alispán itt is már föl volt függesztve. Elsorolta havasi tapasztalatait és amit Timisán mondott, a nélkül persze, hogy a vén tribünt megnevezné és kidomborítván a körjegyző szerepét, panaszt tett ellene. Disznóság, amit azzal a néppel művel!

A főjegyző fagyos arccal hallgatta.

— Most én semmibe sem foghatok, uram, — mondotta végül. — Most mindenből politikát csinál vagy a kormány, vagy a vármegye. Különb is, kérem, Simó Gaszton a legjobb jegyzőink egyike.

— Saját tapasztalásából mondja ezt?

— A közvetlen főnökének a jelentéseiből, aki a főszolgabíró és aki mindenkor ...

— Igen! Mert az fratyizik vele, a helyett, hogy a körmére nézne! — vágott közbe mérgesen Bálint.

Sértődötten kiegyenesedett a főjegyző:

— Hogy társadalmilag érintkezik vele, az természetes. Simó igen jó családból való ember. A nagybátyja kamarás, csak azért ment jegyzői pályára, mert egyéb körülmények miatt csak hat osztályt végzett. Itt azonban, tudtommal legalább, kitűnően beválik és ott a havason, mondhatnám, ő a magyar őrszem.

— Magyar őrszem?

— Igenis: magyar őrszem!

— Az, aki az Unita akcióját támogatja, mert haszna van belőle?! Aki az uzsorással össze jászik?!

— Ezek súlyos vádak, de még bizonyítani kellene. Én ki

is szállanak, méltóságodra való tekintettel, — de kérem, tessék belátni, hogy a mostani időkben... Úgy-e?... én az állásommal játszom, mert úgy a kormány, mint az ellenzék abban politikát látna, ha bármibe fogok...

Itt hiába beszélék! — gondolta Bálint, miközben a főjegyző' bőségesen magyarázkodva a lépcsőig kíserte, és elszomorodva távozott a megyeházáról. — Milyen szörnyen aláás mindent a pártpolitika! — Csak egy szempont vigasztalta kissé: a pejkjóaiak maguk utasították vissza a segítségét, így hát senki sem mondhatja, hogy ő hagyta azokat cserben. Ez az egyetlen jó pont ebben a szerencsétlen ügyben.

«

Ezek történtek november derekáig. Napközben sportolva, este egy-két órát románul tanulva és vacsorától fogva társaságban, így élte át ezt az időt. Szombatonként kijárt Dénes-tornyára. Katalin-havának első szombatján azonban az anyját ágyban találta. Nagyon meghűlt. Az orvos bronchitist állapított meg. Pár napig lázas is volt. A lázak elmúltak, de a csúnya köhögése nem: az odahívott Purjesz professzor, ki mindig a természettel szeretett gyógyítani, azt parancsolta, hogy menjen a Riviérára. Hosszan kellett biztatni Róza asszonyt, míg ezt elfogadta. Elfogadta, de föltételeket tett. Egyik, hogy csakis, ha a fia vele jön és vele marad, amíg ott van; a másik, hogy a drága és nagyvilági nyugati Riviéra helyett ő valami olcsó és egyszerű helyre akar menni, Genovától keletre. Tán nászútjakor a férjével járt ott és ezért vágott oda vissza.

Bálint azonnal írt egy diplomata barátjának, ki az olasz nagykövetségen volt Bécsben és pár nap múlva megjött a válasz. Portofinót ajánlotta és ott egy jóhírű kis szállodát. Így hát hozzáfogtak készülődésnek, pakkolásnak.

Elmenni! Elmenni hónapokra! — Itthagyni most Adriennét. Mikor pedig olyan közel jutott legutóbb hozzá! Kötelessége elkísérni az anyját. De eltávozni lehetetlen így, búcsú

nélkül, viszontlátás nélkül. Muszáj, hogy lássa, lássa négy-szemközt és hosszan. És midőn elképzelte búcsújokat, azonnal elébe ugrott az a lehetőség, hogy a búcsú meghatódásában az asszony talán megadja magát és ha nem is enged jószántából, — nem! erre alig van kilátás! — de erőszakkal magáévá teheti, csak legyen erre idő és alkalom. Legalább akkor egyszer az övé volt! És akkor már nem fogja úgy mardosni a vágy leányos teste után. És ezt kitervezte és levelet írt. Megírta, hogy utaznia kell, megírta, hogy látni akarja, de nem ott, Almáskőn, hanem valahol, ahol egyedül lehetnek, talán Kolozsvárit, — utoljára látni, ki tudja, mikor találkozni; így nem tudna elmenni, kell, kell, kell még egy ízben találkozni, de egyedül, kettesben, szabadon és nemcsak pillanatokra, hanem nyugalmasan, hosszan, csak ők ketten... Ravasz levél volt, forró és alázatos, asszonyismerettel írva és a vadászó hím fondorával...

Pár nap múlva megjött a válasz.

— ő nem távozhat el most innen, — írta Adrienne — minden ürügy átlátszó volna „ezek előtt“, ó, igen! ő is okvetlen látni akarja, mielőtt elutazik. Így hát csak egy mód van. Jönne Bálint oda az Abády erdők határához, szemben azzal a vágottal, ahol az őzbakot lőtte volt. Legyen ott reggel 10 órakor a mesgyén. „Én is pontos leszek.“ Legyen ott, bármi idő lenne. Ez az egyetlen mód, az egyetlen megoldás. Tehát jövő szerdán, 22-én délelőtt 10 órakor pontosan...

Ez nem az volt, amit Bálint remélt; azonban így is jó, csak lenne szép, száraz idő, nem valami csuromvizés novemberi eső és a vágya számára mindegy az, akár szobában, akár ott künn az avarlepte erdőben...

*

Még kilencet sem ütött a nagyalmási toronyóra, odalenn, messzi a völgyben, Bálint már ott állott a megjelölt ponton. Itt vonul el az az erdei út a fensík mesgyéjén, átszelve a dombhátat, mely a Sebes-Körösbe ömlő vizeket az Almáspataktól elválasztja. A fiatalember nem maradt az ösvényen, hanem

egy nagy bükkfa tövéhez húzódott, honnan végig láthat az alatta begörcbülő hajtáson, az Uzdy-féle vágott egész öblén, és túl messzire, hol a meredek szélét követi az ösvény.

Szerencséje van, gyönyörű az idő. Egyike ama csalóka őszi napoknak, melyek áltatnak minket, mintha nem is a tél küszöbén volnánk, hanem valamikor nyárutón. A fák sem vették le még a lombjukat, a citromsárgától az aranyok legkülönbözőbb fajtáin keresztül a legvörösebb bronzig, mindenfajta tűzszín pazarkodott körülötte és ahol a martok széle kilátszott, frishajtású fű zöldéit és még kései virágok is nyíltak itt-ott. Bálint azonban semmiféle sem nézett, egyedül az útra, odatúl. Az úton csak egyszer jött néhány ember, kik itt mentek gyalog talán Bánffyhunyadra, azután senki. Végre a távolban megpillantotta Adriennet. Ott a túlsó fáknál tűnt föl és gyorsan közeledett azzal az ő sudár tartásával, hosszú lépésével. — Teljesen a vadászó Diana! — gondolta Bálint. — Mennyire az! — Elébe ment. Átölelték egymást. Ismét a száján érezte a nő ajkait, kik a jó tanítvány szófogadásával nyíltak meg, ismét magához szoríthatta engedékeny testét és a csók közben újra megállapította az a figyelő másik énje, amit már annyiszor: — Úgy csókol még mindig, mint a szerelem-tudatlan lányok, még mindig nem érez semmit; láz nem önti el és a szemében sincs egyéb örömnél és jóindulatnál.

— Itt járnak az úton, — mondotta a férfi — jobb, ha kissé beljebb megyünk az erdőbe.

Behaladtak egy oldatos tisztásig. Ott leheveredtek az Abády kabátjára.

— Hát elmész? — szólt Addy. — Hát elmész sok időre... — A nézésében azonban a bánat nem győzte le a viszontlátás örömét. Még mindig úgy ragyogtak a szemei, mint az első perckor.

A dombhajlásba dülve, Bálint karjaiba vette. Kedvesen, bizakodóan feküdt a nő feje a vállán, kunkoros haj tincsei fölcsiklandoztak az arcába fülébe, bajuszába; ingerkedő haj, ki önálló életet él, akár a tenger csillag-állatai. Szótlan hallgatta a barátja elmondását.

Az eleinte tárgyilagosan beszélt az anyja állapotáról, az orvosok parancsáról, az utazás részleteiről, de az egyik keze simogatva indult végig az asszony derekán, le a térdéig és vissza. Később a szoknyája szélén túl is haladtak, visszahajtott lábszárán, selyemharisnyáján is elcsúsztak, és mintha ez a lassú és egyforma mozdulat valami ritmust vitt volna a szávaiba, a mondatai mindinkább színesedtek, kiszélesedtek, gazdagodtak. A szerelméről beszélt és a rabságáról, arról, hogy mindig és mindenütt, ahol valami szépet lát, Adrienne lép elébe, nagy sárga szemei, a koromszín haja és az ajkai, azok a visszahajló, majdnem durcás ajkak. Néha egy-egy mondatnál futólag beléjük is csókol, de még csók közben sem szűnt meg beszélni és fűzte tovább a szót, sok szép szót, melyek mind a vágya kohójából pattantak elő szikraként, idomultak csillogó, hódoló mondattá. Ismét elfogta az a réülésszerű ihlet, mint annyiszor kolozsvári délutánjaikon, mint már előbb ott a vár-siklódi teraszon is. Életlátás és szerelemfilozófia, ezekről beszélt, távoli dolgokat összefogva képpé, példázva váratlan fordulatokban, tréfákkal megtűzdelve és egy-egy csókkal, beszélt, beszélt, akárha nagy hallgatóságnak, a kezei azonban, kiket más akarat kormányzott, óvatosan merészek már és ravaszok. — Az oldalas helyen Adrienne ruhája kissé visszacsúszott a térdéről. A kezek egyforma suhanásban könnyen cirógattak, de mind fölnebb jutottak a vékony harisnya selymén...

Adrienne mozdulatlan feküdt a Bálint vállában. Önfeledten hallgatta az elszálló szavakat és az a simogatás, mely végig haladt a testén le a bokájáig és vissza, valami zsongó érzést váltott ki benne, valami új és nyugtató érzést, önála, kit soha sem kislány, sem asszony korában nem becézett senki. Hogy a férfi tenyere már nem csupán a ruhája fölött siklott el lassan, hanem a pókhálószerű harisnyán föl és már fölötte is a meztelen bőréhez jutott, ezt észre sem vette sokáig, annyira elbűvölte a fölötte zengő beszéd és a simítóan ismétlődő suhanás.

A Bálint beszélő énje független a prédára cserkésző himtől. Míg amaz egymásba fűzött válogatott szókat, a másik

már tudó óvatossággal készült arra a percre, midőn hirtelen elé fog majd törni. Ekkor azonban, tán mert az ujjai már mégsem olyan fegyelmezettek, vagy mert a nő megérezte benne az ágaskodó vágyat, Adrienne feszülő derékkal váratlan felült. Meglátta, hogy a ruhája felcsúszott. Gyorsan elfödte a térdeit, lábszárát és gyűlölködő szemmel nézett reá. Egész lénye ugrásra készen. — Ugyanaz a nézés, mint akkor a kandalló előtt, mint már régebben, ott a mezőségi pádon.

Bálint egyetlen pillanat századrészében meglátta, hogy minden idáig elértet elveszít, ha meg nem nyugtatja. Hát sér-tődést színlelt, alázatot és csodálkozást és lassacskán visszabiztatta a nőt a karjába, ismét simogatott nyugalmas kezekkel, akár egy gyermeket és magyarázott és érvelt és hogy az ajkait, a szemeit, a nyakát, a kezét és karját, ha szabad csókolnia, akkor engedje azt is, hogy a térdein vagy a térde fölött, hogy hozzáérjen, hogy megcsókolhassa, hiszen ő megmondta, — emlékezzék! — hogy soha semmi többet nem kíván, mint azt és annyit, amit megadni akar, — míg végül a béke jeleként föl-sikamodhatott a szája túl a selyemharisnyán, a virágszirom-börnek egy levélbélyegnyi pontjára. De csak egyetlen másod-percre! — mert Adrienne tiltó kezei azonnal eltolták a szűkre szorított ruhával, miközben lányosán elpirult. Visszadőltek, ahogy előbb és bár Bálintnak olyan magosán vert a sávé, hogy majd kiugrott a torkán, tovább folytatta a szerelmi létánia rajongó mondatait, elsőben alig is tudva, mit mond. Lassacskán azonban az asszony meleg testével a karjaiban, a környező erdőség ölén, abban a végtelen csöndben, mely körül-vette őket, fák, fák, bokrok, aranylomb, ragyogó kék ég és semmi emberi alkotás sehol, hullámzó dombhajlások, melyek összeborultak mindenfelől, akárha elzárnák őket a világtól, ebben a magasztosult természetben az a szépségvallás, mely mindenkor Adrienne közelében, tudva, vagy tudattalan, elra-gadta, most kényszerítő erővel támadt föl benne, most kiala-kult hirdetendő, kinyilvánítandó tanná, — elhatározással, hogy ezt megírja. Már a könyv címe is megjelent: „Szépség, mint cselekvés“ — ez lesz... igen! — Ott a Rivierán ezzel fog fog-

lalkozni, bele fogja önteni egész szerelmét ebbe és majd egykét hónap múlva, ha visszajön, a megírtat az Adrienne lábaihoz rakja le tanúságául, hogy odatúl, ott messze, mindenkor, minden órában és percben az ő szépsége töltötte el, a mondatok úgy haladnak majd az ő hosszú lépteinek ütemére, alabástrom bőrének fényével, visszahajló ajkainak ívében, koromszín hajjának vadult lobogásával...

A megírandó mű körvonalai így alakultak itt ki szerves egésszé.

Lassacskán dél lett. Az Almásvölgyéből harangszó úszott el a fák fölött. Aztán dél is elmúlt. El kellett válni. — Tán soha eddig annyira Összetartozónak nem érezték egymást, mint ennél az elválásnál. Az erdő mesgyéjénél állva, hosszan átöleltek egymást szorosán, majd Bálint letérdelt a fűbe és végig csókolt az asszony ruháján, harisnyáján át végig, végig a testén le a lábáig és Adrienne nem tiltakozott ez ellen, türte kissé előrenyújtott térddel, ahogy a görög istennőszobrok, márványomozdulatlanságban. — Mintha néma ígéret lett volna ebben és ajándék.

*

Nyolcadnap este indult Abády Róza grófné a fiával. Havas eső hullott a kolozsvári állomáson, midőn beszálltak a hálókocsiba. A havazás útközben erősödött. Bánffyhunynál hosszabban állott a vonat, mert hóekét fogtak elébe. Bálint, ki idáig az anyjával társalgott, kinézett, mielőtt a fülkéjébe tért. Tán az Adrienne állomásától búcsúzott, vagy az időre volt kíváncsi. Itt már kövér hópihék hullottak, mindent belepve omló puhasággal. — Bizonyára Almáskőn is hull a hó! — gondolta lefekvés közben.

Ott is hullott. Mindenütt, az egész Kalotaszegen és fönn a havason. Ott már két nap óta folyvást. És ott megjelentek a farkasok.

Zutor András Mézes ennek hírére hallván, elkészítette a strichnines kecskehúst, kiszállott a fenyves aljába és drótokra fűzvé a mérgezett darabokat, itt-ott odakötötte a boróka-

bokorhoz, fenyőágakhoz. Tett belőle mindenfelé a környéken, ahogy már hivatalosan is ki volt hirdetve, a vízesés oldalába, Sztenyisorában is és a Pejkoja fölé. A farkas kóbor állat, járhat az itt is, ott is. Azon az estén jött haza dolgvégeztével a Szkrindi erdészlakba.

És azon az éjjelen indultak meg néma emberek a pejkojai házakból. Mind egyformán öltözve, condrában, bocskorban, fekete báránybórsapkával. Fejsze mindeniknél persze és hosszú bot, de az egyiknél egyéb is. Valami, ami több hosszú drótszárlól csüngött, valami, ami vöröses és vaskos, mintha egy bokrétát vinne lefelé lógatva. Nesztelen haladtak a sűrű havazásban, az erdőn lakó ember sohasem tévedő biztonságával, bár koromsötétség volt és az ösvények el voltak takarva. — Hosszasan mentek; le a Száka völgyébe és ki a hegy élére és onnan tovább. Végre kijutottak az erdőségből arra a gerincre, honnan az Abády Bálint karavánja két hónappal ezelőtt leindult, hogy betérjen Rusz Pántyilimon házába. Az innen nincs többre száz lépésnél.

A vezérük, Turturika, a „gerlicécske“ hátraszólt:

— Moj Kula! — mondotta halkán — erdij előre a hússal és dobd be. Zörgesd meg a kaput, ha a kutyák aludni találnának és többfelé dobd, hogy mindeniknek jusson.

Kula, — ő volt az, aki a drótbokrétát vitte — előre ment. Csak ennyit vállalt, de ezt vállalnia kellett. Pár lépésnyire már elnyelte a havazás. A többi ott maradt belétámaszkodva a botjukba, pásztorok módjára. Kisvártatva a hófüggöny mögül tompán fölhangzott a kutyaugatás. Előbb alant az út felől, aztán magosabban, bizonyára a fal felső sarkánál. Valami marakodásféle is. Kula visszajött és szótlán odaállt a többi közé. — Az ugatás megszűnt. Mégsem indultak. Vártak hosszasan. A havasi ember türelmes. Az idő nem számít. Várni kell. Miután eltelt vagy egy óra, Turturika pár rövid parancsot adott és megindultak. Két fejszés le a kapuhoz, a többi pedig a hegy felől a falhoz ment, ott egy condrát reádobott annak üvegszilánkos peremére és átmászott rajta.

Másnap megindult a vizsgálat. Simó Gaszton jött föl mindjárt négy csendőrrrel, ami nagy dolog, mert kettőnél többet ritkán lát az ember. — A kapu ép. A ház is annak lát-szanék, ha az ablakain nem szűrődnek ki füst, mely bekor-mozta fölöttük a falat és ha az úriszoba fölött a fedél nem volna behorpadva, ahol a belső tűz elérte a szarufát. A beomló hó azonban eloltotta a tüzet. Csak odabenn senyved, ahol hol-tan fekszik a padlón Ruz Pántyilimon. A szobában minden összetörve apróra, minden felgyújtva. Nyilván petróleummal öntözték meg előbb. Csak a fölborított levelesládának egyik sarka maradt épen egy garmada égett írás között, és a sarok-ban az ikon, mely alatt még most is pislog az olajmécses, talán mert a fölszakított ablakokon át a hó feléje csapott és megvédte. A vizsgálat mindezt megállapította. Azt is, hogy a kuvaszokat strichninnel mérgezték meg, — egynek-egynek még a szájából mered ki a drót, — de egyéb semmit. Minden nyo-mot eltakart a puha, olvadás hó, mely azóta is szüntelen esik. Az a szolgálóúcska, Ruz kis szolgálja, ki azon az éjszakán le-futott a faluba és megbújt a malomban, az sem tud semmit mondani. Valami zajt hallott. Kinézett. Sötét embereket -átott. A kapunál is voltak, hallotta. Így hát a falon mászott át. A kezét csúnyán összevágta az üveg. Menekült vérezve, egy szál ingben, mezítláb. Futott, ahogy bírt, lefelé. Egyebet nem tud. — Kit láttál? — Nem tudom! — Kit ismertél meg?

— Senkit. — Milyen ruhájuk volt? — Nem tudom. — Más választ nem bírtak kapni tőle. Igaz, hogy most is vacog a rémülettől, de lehet, hogy nem is merne bármit is mondani.

— Mikor történt, hány óraker? — Nem tudom, éjjel volt. — Mégis, korán, vagy késő éjjel? — Nem tudom, éjjel volt, la noptye!

A nyomozás később sem derített ki semmit. Sok minden-ki megidéztek, kihallgattak, hiszen sok ember ejtett el itt-ott egy-egy baljóslatú szót. Gyanús volt az uzsorásnak minden adósa. Persze a pejköjbeliek is. De nem vallott senki, min-denki otthon volt, mindenki aludt. Mindenki ezt válaszolta, vállvonogatva, tunyán. Senki sem ejtett egyetlen áruló szót.

senki sem mesélt valami bonyolult hazugságot, amiben megfoghatták volna. — Otthon voltam, havazott... aludtam ...

Nem derült ki semmi.

*

Vagy egy hónap múlva kapott erről hírt Abády. Zutor András Mézes jelentette neki, őt is kihallgatták, megtudandó, hová akasztotta a strichnines húsokat. Ő átadta a pontos jegyzéket, de ebből sem világlott ki semmi. Igaz, hogy a Pejková fölött nem találták meg a kiakasztott mérgezett húst, de máshol is hiányzott, tán behullott a hóba, vagy leette valami. Két elhullott farkas is került. Lehet, azok ették meg; lehet más, akit azután betemetett a hó. Mikor kihelyezte, csak Páven Tódor erdőőr járt vele, aki az éjjel vele hált odalenn a völgyben. Az biztosan el nem mozdult onnan. Azt ő igazolhatja. Talán ezért írt Mézes, vagy mivel tudta, hogy az urát érdekli a havasiak dolga.

Bálint a szálloda teraszán olvasta ezeket. Itt a kék tenger örök ragyogása előtt, olaj- és narancsfák ligetében nehéz volt elképzelni a telet, havat, hóhullásban járkáló embereket, rejtélyes gyilkosságot és halált. Itt minden életről beszélt, örömről és tavaszról. Jobb helyet nem is találhatott volna arra a munkára, melyre vállalkozott. Itt minden szépség. Az olajfák ezüstszürke lombja és csavarékos törzsei; narancsfák arany színű termése sűrű lombozatuk között; néhány pálma a kertben; előtte az ultramarin tenger, rézsútos latin vitorlákkal és az öblön túl a távolban a partvidék rücskösen szaggyalagított sziklasora, minden mintha álom volna csupán. Itt minden csúnyát feledni lehetett. Minden szépre emlékezni csak. B csöndes gondtalan világban jól dolgozhatott. A kezdés nehézségei után most már jól haladt a munkájával.

*

Azt a napsütéses nyugalmat, melyben dolgozott, mi sem zavarta. A magyar politikában szélcsond. Odahaza Kristóffy belügyminiszter letörte a törvényhatóságok bllentállását, a za-

jos gyűlések megszűntek, kormány biztosok ültek be a várme-gyékbe és a közigazgatás a paragrafusok tilalomfái között valahogy mégis végezte a mindennapi teendőit. Az adó nem lévén megszavazva, csak részben folyt be és a kiszolgált kato-nák nem mehettek haza, mert a következő korosztály nem volt sorozható. Az országgyűlést elnapolták bizonytalan időre. Az ellenzék ökölbesorított kézzel várakozott. Arra számított, hogy az államrend lassú bomlása majd meghozza az ő győzelmüket. Csak ebben bíztak már. Már nyilvánvaló az ő szemükben is, hogy a közjogi és gazdasági programmjuk meg nem valósul-hat, de a sokat hirdetett szólamokról, melyekkel többséget sze-reztek, le nem mondhattak. A vezéreik és a lapjaik tovább is-mételték egymásnak a maguk mondókáit, de a nagyközönség a nyár és ősz izgalmai után visszatért rendes életéhez.

Bálint a megkésétt napilapokon kívül alig kapott hírt ha-zulról. Egyszer egy ismerős vetődött Genovába. Az mesélte, hogy Gyerőffy most is erősen kártyázik és ezidén is elótáncos. Beszélt társadalmi traccsokat. Azt is többek közt, hogy a bol-gár király átutazott Budapesten és a főhercegi palotában mi-lyen fényes bált rendeztek a tiszteletére. Igazán fényes ünne-pély volt. Abádyt azonban mindez nem nagyon érdekelte.

Csakis Adrienne-el levelezett. Ezek is szűkszávú írások két-három hétben egyszer. Ezekből tudta, hogy Addy beköltö-zött Kolozsvárra és úgy, mint tavaly, ő viszi a világba test-véreit. Hogy Wickwitz nincs itt; állítólag nem kapott szabad-ságot az ezredétől. Hogy Judith, legalább úgy látszik, most sokkal nyugodtabb. — Talán csak letesz erről a szörnyű bo-londságról — füzte ezekhez Adrienne. Egy későbbi levélben azt írta, hogy az anyjának sürgős kúrát rendeltek az orvosok és elutazott Bécsbe, hol szanatóriumban fogják kezelni. Ezért a Milóth-leányok átköltöztek hozzá az Uzdy-villába. Itt az ő leánykája szobájában laknak, kit persze Meránba vitt magá-val az anyósa. Most így egész nap együtt van a nővéreivel, annál inkább, mert az öregasszony saját lakosztályát lezárta, így hát az egyetlen szoba, ahol napközben tartózkodhattak mindhárman, az ő földszinti szalonja. — Ez elég alkalmatlan

nekem, de van jó oldala. Újra összemelegedtünk Judíthtal. Most tán már nem tart ellenségnek! Estéknént, ha aznap nincs bál, bejönnek hozzám, mialatt felekszem. Még soká eltrécselünk azután is. Ez nagyon jó!... Így gyógyítani tudom... azt hiszem sikerül...

A kettejük szerelméről soha szó nem esett ezekben a levelekben. Egyedül az aláírás helyett szereplő három betű vonatkozott rá: „S. Sz. Sz.“ Ugyanezek a betűk állottak az Abády levelei élén is. Azt tették: „Sárga Szemű Szörnyeteg“.

Ahányszor a levél végén ideért Bálint, mindenkor elgondolkozott. Mindenkor föléledt benne az emléke a Házsongárd feletti sétának, amikor először nevezte így Adriennet, első csalódásakor. Asszony és mégsem valóban az. Szép és kívánatos, de borzad a szerelem valóságaitól. Attól fogva kezdte el azt a lassú munkát, amellyel apránként meg akarta hódítani. Ahogy az állatszelisták fokozatosan magukhoz szoktatják a nagy fenevadakat, cirógatják, nyugtatják, játszanak vele örökké éberen. Igen! Egészen ez: szelidítés. De milyen kevésre jutott annyi idő után. A múltkor is ott az erdőn... Talán jobb így! Ki tudja, hova vezetne az, ha a szeretője volna. Ez nem volna múló kaland... Ez tán egész életére szólna... A munka az a legjobb! Ebbe beleágyazza a szerelmét, itt áttéve szóba, gondolatba, ki fogja égetni magából a vágyat, mely a nő teste után gyötri. A barátságuk pedig fennmaradhat, olyan „amitié amoureuse“-féle, ahogy Goethe a Lötte iránti szerelmét kiírta magából. És valóban a hetek múlásával nyugodtabb lett és azt hitte, szabadabb.

*

Február 16-án sürgöny érkezett: — „Kérem, jöjjön azonnal, S. Sz. Sz.“ — Csak ennyi. Mi lehet? Mi történt!? Valami szörnyű dolog történt! Talán Uzdy Pali... Vagy az anyós? ... Valami veszedelmes baj. Valami, ahol csak ő segíthet. Menni fog! Menni kell! És most előtört benne az a tudat, hogy ők összetartoznak. Láthatatlan póráz köti össze őket, el nem szakíthatóan.

Korareggel érkezett a távirat. Mielőtt az anyja fölkel, volt ideje összerendezni az igazoló hazugságát. Kapóra jött, hogy 19-ére össze volt híva a parlament. Hát azt mondta, hogy ezért hívják haza. Muszáj odautaznia. Ó! tán csak pár napra vagy hétre, ameddig az ülészak tart, azután visszajön, hogy hazakísérje az anyját.

Róza grófné némán hallgatta mindezt. A szemei megteltek könnyel, de nem mondott ellent. — Jól van, hát visszavárlak! — szólt végül és elbocsátotta a fiát. — Itt már van pár ismerősünk, azokkal elleszek, ameddig megjössz!

Bálint még az este utazott.

V.

Wickwitz október közepén valóban az ezredéhez tért vissza. A történések nem éppen szerencsés kapcsolata okozta ezt. Augusztusban Abonyi Tihamér könyörgésére, ki a lovait a vásárhelyi és a zsúki futtatásokra indítani akarta és csak Egon báró tréningjében bízott, kiköltözött Maros-Szilváásra pár hétre. Ezt Lázár Bogdánna rossz néven vette. — Ilyen butaság! — ő oda igazán csak a sport miatt ment ki, nem pedig Dinóráért. De azt Lázárné nem hitte el neki és kidobta.

Milóthék ez őszön sem Vásárhelyre, sem később Kolozsvárra nem jöttek. Így nehéz az érintkezés ezzel a leánnyal. Egyedül Zoltánkán keresztül küldhet néha egy-egy levelet Judithnak, hogy „formában maradjon“, — de végre is, az az örökös firkálás! — ez nem az ő mestersége. Így hát azt gondolta, talán Brassóban is akad valami gazdag hajadon, kivel rendezhetné a dolgait. — Meghallván pedig, hogy ezen a télen mutatják be egy milliomos száz posztógyárosnak a lányát — hát ez nagyszerű lenne! — így tehát ennek vetette magát neki. A leány talán hozzájött volna, de a család, ki a cégen belül akarta férjhezadni, mihelyt észrevette Wickwitz szándékát, távoltartotta a házatól. — Hát ez nem sikerült. Az pedig baj! — sok időt vesztett ezzel a kiruccanással. A Nagyváradon elhelyezett váltók már legközelebb lejárnak. A Dinóra váltói, melyeken az ő neve is áll. Az uzsorás pénzt kért. Burkoltan ugyan, de már fenyegetőzött. Tenni kell valamit, különben baj lesz. És a képzeletében feltűnt fekete óriási betűket írva két szó: — „Infam kassiert“.

Ezért küldte el január végén azt a levelet, mely ismét fölzavarta Judithnak, már kissé csillapult érzéseit. Mert Adrienne nem tévedett, midőn azt írta volt, hogy Judith nyu-

godtabbnak látszik. Hosszú ideig nem látta Egon bárót, az is hatással volt. De sokkal inkább az, hogy Judithnál a megsegítés, Önfeláldozás volt az a pont, mely körül kristályozódott a szerelme, ő kell megmentse azt a hatalmas, de ügyetlen embert, aki talpig becsületes, de ügyefogyottsága miatt bajba jutott, akit ő kell hogy megmentsen az elkárhozástól. Most azonban, hogy hónapokon át úgy látszott, hogy misem fenyegeti őt, a Judith szerelme elveszítette ezt a harcoló, hősiességet. Hűségben várni, várni a majdra — most így érzett és újra jókedvű is tudott lenni, kacagni, tréfálni...

Wickwitz a mostani levélben ugyanazt a fogást használta, amely a múltban Judithnál olyan jól bevált. Ahogy akkoriban azt hazudta, hogy Gyalakuthy Dodót megkapta volna, ha bele nem szeret Judithba — most ugyanígy a gyáros leányáról. — Csak azért próbálta, hogy „abból a dologból“ kiszabaduljon. De most már látja: nem tud elszakadni Judithtól és ezért el kell, azért fog elpusztulni! — ő nem tud élni nélküle, nem tudna élni más nővel. — Agyonlövi magát, más megoldás nincs. Még néhány nap és mindenki tudni fogja az ő gyalázatát. Volna ugyan még egy lehetőség, de ezt ő nem akarja: ha Judit megszökne vele azonnal, ő azonban ilyen áldozatot el nem fogadhat, ő inkább a halált választja! — Jól írt levél volt, annál inkább, mert Wickwitz valódi kétségbeeséssel írta most ezeket és nem is sok reménnyel.

A levél Zoltánkához jött és Judith az öccse útján felelt rögtön: — Meg akarlak menteni... Gyere el értem... Most innen könnyű lesz veled elszökni... — és harmadnapra az Egon válasza teli hálálkodással és pontos útitervvel: — „Grácba fogunk menni, ott rögtön megesküszünk, Ausztriában nincs polgári házasság“ — az anyja csak talál majd valami papot, aki összedjja őket... a napokban megkapja a szabadságát és jön ...

Milóth Margit, ki az emeleti gyerekszobában együtt lakott a nővérével, már Wickwitz első levelekor észrevette a változást Judithon. Nem szólt, nem kérdezett, de figyelte. Figyelte titkolt izgalmát, burkolt idegességét. Megleste, mi-

dőn Zoltánka a második levelet átadta; azt is hogy lefekvés-kor hova dugta el Judit és észrevétlen kilopta onnan. Aztán a hátsó lépcsőn és végig a sötét folyosón lesietett Adrienne-hez. Úgy haladt gyorsan hosszú hálóingében, akár valami csinos kis kísértet.

Adrienne még olvasott az ágyban. Hozzáült Margit és együtt olvasták az Egon báró írását. Másnap ment Portofinoba a sürgöny, mely Abádyt hazahívta.

*

Abády az ülésnap előestéjén érkezett Budapestre. Úgy határozott, hogy másnap délben utazik tovább, így a 19-i ülésen is résztvehet. Útközben vásárolt lapokból tudta már, hogy ezúttal nem elnapolásról lesz szó, mint eddig, hanem az országgyűlés fölőszlatása következik királyi kézirattal, királyi biztos útján, ki már ki is van nevezve Nyíri Sándor honvédevezérőrnagy személyében. A tételes törvényekkel ellentétes dolog; költségvetés, vagy indemnitás nélkül tilos ezt tenni. Ez már erőszakos és harci cselekedet, az uralkodó és a parlament közötti küzdelem első komoly fordulata, melyre könnyen forradalmi megmozdulások következhetnének. Aggodalommal ment a kaszinóba, hogy híreket halljon, hogy a hangulatról kapjon képet. A termék persze zsúfolásig tele. Mindenfelé izgatottan beszélgetnek, bár a pestieket nem váratlanul érte a hír. Ahogy már a krízis eleje óta mindenki tudta előre mit tervez a darabont-kormány, mit fog tenni a koalíciós pártok „Vezérlő Bizottsága“. A kormány legbizalmasabb terveiről magasrangú tisztviselők hazafias összetartásból tájékoztatták az ellenzék vezéreit, így ők mindent tudtak mi készül és azonnal félreverték a sajtó harangjait, — másrészt a „Vezérlő Bizottság“ urai is megsúgták a legújabb taktikai lépéseiket egy-egy jóbarátnak, feleségnek vagy sógornak, aki megint más bizalmasának mondta tovább és az ugyanazt tette, úgyhogy ebből nem maradt titokban egy-két napnál tovább semmi. Így volt ezzel is. Most csak arról vitáztak különböző csoportokban, mi következik most.

Némelyek úgy hitték „Darabont“-ék visszanyúlnak egy régebbi szintén azonnal ismertté vált tervükre és nem egy, de két-három országos választást csinálnak, amíg csak a közönség elfárad és olyan Ház jön össze, amelyet akarnak. Mások úgy vélték, hogy az általános szavazati jogot publikálják királyi manifesztummal, amit pár hónappal ezelőtt Kristóffy javasolt, de amit Ferenc József — ez is köztudomású — eddig nem fogadott el.

A legáltalánosabb vélemény azonban az volt, hogy diktatúra lesz beláthatlan időkig. Mit kell hát most tenni? — Aggódó arcok. Sokféle kombináció. Baj, hogy a Házelnök, Justh Gyula, beteg. Az kemény ember, az a legforradalmibb temperamentum. — Vagy talán nem baj! Tán valami boldogságra ragadtatná magát. — Nem! Jól van ez így! — Most tanácskoznak a vezérek valahol. Azok majd kieszelnek valamit, valami ügyeset, valami finom, közjogilag helyes megoldást. Míg ennek híre jön, nagyban vitatkozik mindenki. Legtetszetősebb az a szellemes megoldás, melyet egy előkelő pesti ügyvéd dobott be ma a közvéleménybe és melyet az újságok tágitott betűkkel hoztak. Ez jó, ez szép volna! A javaslat így szólt: az összes képviselők mondjanak le a mandátumaikról! Akkor nincs se házelnök, se jegyző, még háznagy sem, senki, nincs kinek átadni a királyi kéziratot. — Ez óriási „Witz“ volna! — harsogta Wuelffensten. — Nyíri mind szaladgálhat azzal a papirossal, nincs aki átvegye, még gyűlést se tud összehívni, mert ahhoz házszabályszerűen 40 képviselő kell! — Kár hogy már késő, kár hogy nem gondoltak erre hamarább!

Az emberek várnak, hozzászólnak sokféle módon, míg végre megjön a rendelet a vezérektől: korán, már féltíz után, legyen mindenki a parlamentben. Más semmi, de ennyi elég. És széjjelosznak nagy várakozással. Vájjon milyen megoldást találtak?

Az Országház-témél rendőrkordon. Csak igazolással lehet átjutni rajta. Komor, félelmes látvány. Sok katona, honvédek, gúlába rakott fegyverrel. Előttük Fabritius ezredes, a

parancsnokuk. Egy huszárszázad „pihenj”-ben közbiil. A rendőr sorok mögött várakozó kíváncsi néma emberek, nem sok, néhány száz. Az Alkotmány-utcánál több. Úgy mondták a szocialista munkásságot hívta oda a kormány. A téren újságírók, kik megéjlenezik a nevesebb honatyákat, aztán mindenki besiet az épületbe. A folyosókon csoportokba verődnek, suttognak.

De megszólaltak a behívó csengők. Besiet mindenki. A jegyző hadarva olvasott valamit. Bizonyára a múlt ülés jegyzőkönyvét. A padokban a képviselők idegesen dobolnak a pultokon. — Siessünk, siessünk! — szólnak innen-onnan a beavatottak. — Mikor lesz már vége! — kiált föl Bárrá Sámuel és nyugtalanul néz az ajtófüggöny felé. — Siessünk! Siessünk! — sürgették alulról mind többen, míglen a jegyző végre befejezte.

— Ha senki sem szól hozzá, a jegyzőkönyvet hitelesítettnek jelentem ki! — mondta gyorsan az elnök. Rakovszky al-elnök praesidiál.

Most halotti csöndben elnöki előterjesztést tesz. Királyi kéziratral hívták össze a mai ülést. Nyíri vezérőrnagy „teljhatalmú” királyi biztos közölte az elnökséggel, hogy ma tizenegy órára a Várpalotába várja a törvényhozókat, hogy ott a parlament feloszlátását fölolvassa nekik. — Most pár mondatot fűz ehhez az elnök. Finom megkülönböztetéseket. Az erre vonatkozó királyi kéziratot nem a miniszterelnök juttatta hozzá, hanem két katonatiszt adta át zárt borítékban. — Itt néhányan közbekiáltak, páraü fölugrálnak, de a vezérek leintik őket. — Rakovszky pedig folytatja az előterjesztést az ő kissé idegenes kiejtésével, hiszen a közös hadseregből vált ki, mikor politikus lett. Minthogy — így mondja — jogszokás, hogy a miniszterelnök adja át az ilyent az elnökségnek, így hát ő azt javasolja, hogy a Ház ne fogadja el a borítékokat, hanem felbontatlanul adja vissza annak a két tisztnek. — Ez volt az a formula, amit tegnap kigondolt a vezéri tanács. Ez volt az a forradalmi taktika, melyet választott. Így nem történt semmi; a parlament össze van híva, — igen — de föl-

oszlatta? — arról nem tud hivatalosan senki. — Kissé meglepte a be nem avatottakat ez a megoldás. Pár percig elcsodálkoztak. De annyira erős volt mindenkiben akkor a jogi forma iránti érzék, annyira csakis ezt tartották fontosnak, hogy pár pillanatnyi habozás után általános helyeslés morajlott.

Az elnök most sietve javasolja, hogy holnapután, 21-én gyűlést tartsanak. Persze mindenki tudta, hogy ebből semmi sem lesz, hiszen bizonyos az, hogy a katonaság már a földszintet ellepte; már a lépcsőn vannak, hogy megszállják az egész országházat. Dehát az mindegy, ez így van jól, így van jogszerűen. Mielőtt azonban kimondhatták, Boros Zsigmond ugrik föl:

— Tisztelt Ház! A mai vészjósló időkben, ahol a nemzet temploma ellen,..

— Hagyja abba, végezzünk! — kiáltozzák. Boros márványnyugalmát ez meg nem zavarja. — ... alávaló merényletet tervez a bécsi kamarilla, nekünk, e haza hűségese fiaink kötelességünk, hogy bármi fenyegetés is minket, börtön, bitó vagy akasztófa ...

E pillanatban egy háznagyi hivatalnok ugrik be az ajtón:

— Jönnék! már a folyosón vannak! — sívítja a terembe.

— ... de mi az ősi alkotmányt utolsó csöpp vérünkig védelmezni fogjuk és csakis a mi hulláinkon át, csak a halálunk árán ...

A további szavait elnyeli a kiáltozás: — Fejezd be! Hagyd abba! — és az elnök bezárja az ülést és lesiet az emelvényről. Mindenki a kijárat felé ront, tuszkolják egymást, hogy már itt se legyenek. — Ekkor azonban az alsó ajtónál zömök honvédezedes lépett be. Az arra tolongók visszatörpének, másfelé menekülnek szanaszét, míg Fabritius ezredes fölmege az emelvényre és ott már csak a lezönlött újságírók előtt fölolvassa a fölözlató királyi kéziratot.

— Az utolsó szónál fegyveres bakák lepték el a tanácskozó termet.

A folyosókon néhol már glédában álltak a katonák, más-

hol még csak most sorakoztatta egy-egy tiszt. A pesti honvédezredből valamennyi. Tragikus volt ez a váratlan látvány: panganétos katonák az országházban! Sötét falként álltak a hosszú ablaksorok előtt, arccal a terembejárók felé és e szürke esős reggelen, mintha még a napvilágot is kizárták volna innen.

Bálint, ki szégyelte futni, tán utolsónak jött ki a tanács-teremből. A szokásos lépcsőhöz indult volna, de ekkor találkozott Varjú Bélával, ki onnan loholt vissza.

— Itt el van zárva! — Nem eresztenek át senkit! — kiáltotta már messziről. — A társalgón keresztül még tán lehet! — felelt Abády és odafordultak be. Még éppen átsur-rantak, mert a széles üvegajtó előtt most állította egy kapi-tány a legényeit sorba.

Bálint gyorsabb volt, mint a lomhaj árasú társa. Helyze-tük komikumát érezve szólt vissza hozzá:

— Siess, barátom, különben a bécsi Zeughaus-ban fogjuk viszontlátni a kabátjainkat!

*

A vonatja kettőkor indulván, a Kaszinóban korán ebédelt. Ott komor hangulatot talált. Néhol suttog egy-két ember, de elhallgat, ha valaki közeledik. A ma reggeli eseményről asz-talnál is alig esik szó. A vállukat vonogatják. Még Wuelffen-stein Frédi sem hivatkozik lázongó magyar vérére. Minden-kire reánehezedik az a tudat, hogy mostantól előre nem látott dolgok következnek. — Némelyek tán arra is gondoltak, hogy az az egész irány, mely a katonai vívmányok, állam jogi újdonságok miatt szembevitte az országot a királlyal, elhibázott politika volt.

•

A déli gyorsal Gyerőffy László is utazott. Üdvözölték egymást persze, összeültek közös fülkébe, valahogy azonban, nem volt meg az a melegség közöttük, ahogy eddig.

— Haza még Kozárdra? — kérdezte Bálint.

— Nem. Váradon kiszállok — és az unokatestvére kérését szárazon elütötte: — Valami dolgom van! — és kinézett az ablakon.

Jó ideig hallgattak. László tán az eddigi farsang eseményeire gondolt. Az idén is előtáncos volt mostanáig. Társadalmi helyzete látszólag nem változott, sőt mintha a főhercegi bál az ő nagyvilági sikereinek a csúcspontja lett volna, hol a bolgár király asztalánál vacsoráit, a királynéval nyitotta meg a táncot, csupa felségek és fenségek körében mozgott. Pedig már akkor érezte, hogy a pesti társaságban megroppant a pozíciója. Nem is csoda. Az idén már nem érdekelte úgy az előtáncosság. Hanyag volt. Néha a kaszinóbeli picknick-ek alatt eltűnt akár egy órára, fölment a kártyaszobába és játszott, honnan párszor italosán jött vissza és haragosan, mert utána jött a segédrendezője és elhívta. — ő maga belátta, hogy hibás. Mégis nagyon zokon esett neki, hogy most három napja az egyik házibáladó mama, nem őt bízta meg a rendezéssel, hanem Kollonich Nikit és Wárday Gyurit, Imrének az öccsét. Hát erre odacsapta az egészset. Kijelentette, hogy Erdélybe kell utaznia. Ezért volt most a vonaton. — Különben jó is, hogy megszabadult a megkötöttségéből. A Fanny gyöngyeinek a dolgát nem halaszthatja tovább. Pénzt kell szerezni, ki kell váltani őket; nem viselheti tovább ezt a gyalázatot, hogy ő egy asszony pénzéből tartsa fenn magát!

Ahogy így némán ültek a kupében, Bálint a László arcát figyelte. Megkeményült arc, az ajka mellett keserű vonás, összenőtt szemöldökeiben mély, állandó ránc. A szemgolyói vizenyősek, gyulladtak. — Bizonyára sokat kártyázik még mindig! — gondolta Bálint. Hát most a lelkére fog beszélni. — Tapintattal kezdett a témába. — László csak biccentett a vállával és majdnem gorombán felelt. Ez fölbosszantotta Abádyt és most már kegyetlen dolgokat mondott. Végül haragosan vágta oda neki:

— Te örült, ha így folytatod, tönkre fogsz menni és ej fogsz zülleni!

Gyerőffy fölállt; az a keserű vonás mély árkot írt a szája mellé. — Én már tönkrementem és már elzülöttem! — szólt hangszűly nélkül és fölállt és kiment a fülkéből.

Nem is jött vissza Nagyváradig. Ott, miközben a táskáját kicsipelték, odalépett az unokatestvéréhez.

— Köszönöm, hogy a sorsom úgylátszik még érdekel téged. — De ne törődj velem többé. Velem ne törődj. Én elveszett ember vagyok.

Bálint mitsem válaszolhatott, mert már el is sietett László.

*

Kolozsvárott, a Farkas-utcai lakásán, midőn késő este jött meg, pár sor várt Bálintra: — Jöjjön holnap félőtkor teára. Hívatlanul! Többen leszünk. Ott a továbbit megmondom — írta Adrienne angolul. A „hívatlanul“ alá volt húzva.

Másnap öt óra. Adrienne nagy szalonjában elég számosán úrfiak, csoportosulva egy-egy nő köré. Judith a sarok-garnitúránál vagy hárommal, Margit a túlsó végén két darab Alvinczyvel. A két Laczók-leány is másokkal és Adrienne a kandalló mellett, de nem előtte a bizalmas párnákon a szőnyegen, hanem karosszékben ő is, Alvinczy Ádám és Kendy Pityu között. Bálint odacsatlakozott negyediknek. Persze a Riviéráról kérdezték. Kamuthy a pesti eseményekről, ő gépiesen felelt mindenre, elég hosszadalmasan is, miközben minden idegével kutatót valami jel után, ami reávilágítana arra, amiért hazahívta Adrienne. Sorra figyelte az arcokat. Hiába volt. Mindenki olyan, mint máskor. Egyedül Judith szemében villant meg valami ellenséges fény, midőn kezét nyújtott, de az is eltűnt azonnal és tovább beszélgetett a szomszédaival. Így tartott ez jó ideig.

Midőn azonban behozták az asztali lámpákat, Adrienne fölkel, mintha csak a cselédnek adna helyet, hogy a mögötte álló oszloplámpához jusson. Ellépett a Szamos-árokra nyíló ajtóablakig és kitekintett a kezdődő szürkületbe, Bálint mellette áll.

— Nézze meg jól ezt a hidat! — szólt halkán, a nélkül, hogy feléje fordulna. Az állával kifelé mutatott, aztán visszavért a társasághoz.

Bálint ottmaradt és szemügre vette azt a dupla pallót, mely vagy tíz méternyire a háztól a malomárkot átköti. A telek felől, látszólag leszögezve, rozoga lécajtó. A hídból pár deszka hiányzik, a karfái is korhadtak, látszik, hogy már régtől nem járnak itt át. A túlsó parton út. Tovább a még téli park.

Mikor ismét a többiek közé vegyült, Adrienne hozzáfordult:

— Hja! Vissza kell adjam azt a könyvét. Érdekes volt. Köszönöm. — Az íróasztalról egy kis Tauchnitz kötetet emelt föl és átnyújtotta, A mozdulat közben Bálint meglátta a címét. Nem az ő könyve. Nem is ismeri. Mégis zsebrevágta, miközben érezte, hogy valami ropog benne. Levél! — Változatlan arccal válaszolt:

— Égy-e? Nem valami nagy dolog, de jól van írva... Örülök, hogy tetszett...

— Igen, egészen kellemes olvasmány ...

Még néhány percig beszélgetett Abády, azután eltávozott. Sietve loholt haza. Ott bezárkózott és csak akkor bontotta ki a levelet.

— ... Ma éjjel egykor jöjjön át a hídon. — Ha fény van az üvegajtó mögött, jöjjön be. Ha nincs: nem! — Fontos! — Ágyban kell lennem a testvéreim miatt. — Ne gondoljon semmit. — Wickwitzü — Maga az egyetlen barátom. — (A barátom kétszer aláhúzva.) — Máskor nem mondhatnám el! Nagyon nagy baj van!

*

Sok töprengés után határozta magát erre Adrienne. Bizonyos volt, hogy Judith fölfigyel, ha Abády megérkezik. A levél-ügy óta ott Mező-Varjason, kimondott ellenségének tartotta. Az a körülmény, hogy egyetlen lakószobájuk volt, kizárta, hogy ott a leányok jelenlétében egy sarokba vonulhas-

son és megbeszélhesse a dolgot, tanácsot kérhessen. — Ha délelőtt hívná magához Bálintot, ezt megtudná Judith, megláthatná átsétálni az előkerten, hiszen az ablakaik éppen arrafelé nyílnak. — És ha egyedül akarna a városon sétálni vele, ez is feltűnő, ez is gyanút keltene, hiszen mindenüvé együtt mentek eddig és bizton találkoznának ismerőssel, aki elmondaná Judithnak... Nem! — Mindez mind lehetetlen! — Ismerte a húgát: ha észreveszi, hogy tanácskozik Abádyval. képes azonnal valami bolondot tenni, akár egyedül elutazni Brassóba ahhoz a Wickwitz-hez ... Eddig azt az éber őrzés-amit gyakorolt a nővére fölött, Judith nem vette észre, pedig mióta az anyja átadta a leányokat neki, az egész életüket erre rendezte be. Délig Morin kisasszony és Margit nélkül nem járt ki Judith, déltől együtt voltak estig, sőt mélyen be az éjszakába is.

Tehát csakis késő éjjel kérhet tanácsot Bálinttól. Szerencse, hogy az a léckapu a pallón innen könnyen nyílik; egykor beszögezték, de a szeget megette a rozsdá. Vissza is csukódik magától. Mindezt kipróbálta mielőtt Abády megjött. Hát ez mind jól van így. De más dolog okozott sok gondot. Miként fogadja Bálintot? — A húgai nála maradnak, míg ő lefekszik és még azután is hosszan. Ha ő ezen változtatna, az azonnal föltűnnék. Nem! Ezt be kell tartani. — Hanem azután? Azután föltözzék ismét? Az roppant körülményes?

— Vagy vegyen magára valami hálóköntöst és akkor adja meg a jelt? — Nem! Ez nem jó. Nem! Nem! Ez nem jó! — Az ilyen pongyola széjjelnyílik, nehéz rendbe tartani... észrevétlen kilátszik a térde, vagy... a válla... nem! ezt nem!

— Kissé megborzongott, mikor ezt gondolta. Legjobb ágyban fogadni, — így már úgyis látta őt Bálint, — ott a paplant magára húzhatja nyakig, lezárhatja szorosán a testén, ahogy a múltkor ott Almáskőn ...

Vájjon csupán ezek a szempontok döntöttek? ő 'csakis ezeket mondotta magának, de valahol tudattalanul belevegyült ebbe, hogy ő így milyen szép, bele az az izgató vágy,

játszani a veszéllyel, láttatni magát és megtagadni, önkéntelen indulata a hívó és menekülő nősténynek.

Így határozott. Mégis, midőn jóval éjjel után a nővérei elmentek és ő az órára nézett, — félely órat mutatott — magasan dobogott a szíve és megrémült. Kissé habozott. Szerette volna visszacsinálni az egészet. De már nem lehet. Már talán ott áll Bálint a lécajtó mögött és vár! — Várni fog bármедdig, várni fog akár hajnalig! És mentői tovább várna, annál szilajabb volna! — súgta az ösztöne. Mégis nagy elhatározás volt kiugrani az ágyból és kinyitni a szalonba nyíló ajtót, miután az egyetlen gyertyát, melyet égve hagyott, leállította a földre az ágy melletti asztalka mögé. Sietve feküdt vissza. Aliig takaródzott be és hallgatódzott nem jön-e már? Meglátja-e a derengő világot?

A kerti bejáró nesztelenül nyílik. Aztán becsukódik ismét. Lassú, óvatos léptek. Bálint az ajtóban áll. Csöndesen beteszi maga mögött. Ledobja a kabátját, kalapját és közeledik. Már itt van, itt az ágya mellett! Csak a homlokát csókolja meg, akárha testvére volna.

Az Adrienne nézése fenyegető és majdnem ellenséges. Lassanként azonban megenyhül, látva a fiatalember kimért modorát. — Mi van? Mi történt? — kérdezi Bálint. — Köszönöm hogy hívott! — mondja. — Természetes, hogy azonnal jöttem. — Nagyon halkan beszél. Adrienne is így. Elmondja a Wickwitz levelét, az ő aggodalmát, felelősségét Judith miatt. Senkije nincs kitől tanácsot kérhetne, senkije, aki értesítené, ha az az ember idejönne, aki figyelhetné ami történik az Uzdy villán kívül, aki hírt adna neki, mikor kelt fokozottan vigyázni... Senkit be nem avathat... a Judit# hírnevére is vigyázni kell... Olyan teheUsilennek érezte magát.

Nagy tárgyilagossággal mondta ezeket, akárha valami ügyvédi irodában, nem pedig ebben az illattal telt sötét hálószobában. De tán mert majdnem suttogva beszélt, Bálint elhagyta már a széket az ágy lábánál és előbb az ágy széére ült, majd később átkönyökölt a párnákba az Addy, feje

mellé. Itt egészen hangtalan lehetett a szókat ejteni. És Bálint magára öltötte azt az állatszelistő szerepet, melyet legutóbb az őszi erdőben is megjátszott és szakszerűen válaszcdgatott az asszonynak és vállalta, hogy vigyázni fog mindenre és azonnal értesíti és megpróbál valami tervet is kieszelni.

Ugyanekkor azonban azt kereste, miként biztosíthatná, hogy máskor — holnap és azután! — is bejöhessen így éjszaka. Akkor egyik, vagy másik éjjel mégis csak fölébíed Addyban a vágy, ha csak egy szikrányit is, mégis csak megérik az a pillanat... Kapóra jött, hogy Portofinóban vagy hatvan oldalt megírt abból a műből, melynek tervét éppen így, Adrienne-el a karjában, vázolta volt. Hát erre tért át, tudva, hogy semmi mód sincs bármit is fölolvasni, csakis ilyenkor és hosszan magyarázva, mennyire szükséges a munkájának, hogy azt fennhangon olvashassa, — a saját kritikájának szükséges! — végre engedélyt kapott, hogy másnap éjjel is eljöhessen. E cél kedvéért mi merészet sem próbált máma. Még ha csókolt, még akkor is vigyázott, nehogy gyanút keltsen, nehogy megriassza Adriennet. Csupán búcsúzaskor vett egy-egy kisebb szabadságot, mélyebben járó csókot, szőritőbb ölelést... Az eddig elértet nem szabad gyakorlaton kívül helyezni! — mondta az állatszelistő benne.

— Milyen valószínűtlen az élet! — gondolta magában, ahogy vaksötétben botorkált haza a vízparti rögös úton, — ha tudná, honnan jövök, nincs ember, aki elhinné, hogy nem vagyok a szeretője ennek az asszonynak! Pedig Isten tudja, mi-
kor lesz valóban az enyém!

VI.

Bálint után Gyerőffy László is megjött Váradról, keserűbben, mint valaha. Ő ott egy uzsorásnál járt, Blau úrnál, ki magánbankárnak hívta magát. Ugyanaz a Blau, akinél a Wickwitz—Abonyiné-féle váltók voltak. Megpróbálta tőle azt a nyolcvanhatezer koronát fölvenni, mellyel a Fanny gyöngyeit kiválthatta volna. Idáig azt remélte, hogy egy-két kövér kártyaparti meghozza. Ez nem sikerült. Igaz, hogy nyert néha lényeges összeget, de soha a felét se és az másnap jórészt elment és az a drága élet, melyhez annyira hozzászokott, elnyelte, ami megmaradt. A pesti hitelezőinél már próbálkozott. Nem álltak kötelnek. Mindenféle ürügyekkel megtagadták. Csak az igazi okot nem mondták, azt, hogy László magas játékaról és sok ivásáról tudtak... Erről a váradi zugbankárról egy bihari ismerőse tett említést, hát ezt próbálta meg.

Itt nincs eredmény és nem is lesz, mert László nem fog többé odamenni! Valósággal menekült onnan.

Az történt, hogy társalgásuk elején a „bankár úr“ azt állította, miszerint ő egyetlen aláírására nem szívesen ad — és javasolta, szerezzen Gyerőffy zsiránst, bárkit, valakit az ismerősei közül. Majd elkezdett László barátai iránt érdeklődni, az erdélyi társaság iránt. László azt hitte, hogy tájékozódni akar az ő összeköttetéseiről. Készséggel beszélt hát annál inkább, mert Blau úr igen jól játszta a jóindulatú pénzember szerepét és kultúrált benyomást tett. Blaunál azonban ez csak közeledés volt ahhoz a tárgyhoz, amelyhez jutni akart. A Dinóra—Wickwitz-váltók ügye aggasztotta. Nagyon megbánta már, hogy ebbe a dologba belement. Már számos levelet írt Abonyinének,

de választ soh'sem kapott, Egon báró pedig folyton csak áltatta. Mitévő legyen hát? Perelje-e Dinórát, vagy jelentse föl a főhadnagyot? .. Mind a kettő kellemetlen, lárma lesz belőle és a lárma az ártalmas. Ilyent csak végső esetben!... Arra gondolt tehát: ez a Gyeróffy gróf tán diszkrétén közbeléphetne, megmagyarázhatná az asszonynak: fizessen, hiszen gazdag asszony! — vagy annak a tisztnek, hogy végül is ebből botrány lesz.

Ezért sok hízelgő szó után a gróf úr „Kavallier“ voltáról, elővette a Dinóra váltóit és megmutatta neki. Ennek váratlan eredménye lett. László kővémeredve bámult az aláírásokra. A Fanny gyöngyeinek a dolga hirtelen erővel lépett eléje, ő is ilyen aljas, ő is nővel tartatja ki magát, mint ez a Bikfic, ő is idej ütött. És önmagára is értette, mikor halkán, de dühösen ismételte: — Ilyen gazember! Ilyen pimasz gazember!

— Mi az? Tán csak nem hamis a grófné aláírása?! — szörnyülködött riadtan Blau, de László nem felelt semmire és vette a kalapját és elszaladt onnan, akárha megőrült volna.

Két nap telt el, két mozdulatlan nap, melyen mi fontos sem történt.

Ekkor azonban a sors, ez a legnagyobb drámaíró, hirtelen belenyúlt az eseményekbe, megmarkolta szegény Judithot és összetörte. A véletlenek láncolata az élet belső logikájával ki-robbantotta a katasztrófát. Ha László nem veszít azon a végzetes éjjelen olyan óriási összeget, ha hamarabb ki tudja váltani a Berédyné gyöngyeit, ha nem éppen ahhoz a vidéki uzsorához fordul, ha Blau urat viselkedésével nem ijeszti meg, ha Wickwitz Egon nem prédál annyi időt előbb Lázárnéra, majd a szász milliomos lányára; ha Dinóra bár egy sorban elismerte volna az aláírását, ha ez a sok „ha“ és még sokkal több „ha“ nem lett volna, minden másképp történik. De nem történt és nem történhetett másképp, mert a lelki adottságok vezetik az egyént, hajlamai és hiányai, a tevése és a mulasztása. Könyörtelen kö-

vetkezetességgel visz tova az első mindegynek látszó lépés a végzet ösvényén, nincsen itt megállás, míg váratlan fordulón lecsap a sors, akár a görög tragédiákban.

Nagy cigányozás a szálloda éttermében. Éjfél után vagyunk jóval, de néhány asztalnál még boroznak városi mulatós emberek, egyiknél gazdászok is a monostori akadémiáról. A híres Pongrácz Laci persze nem nekik játszik, hanem a főasztalnak ott a hosszúfal előtt, ahol Ambrus bá és gárdája ül, az Alvinczy fiúk, Kendy Jóska és Pityu és a kis Kamutty és persze potyára a vén Kendy Dániel is. Huzatnak maguknak, vígan pezsgőzve, kommandóznak és olykor beledanolnak. A többi izogatok a szétszórt asztaloknál ezt nem bánják; tudják, hogy Laji ilyenkor úgy hegedül, mint soha és ők potyán hallgathatják, ami nem rossz dolog, ha pedig megpróbálnának ők is belebeszélni a játékba, Ambrus bá rögvest elvinné a banda javát a különszobába és ők ott maradnának primás és cimbalmos nélkül; akár mindjárt haza is mehetnének!

Szól hát a zene pazarul, nóta-nóta után.

Gyerőffy is ott ül Alvinczy Ádám és a kicsi, pufók Kamutty között. Nagyon sokat ivott már, ezért ül olyan mereven.

Ez volt a helyzet, midőn Wickwitz belépett a terembe.

A késő esti gyorsal érkezett meg Brassóból. Uniformisban volt. Hosszú utazás volt, mely alatt aggodalmas állapotának minden gondjai lassanként körülstromolták. Utálatos! Dinóra sok levélben magyarázatot kér tőle a Blau-féle sürgetésekre, melyeket nem értett — az a buta liba! — és az a dög, az a Blau, aki mind fenyegetőbb kezd lenni; és az ezredes huzavonája a szabadságolása ügyében, — so ein Kéri! — éppen most, midőn pedig égett a lábai alatt a talaj! Utálatos! Az a sok hazudozás Dinórának és annak a Blaunak, az a sok firkálás! — és az a folytonos félés, nehogy kipattanjon az ügy, mielőtt ő szabadságon van és hegyen-völgyön túl Judíthtal. akinek kedvéért a Milóth-család majdcsak elintézi azt az undok dolgot. Az utolsó napokban már úgy érezte magát, mint a

vad, mely a hajtók köze került és nem tudja merre menekülhet!?' Ez mind, még az ő hajókötélidegeit is elővette. Gondolta hát, elcigányozik vagy egy órát; pár pohár pezsgő nem fog ártani, mindjárt jobb kedvvel látja az ember a világot, holnap pedig értesíti Judithot és holnapután hajnalban... Start! — el Ausztriába! — Másfél nap! Addig tán nem történik baj, hiszen ő indulás előtt megírta Váradra, hogy két héten belül mindent rendezni fog... Két hét múlva? — Hát hogyné! Akkorára már ő lesz az úr!

Ambrus báékat ott találván, katonásan összevágta a sarkantyúit és leült szerényen az asztal végére. De nem maradhatott ott, mer Gyerőffy László reákiálott harsányan:

— Ide gyere hozzám, kedves drusza, ide velem szembe!

Wickwitz Egon nem értette, miért szólítja őt druszájának László, de ittas emberrel nem jó ellenkezni, hát fölkel és elfoglalta a széket, amivel Gyerőffy kínálta. Leült, a kardját a térde közé vette és rendelt egy kis üveg pezsgőt.

— Miért kis üveget? — vágott közbe László — minek spórolnál?... Miért spóroljunk mi, mi ketten?... Más spórolhat, jól teszi, de mi ketten miért tennők?! Nagy üveget az én druzsámnak, az én kollégámnak!

Elhozták a pezsgőt. Szólt a zene tovább és Ambrus bá olykor beleénekel az ő basszus hangján, olykor pedig belekurjantott egyet. Három-négy nóta után a cigány frisset húzott. Általános koccintás.

— Szervusz, Bikfic, kitűnő kollégám! — mondta újra László. — Te csak velem koccints, ne a többiekkel. A többi... az más!... de mi ketten, csak mi tartozunk össze! — A szöveg barátságos, de hang és utána az a gúnyos nevetés nem az, hanem kötekedő és majdnem ellenséges. Összeértették a poharikat és ittak. Így volt ez még többször. Még párszor ugyanezt mondta Gyerőffy, de Egon báró békés ember volt; a hatalmas szelindek nyugalomával tűrte ezt a furcsán hangsúlyozott kollégázást. Nem gondolt mást, minthogy Gyerőffy szörnyen be van rúgva és nem tudja, mit beszél.

Gyerőffy valóban mértéktelenül ivott.

— Tudod-e, miért vagy kollégám? — kérdezte végre és áthajolt az asztalon. — Tudod-e? Hát én megsúgom... a füledet nyújtsd ide!... a füledet! — Wickwitz engedelmeskedett. — Azért vagy kollégám, — súgta az — mert én is olyan pimasz gazember vagyok, mint te. Ezért!

Egon báró meglepődve támaszkodott vissza a székébe, de aztán legyintett a kezével: — Jó, jó!... Te nagyon sokat ittál!

— Semmi jójó!... Ez így van! — válaszolt most már hangosan Gyerőffy. — Így van! Te is gazember vagy! De igen, én tudom, te is, te is!

— Kérlek, vigyázz kissé — mondta még mindig nyugodtan a tisztt, — én mégse tűrhetem, pláne így nyilvános helyen...

— Mire vigyázzak?! Mit nem tűrhetnél?! Nekem ne mókázz: úgy van, ahogy mondom, te is gazember vagy!

Wickwitz agyán villámgyorsan átcikázott: Ebből afféret kell csináljon, — be alkalmatlan, ez megint idővesztés! — és még habozott, de a másik folytatta mindjobbán kiáltva:

— Csak egy szót: Blau!... Érted? ... Blau! Blau! Blau! Ez az! — és fölállva ordította: — Én is, te is, aljas gazemberek! Igen! Gazember! Gazember! Pimasz gazember! — Ehhez már az asztalt öklözte. A dühe tán nem is Wickwitznek szólt, hanem önmagának, önmagát gyűlölte, ütötte, verte, önmagát gondolta lesújtani, megsemmisíteni... Egy pohár fel dült előtte, egy tányér csörömpölt a földön. A László szomszédai hozzákaptak és hátravonták az asztaltól. Mindenki fölugrott, mindenki esítített, beszélt.

— Te ne barmoskodj, a fenébe! — bömbölt Lászlóra Kendy Ambrus és a „Bikfi“ felé, ki már állt ő is és a jobbkeze a kardja felé indult, odaharsogta: — Te pedig ne légy marha!... látod, hogy tökrészeg! — így akart békéltetni ügyesen Ambrus bá. ő útálta, ha megzavarják a mulatozását.

Egon báró nem is hallotta Ambrus bát, csak Lászlót, ki odatúl tántorogva bár, még mindig ordított: — Blau! Gazember! Blau! — míg megcsuklott a lába és összeesett Alvinczy Ákos és a kis Kamuthy karjába, csak azt hallotta, hogy az a

Gyerőffy mindent tud róla, tehát meg kell ölni, meg kéne ölni azonnal, hogy ne beszélhessen! De az asztal közöttük és ő körülé is állnak, lefognák, ő most mitsem tehet. Kihúzta hát magát, összecsapta a sarkantyúit, megfordult és a megriadt idegenek asztalai között lassú léptekkel kiment az étteremből.

*

Másnap délben egy bakakapitány és egy főhadnagy jelentkezett Gyerőffynél. Mert Wickwitz Egon tudta mi a „Vorschrift.“ Mint aktív tiszt, nyilvános sértéskor ő nem vehet más segédet, mint katonát. És ez jobb is! A katona nem kérdezősködik, nem próbál békéltetni, annak nem kell magyarázni semmit. Neki elég a „Tatbestand“. A Platz-Kommandóhoz fordult hát. Ez jelentett a Division's-Kommandónak. A Hadosztály a helybeli bakaezredet utasította, hogy rendelje ki a párbajsegédeket. Az ezredparancsnok helyettese — az ezredes szabadságon lévén, — Zdratuschek alezredes. Ezt is fölkereste Wickwitz. Elmondta milyen inzultus esett, nem rajta, hanem az uniformison; a „Kaiser's Rock“ van sértve. Ez egyrészt jó volt, mert Zdratuschek vörös lett mérgében és „privatim“ kifejezte a kijelölt tisztjeinek, hogy a legsúlyosabb föltételeket követeljék, — „Diese magyarische Rebellen-Bagage! Meg kell nekik mutatni!“ — de másrészt baj is, mivel Wickwitznek meghagyta, hogy míg le nem párbajozott, ne járjon civil társaságba. Így hát Judithal egyelőre nem beszélhet, ami boszszantó, de ha ma délután végezhet Gyerőffyvel, estére tán már fölszabadul ettől.

Ez azonban ilyen gyorsan nem ment. Gyerőffy segédei, elsöben Bogácsy örnagy, árvaszéki ülnök és Kendy Jóska, túlzottnak találták az ellenfél föltételeit. Háromszori golyóváltás huszonöt lépésről, öt-öt lépés ávansz-al, ami tehát tizenöt lépés és eredménytelenség esetében nehéz lovassági kard bandázs nélkül és végkimerülésig!... Nem! ezt nem fogadják el, dacára, hogy Gyerőffy vállalni akarta. — Dehát ehhez neki semmi köze! — mondotta Bogácsy, ki elsőrangú párbajszakértőként kimondotta, hogy ilyet csak testi sértéskor ír elő a

páxoaj kódex! Ez pedig az ő bibliája, amiből nem enged. Fegyver- és becsületbírósgot kért tehát!

Most azonban a katonák jelentették ki, hogy ők csak katonai fórumot fogadnak el. Ebből hosszadalmas tárgyalás lett, ennek a civiloldal mondván ellent. Bogácsy elnök úr nyugalmazott őrnagy lévén, lemondott és a helyét Ambrus bá fogadta el, aki erősködött, hogy csak egyféle becsület lévén, ő az Istennek sem enged.

Három hosszú nap telt el ebbe, három nagyon hosszú nap.

Persze teli volt a város ezzel a párbaj üggyel. Mindenki ezt beszélte, forgatta, tárgyalta. A kávéházakban is és az utcán. Az egyetemi hallgatók is mozgolódni kezdtek. Most mái nem arról volt szó, milyen elégtételt kap Wickwitz Gyerőffytől, hanem arról: micsoda okvetetlenkedés a katonáktól, hogy ők polgári uraknak az ítéletét nem akarják elfogadni. Ambrus bá a „szoldateszka“ ellen teliharsogta a Kaszinót, hova mindenki begyült, alti csak a városon volt. A nagytársalgó zsúfolva már déltől estig. A kandalló előtt ültek az idősebb urak, Kendy Sándor és a vén Dániel, Gyerőffy Szaniszló, László egykori gyámja, az Alvinczy fiúk apja az idősebb Alvinezy Ádám, a jó öreg Zakata és persze Ambrus bá. Velők tart Abonyi Tihamér is és Bogácsy őrnagy, ki mióta lemondott segédi voltáról, annál mérgesebben magyaráz és tanít. A pufók kis Kamuthy is okoskodik sokat és azok a fiatalok, kik ott voltak, mikor a sértés történt, már századszor elmagyarázzák hogy és miként volt. Egyedül Kendy Jóska nem szól soha, de ő is helyesel mégis a makrapipája mögül.

Abády Bálint is ott van naphosszat. Nem igen beszél, csak hallgatja a többit. Megígérte Adrienne-nek, hogy referál neki.

Gyerőffy láthatatlan. Bezárkózott szállodai szobájába és nem bocsát magához senkit a segédein kívül. Ezeknek is csak szűkszavúan felel és arról semmi magyarázatot nem ad, miért gazemberezte le Wickwitz-et és hiába kérdezték, mit jelent az hogy: „Blau“ — nem! nem mondott semmit és látszott, alig várja, hogy egyedül hagyják. Mikor pedig azok távoznak, újra előveszi a konyakosüveget a kasztenből és iszik.

Vége negyednap délelőtt valami megegyezés jött létre a katonák és a László segédei között. Sovány egyesség, de mégis megoldás. A kommandáns tudomásul vette, — bár nem hivatalosan — ő ezt hangsúlyozta, hogy a Gyerőffy segédei nem becsület-, hanem csak fegyverbírótságot kérdeznek meg a föl-tételek iránt és jelezte, hogy bár ennek semmi rendelkezését nem tartja kötelezőnek, és soha el nem ismeri, a határozat szerint fogja utasítani a tisztjeit. Zdratuschek alezredes ezt nem jóindulatból tette, hanem mert a Hadosztály parancsnok látva a városszerte növekvő izgalmat, ráizent, hogy találjon valami megoldást és legyen az ügynek vége. Így hát a bíróság összeül félháromkor, három, vagy negyednégykor meglehet a párbaj.

Wickwitz az időt i,dáig csak tisztársaival töltötte. Első nap aggódott, vajjon Gyerőffy nem mondja-e el a Dinóra—Blau-féle dolgot? így kikerülné a párbajt. Látva azonban, hogy a segédei egyformán barátságosak, megnyugodott, hogy az ellenfele nem beszélt és most, midőn e már negyedik nap delén eljöttek és közölték, hogy készen álljon háromra, nagyon megörült. — Ka endlich! Hát holnap hajnalban Judithot magával viheti! Auf und davon! — Gyorsan firkantott pár sort: — Holnap reggel öt óra előtt az állomáson a második osztályú váróteremben várlak... — Itt gondolkozott. Kellene még valami ügyes meleg mondat, az ilyet szeretik a lányok. Soká töprengett, aztán nem találván mást odairta: — Ewig dein! — Hát így is jó! — és beborítékozta és a hotelszolgától elküldte Zoltánkának a kollégiumba. Az bizton Judithoz juttatja valahogy.

*

A fegyverbírótságot a Kaszinóban összeült. Tagok, az öreg Atvinczy és Abonyi Tihamér, ki Wickwitz-hez való ragaszkodása miatt annyit Itihálta magát, hogy végre is őt választották. Elnökül Kendy Sándor Kajsztát kértek föl. Még alig volt félhárom, már azok visszavonultak a könyvtárszobába a Gye-

rőffy segédeivel. Az előző szoba ajtaja is becsukva, hogy semmi ki ne hallassák.

A kandallós társalgó teli emberekkel. A billiárdszoba. is. Mindenki kíváncsi mi lesz, hogy lesz? — mit határoznak odabenn? — mert bizonyos, hogy akármit is, súlyos feltételeket kell szabniok, ha nem is azt, amit Wickwitz segédei követeltek. És vitatkoznak, érvelnek össze-vissza. Abády is közöttük ül szótlan. Roppant rosszul esett neki, hogy itt mindenki okoskodik, vitázik, nagy gusztussal és soha senki nem gondol arra, hogy szegény Gyerőffy Lászlóval mi lesz, ha összeeresztik az atlétatermetű ellenfelével, kiről ösmeretes, hogy elsőrangú vívó. Az is bántotta, hogy László még neki sem nyitott ajtót egyszer sem.

Már negyedórája, hogy a bíróság tárgyal. Mindenki a belső ajtót lesi. De az nem nyílik, hanem az előszobáé.

Az Egon báró segédei, a bakakapitány és a hadnagy lépnek be kardosán. Az arcuk komor, a tartásuk merev; Waffenberg van rajtuk és a kezükben csákó. A Gyerőffy segédei kérdezik. Átessékelik őket a pipázón és eltűnnek a könyvtár felé. — Mi ez? mi lehet? miért akarnak ezek oda bemenni?

És még egy meglepetés: Kadacsay Gazsi az előszobában áll! Nem jött be, künn maradt és le s föl sétál ő is csákósan. Zsinóros atilla és vörösnadrág van rajta. — Gázsini! aki máskor olyan lompos! Meg is van borotválkozva! — Kiözönlenek, körülveszik, faggatják. — Miért nem jössz be? Parádéba vágtd magad? Miért? Talán a király érkezik?! — tréfáltak. — Mikor érkezéte? Honnan? Az ezredtől? Brassóból? Hát szolgálatban?

Gazsi most nem mókázik, mint máskor. Nem dülti félre a harkályforma orrát, nem húzza furcsán panaszosra a szemöldökeit, nem mosolyog, nem mesél semmi nevetetőt, mint máskor. Komolyan áll és csak kurtán válaszolgat. Mikor azonban valaki azt kérdi: — Tán sürgetik a párbajt? ... Talán a Bikfic dorgában küldték? — hátat fordít nekik és meglátva Abády Bálintot, hozzálép és félrevonja a lépcsőházba: — Kéchélek

bachátom diskuhálj velem akáchmichől, hogy megszabaduljak ezektől a maccháktól!

De már jön a két tiszt vissza. Gazi báró kaptákba vágja magát, a kapitány mellé rúgta balfelől, mindhárman szalutálnak, fordulnak, elmennek.

A kérdezősködők visszaömlenek a pipázóba. A most belépő bírósági tagokat azonban hiába kérdezik; az öreg Kajsza csak rövid, de keményen elutasító szóval válaszol nekik, a vén Alvinczy csak a vállát vonogatja. Ambrus bá sem közlékenyebb: — Eredj a fenébe! — vágja oda a kérdezősködőknek és ő is távozik Kendy Jóskával, nyilván Gyerőffy-hez indulnak. Egyedül Abonyi felel: — A párbaj el van halasztva — és hogy többet ne faggassák, elsiet ő is.

*

A két tiszt és Gazi báró a Wiekwitz szállodájába mentek. Ő már a gangajtóban várta őket. — Serwas Kadacsay! bist auch hier? — Alsó was ist? — kérdezte, miközben a ségégeit a szobájába vezette. — So nehmt's doch Platz!... — mondotta, miközben gyorsan leülve, székkal kínálta őket. Mikoi' azonban fölnézett a három látogatójára, elakadt a szava. Mind a háromnak sötét, vészjósló arca volt. Álltak mereven fejükön a csákóval és szótlan szembenéztek vele. Wiekwitz hátán végigfutott a hideg és fölállt újra.

— Wiekwitz báró főhadnagy! — szólt németül most a kapitány — minthogy ön ellen becsületügyi eljárás indult, mi a megbízásunkat ezennel visszaadjuk. Kadacsay hadnagy a továbbiakat közölni fogja Önnel.

Feszesen köszöntek és kézadás nélkül mentek ki. Egon báró a kanapéra omlott. Gazi most letette a csákót és odahúzott egy széket. Látszott rajta, hogy nehezére van a reabízott feladat. Párszor visszasimított rövidrenyírt haján és rézsűt tartott fejjel, ahogy a hollók szoktak, vizsgálta a másikat.

— Na also, was hast Du mir zu sagen? — szólt Egon nagyon halkán.

Kadacsay egyik sujtást kigombolta a dolmányán és a belső zsebből kivett egy hivatalos írást. Szénáikul átnyújtotta.

„...Auf Anzeige dér Privatbank Blau & Gomp. Gross-Wardein, ist gégen Oberleutnant Báron Egon von Wickwitz das Ehrengerichtliche-Verfahren eingeleitet worden. Gennanter Oberleutnant hat...“

A betűk összefolytak a szemei előtt, mégis nyugodt hangon tudta hazudni: —Valami tévedés kell, hogy itt legyen...

Gazsi még ferdebbre biccentette az orrát, mintha kételkednék. Pár percig hallgattak. — Hast du noch etwas zu sagen? — kérdezte végre Wickwitz. — Most Kadacsay rögtön felelt, de lassan és különös nyomatékkai:

— Az ezchedes egy szóbeli izenetét kell még átadnom. Az ezchedpachansnok uch azt izeni neked, hogy amennyiben az Abonyiné, Malhuysen Dinocha gchófné váltóin, melyeket echedetiben hozzá beküldtek, a te aláichásod hamis, akkoch... akkoch azonnal utazz Bchassóba és jelentkezz. De ha nem hamis a te aláichásod ...

— Ha nem? ...

— Ha nem, hanem valódi... ha valódi a te neved azokon, akkoch okosabb, ha... ha az eched becsületéécht legalább . . . ha... — Gazsi itt fölállt és egy revolvert tett az asztalra — ha te ezt használod... mégpedig azonnal! Ezt izeni neked az ezchedes.

Wickwitz alacsony homlokába a feketehaj még mélyebbre húzódott le; nagy özvágású szemei majdnem becsukódtak.

— So?... So?... So?... — ismételte párszor.

A csákóját vette most Kadaesay. Indulás közben könnyedén visszaszólt: — Az ilyen azonnal a legkönnyebb! Becsukjam talán kívülről az ajtót?

Egon báró most kinyújtja gyönyörű termetét. — Majd magam zárom be! — A hangja kémiény és elszánt, mire Gazsi egy pillanatig habozott, aztán visszajött. — Na, hát akkoch... akkoch hát szechvuszt, bachátom! — mondta most már barátságos hangon. Erősen fogtak kezét. Késsé hosszacskán is, aztán Egon egyedül maradt. Két-háromszor-négyszer végigjárt a szó-

bán. Mikor ötödször fordult, kitört belőle az a csúnya, majdnem állatias kacagás, mely néha szép arcát úgy el tudta torzítani. Csöngetett. — Egy menetrendet! — parancsolt a Lesiető szolgára. Személyvonat indul hat órakor. Ez jó. Ezen nem lesz ismerős. Megnézte az óráját. Tíz perc múlva öt óra. Átöltözött vadásruhába. Egyik kisebb táskájába bepakkolta a civilruháit, a nagyobb bőröndöt otthagyta, az uniformisait pedig berakta a kasztenbe szép rendben. Mielőtt a kardját is odahelyezte, még ránézett egy kis ideig. — Arany portépé! Milyen öröm volt, mikor megkaptam! — Azt is betámasztotta a kasztén sarkába. Körülnézett. Meglátta az ezredes küldeményét, azt a jó forgópisztolyt. Még ott van az asztalon. A bajuszát gúnyos mosoly húzta el: — Ezt az ajándékot bizony nem hagyom itt! — és zsebrevágta. Most újra csöngetett: — Kocsit!... elutazom pár napra. A szobámban hagytam a dolgaimat. Tartsák fenn, amíg visszajövök ...

— Itt a konflis! — jelentették neki. Wickwitz még egyszer körülnézett. — Nem felejtettem itt semmit? — kérdezte magától. — Nem, nem felejtett el semmit! És kőszálnyugalommal kihajtott az állomásra, vonatba ült és elutazott. Hogy Judithnak mit írt ma délben, az az eszébe se jutott.

Másnap hajnalban átszökött a román határon.

Kadacsay lassan sétált vissza. Minden huszadik lépesnél megállt, mintha várná, hogy utána szalad valaki. Végre a Kaszinóba érkezett. Utálatos lesz, ha újra faggatni fogják, de csak ott van telefon, ő a szállodában azt mondta a portásnak, hogy ott hívják föl, „ha valami töchténnék!“

A Kaszinó most is, mint a megzavart méhkas. Már tudtak annyit, hogy a párbaj ezúttal elmaradt és hogy Wickwitzet beparancsolták az ezredhez; ennyit Alvinczyből azonnal kiszedtek, de midőn Ambrus bá visszajött, ő megtoldta azzal, hogy valami becsületbeli vizsgálat miatt.

Hamarost kialakult két párt, a Pro-Bikfic és a Contra-Bikfic-oldal. A Pro-Bikfic-párt volt számosabb. Ezt támogatta

a kuruckodó hangulat is: — „a német még azt sem engedi, hogy egy huszártiszt az igazát keresse!...” jelszóval és az is, hogy ez a jó sportoló, nem sok vizet zavaró ember rokonszenvesebb volt nekik, mint Gyeröffy Laci, aki magyarországiassága mellett még azt a hibát is elkövette, hogy bezárkózott előlük, sőt még a segítőkivel sem közölt semmit. Ide se jött hozzájuk, hogy beszélne, magyarázna, hanem — így mesélte haragosan Ambrus — most indul ki Szamos-Kozárdra és egyelőre ott is marad. Ez már majdnem sértő, ez a fumigálás!

Midőn Kadacsay visszatért, őt ostromolták kérdéssel, de Gazsi báró majdnem goromba lett, így hát elhagyták. Csalódottan mondták egymásnak: — Már ez a Gazsi is osztrák lett! a császár lakája! — ezért kell vezényszó és kardbojt, látod? — akkor másként volna, így ha csak magára húzza valaki a parádés mundért, hát már nem kellünk mi neki!

Kendy Jóska a tömeg között ül. Gazsi az jó ideáljához tehát nem menekülhetvén, megint Abádyt kereste föl, kit dénestomyai látogatása óta megszeretett. Szükséges valaki, akivel diskurálhat, mintha semmi se történe ott a hotelszobában. Aki mellett várhat, míg megszólal a telefon. Az olvasóba telepedtek. Az idő telt. Gazsi mind szótlanabb lett. Egyik hosszú hallgatás után Bálint megszólalt. Csak egyetlen kérdést tett: — A Dinóra váltói, úgy-e? — Gazsi báró nem felelt, csupán némád intett a fejével. Aztán megint vártak. Végre úgy félhétkor a telefonhoz mentek. A hotelportást hívták föl.

— Wickwitz főhadnagyhoz menjenek föl... — mondotta Kadacsay. — Mit?!... Elutazott^?... Mikoeh?... Egy óchája? ... igazán? ...

— Jöjj velem! — szólt Gazsi most. — fin ezt egyedül nem bichom, bachátom! — és ketten a szállodába siettek.

— Csak a kisebbik táskával utazott el. — Hová, azt nem mondta, kérem. — Hatóra körül. — Három irányban is indul vonat. Nem, — a számlát nem fizette ki. Azt mondta: pár nap múlva visszajön! — jelentette a portás. Elkérték a szobakulcsot és fölmentek.

A szobában tökéletes rend. Gazsi körülnézett, — a revol-

ver már nincs az asztalon! — gyorsan a kasztenhez lépett, kinyitotta: ott van minden katonaholmi, blúzok, sujtásos atilla, szalonnadrág és tisztí sapka, két pár huszárcsizma sámfán és még a kardja is — az is ott van, de egyetlen polgári ruha sem, sem fehérnemű, sem cipő!

Gazsi arca elfehéredett és mintha utálkozna: — Menjünk! Menjünk innen!..

Elsőben az Óvár szűk kis utcáin járkáltak, ott mondott el Gazsi báró mindent Bálintnak. Világos, hogy az a „Bikfic“ megszökött! — Mégis teljes bizonyosságot kell szerezni, mielőtt bármit teszel — vélekedett Abády, — mert hátha csak a szállodaiaknak mondta, hogy utazik és tán mégis...

Kimentek a pályaudvarra. Ott a hordárokat faggatva az egyik tanúskodott, hogy ő tette föl a Wickwitz pakkját a Tövis felé induló vonatra. — Azzal utazott el, kérem. Jól ismerem a főhadnagy urat... gyakran szolgáltam...

Kadacsay az állomásfőnökhöz fordult. Ez igazolta, hogy Predeálra szóló fél-másodosztályú tisztí jegyet adtak ki a ma délutáni személyvonatkor. Gyalog mentek vissza Kadacsay és Bálint. Hosszan eltárgyalták, mit kell tenni. Azonnal jelenteni kell, hogy Wickwitz megszökött. De kinek? A huszár őbester nem szeretné, ha itt a kommandót belekeverné. Sürgönyözni az ezredhez? Az ilyet nem szabad nyilvánossá tenni, a levél pedig lassú... Végül Gazsi úgy határozott, hogy az éjjeli gyorssal visszautazik Brassóba, aztán ott lássák mit csinálnak...

VII.

Mikor e hosszú esti séta után Bálint elvált Gazsitól, hazament és Adriennének, kit azonnal értesíteni akart, hogy a veszély elmúlt, egy kis cédulát küldött. Csak annyit írt: — W. ma délután megszökött. Többit szóval ma éjjel. — Éjszaka a szokásos órában nála volt és részletesen elmondott mindent. Hosszasan beszélgettek. Nagy megnyugvás, hogy ez a dolog így fordult. Judith most már mégis be fogja látni, milyen utolsó emberre pazarolta az érzelmeit. — Szörnyű lesz neki, ha mindent megtud. Ezért Adrienne úgy tervezte, hogy egyelőre csupán annyit mond el, ami okvetlen szükséges és apránként adja be neki, amit Bálint mindenkor jelent, mindig hamarább, mint azt máshonnan hallhatná.

Hármat ütött és utána egyet a monostori toronyóra, — negyednégy, — midőn Abády a szalonon át visszaindult a kertajtó felé.

Pazar holdfény odakümi. A házárnyék a Szamosárok széléig vetül, csak odatúl a hidacska sarkát kapja el a holdsugar. Már az üvegajtó kilincsén volt a keze, midőn hirtelen megállt.

Sötét árnyék suhan előtte a palló kapujához. Női árnyék. Judith! Át a pallón és tova siet a vízparton. Bálint pár pillanatilag habozott: Visszamenjen-e megmondani Addynak? — de erre nincs idő, — futni kell a leány után, hátha valami bolondot tesz... Tehát gyorsan ki é^ utána!

Jól lehetett követni a holdvilágos úton. Az alakja eltűnik néha a túlnani fák árnyékában, aztán előbukkan ismét. És siet, és siet. Olyan sebesen halad, hogy Bálint alig tudja a distanciát tartani. Át a Fürdő-utcán és ki a Hidelvére. Befordul a vasút felé. Be az állomásra.

A másodosztályú váróterem üres sötétségében látta meg Abády, midőn utána cserkészett. Ott ül meglapulva a falmelletti pádon. Kicsi toilette-tasak az ölében. Vár.

Mit tegyen ő most? — Megszólítsa? — De mit mondjon? — Meg kéne mondani, hogyan kerül ő maga ide, el kéne árulni, hogy ő a villa óta követi, hogy Adriennetől jön. — Nem! — ez lehetetlen! Várt hát és töprengett. Az összefüggések lassacskán egybeigazodtak és a lelkét elöntötte a szánalom azért a szegény lányért, aki nem tudja, hogy a szerelmese megszökött már előző délután, aki várja itt másnap hajnalban, várja, hogy elvigye magával, várja, hogy Ausztriába utazzanak együtt, el abba, amit ő boldogságnak hitt...

Wickwitzre ugyan hiába vár szegény!

De mit tegyen?

Megszólítsa, megmondja? Judit nem hinné, rágalomnak tartaná és kitudja, mit tenne még. Ha Adriennel tudatni lehetne, hogy jöjjön érte?! De már négy óra, mire gyalog odaérne, már virradni fog, valaki megláthatná?... Legjobb ittmaradni és csak akkor szólítani meg, ha elment már a budapesti gyors, az a vonat, mellyel program szerint Grácba utaztak volna. Akkor nem kell magyarázni semmit. A tények beszélnek. Csak az aljas tények.

Lassan ébredt az állomás. Odakünn az éjjelben valami mozdony tolatott. Panaszosan füttyült néha valahol és átdübörgöit az ablakok korma mögött. Lámpákat lóbáltak. Majd valami kofabumli szuszogott be, honnan harmadosztályosok siettek át a Perronon nagy batyukkal.

Végre virradni kezdett. Megvirradt. Már előtolták a budapesti szerelvényt. Utasok is érkeztek álmosan. Aztán mind több-több jött.

A portás becsöngetett a várótermekbe: — Nagyvárad, Püspökladány, Szolnok, Budapest!... — kiáltotta hadarva, az utazók pedig kiömlöttek a vagonokhoz és beszálltak. Bálint a Perron felől figyelte Judithot. Ahogy telt az idő, a leány mind nyugtalanabb lett, de még nem mozdult a helyéről. A kezei idegesen görcsösödtek a pici táska fülén. Végül — már

másodikat csengettek odakünn, — kijött ő is a perronra. Majdnem súrolta Bálintot az ajtófélnél, de nem látta meg, a szemei távolba kémleltek végig az állomáson, a vonaton, be az elsőosztályú váróterembe is... Abády nem bírta tovább. Hozzálépett és megérintette a karját. A leány összerzezzent.

— Judith I... akire maga vár, az már elutazott tegnap.

Tágranyílt, kísértetlátó szemmel nézett rá Judith. Gyűlölet torzította el a száját:

— Maga itt?!... Maga?... mindenütt maga?...

Bálint ismételte a mondatot.

— Ki?... mit mond?... Elutazott?...

Már csapdosták a vagonajtókat. A mozdony füttyült és lassan megindultak a kocsik. A leány a vonat felé futott pár lépést, aztán kétségbeesetten megállt. A vagonok most már gyorsulva kigurultak a pályaudvarról. Judith minden reménye velők apadt el a távolban. Utánuk nézett és megcsuklottak a térdei. Elesett volna, ha Abády el nem kapja a derekát. — Jöjjön, ne álljon itt... — így vezette át a most már néptelen várótermen. Odakünn egy csukott egy lovast találtak. Ebbe készítette be Judithot. — Ki a Monostori-útra!... majd ott megállítom! — rendelkezett Abády.

Idáig szenvtelen hagyta magát a leány vezetni, akárha ébren aludna. A kocsi rázása valahogy magához térítette. Körülnézett. Meglátta maga mellett a fiatalembert. Végtelen riadás ütközött a szemébe, a kocsi sarkába húzódott és mint az elfogott vadmadár, csodálkozó és gyűlölő nézéssel meredt az Abády arcába. Így nézte folyton, mindig merően az arcába, mialatt végigdöcögtek a városon, ki a hosszú útvonalon, szemrebbenés nélkül és szótlán. Abády belefogott párszor a magyarázkodásba, hogy ő utazni akart és csak véletlenül látta meg ott, de a szava elakadt azoktól a tágranyílt szemektől.

Midőn a fogat végre megállott az Uzdy-villa vasrácsos kapuja előtt, Judith még mindig csak őt nézte.

Bálint nem tudta mitévő legyen. Csak most itt a célnál látta meg, milyen félszeg dolog, hogy ő korareggel hazahozza az egyik Milóth-leányt. A kapu már nyitva, — mit csináljon,

hogyan vigye be? — a cselédek már ébren, borzasztó pletykaság lesz ebből!

Pedig nem lett és ennek érdeme a kis Milóth Margité. Ő hajnalban fölébredt. Meglátta, hogy a Judith ágya üres. Gyorsan felöltözött és lefutott Adriennehez, kitől megtudta a Wickwitz—Gyerőffy párbajügy drámai fordulatait és hogy Wickwitz tegnap délután eltűnt a városról. Hogy a nénye ezt honnan tudja, azt ő egy szóval sem kérdezte. De összevetve ezt azzal, hogy Zoltánka ebéd előtt náluk járt és bár nem látta, de átadhatott valamit Judithnak, ő arra következtetett, hogy Judith, az ismert program szerint az állomásra ment ki éjjel. Ott kell megkeresni!

Miközben Adrienne sietve öltözött, ő kiment a portáshoz és fiakerért szalasztotta el. Ennek visszatértét leste, midőn az az egylovas, mely Judithot és Abádyt hozta, megállt a kapu előtt. Odafutott hát, a nővérét szónéklül kiszállította a kocsiból, átölelte és bevitte a villába.

Mert határozott és okos leányka volt ez a kicsi Margit és Judith szökéséről még az Uzdy-ház cselédei sem tudtak meg semmit, így hát az úgynevezett világ sem hallott róla soha később sem.

•

Ha Milóth Judith nevét megkímélte is a pletyka, annál bővebben kárpótolta magát a szegény kis Dinórával.

Akik tudtak a dolgáról, Abády, Gyerőffy és Kadacsay, egyik sem beszélt róla. Mégis alig telt el egy hét, már tele volt vele a város.

Lizinka tanti szellőzetlen szalonja volt az a Solfatara, honnan a mérgező gázok széjjeláradtak. A vén Sarmasághnyé eddig a tulipán-mozgalommal foglalkozott. Ez pesti találmány volt. Ott kezdtek főrangú asszonyok, vagy egy hónappal azelőtt. „Ne vegyen senki idegen árut!” ez volt a mozgalom jel-szava; jelvénye pedig egy zománcozott pici tulipán, melyet mindenkinek mindig viselnie kell, aki honfi, vagy honleány és bármely boltba belép, csakis magyar gyártmányt szabad ven-

nie. Ó! ez hatalmas fegyver lesz az osztrák ipar ellen! Sok lelkes beszéd, dicsérő vezércikk és büszke önértet származott ebből. — Valóságos eredmény azonban kevés, hiszen a kereskedőknek is volt annyi eszük, hogy, ha nagyon kérdeztették, a brünni posztóra, lyoni selyemre vagy osztrák vászonra ráfogták, hogy magyar gyártmány, ami elég volt a női vásárló megnyugtatására. Hogyis ne lett volna? Hiszen még a jelvény maga, az a kis vörös-fehér-zöld tulipán, az is Bécsből jött, ami azonban olyan titok, miről mindenki tudott, de senkisé megbeszélte. Az erdélyi közönség kevésbé volt fogékony az ilyen mozgalomra, hiszen itt még mindig, ha gazdag kelengyét, szép ruhát akart valaki, nem Budapestről, hanem Bécsből szerezte be, ahol olcsóbbat és jobbat kaphatott. Lizinka tanti is így tett eddig. Most azonban, mivel tudta, hogy az ő ősi ellensége, Absolon Miklós, goiserni bakkancsot, tiroli lódenkabátot és Springer-féle puskákat használ vadászaton, hát annak megbélyegzésére, beleveté magát a Tulipánozásba, mikoris hazaáru-lónak bélyegezhette az ő régi haragosát.

Ebből a nem sok reménnyel biztató propagandájából mentette ki a Wickwitz-ügy. Ez szebb, ez jobb, ez dicsőbb! Óriási energiájával vetette magát ebbe. A hozzágyülekező vénasszonyoknak mindennap új szörnyűséges hírekkel tudott szolgálni, amiken jóízűen botránkozni lehetett és széjjelhordani gusztusos fölháborodással. Óriási vihart kavart ez föl; óriási vihart egy mosdótálban persze, de orkán annak, akinek a mosdótál a világa. A szép kis Dinóra el is süllyedt benne. Lizinka tanti mindent kikutatott, kiszimatolt, összelevelezett. Valóságos iszapvulkánná lett, mely sárral összeköpdös mindenkit. Dinóra és férjén és persze Wickwitz-en kívül másokat is összefröcskölt. Laczók Jenő is kapott belőle és Weissfeld Soma, mert az Ő intézetük fogadta el Egontól a Dinóra első váltóit „pizsak dalag, lelkem, hogy egy bank ilyet csináljan!” és Gyerőffy László is „az én drágalátos öcsém — tudad — az a pániperda kártyás..sőt távolállók: így a kis Gyalakuthy Dodó, mert Wickwitz járt volt utána és Gazsi báró, mert a tiszttársa és Abády is, mivelhogy „emlékezz csak, mennyit

járt ahaz a rosszféléhez...“, sőt még Absolon Miklóst is meggyanúsította ügyesen „én ugyan még nem mandam, de meglátjátok, az a hazug fráter is benne van ebben a disznóságban...“

Abonyi beadta a válópört. Kénytelen-kelletlen vált el, hiszen egész társadalmi pozíciója a házasságán alapult és nagy szomorúan visszatért Vas megyébe, ahol ő senki se volt és semmi. — Szegény kis Dinóra pedig egyedül maradt sok adóssággal a nyakán és örökre megbélyegezve, amit könynyelmfi madárlelkével valahogy elviselt, de sosem értette meg, hogy mindez miért történt vele.

*

Minden romlásnál azonban akad valaki, akinek abba haszna van. Itt ez a valaki Ázbej Kristóf uram volt

Néhány nappal a Wickwitz-ügy kipattanása után táviratot kapott Gyerőffytól: „Kérem, keressen föl itt Kozárdon még e héten.“ — Ez volt a sürgönyben.

Abády Róza grófné még a Riviérán lévén, Ázbej szabardon rendelkezett az idejével, így hát rögtön odautazott. Az iklódi állomásnál kocsit várta és pár perc múlva a kozárdi kastély előtt állt. Ázbej a földeket szemlélte útközben. Jó, gazdag szamostéri táblák. Egy háziszolga-féle bevezette a házba. Kis előcsarnok, melyből gárgyátlan lépcső vezet az emeletre. A falak vakolva csupán, mert a kozárdi kastély magasított földszintje, a „bel-étage“ félbenmaradt akkor, midőn László apja agyonlőtte magát és László a francia fedél-székekben, manzardszobákban lakott. Ideiglenes szállás benyomását tette. Szedett-vedett bútorok rendszer nélkül össze-vissza. Nagy rendetlenség. Vetetlen ágy. Az asztalon még a tegnapi vacsora maradékai egy tálcán és félig üres szilvóriumos cili-
linder.

Midőn a sündisznószerű kis ügyvéd begurult az ajtón, Gyerőffy le s föl járt a szobában. Csupán kézszorításra állt meg, aztán újra járt-kelt, ahogy már napok óta tette.

— Itt vagyok — mondotta szolgálatkészen Ázbej, miköz-

ben. az egyik széken félretolta az odadobott ruhát és leült — méltóztassék velem parancsolni.

A fiatalember nem válaszolt rögtön. Még végiglépte pár-szor a szobát, míg megszólalt:

— Nyolcvanhatezer koronára van szükségem. Mégpedig azonnal! — mondta keményen.

— Nagy összeg, — sóhajtott Ázbej — az bizony nagy összeg.

— Tudom. Már mindent elpróbáltam, nem kaptam. Tán nem is értek hozzá. Ezért kérttem önt...

A kis kövér ügyvéd behunyta szilvaszeru dübbedt szemeit.

— Mekkora a birtok? — kérdezte az ő szőrbetemetett pici szájával.

— A mezőgazdaság 800 hold.

— Meg van-e terhelve?

— Meg. Hatvanezer van rajta.

— Úgy! Úgy! — ismételte Ázbej és mélyen gondolkozni látszott. Aztán újra kértett:

— És mikorra kéne az az összeg?

— Már mondtam, hogy azonnal! — kiáltott rá Gyerőffy. Én nem várhatok! Én ezt nem bírom tovább!

— Kérem, kérem... — védekezett a másik. — Én még nem tudom ... ha meg tetszik engedni, kissé körülnézek ... talán... talán találok valami megoldást. — Fölkelt és nagy hajbókolással kihátrált a szobából.

Vagy egy óra múlva visszajött. Megint kettégörbítette kövér kis testét, leült és most már csak úgy dült belőle a szó.

ő segíteni akar, ő csak szolgálni akar, mert ő szolgál, a grófi család szolgája és Gyerőffy gróf is a családhoz tartozik, hát ő ezért, csakis ezért, hogy a kedvét keresse, hogy hasznára lehessen. És a sok szó után lassacskán a tárgyhoz közeledett. Elmondta az összes akadályokat, hogy bankkölcönt nehéz volna kapni, legalább is csak hosszú tárgyalás után és nagyon sok utánjárással, költséggel. Így hát más megoldást kell keresni, talán bérbé adni a birtokot és az instrukciót eladni vagy annak egy részét, bár egy része nem is volna elég, még az

egész sem elég, hanem ha az árendás előre fizetné ki a bért, de hát hol talál az ember ilyet hirtelen? Ezt gyorsan nem lehet, nem is ajánlaná, mert ő a gróf érdekét tekinti; nem, ezt elsietni nem szabad, azt ő nem engedi!

— De hát akkor miért mondja mindezt nekem?! — szolt rá mérgesen László.

Ázbej pár percig a levegőbe nézett. Aztán mintha hirtelen valami világosságot látna meg, nagy barna szemei kitágultak, majd kiugrottak a fejéből és fölkiáltott:

— Hát én megteszem! Hát én fölláldozom magam! Én veszem bérbé az egészet és török-szakad, leteszem a pénzt!

Még aznap megkötötték a szerződést. Ázbej lett a bérlő, tekintettel, hogy előre fizet ki tíz évet, hát úgy-e méltányos, hogy öt koronát ad holdanként? Ez negyvenezer korona. A gazdasági fölszerelést átveszi kerek ötvenbe, bár biz' Isten, nem ér annyit azonban az mindegy neki, ő csak segíteni akar, azt akarja, hogy a pénz együtt legyen. És másnap Kolozsvárról átadott három takarékpénztári könyvecskét nyolcvanhétezerről és három új ezres bankót.

— Roppant boldog vagyok, — mondotta, mikor elváltak — hogy méltóságodnak szolgálhattam. Ha pedig később jobb megoldást talál a gróf úr, én szívesen visszalépek.

Így szerezte meg László azt az összeget, ami a Berédyné gyöngyeinek a kiváltására kellett. Másnap délben robogott el Budapestre, mert ilyen sok pénzzel a zsebében — gondolta — tán jobb nappal utazni.

VIII.

Adrienne az íróasztalánál ül. Nem ír, hanem kitekint a már hótalan kertbe, ki arra a rozoga hídra, hol azon az éjszakán most tíz napja Judith kiszökött. Hol néha Bálint átlopózkodott már néhányszor.

Ma éjjel is itt volt...

Itt, mert Judith miatt máskor nem is találkozhatott vele. Judith már összerezzen, az arca görcsös rémületbe torzul, ha az Abády nevét hallja, mintha szörnyű csalódásának az okozója lenne. Fásult egykedvűségben járkal máskor, gépiesen felelget egy-egy szót, csak Bálint említése váltja ki azt az oktalan gyűlöletet, mely mintha egész lényét fölrázná kínosan. Nem, nem találkozhatnak máskor, míg a nővérei itt laknak nála. Ez pedig még soká lesz így: az anyja még mindig Badenben, abban a szanatóriumban ...

Nemcsak mert életveszélyes.

De ez így nem mehet tovább. Nem! Ezt nem szabad többé ...

Nem szabad. Meg kell szüntetni az éjjeli találkozókat.

Vagy négy nappal ezelőtt még alig jött be Bálint, Uzdy Pali faluról váratlan megérkezett. Szerencse, hogy meghalották a lovak dobogását az udvaron, éppen csak annyi ideje volt Abádynak, hogy kiszökhessen a sötét szalonba, hol mozdulatlan megállt az ajtó mögött, hiszen a padló egyetlen roppanása elárulta volna, — és Adriennek, hogy a gyertyát visszategye az asztalkára, már Uzdy belépett, kabátban, kalaposán.

— Maga még ébren van? Miért? — kérdezte az ajtóból.

— Csak az imént mentek el a hűgaim.

— Igen. Persze. Persze... — Apró szemei vizsgálódva

néztek körül. Meglátta a kis Browningot az asztalka alsó polcár. — Magának revolvere is van? Mióta?

Adrienne nem válaszolt. Állig betakaródzva szembenézett az urával. Uzdy elnevette magát:

— Az jó, az okos. Itt a kültelken. Hogyne! Akárki átjöhet a malomárkon, ha akar. Akárki betörő. Akárki! — Néhány percig lassan föl s alá járt a szobában azokkal a hosszú lábaival, aztán hirtelen a szalonajtóhoz lépett és kinyitotta. Bekémlelt a sötét szobába. Talán hallgatódzott. Pár pillanat telt így el. Adrienne örökkévalóságnak érezte. A szíve magasan dobogott. Mozdulatlan maradt mégis.

Uzdy újra betette az ajtót.

— Igaza van, — szólt — onnan akárki bejöhetne. Akarja, hogy drótkerítést húzassak a víznél? Vagy talán farkas-csapdákat tétessék? Mi? Csapdát? Az jó. Az nagyon jó! — és újra ok nélkül nevetett ott fönn az ő toronymagasságából, akár a plafondról hangzana. Az asszony most sem felelt semmit. — Na. Hát én megyek is, maga csak aludjék, aludjék, aludjék. — Hátraszegett fejjel, kimért lassú léptekkel indult. Az ajtóból visszanezett sátánnak stilizált arca: — A viszontlátásra! — mondotta és kísértelt ahogy bejött.

Másnap délben ismét elutazott.

És másnap éjjel Abády újra itt volt és elmondta, hogy az ajtószárny mögött állt, mikor Uzdy kinyitotta és kacagtak az egészen és nem bánták. Egyik se féltette a maga életét.

Nem azért kell abbahagyni, nem azért... az élet az semmi . . .

Ma éjjel azonban történt valami, amitől megijedt Adrienne. Valami új érzés ömlött végig egész asszonyiságán, ami megriaszította. Valami új, valami váratlan.

Idáig nyugodt maradt, ha simogatta is Bálint. Kellemes volt, zsongító. Megtörtént, hogy el is aludt a karjában, bizalomul, akár egy gyermek. A cirógató kezek, ha végig is suhanak a bőrén, az ajkák, ha el is tévedtek néha, a csókjai, ha mind hosszabban vették birtokba a száját, mindez kellemes volt csupán és semmi sem mozdult az Ő alvó érzékeiben. Az a

lassú térhódítás, melynek ő apránként több-többet engedett, föl nem zavarta a lényét, alig különbözött attól, mint mikor bálokon táncolt vele... Azonban ma éjjel, midőn hosszú csókban búcsúztak, váratlan gyengeség öntötte el. Valahonnan öntudatlansága mélyéből hirtelen egy érzés bukkant elő, érzés, mely mintha el törülné az akaratát, elvennie erejét, akárha elolvadnának a csontjai bűvös kábulatban. Még föleszmélt annyira, hogy hirtelen, majdnem durván ellökte magától a férfit. — Menj! Menj! — parancsolta. — Menj! Menj!

Bálint merően nézett rá. Talán alig látható mosoly is vilant át az arcán.

— De úgy-e, holnap éjjel...?

— Jó, holnap ! De menj ! Menj!

Ez történt.

Most töprengett. Megírja-e, hogy ne jöjjön többé? Megírja-e, hogy nem akar a szeretője lenni? Hogy nem lehet, nem szabad!? — Megírja-e mindazt, amit már e hosszú dél-előttön végiggondolt százszor? Az ilyet megírni alig lehet, indok nélkül eltiltani sem. Az ő bátor lényéből folyt szembenézni bármivel. Legszívesebben a szemébe mondta volna, amikor majd eljön. Most azonban félt. Félt önmagától, hogy nem lesz ereje, félt a férfitől, kutató kezeitől, a szájától, a szemétől, félt a jelenlététől, félt, hogy elbűvöli az akaratát, elaltatja az aggodalmát, ahogy annyiszor. És félt, hogy így utolsó találkozáson, a búcsúzás bánata megrendíti az ő elhatározását. Félt, hogy éppen akkor, midőn szakítanak, akkor dobja össze őket a sors.

Tehát írni kell mégis. írni, írni.

Hozzálátott hát. Nagyon soká írt. Nehezen, sok szót törülve, újra írva. Már jelentették az ebédet, mikor még be sem fejezte. Margit is bejött, sürgette. — Csak üljetek le... később talán... most ne zavarj ... — és már hevenyészve vetette oda a szókat, ahogy kipattantak kétségbeesett leikéből, össze-vissza dobálva akárhogy.

Kissé szédült, mikor borítékba tette; mégis egyenesen állt és nyugodtan parancsolta az ő őszes kis komornájának, Jolán-

nak: — Ezt vidd el, add át rögtön, de csak neki, senki másnak ... — És csak mikor az kiment, csak akkor lepték el a szemét a könnyek.

*

„Kedves,

Megmásítom a szavamat. Ma éjjel ne gyere hozzám. És nemcsak ma, hanem soha többé. Soha! Milyen rettentő szó! Ez így lehetetlen. Idáig nem tudtam — olyan jó volt, olyan szép. Nézd! Te szeretsz és én is mindennap jobban, ha ez lehetséges ... mind jobban ... jobban és előbb-utóbb — ezt érzem — megtörténnék az.. és a szeretőd volnék, ez pedig lehetetlen. Ha ez megtörténnék, megölném magam. Ne haragudj! Gondold csak meg, mi volna akkor? Gondolj bele, milyen szörnyű volna, milyen képtelenség! Én a felesége vagyok annak az embernek, az ő birtoka. Hát akkor mi lenne? Hogy te is és ő...? Már így is rettentő az vele, hiszen tudod, érzed, megértetted jobban, mintha mondtam volna valaha, de azután... ha veled és azután... Nem! Ezt nem, ezt nem! Nem! Nem! — Inkább meghalni! — Nem is lehet mást! — Azt mondanád, váljak el? De nem is mondd, hiszen tudod, hogy nem tudok elválni. Meg mielőtt Te jöttél, már rég elváltam volna, ha tehetném. De ő ragaszkodik hozzám, fog, tart, el nem ereszt soha, soha. Ő soha el nem bocsátana és ha csak egy szót mondanék, már ölné. Téged, engem, akárkit, hiszen ösmered te is, ezt nem kell magyaráznom — ölné hidegvérrel, talán még nevetne is hozzá. — Ezt még elkezdni sem lehet, megpróbálni se, semmit. — Hát akkor hova vezet mindez? — Csakis a halálba. És mi hasznod volna ebből?

Csak mi válhatunk el egymástól, más út nincs. Ez az egyetlen.

Utazz el! Kérlek! Most ne is próbálj látni, most ne! Majd ha megnyugodtunk, akkor. — Addig ne! Nem tudnék nemet mondani, ha látnálak. Látod? Bevallom! Engednék, újra bejönnél és akkor... akkor végem volna, csak a halál maradna számomra... Könyörülj rajtám, hiszen nem vétettem neked.

könyörülj! — Ha elfelednél, az volna legjobb! Ha ez végleges búcsú. Próbáld meg. Az neked könnyebb, mint nekem. Nekem csak Te voltál. Nekem nehezebb, mégis könyörgök menj, menj el és vidd el az emlékeket így — tudva, hogy szeretlek örökké, tudva, hogy nem öltél meg, amiért szerettelek...

Tudom, hogy megteszed és köszönöm a Te áldozatodat, mely tán nem kisebb, mint az enyém és hálásan köszönöm és csókolom a szádat, ahogy tanítottál és a karodban fekszem és hallgatom azt a szépet, amit írtál és átölelek gondolatban . és mindig és örökké... örökké... veled leszek... de ne ölj meg — könyörgöm — ne ölj meg...

*

Két nap múlva Bálint ismét Portofinóban volt. Nem állt meg útközben sehol. A kupé ablakai előtt elrohanó tájak, a vonat folytonos dübörgése két álmatlan éjszakán és két napon keresztül, mindez mintha mind váltotlan lenne, csak az ő fájdalmanak a zakatolása, hagymázos álomlátása. Valóság csak egy volt: az Adrienne arca akkor ott utoljára, mikor a sötét szobában ellökte magától. Ő térdelt az ágy szélén. Addy fölülve a karjában. Vékony hálóingén át hozzászorult a teste. Egészen közel voltak a szemei a hosszú csók alatt. Előbb félig lehúnyva. A pillák sötét sövényei mögött csak a pupilla villogott. Hosszú, mélységes csók, fulladásig tartó, a visszahajló ajkai között. És ott, ott az arca előtt lassacskán tágra nyíltak a szemek, mind tágabb-tágabbra, csodásán zavart víziós nézéssel, mintha valami soha nem látottat látnának rémes riadással ...

Ezt a riadt nézést látta folyton maga előtt egész úton és egész úton százszor elolvasta az Adrienne levelét. És bármennyire szenvedett, nem látott más megoldást, mint amit választott akkor, midőn először olvasta. — Nem! Más nem tehetett, mint amit tett: szó nélkül engedelmeskedni, lemondani róla, elutazni, eltűnni! Igaza van szegény Addynak — nincsen más megoldás.

Virító kamélia- és azaleaerdők, olajfa- és narancsligetek között érkezett meg végre a tengerparti kis szállodába. A tengerből vizét mintha kékítővel festették volna meg. Minden ragyogás és pompa, de mindez bántó most: a természet egykedvősége fájdalmaink iránt.

Róza grófné a szobájában várta a fiát. Nagyon haragudott reá, amiért ilyen hosszan, majd három hétig megváratta és abban az egy szűkszavú levélben, amit hazulról írt neki, csupa ürügy és ügyetlen kifogás. Majd megmossa a fejét! — gondolta, mikor fogadására készült. Kissé dübbedt szürke szemei vészjósloán néztek az ajtóra. Midőn azonban az kinyílt és a fia belépett, hirtelen megváltozott minden. Egyetlen pillantással meglátta az ifjú homlokán azt a gondvágta ráncot, arcának szenvedő húzottságát. Soha ilyenek nem látta a fiát. Minden sérelme azonnal eltűnt. Elöntötte a lelkét az anyai aggodalom — hozzátípegett gyorsan, két apró kezével a vállához húzta le a fiú fejét, magához szorította és hirtelen meghatódásában nem tudott mást mondani csak: — Fiacskám ... fiacskám, fiacskám...

*

Visszautaztukban több két-háromnapos stációt tartottak Milánóban, Veronában és Velencében is. Ahogy a múzeumokat járták, palotákat, templomokat, képtárt, a szállodákban ebéd és vacsorakor is, Abády né lopva csak a fiát figyelte. Nem kérdezett semmit. Nem is tudott meg semmi adatot. Mégis abból, hogy Kolozsvárott volt annyi ideig; aból, amit Tóthyné és Baczóné már előbb jelentettek: ki van a városon és hogy sokszor — abbiza! — csak hajnalban jött haza Bálint úrfi, valamit összetakolt magának. Persze nem a valóságot, de anynyit mégis, hogy Adrienne okozhatta csak ezt a mély, eddig soha nem látott bánatot. Ez a gonosz asszony! Az rontotta meg a fiát! Ez a gonosz, gonosz asszony! — és ádáz és bosszúszomjas gyűlölet öntötte el az ő kicsi zsarnokkirályné lelkét.

Március legvégén Budapestre érve, elváltak. Róza asszony egyetlen szóval se hívta haza a fiát. Nem! Maradjon csak

Pesten, most nincs szüksége rá, ő most hazamegy Dénestornyára, majd később, majd ha egészen kitavasodik, majd csak akkor jöjjön... „Addig mulass itt, velem ne törődj!” — és elutazott egyedül, bár ilyet tán sohasem tett eddig.

A politikai világban most ismét más hangulatot talált Bálint, mint midőn februárban utoljára itt járt. Akkor a parlament erőszakos fölосzlatása a koalíciós táborot megtorpanította ugyan, mert megszűnván a mandátum, ama mellékkormányyszerű tevékenység, melyet a többségre jutott pártok az ú. n. „Vezérő Bizottság” útján gyakoroltak, elvesztette azt a jogalapot, melyre eddig hivatkozott. Ez baj! Ez komoly akadály, — mondták — mert annyira a vérében volt az akkori nemzedéknek az absractan jogászias gondolkodás, hogy forradalmat sem tudtak volna elképzelni jogi indokolás nélkül. Mégis a „darabontokkal” szemben, ahogy a Fej érv áry-kormányt hívták, együttes ellentállásra számított még mindenki. Most azonban alig egy hónap múltával már nem bíztak egymásban. A kaszinó berkeiben Eötvös Károlyról és Bánffy Dezsőről nyíltan mondták, de Kossuth Ferencről is azt suttogták, hogy elárulta a nemzeti ügyet. Ilirek keltek szárnyra, hogy Kossuth kéz alatt tárgyal a „bécsi pribék”-ekkel a Néppárt és Andrássyék háta mögött. Hogy megegyezik ezek nélkül éppen annak az általános választójognak az alapján, amelyet az a gonosz Kristóffy talált ki, mint harci eszközt ő ellenük; hogy Barabás Béla jár-kél valami Méray-Horváth nevezetű „magántudóssal”, valami „niemand”-dal a belügyér és Kossuth között.

Hírhordók jöttek-mentek. Sötét sarkokban vezérek tanácskoztak. Hogy miről, azt senki sem tudta, de mindenkin nyugtalan és baljóslatú várakozás vett erőt. — Még a tulipánakció főúri hölgyei is kedvüket veszítették és bár mindenkit lefitymáltak, aki nem hordott tulipánt, mégis már kezdtek külföldi selyemharisnyát és bécsi fehérneműt vásárolni, de mostanáig csak titokban,

Vége április ötödikén kipattant a bomba. Polónyi Géza verte félre a politika harangjait és fellármázta a kávéházakat és a déli sajtót. Föl a kisebb pártokat, kiket eddig kihagytak a béketárgyalásból.

Wuelffenstein Frédi hozta a vész hírt a Kaszinóba. Az ebédnél ülők közé rontott be. Szörnyen föl volt dülva. — Hallottátok!? — üvöltötte már az ajtóból. — Kossuth eladott minket! — és hosszú gólyalábaival bedobogott a már zsúfolt üveges terrasra.

Frédi ott leomlott egy kis asztal mellé.

— Ilyen disznóság! Ilyen aljasság! Kossuth kabinetet alakít a 48-asok és a darabont miniszterekkel és minket! — minket pedig, akik vele harcoltunk, vele küzdöttünk életre-halálra! — minket, akik az udvar felé az egész ódiomot viseltük, — nekem a múltkor Bécsben már alig köszönt valaki! — minket kihagynak a kormányból, minket farbarúgnak!

Az ebédelők, kik jórészt az Andrássy-esoporthoz vagy a Néppárthoz tartoztak, mind odasereglettek. Csak Abády maradt nyugodt és a szomszédja, Szent-Györgyi Antal, a főlovászmester.

— Aki korpa közé keveredik... — szolt Szent-Györgyi fagyosan.

Frédi azonban tovább tombolt:

— De igen! Ez így van, most hallottam legjobb forrásból. Megegyeztek! A katonai követelésekről lemondanak valami formulával, a bankról is, vámterületről is, mindenről, ellenben vállalják az általánost a Kristóffy-javaslat alapján. A mi bőrünkre egyeztek meg, mi mehetünk a fenébe, az ilyen demagógiával szemben ki is tudna megállani!? Az egész csak a mi kipusztításunkra való!

— Ez lehetetlen! Ez képtelenség! — mondották sokan össze-vissza. — Ezt el nem hihetem!

— Nem hiheted? Hát mit várhatsz ettől a Kossuthtól, aki még nem is magyar, mint mi, — üvöltött Wuelffenstein — hanem tót! Igenis, sárgahasú tót: Kohut az tótul kakas, azt mindenki tudja. Én le is fogom boxolni, ahol találom, olyan

knock-out-ot adok neki!... — és nagyot öklözött az asztalán és fölugrott és kirohant, mintha most azonnal megtenné, amit mondott.

Az emberek örültek, hogy Frédi kiszaladt. Mégis kényes ilyeneket hallgatni, az ember még bajba jöhet. És már volt egyik-másik, aki már azon gondolkozott, miként csúszhatna át Kossuth Ferenchez. A legtöbben azonban elszomorodtak, mert bizony rettentő, ha ez igaz volna, sem Andrássy és sem a Néppárt, hova ők nagyrészt tartoztak, nem vállalhatja azt a javaslatot, amit annyiszor megbélyegzett nyilvánosan. Úgy látták, hogy összes reményeik pusztulásához jutottak és dermedt gyászhangulat öntötte el az egész társaságot. Csak egy utolsó remény! Hátha talán mégsem igaz ez a borzasztó hír!

Amit Wuelffenstein ilyen indulatos zagy vasággal kikürtölt, igaz volt. A paktum valóban úgy szólt, hogy a király szqipiélyes jelölésének fönntartott három tárcán kívül — ezek a honvédelem, a horvát és az „a lateré“ — három 48-as miniszter és három olyan 67-es alakít kabinetet, kik az általános szavazati jog hívei. Ez tehát kizárja azokat a vezérférfiakat, kik eddig ellene foglaltak állást.

De nem úgy lett. Még azon a délutánon Kossuth összehíván utolsó ülésre az egykori „vezérlő“ bizottságot, bemutatta a megegyezést.

Ekkor váratlan dolog történt.

Az Alkománypárt és a Néppárt kijelentették, hogy ők is a választójogi alapra állanak.

Ez nagy áldozat lehetett számukra, így máról-holnapra vállalni, amit eddig vészesnek tartottak, de megtették. Megtették bizonyára azért, hogy a kormányzathól kizárhassák azokat, kik az országos közhangulattal, az ország akaratával szembeszállva, a „császárt“ szolgálták; megtették, mivel ha már mindenképp meg kell csinálni azt az általánost, hát az ő kezükben biztosabb helyen lesz a nemzeti érdek. Így aztán hirtelen megváltozott minden. Kiderült az ég és zavartalan örömmámorban úszott mindenki. — Minden megvan, — harosgták — győzelem! Végre győzelem! — Igaz, hogy sem kü-

lön hadsereg, sem vezényszó, sem kardbojt; a közös gazdasági kérdések is úgy maradnak, ahogy voltak, sem önálló bank, sem önálló vámterület, de ezek mind csak el vannak odázva ügyes formulával; jó, kitűnő formula jogfenntartóan bizonytalan fogalmazásban. A jog meg van mentve, ha nincs is elismerve.

Föllobogózták a várost. Minden koalíciós pártkör balkonjáról szónokok szóltak az odasereglett küldöttségekhez. Mind diadalról beszéltek az újjongó tömegekhez. Mindenki azt tartotta, hogy most megnyíltak az Eldorádó kapui.

Kiírták a választásokat. Tiszáék passzivitásba mentek, így hát az összes kerületek fölött a koalíciós pártok rendelkezhetek és megkezdődött az egykori bajtársak között a vitatkozás, kinek hány mandátum jusson, hiszen mindezt nem a választók döntik el, hanem a tárgyalók zöld asztal mellett és zárt ajtók mögött.

*

Bálint is megörült, hogy végre véget ért az az áldatlan állapot, mely az államkormányzatot majdnem fölborította. Az ő mandátuma nem vált kérdésessé. Ördüng, az eddig fölfüggesztett alispán, ki most főispán lett Maros-Tordában, itt nem akart változtatni. Abádyval nehéz is volna megbirkózni és ő erejét most a felső járásokra akarta összpontosítani, oda, ahol Absolon Miklós uralkodott eddig. A vén Sarmasághyné, Lizinka tán ti, ki most az új rendszer nemtőjeként szerepelt erre ösztökélte, az ő régi haragosa ellen és Bálintot megvédte azzal honorálván, hogy akkor a vásárhelyi közgyűlés előestéjén segítségére volt, elkísérvén őt ahhoz a semmirekellő Laczók Tamáshoz és hogy a tojáscsatakor ő is „abzug“-ot ordított.

Két dolog azonban rontotta a Bálint örömét. Az egyik egy mondat a Slawata most vett levelében: — Was wird bei dieser Lösung mit dér Wehrbarkeit der Monarchie? — a hadsereg fejlesztésének elhalasztása igen veszedelmes. El fogunk késni! — mondotta. — Mindenki fegyverkezik, csak mi maradunk tétlen. — Mégis Abády ezt a gondolatot elhessegette

magától. Kétségtelen, hogy Oroszország, ezidőszerint a Monarchia egyetlen ellenfele, az elveszett japán háború és a folyton lappangó forradalom, a meg-megújuló pogromok és katonai zendülések miatt hosszú időre meg van bénítva. Egyhamar nem térhet magához, igaz, hogy akkor Kelet-Ázsiából visszaszorítva, bizonyára újra a Balkán felé fog törekedni. Dehát tán még van idő addig.

A másik dolog neki személyes bánata volt. Megérkezve, Gyerőffy László iránt érdeklődött.

Véletlenül Kollonich Nikitől kérdezte. Az gonoszul kacagott: — Hogyan, hát nem tudod?!... Már nem tag a Kaszinóban. Igen, persze, kártya! Még szerencse, hogy nem dobták ki. Megengedték, hogy kilépjen. Hála Istennek...

— Te ennek örülsz? — szólt reá haragosan Bálint.

— Ó, hogy is képzeled! Csak azért mondom ezt, mert, úgy-e, nekünk, a rokonoknak rém kellemetlen volna, ha ki-dobják! így mégis simább dolog...

Bálint azonnal a Múzeum-utcába ment. A bérház kapuján pici táblácska: — „Bútorozott szoba külön bejárattal a harmadik emeleten kiadó.“ — ez állott rajta. Megkereste a házmestert.

— Igen! Gyerőffy gróf föladta a lakását és elutazott. Igen. Már két hete. Mindenét elvitte.

— Nem hagyta meg a címét?

— Nem. Azt hiszem, talán Erdélybe utazott. Nem tudom...

IX.

Mikor Gyerőffy a múltkoriban leutazott Váradra és onnan Kolozsvárra, ahol az a végzetes összeütközése volt Wickwitz-el, azt ígerte volt Berédynének, hogy csak két-három napot marad Erdélyben és visszatérve elkíséri őt Milánóba, hol a szép Fanny a Scalanak egy Puccini-premiérrjére akart lerándulni az egész udvarával: Szelepcsényi, D'Orly, Solymár és Devereux-val és a két húgával. Fanny ezt részben azért eszelte ki, hogy így a barátját végre kiragadná abból az esztelen életéből, mely miatt mind jobban aggódott. Aztán szép is lenne így idegenben utazni hosszan, közös szállodában meghálni, egész éjszakákat tölteni együtt, amire idehaza soha nem is gondolhatott. Midőn László egy hét múlva sem tért vissza, táviratot távirat után küldött neki. Választ egyikre sem kapott. Ez nagyon bántotta. „Mégis egy kis leckét kell neki adni“ — gondolta és elég csalódottan ugyan, de a többiekkel elutazott a lombard fővárosba.

Eltávozta után jött meg Gyerőffy Budapestre. Késő este érkezett. Máskor sem maradt volna otthon, de most abban az önsanyargató lekiállapotban, melyben a Wickwitz-ügy óta élt, már az a puszta gondolat, hogy lefeküdjék most a sötét, hideg lakásban tűrhetetlen volt számára. Az egész hosszú utazás alatt, melyben minden öt percben megtapogatta a mellénye belső zsebét, hogy meg van-e az a vaskos pénzcsomag, a Fanny gyöngyeinek a váltsága — egyedül egy gondolat mardosta: — Te éppen olyan aljas vagy, mint az a Bikfic. Hogy merted inzultálni te, aki ugyanolyan gyalázatban élsz...!? — és folyton ismételte: — „Te éppen olyan aljas vagy... Te éppen olyan aljas vagy ..

Hová mehetett volna? A kaszinóba ment. Magától vitték

arra a lábai, akár egy automatát. Sietve ment, csak éppen megmosdott, át sem öltözött. Most mentében is tapogatta a bankócsomót. Utolsó pénz, több nincs, el ne veszítse! Éjfél volt, midőn odaért.

A földszinten bál van. Az idén bosszú a farsang. Ki-harsogott onnan a zene. Ép most vitték be a kotillon-bokréta-kat a kis ajtón. Ez külön éles tűszúrásként hatott reá. Ennek is vége! Ebből is kibuktál! — Majdnem futva rohant föl a lépcsőn, csakhogy ne hallja azt a muzsikát. A belépő-szobában már sokan. Politizálnak, vitakoznak. Akkor veit ez, midőn azelőtt pár nappal Bánffy Dezső és Eötvös Károly kiléptek a koalícióból. Kossuth Ferenc egy korábbi kijelentésével indokolták ezt meg, aki azt mondta, hogy ő eleve tudta, hogy a koalíció küzdelme sikertelen lesz. Hát igaz, ez becsületes, de ügyetlen mondas volt. Bánffy és Eötvös ezt használták föl szakításra és támadásra. Ők, kik hittek eddig a sikerben, — mondták — nem azonosíthatják magukat vele, aki tudva kilátástalan útra vitte az országot. Mérgesen tárgyalták a kilépésüket. László sietve haladt tovább.

Az alsó nagy kártyateremben pókereznek kicsibe. Győröffy nem ült be közéjük, de odahozatott kis asztlakát és megvacsorált. Abszintet rendelt — ez a legbódítóbb ital — hogy végre elhallgattassa azt az örökös önvádat, mely egész úton mardosta. Telt az idő. A felső emeletről kibicek jöttek le a bakk-szobából. Mesélték, hogy óriási játék folyik odafönn, szédületes játék. László önkénytelen megtapogatta a pénzes csomagot, mely a mellényét oldalvást dübbsztette. Tovább izogatott szótlán. Később újra jött valaki felülről. Az újságot, hogy „a fekete kakadu“, Arzenovics azt veszít, „amit akar“! Fantasztikus pechje van a bunyevácnak. — Később újra jött egy, az is azt mondta.

László fölkelt és besétált abba a kis sötét szobába, honnan a belső lépcső indul föl. Hallgatódzott. Felülről enyhe csörrenések, a zsetonok hangja és egy-egy szó: „Je donne ... Non... Les cartes passent..

Soká állt itt, újra megtapintva párszor azt a pénz-esőmét a mellén.

Aztán lassan, mintha mágnes vonzaná, fölsétált az emeletre.

Ott állva nézte a játékot, megigézve is. Szédületes játék. Húsz-harmincezet tartottak keresztbe az asztalon. Illésváry Dönczi, a kis Rozgonyi, Wuelffenstein és Pray Gedeon, kicsik, nagyok, mindenki nyer. Szent-Györgyi Neszti előtt boglyában állnak a gyöngyházlapocskák. Szemközt vele Arzenovics Zenó. Körülötte most egyetlen bámuló sincs; a kibic nem szokott a véstónél maradni. Mind átcsoportosultak a kerek asztal másik oldalára. Úgy hatott ez, mintha az egész társaság ostromra menne a bácskai milliomos ellen, ki szélesen könyökölve két üres hely között, mozdulatlan arccal állta a csatát. Nyugodtan jegyezte egy kis cédulára egy-egy vesztes után az összeget. Csak az elrágott szivarján látszott, hogy ez még neki is elég komoly. — Tizenhat! — Bank! — Elvitték. — Huszonnégyszáz! Bank! — Azt is. Így ment ez folyton. Nem volt egy ütése sem és utána mindig nyolc-tíz nyereség valaki másnak, melybe a „fekete Kakadu“ mindig jócskán befizetett.

— Egyetlen passzal rendezhetnéd magad! — szólalt meg egy hang Gyerőffyben, de még nem mozdult. Aztán újra megszólalt ez benne — Próbáld meg! Itt fekszik előtted a pénz, csak utána kell nyúlni. Tíz-tizenötöt ha rászánsz... hiszen nagy összeg van nálad — és a Napóleon mondását idézte: „La victoire est aux gros bataillons!“ Még mindig mozdulatlan állt László; csak a keze tapogatott párszor a mellényén. Most Pray ott előtte, az üres széktől jobbra, kilencszer ütött egyfolytában. — Te hülye! — súgott benne az a hang. — Ha beültél volna, ahogy mondtam, már ez a tied lett volna! Hát lépj be már! — csak azzal a négyezerrel, ami a tied, hát azzal csak lehet...!?

A háromórás kártyapénz-szelvényekkel járt körül a komornyik.

— Hozzon nekem egy hitelt! — szólott hozzá Gyerőffy és végre elfoglalta az üres helyet Zeno és Pray között. Ez a leg-

jobb hely; a peches embertől jobbra. Mikor átment a „taille“, előtte kimondta a döntő szót: „Passe la main!“ Míg visszatért hozzá a kártya, sok idő telt. Soká maradt ott túlfelől. Közbe maga mellé rendelte az abszintot. Jócskán fölhajtott belőle, hogy elűzze azt a félelmet, mely most hirtelen végigszaladt benne. A csomó hozzá került. Zeno. „a balszomszédja csak egy „coup“-ot nyert. László két ezerkoronást tett ki maga elé. Négy ütése volt. Nem felezett az ötödiknél, melyet elvesztett, de nem tették ki a bankját. Így hát maradt vagy húszezer előtte.

Most elfogta valami furcsa önkívület. Úgy érezte magát, mintha hosszú hullám vinné, mintha lebegve rohanna mélységek fölött. Megváltásszerű érzés ömlött végig rajta, akárha valaki sok napokon sivatagban szomjazik, míg végre beleomolhat nyakig egy hűvös hegyi patakba. Ebben a percben majdnem boldog volt. Nem gondolt semmi egyébre. Minden figyelmét a játék kötötte le, az „esprit de la taille“, a kártyajárás fölfedezése. Ez a legfontosabb; ezt kell ismerni, ha nyerni akarunk.

ő már rég nem volt az a „szép kártyás“, mint most másfél éve, midőn játszani kezdett. Akkor minden olyan irreálisnak tetszett még. A zsetonok csak számot jelentettek, nem pénzt. Fontos csak az, hogy őt elismerjék, befogadják, egyenrangúnak tartsák. Azóta azonban, — a Klárának adott szó megszegése óta, de különösen ama nagy vesztes óta, mikor Berédyné mentette meg a gyöngyeivel — már ádázul játszott és nyerésre. Nyerni, nyerni, minden áron! — és már idegesen játszott és elszántan, mert anyagi helyzete mind nehezebbé alakult.

Minden súlyosabb veszteség számára pusztulást jelenthetett.

A játék tovább tombolt változatlan még jó ideig. László előtt hol elapadtak, hol megint meggyarapodtak a gyöngyházlapocskák. Végre úgy félöt óra felé fordulat állt be. Arzenovicznak váratlanul „megjavult a keze“. Két, három, sőt négy slágere akadt. Gyerőffy, közvetlen szomszédja lévén, bár na-

gyón sokat egyszerre nem tett, mégis „beúszott“ a bankjába. Pár pillanat és már erős veszteségekben volt. Most végigfutott a hideg a hátán. — Ezt nem szabad! Ez nem az ő pénze! Ezt vissza kell hozni, minden áron vissza kell szerezni. Már nem volt előtte zseton, sőt már hozómra tartozott. Kétségbeesetten még kétszer nekirugaszkodott, akár egy fuldokló. Mind a kétszer veszett. A „fekete kakadu“ még mindig bankadó, László azonban már visszadőlt a székébe és a világot elsötétedett körülötte.

Behunyta a szemeit. Tűzkarikákat látott. Csak arra eszmélt föl, hogy a komornyik az öt órát jelenti és hogy a társaság oszlik.

— Mennyivel tartozom, kérlek? — kérdezte fölkelésében Zénótól.

— Várj csak! Igen... Hetvenkettő... annyi!

— Jó ... jó ... csak hogy tudjam — válaszolt László

és lassan fölállott és lesétált a lépcsőn. Útközben megtapogatta azt a vastag pénzcsomagot, mely még érintetlen a mellényében dudorodik. Megvan. Nyolcvanhatezer. Itt van. Még itt van...

Hazament a már'világos hajnalban. Kofaszekerek dübörögtek a vásárcsarnok felé. Egy-egy ház előtt már a szemetes csöngettyűje csilingel.

*

Késő délutánig aludt. Akkor a sötétedő szobában számbavette magát és elítélte. Erkölcsi halálra ítélte önmagát. Ebből nincs menekvés. Csupán kettő közül választhat: a nyilvános és a titkos gyalázat között. Vagy mint kártyaadósságot nem fizetőt kidobják a Kaszinóból és ezzel a társaságból is, vagy kifizeti a veszteségét és veszni hagyja a Fanny gyöngyeit, maga pedig jár-kél hamisított becsülettel, akár az a Wickwitz, akit ő inzultált azért, akit ő bélyegezett meg nyilvánosan. Csak a kettő között választhatott. Szörnyű lenne élni nyilvánosan kiközösítve, billoggal a homlokán, — de sokkal szörnyűbb így élni tovább, ebben a titkos szégyenérzésben. Hát ettől kell szabadulni. A másikat inkább el fogja tán

viselni, az ő nagyvilági ambícióit úgyis már megörölte ez az utolsó év. — „És amúgy is el fogsz pusztulni előbb-utóbb, hát maradjon meg legalább az, hogy te ítélteél magad fölött, szabad akaratból.“

Hosszan ült a poros rajztáblája előtt, hol egykor annyi reménnyel dolgozott a zenéjén. Ott domborodott rajta az a nagy csomó bankó, — több mint amit vesztett — a gyöngyök váltságdíja, papírba burkolva, átkötve zsinórral, érintetlen. Az is kell maradjon. Az is fog maradni. Ez annak az asszony-nak a pénze, nem az övé. Tolvaj volna, ha magának tartaná. Ez az egy, amit nem szabad.

Most, mikor így határozott hosszú töprengés után, valami csodás megnyugvás szállta meg és úgy érezte, mintha már réges-régen meghalt volna.

A következő két napon sokat járt-kelt. Elsőben a Dorottya-utcai ékszerészüzletbe vette útját. — Bacharach úr ma nincs benn, elutazott pár napra, de holnapután kettő felé bizton itt lesz. — Ezt mondták. Így hát átment a Donáth-útra. A kislakást fölmondta, az utolsó negyedét kifizette, a berendezést eladta, persze potom pénzért. A Fanny kimonóit, papucsát, illatszereit, mindent becsomagolt és postára tette.

A zongoráját a bútorozott szobából egy szállítóhoz vitette, kivel megegyezett, hogy Kozárdra juttatja.

Este lett kétszer, míg mindezzel végzett.

Másodnap délelőtt a saját lakására került a sor. A ruháit, cipőit kiszedte az almáriumból és szép renddel pakolta be az útiládába. A szemébe ötlött az a szürke szalonkabát, mely akkor, ama ragyogó Király-díj napján volt rajta és melyet azóta nem viselt. Ott feküdt az ágyon; mellette az a sávós pantalló és a szőnyegen sámfázva a drappbetétes lakkcipők. Mintha az ő régi lénye feküdne ott hanyatt, kizsigereelve, elaszott hullaként. Összehajtogatta őket módosán. Mikor a mellényhez fogott, a felső zsebéből kiesett egy kis verseny-ticket. Kővér kilences szám rajta. Fölemelte a földről. Ez az az ómen-

fogadás. Elvesztette. A babonának lett igaza. És visszacsendült az emlékében az a szó, amit akkor Fanny kérdésére, — hogy sokat tett-e? — felelt: — Semmiség, csak az életemet! — Milyen igaz volt. Csak pár percig gondolkozott ezen, aztán bedugta a kartonlapot újra a mellénybe és berakta a ruhákat egykedvű kézzel. Semmi izgalmat nem érzett most, akárha másvalakinek az emlékei volnának.

Már majdnem dél volt, mikor megszólalt a telefon. A Kaszinó titkára figyelmeztette, hogy tizenkettőkor lejár a negyvennyolc óra és ha akkor a tartozása nincsen rendezve, kifüggesztik a nevét.

— Jól van. Köszönöm! — és letette a kagylót.

Igen. A neve a feketetáblára kerül, ez a szabály. A tábla ugyan nem fekete, de így hívják. Kétméteres rámban síma zöld posztó. Itt, egyetlen rajzszóggal pici cédula jelenik meg. Semmi egyéb rajta, csak a név. Mindenki tudja úgyis, mit tesz: ha egy héten belül az illető nem fizet, automatikusan törlik a tagok sorából. Egyszer látott is így egy nevet. Kié is volt? Mindegy! Most az ő neve lesz ott a pellengér-táblán. „Gróf Gyerőffy László“ — csak ennyi; és ott lesz egy hétig, amíg eltűnik... végleg eltűnik.

Újra megszólalt a telefon. A Szent-Györgyi Nesz ti komornyikja közölte, hogy a gazdája Gyerőffy magához kéreti lehetőleg azonnal. László önkénytelen reámondta, hogy jön. Csak azután csodálkozott el, hogy vajjon miért hivatják és megbánta, hogy nem utasította el. Így hát mégis odasétált, előbb azonban magához vette a bankócsomagot. Bacharach kettő felé várja.

Közel lakott Neszti gróf a Horánszky-utca egyik kertes villájában. Furcsa, nagyon egyéni lakás. A padlón tigris- és oroszlánbőrök, a falon délszaki vadásztrofeák és alattuk hosszú könyvpolc, a Stud-Book összes évjárataival, a kandallón pedig a verseny díjak sokasága, mit a lovai szereztek több évtizeden át a világ minden túriján, ő maga mély fotójben, mellette az első reggelije. Csibukozik, mert minden jót élvezni kell, még ha nem divatos is.

— Gyere, gyere — mondta az ő egyforma gyors beszédével és székkel kínálta Lászlót. — Ül le oda, kérdezek tőled valamit. — Most föltette a monokliját. — Tudod, hogy a neved a táblán van?

— Tudom.

— Na és...? És tudod rendezni?

Egy pillanatig habozott László és a könyökét a pénzcsonóra szorította.

— Nem tudom! — mondta és elszántan a Szent-Györgyi arcába nézett. Az nyugodtan kiejtette a szeméből az üveg-tallért és megsodorta hosszan lelógó fekete bajuszát. A vonásai mitsem mozdultak.

— Hát nem. Gondoltam... — Rövid szünetet tartott; most végigsimított márványfénylészű kopaszán és újra kérdezett: — És mennyi összesen?

— Hetvenkétezer becsületszóra és ötezer bon-on.

De mikor Neszti fagyosan odavetette: — És mit szándékozol tenni? — Gyerőffy változatlan nézett vele szembe és hallgatott. Csak az ujjai mozdultak bizonytalanul a mellénye fölött.

Pár percig némán maradtak. Szent-Györgyi föltette ismét a monokliját és a következőket mondta. A szavai olyan folyamatosan peregnek, mint egy fogaskerék kattogása.

— Én rendezni fogom a tartozást. Ezzel szemben azonban bejelentem, hogy kilépsz a Kaszinóból. Azt én elintézem, hogy kibocsássanak. Írd meg. Ott van papiros az asztalon! — és a csibuk szárával az ablak felé mutatott.

Gyerőffy gépiesen az íróasztalhoz lépett. Mikor megvult az írással, átadta és valami köszönetét akart hebegni és azt, hogy amint módot talál, akkor...

— Az nekem mindegy! És ne köszönd! Nem miattad teszem. Nem szeretem, hogy jónevű embert kidobjanak onnan... Csak ezért, csakis ezért! — és kiejtette az üveget a szeméből. — Ez az ügy számára be volt fejezve. — Nem adott kezét Lászlónak, mikor elköszönt. Ez volt az első ízeltő a jövőkéből.

— Ha ez tudná, hogy az egész pénz a zsebemben van! — gondolta magában Gyerőffy majdnem gúnyosan, miközben a villa élőkértyé át távozott.

*

Bacharach valóban már ott volt az üzletben. Lászlót bevezették abba a kis üvegkasztelenes sötét helyiségbe, ahol akkor Fannyt is leültették ugyanabba a karosszékre, melyben ő ült, mikor itt járt.

Pár pere múlva belépett a kövéres okuláros ékszerkereskedő. — Mivel szolgálhatok? — kérdezte, miután Gyerőffy megnevezte magát.

— Berédy grófné elutazván Olaszországba, engem bízott meg, hogy átadjam önnek azt az összeget, amelyért itt elzalogosította a gyöngyeit. Úgy-e, ennyi? nyolevnanhatezer korona?

— Annyi volt, kérem — válaszolt Bacharach és miután megszámlolta a bankókat, kérdezte: — És hogy tetszik diszponálni?

— A grófné úgy rendelkezett, hogy visszatérteig tessék megőrizni az ékszert; ő akkor majd elhozatja. Ellenben adjon nekem egy írást, melyben kijelenti, hogy a grófné számlája ki van egyenlítve és hogy a gyöngysor bármikor rendelkezésre áll. Persze a grófné nevére szóljon, az én emlitésem nélkül.

A kereskedő kövéres halvány arcán diszkrét mosoly jelent meg. Kissé meghajolt: — Természetes, kérem, tessék nyugodt lenni! — és kisetett valahová hátra; pár perc múlva visszajött a cégjegyzett levéllel. Ezt elvitte László a főpostára és ott földadta ajánlva.

— Elvégeztetett! — mondotta benne egy hang.

ő azonban most hosszú idő után először lépett ki emelt fejvel onnan és hazafelé daczból a Kaszinó előtt a túlsó soron lépdelt. Úgy érezte, hogy visszatért a tisztességes emberek sorába.

Otthon még átkutatott mindent. Nem, semmit sem hagy itt. A falról lekasztotta az atyja aquarellezett fényképét, melyet egykor Kozárdról hozott és laposan befektette a kofferbe. Még Fannynak kell néhány szót írni. Így illik. Ez is adósság. Nem lévén levélpapirosa, egy névjegyére írta:

„Köszönöm mindazt, amit értem tett.“

Ennyi elég. De ennyit kellett. A várbeli kis palotába címezte. Ott majd megtalálja, ha majd hazajön.

Sötétedett. Megnézte az óráját. Öt óra múlt. Úgy határozta volt, hogy a hatóság személyel utazik. Ott senki sem lesz, ott egyedül maradhat. Fölhívta a vicét, vigye le a pakkokat és hívjon kocsit, ő maga megállt az ablakban.

A Múzeum-kert fái még lombtalanok. Fölöttük jól látszik ide a Kollonich-palota palatetője, ott a Sándor-utca sarkán. Hosszú és előkelő vonalú, sok rézbordákkal itt-ott le-szorítva. Temérdek kürtő mered ki belőle, mik csak innen a magasból látszanak. Hosszan elnézte és most visszagondolt arra az estére, mikor olyan boldogan jött haza Simonvásárról. Akkor is így állt a nyitott ablakban hosszú ideig. Akkor is odanézett. És most is. Már kigyúltak a körút ívlámpái, ezernyi lámpa mindenfelé, hosszú sorokban. — Most a te temetésednek a fáklyái ezek... És az egyik villanyoskocsi fordulva odalenn hosszán, fájósán sívított...

A ház előtt megállt a bérkocsi. László még egyszer körülnézett. Meglátta az angol «puskakaszettát, amit ittfelejtett a vice. A nagynénjei ajándéka az egyik közös karácsonyra. „Count Ladislas Gieroffy“ ez van rajta fekete betűkkel. Erős kézzel megragadta és merev tartásban leindult a lépcsőn.

X.

Az országos választások április vége és május 8-a között lezajlottak. A 48-as párt abszolút többségre jutott, de a kormány változatlan maradt, hiszen a paktum már eleve meghatározta összetételét. Ellenzéke úgyszólván semmi; csupán itt-ott jött be néhány pártonkívüli, kik valamikor a Tisza táborához tartoztak. Számottevőbb csak a meggyarapodott nemzetiségiek, kik most huszonnégyen kerültek be. Elenyésző szám a konnánytámogatók százaihoz képest. Ismerőseink közül Ambrus bá, az öreg Bartókfáy és Alvinczy Farkas jutottak újabban mandátumhoz, persze Varjú Béla és dr. Boros Zsigmond is; utóbbi államtitkár is lett. A kis Kamuthy pótválasztásba került.

Derús hangulatban nyílt meg a ház. A királyi kézirat után, mely legfontosabb föladatul az általános szavazati jogot jelölte meg, csak mint az eltávozott viharok távoli dörgése hangzott vissza az elnök megnyitójában a „népszuverénitás” emlegetése. Most béke van, most dologhoz kell látni.

Meg is indult a munka. Elsőben a múltból elintézetlen ügyeket kell rendbehozni, a kereskedelmi szerződéseket, hadügyi és közös pénzügyi dolgokat és odakinn a vármegyében rendet csinálni, tisztogatni, mert túrhetetlen, hogy olyanok, kik lagymatag viselkedtek, vagy pláne támogatták a darabonték kormányát, ott maradjanak, mint konkoly a tiszta búza között. Kendy Jóska, ki Küküllőben lett főispán, nekilátott ennek. Még jobban Ördung Maros-Tordában. ő most már Balog Péter Benőt, régi ellenfelét, aki nyilván ludas volt abban az installációs kísérletben, amit csak a tojásoszás akasztott meg, őt most kivégezheti apróbb tisztviselő cinkosaival együtt.

Bálint Lélbányán jártában látott valamit ebből. Azt a derék jegyzőt, Kovács Dánielt, ki olyan buzgón és önzetlenül szolgálta a városkát és Abády altruistáskodását a szövetkezet és a kultúrház körül, megrágalmazta valaki. Egy egész hetet kellett Bálint arra fordítson, hogy megvédje. Aztán visszatért a fővárosba.

Kedvetlen volt, bár szorgalmasan járt a gyűlésekre. Próbált érdeket találni bennük. Megpróbált dolgozni is azon a művön, melyet még Portofinóban kezdett meg. Nem volt látatja. Úgy érezte, hogy midőn lemondott Adrienne-ről, akkor eltört az a rugó, mely erre ösztönözte. — „Szépség mint cselekvés“ — igen, van valami szépség ebben a lemondásban íá, valami heroikus. De vájjon nem inkább csak okosság, menekülés a felelősség elől? Nem annak a passzív énjének a szávara hallgatott-e, aki mindig óvta Addytól, most midőn lemondott? Nem! nem tehetett mást! — Ne ölj meg... könyörgöm ... ne ölj meg... — azt írta Adrienne és ez ellen mitse tehetett!

e

Pár hét múlva a kis pufók Kamuthy győzván a pótválasztáson, bekerült a Házba, ő újságolta, hogy tegnap Milóthékkal utazott ide, az öreg Zakatával, ki innen Bádenbe megy a feleségéhez és Adrienne, Judith és Margittal, kik holnap, vagy holnapután a Lidóra indulnak.

— Én aft hifem, tudod kiffé meg van hibbanva af a Milóth Judith, — bizalmaskodott selypítve — egéf úton egyetlen főt fém folt, pedig én igafán nagyon fellemeffen difkuráltam!

Bálint nem felelt, hanem sarkon fordult. Nem akart többet hallani. Nem akarta véletlenül sem megtudni, hol szálltak meg. Neki nem szabad Adrienne-el újra találkozni, ezt föl-tette magában. Ha megtudná, akkor nehezebb volna megállani... Elhatározta, hogy csak a Kaszinóban étkezik ma és a következő napokon.

De már aznap este nem tartotta be.

Fülledt meleg volt a városban. Tűrhetetlen meleg! Kihajtatott a Wampeticsbe, az Állatkert mellé. Körülnézett; szörnyű zsúfoltság!... Nem, itt nem marad. Megpróbálta a Tó vendéglőt; ott is sok-sok ember és hely csak a cigány mellett... itt megsziketülne!... nem!... jobb a Gerbaudhoz átmenni, az drágább hely, ott nem lesznek annyian...

Itt a baloldalon ülnek Milóthék! Szerencse, hogy Zakata háttal ül, Judith is háttal, nem láthatják meg őt. Talán Margit se. Adrienne bár szembe, de ő sem vette észre. Milyen halvány! ... a kis Kamuthy és Kendy Jóskával beszélget, ő majd idehúzódik jobbfelől sok asztalok mögé, ott nem láthatják meg és ha meg is látnák, majd csak messziről köszön, vagy... vagy nem is néz arra... vagy úgy tesz, mintha szórakozott volna.

A kerítés rostélya elé helyezkedett. A sokaság egyik részen idelátszik Adrienne kalapja. Nagy, széles Florentiner, melynek szalmája alatt a haja még feketébb. Néha a szája is előtűnik, szélesen ívelt ajkai, az arca is néha, ha itt elől az a kövér szomszéd előrehajlik a tányérjába. Máskor egészen fedve van. Az a tudat azonban, hogy ott túl, ott van az az asszony, csodás melegséget árasztott szét benne.

Kezdenek apadni a vacsorálók. Az a kövér fogyasztó, is távozott. Most szabadon láthatja Addyt. És most hirtelen végigzeng valami rajta. Adrienne merően néz a szemébe.

Az ajka mintha szólna hozzá...

Idő múltával indulnak Milóthék. A közép járón haladnak. A papa elől a lányokkal, Kamuthyval és Jóskával. Adrienne hátrább maradt, megállt, feléje fordult, hívja!...

Pár pillanat és ő már mellette volt.

— Holnap, a huszonhármas... az István király szállóban négykor... — ezt a parancsot kapta; egészen halk szó, hihetetlen gyors is és mintha lázas és kétségbeesett volna az asszony hangja. De alighogy kimondta, máris becsatlakozott a többiekhez. Bálint visszatért az asztalához.

A szíve tombolva vert, majdnem kiugrott a melléből.

Abády pontosan ott volt abban a régimódi sötét szállóban, melybe csak vidékiek szálltak. Megkoccintotta az ajtót és benyitott.

Addy elébe jött. Az arca komoly, majdnem ünnepélyes. Nem engedte magát megölelni és visszahajló egyetlen ujjal távoltartotta a férfit. Az is feltűnt Bálintnak, hogy most nem tegezi. Leültek az ablak melletti székekre.

— Akartam magát egy percig látni. Csak néhány percünk van, a leányok Morin kisasszonnyal kommissziózni mentek, de hamarosan visszajönnek. Velencébe megyünk. Tudja? Szegény Judith nagyon aggaszt minket. Tudja... azóta olyan, mint egy alvajáró... kissé zavart is néha... Az ritkán van, de mégis; csak annak, aki ösmeri. Hát ajánlották, hogy vigyük el valahová, ahol mást lát, mint mind csak olyat, ami emlékezteti ... Az anyám még mindig beteg; a papa nem hagyhatja a gazdaságát. Hát így én megyek velők. Nem ment könnyen — gondolhatja! — de mégis keresztülvittem.

Pár percig hallgattak. Bálintban feszült várakozás rezgett. Érezte: valami más jön még, valami, amit még nem mondott ki Adrienne, de ami végzetesen komoly. Olyan hűvös is a hangja.

— Úgy van, hogy négy-öt hétig ottmaradhatok, ezt elfogadták ... Almáskőn. — Most váratlanul tágranyíltak ónixsárga szemei, merően nézett Bálint arcába és egészen lassan mondta: — Hát ennyi időnk van. Egy hónap ... ennyi van... ha el akar oda jönni...

— Addy! Addy!...

Azonban most sem engedte közel magához a nő:

— Nem! Most nem! Majd Velencében... négy hetünk van... Nem sok, de négy egész hét... igaz, hogy azután vége!

Az ifjúnak elszorult a szíve:

— Hogy érted ezt?! Hogy érted? Azt nem szabad?

— Mit bánod?! — és most először kacagott Addy mély gerlebúgású, eddig ismeretlen kacagással. — Mit bánod?... Négy hét veled!... mit bánod, mi történik azután?

Fölállt. Az ujjai, mintha számlálna velök, úgy mozgatta őket maga előtt.

— De most menj!... Minden percben hazajöhetnek, nem jó, ha találkozol Judithtal! — A kijárónál mégis megengedte, hogy megölelje. Gyors, kissé szórakozott, máshová figyelő csókot adott és Bálintot kitolta az ajtón.

Ragyogó kora délutánon érkezett Abády Velencébe. A Márkus-tér mellé egy másodrendű kis olasz szállodába vitte a gondolája, hova külföldiek nem szállnak. Hét órakor a Ponté Canonica-hoz vitette magát. Így levelezték ezt le pontosan. Ide a hátsó kisutcákon könnyen és láttatlanul juthat Adrienne, ki a Hotel Dandolo-ban lakik a Ríván. Csak ő lakik ott. A nővérei Mlle Morin-el a Lido egyik Palace-Hoteljében vannak, odajár ki hozzájuk naponta, velök fürdik, velök ebédel és délután vagy estére tér haza. — Jobb ez így... én a tengerzúgás mellett nem tudok aludni és Judithnak is jobb, ha nem vagyok folyton körülötte... — mondotta Margitnak. Talán nem kellett volna két okot mondani. Tán elég lett volna egy is. — Igazad van — felelt az okos kicsi Margit, — én is vettem észre, hogy Judith még mindig ellenséges irántad. Jobb, ha nem vagy folyton itt. — Mikor azonban Adrienne harmadnap elköltözött tőlük és ő a gőzösig kísérvén, a gőzös távoztával visszafordult a Palace felé, pici mosoly titkolózott a szája körül.

A Ponté Canonica a San-Marco mögött van. A tér felől csak a Bazilikán át lehet oda jutni, a csatornán túlról, szűkös sikátoron. Magos ívelésű fehér márvány híd, mellette lesülyedő lépcsők a kanálishoz. A templomfelőlihez állíttatta a gondoláját Bálint, ő maga meg fölment a híd tetejére; itt meglátja messziről Addy, ha jön.

A közeli Campanile alig bűgött el hétszer, már megjelent sudár járásával. A vékony halványzöld ruhája végigrajzolta hosszú combjait. Bálint nem köszönt feléje, hanem vissza-indult a gondolához. Pár perc és az asszony beszállt hozzá.

A naszádos nem kérdezett semmit; azonnal megindult. Nincs nép, ki úgy pártolná a szerelmet, mint az olasz. A francia is tán, de az magától értetődőnek veszi, míg a talián valami aktív és romantikus jóindulattal szolgálja, különösen ha a hazája Velence, a szerelmesek örök fővárosa. Ricardo Lobetti — így hívták a gondolást — csak az elszűkült csatornában kérdezte hova menjen.

— Ki a lagúnára! — felelt vissza Bálint.

Lassú ritmusban csobbant az evező mögöttük; lassú himbálás minden húzásnál. Magas házak zöld mohával prémezett lábánál siklottak tova, mert apály van most. Semmi nesz, semmi zaj. Csupán néha a beszögelléseknél zengett hosszan a gondolier-kiáltás: — Száá-iii! — és túlnan a láthatatlanból válaszolt a másik hajós hangja. Még ha találkozta nagyobb bárkával, nem koppant, nem ütközött soha, össze se koccant, csak suhantak el egymás mellett, akárha álmohajók volnának. Minden olyan itt, mint az álom. Körülöttük, felettük a lapos vászonsátor. Ők hátradőlve, majdnem fekvő, a mélységes párnákban, egymásba font kézzel, szónélkül, mozdulatlan, így haladtak ki a tó síma vizére, hol végtelenségig kinyílt a táj. Nap-sütés van még, de minden csodásán halvány. Élő szürkeség, csillámló, mint a gyöngykagyló, halkan szivárványos is. Szürkékék ég, kékesszürke víz, egybefolyik, összeomlik párás bizonytalanságban. A távolban szigetsáv, előtte kisebb szigetek a eiprusfák fekete fölkiáltó jeleivel megtűzdelve, néhol egy-egy jelző háromláb kimered. Más semmi. Csak a víz. És egyedül vannak ők ketten a néma lagúnán. Adrienne levette a széles szalmakalapját, a jobbkezebe vette és lassan átcsúszott a Bálint vállára, de mikor az csókolni akarta, elhárította. A szemöldökei összevonva, a tekintete a messziségben. Gondolkozni látszott. Tán végigisorakoztak emlékében szerelmük történései, amik idevezették ennek a férfinak a karjába. Szemlét tartott fölöttük. A sorsdöntés közelségének érzete ez. Annak félelmetessége. Nagy történések küszöbén vagyunk így, a múlt föl-vonul, az a múlt, mely el fog süllyedni a bizonytalan jövő kapujának most taruló ölében... Így érzett Bálint is. Adrienne

komoly latolgotó arca életre hívta annak a búcsúlevélnek a szavait.

Vájjon így van ez még mindig? így gondolkozik még mindig? Ez az az ár, amit fizetni fog ezért a négy hétért? Ennek a tudatában fogadná ő el ajándékol az asszony testét, — a lelke úgyis az övé! — a teste bírásáért fizessen ilyen árat? Mert ha így volna, ha azután Addy megölné magát, ez szörnyű volna, szörnyűbb, mint a halál; hogy élhetne tovább ő is ennek a gyilkosságnak a tudatával?!... Ezt tisztázni kell!... Ígéretet szerezni, hogy nem követ el ilyet!

A nő klárizs füle a szájánál. Oda se kellett hajolni, midőn suttogta:

— Éjjel odajöhetek?...

— Csak éjfél után... addig vannak a csarnokban...

Bálint megszorította a nő ujjait. Kissé habozott, aztán alig hallhatóan kérdezett:

— Ha... ha megtörténne... az nem azt jelenti, amit írtál?...

A nő nem felelt. Csak másodszori ismétlésre válaszolt szakadozva:

— Mit bánod... ne kérdezd... te ne gondoldj erre...

— Nézd! Addy... ez nem úgy van, ezt nem lehet — és most magyarázni kezdte, amit olyan rettegve gondolt el az imént. Hosszan beszélt. Elmondta százszor ugyanazt, hogy ez iszonyú volna, ha ebben a tudatban, ha ezért az árért... A hangja forró volt, kérlelt, könyörgött: Ne ezért az árért, ne ezért az árért!

Hogy a nő olykor megrázza a fejét a vállán, a göndör fürtéi jelezték, mik ilyenkor átsúroltak a száján. Végre hosszú idő után, sok-sok szó után, lassan megszólalt: — Én úgy nem élhetek tovább... de ez nekem nem áldozat... én már sokszor gondoltam erre... — És Bálint újra hosszasan érvelt és Adrienne ismét felelt egyszer:

— Elválni nem tudok, azt belátod... Ne kívánd, hogy éljek... nem tudnék...

Már messzi künn voltak a lagúnán; már be is sötétedett.

Egy-egy lámpa gyúlt ki a háromlábú vízoszlopokon. Ricardo bölcsen a város felé fordította a gondolatát.

A férfi rekedtes hangja szólt:

— De én nem tudnék tovább élni... akkor nincs más, mint... hogy én is ... ebben bizonyos lehetsz!

Adrienne most fölült, visszafordult és majdnem a Bálint arcába mondta: — Azt nem! Az más! Te, aki szeretsz élni, neked nem szabad!

— Pedig számomra sincs akkor más megoldás!... — Igaz hittetl mondta ezt, mégis tudatlanul bár, de remélte talán, hogy ez változtathat az Adrienne elhatározásán. A nő azonban mást mondott most. Azt mondta: — Nem! Ezt így én nem vállalom ... akkor nincs más: utazz el! Akkor nem lehet...

— Akkor nincs más ...

Hosszan hallgattak megint egymás mellett ülve. Végtelen szomorúság terjedt széjjel a sötétedő vízen. Hát vége!... most már végleg vége. A koromszín város soktomyú árnyképe mind közelebb jött hozzájuk. Midőn befordultak a szűk kanálison, Bálint megszólalt:

— Az esti vonathoz már nem jutok el. Jöhetnek-e beszélgetni, úgy mint eddig, reggel aztán elutazom...

— Igen... úgy, mint eddig...

#

Az Adrienne szobájában nem ég semmi fény. Nem gyűjtött lámpát, mert sírt hosszan, mielőtt Bálint jött; nem akarta, hogy ő meglássa a szemein. Mégsínes teljes sötétség; az ablak moszkitóhálóján át fölsüt a Riváról az ívlámpa a mennyezetre, onnan visszaverődik derengő világossággal az ágyra. A szobában az asszony illata összevegyül a lagúna szagával. Kissé sós, kissé rothadásos szaga van így éjjel.

A párnákba támaszkodott Bálint a nő feje mellé. Így kezdtek szakadozva mondatokat váltani. Mind kevesebb szó, mind rövidebb mondat. És egymáshoz csúszott az arcuk, mind közelebb, közelebb, most már az egymás lehelletébe súgtak búcsú szót és búcsúzó csókokat. És lassacskán, mintha az

Adrienne szája, kezei, a haja, mintha az mind aprádonként önálló életre kelne, függetlenül az akaratától. A nő maga, mintha álomban, míg egy-egy fürtje görbülve elindul magában, elválík a parókaszerűen vaskos, koromszín boncsokból, visszakunorodva konyán az arcába fordul, reá a szemére, a szájára, vagy lóbálva kanyarodik a légbe, mind több bolondult meg így, akárha valami belső erőtől rugaszkodnának széjjel, vagy fogóznának össze, élnének, mindenik külön ösztönös életet; a kezei is így, tapintó, kutató ujjakkal bekúsztak az ifjú nyakába, szorítva siettek a hátán, mintha keresnék, hogy itt van-e, — és az ajkai is már földuzzadva csókolták a Bálint arcát, az odatévedt kezét, a saját hajának reá bomlott tincseit, még a levegőt is talán. Az a lappangó életerő szabadult most föl, az életakarás, melyet akkoriban Bálint megérezett benne, midőn korcsolyázni látta. Úgy vetül vissza a dereka, mint akkor, úgy siklanak egymáson a térdei, úgy dobja el magától a karját, mikor később halkan, alig hallhatóan az Önkívület hangján kérdez: — Mi ez?... Mi ez? ... — a soha nem érzettnek a csodálkozásával...

A férfi reá hajol. A közelgő teljesülés lázként hömpölygött át egész lényén. Nincs már semmi benne az állatszédítőből, a számító asszonyvadászból. Mindezt eltörölte valami hatalmas, ősi és örök indulat, mely viharerővel ragadta meg, bár az öntudata éber maradt, tudása annak, amit ma este beszéltek, az az ár, amit fizetni kell majd ezért, — négy hét, ennyi csak az élet! — négy hét, amin túl ott vár reájuk a halál, reá és Adriennere. De négy hét! Négy zavartalan, boldog hét — kinek adatott ennyi is!? Négy hét, melynek minden perce fölér az örökkévalósággal. Nyílt látással látta a végzetet, amit magukra hívnak, midőn végignyúlva mellette, majdnem fölötte, belesúgta a nő haja közé: „Akarod...?” — a sorsot, mellyel jegyet váltanak ebben a pillanatban. És bizonyára Addy is tudta, bár csak vadul ölelő karjai feleltek és szomjas, gazdag, csókívó ajkai . . .

Ébren feküdtek egymás karjaiban nagyon hosszasan. Halk suhogás hallszik odakünnről, tán a tenger suhogása vagy a végzet szárnyaié. A végzeté, mely e perctől összeláncolta őket.

*

Valami megkésített „serenata“ éneke nagyon, nagy ön meszsze. A moszkítóháló az ablak előtt lassan imbolyog a hajnal-előtti szellőtől. Először Adrienne szólalt meg:

— Most menj haza!

— Miért már?... még éjjel van?

— Mégis menj most... Gondolkozni akarok, hagyj most egyedül. — A borostyánkőszemek komolyak; kérnek, de parancsolnak is.

— De úgy-e, ma délután?... Ott, ahol ma?... Ott találkozunk?

— Igen. Légy ott már hatkor; azt hiszem akkorára már szabadulhatok...

*

Ezúttal már a gondolában várta meg a férfit; meg ne lássa valaki a hídon. Elől a törpe padocsán nagy virágcsokor, sötétvörös rózsák. Mikor megjött az asszony nem adta át neki, nem is említette; úgy is csókolt kezét, mint máskor, tán még formálisakban és mikor Adrienne mellette ült, az első szava nem szerelmi szó, csak halk kérdés: — nem látogatnák-e meg a „S. Maria dei Miracoli“-t, az itt közel van, remek kicsi templom, Pietro Lombardotól van, tiszta fehérmárványból... így beszélt, tárgyilagosan, semmi győzelmesség nem hangzott a hangjában, semmi birtokbavétel, semmi sem emlékeztette Addyt a mai éjjelre az ifjú viselkedésében és átsegítette a viszontlátás félszeg pillanatán. Később sem hozta szóba. Csupán az a vörös bokréta ott előtte, csupán az beszélt a mai éjjelről. Az feküdt ott kinyújtott lábainál, hódolattal omlott elébe a bíbor színek szenvedélyszínével, hatalmas garmada a teljesülés kinyílt virágaiból.

És később, mikor hazafelé tértek, csakis akkor kérdezett Bálint: — Úgy-e... ahogy tegnap? ...

Egyforma álmnapok teltek. Velence csodaszépsége vette őket körül, annak valószínűtlensége.

Néha be-benéztek egy-egy templomba, néha meglátogattak egy-egy képet, mely el van dugva valami „Scuola“-ban, de nem a turisták életét élték, legtöbbit a gondolában voltak, édes fáradtságban, hosszan elnyúlva a puha párnákon, a sátoroska árnyékában fekvve, egymásba fogódó kézzel, míg a városban voltak, egymást átölelve, ha künn a lagúnán, — hol bosszú utakat tettek, mindig csak azzal az egy gondolással, ki a sátor mögül láthatatlan vezette a sajkát, akárcsak lassú varázslat vinné őket tova és előttük semmi, csak a végtelennek látszó gyöngyháztükrözésű víz, a gyöngyháztündöklésű végtelen ég, — minden ami távol, nagyon távol, csupa valótlan-ság, mindaz amit látnak, boldogságuk látomásai csak — és ha néha megállva valamely szigetenél — „S. Francesco“-nál — hol az a százados ciprusfa áll, — vagy San Spiritóban, vagy Torcello nádasövezte templomában, ahol az a nagy sovány feszület tán az ő számukra tárja széjjel a karjait, — az idő úgy tetszett megállt és a külvilág sincs, nincsen semmi, semmi a világon, csak az ő szerelmük.

Arról a problémáról, melyet első estén tárgyaltak, nem beszéltek többé. Szótlan megegyezéssel egyik sem hozta szóba. Ott lappangott bennük, de félretolták, ha jelentkezett.

Bálint valóban így élt, Adrienne is, mikor együtt voltak.

*

Adrienne a délelőtteit a strandon töltötte. Ott már vad napsütés van, nem az a párás levegő, mint a lagúnákban. Hosszasan úsztak ő és a nővérei. Mindhárman kitűnően tudtak, hiszen ott a mezőségi tóban rengeteget lubickoltak kis-koruk óta; otthon voltak a vízben. Most azonban nem tartottak össze. Adrienne külön fürdött, nem a húgaival, mert észre-

vette, hogy Judíthnak mindenkor megkeményedik az arca, ha mellette van; elég ha délebédnél vannak együtt, vagy kora délután, midőn olvasgatnak a hallban, mialatt Morin kisaszszony sziesztázott odafönn. — Egyedül úszott hát nagy hosszú iramodással, vad, soha nem fáradó kedvvel, ahogy korcsolyázott, sétált, vagy táncolt.

Kiúszott gyakran a már mély, sötétebb kék tengerbe.

Midőn visszatért egy ilyen hosszabb útról, gyakran megállt, midőn egészen kijött. Megállt az alacsony vízben, hol a habok csak a térdei alatt suhantak el. Néha hosszan állt ott. Fekete trikójában, mely a nedvességtől fényesen szorult a testére, mintha csiszolt márványból volna.

Bizonyára a strandról sokan kukkereztek, sok férfi, ahogy ott állt egyenes tartásban. Ő azonban ilyenekkel nem gondolt; számára nem volt más férfi, mint az az egy, aki majd délután ott vár reá, ott a gondolában. — Kifelé tekintett emelt fővel, messzi nézve, összeszorult szemöldökkel.

Lassan átborulva jönnek a hullámok szembe; itt sárgászöld még a víz, mert sekély, a sárga homok átsüt rajta. Csak sokkal tovább ott kezdődik a mélység.

A tenger üres. Hajó nincs a közelben soha. Nagyon-nagyon messze néhány vitorla néha, az is el-felé megy, át az istriai part felé, mivel csupán ott haldúsabb az Adria. A kobaldkék tengeren egyetlen kis ladik himbálódzik. Az le van horgonyozva. Az az őrhajó.

Az vigyáz, hogy túl messzire be ne ússzon senki, mert ott áramlások vannak, amik elragadják a legjobb úszót is és onnan senki vissza nem tudna térni, ha egyszer belejutott. — Gyakran elnézte, soká, ezt a lehorgonyzott csónakot, ott majdnem a láthatáron.

És mintha gondolkozna, mintha számba venné ...

XI.

Július második vasárnapja előtti szombaton a gondolás Ricardo Lobetti javaslattal állott elő. Ő, ki máskor, legalább velők, mindig szótlan volt, mintha bennök a szerelmet tisztelné, máma izgatottan és szaporán magyaráz: „Domani sera! La festa dél Redentore! — Zoela una festa bellissima! Magnifica! Óóóh! Magnifica!”

A Redentore ünnep holnap este. Azt meg kell nézzék!

— Bisogna vederla! Bisogna vederla! Gran' festa! — ismételte nagy tüzzel és a kezeit végigsuhogtatta a levegőben, hogy az ünnepély nagyságát így is ábrázolja. Elfogadták a tervét.

Tízóra lehetett, mikor Riecardo ezúttal elsőben a Dandolo-hoz hajtott, ott fölvette Adrienne-t és Bálintot a Piazzetánál. Nagyon kicsípte magát a jó Lobetti. ő, aki rendszerint szürke és nem túlságosan tiszta gyolcsruhában jár, most tulipiros selyem inget viselt és fehér-sárgán sávozott nadrágot; a derekán pedig bordaközépig zöld atlaszkendő, rojtos cafranggál, gyönyörű! — És nemcsak ő ilyen szép, de a gondola is föl van cicomázva. — A vászonsátor helyett most valami kosárfélét alkotott össze a buzgó Ricardo, mely kagylószerűen öblösödik az ülés körül, megtűzve gazdagon virággal. — A hajón végig a visszahajló orráig, az is csupa virág és égő kis olajmécse.

— Per la donna! Per la donna! — udvarolt hajlongva Lobetti, mikor megdicsérte Abády ezért. — Kiindultak a Giudecca felé.

Már messziről látszott a fényesség, de megkerülvén a Dogana csúcsát, valóban váratlan látvány!

Az akár háromszázméteres csatorna át van építve villany-

fényben úszó híddal. Ez zárja le a képet magos tűzkapukkal, tűzoszlopokkal. Oldalvást a Redentore-templom, az is csupa fény. — Előttük sok-sok ezer sajka. Patrícusok parádés gondolái, temérdek más gondola, mind lampionnal, virággal; hosszú csónakok, mellyel máskor algát és rozsét szállítanak a lagúnán; vaskos bárkák, mik hétköznap veteményt, vagy olajat visznek, ez mind össze-vissza, a legszerényebb a leggazdagabb mellett, mind földísztíve, — pazarul, vagy szegényesen, mindegy! — némelyiken lugas, főleg a bárkákon, hol asztal is van terítve. Itt jóképű legények bort isznak és harmonikáznak. Leányokat ölelgetnek, kik mind a velencei kendőt a „sciallo“-t viselik és mind csinosak és kacagnak és énekelnek. — Minden ladikban annyi ember, amennyi belefér. És mindenki vidám és mindenki mulat.

Ebben a hajósokaságban éppen a közepén, ott a „Serenata“. Ez a legnagyobb hajó. Magosán kiemelkedik a többi közül; persze ez is csupa papírlámpa. Az énekesei kosztűmben, az „Arlequino“, vagy a „Pulcinella“ mókázik rajta, talán mások is, de mindezt Adrienne és Bálint csak messziről láthatják annyira körül vannak véve.

Utánuk még sok gondola jött sietve, azok is becsatlakoztak, míg végül összeszorulva az egész vizet elborítják, melyből már semmi sem látszik a két part között és vissza a Dogana felé nincs egyéb, mint hajó hajó mellett az éjszakában. És ami csodálatos ez az összeillesztett sokadalom lassan, de folytonosan mozog, ahogy a zenekar bárkája maga előtt tolja. Sehoh a világon ez így nem lenne, egyetlen haragos szó nélkül, lökdösődés nélkül, csak Itáliában, csakis Velencében és az összezárt naszadokon tréfás dalosok szaladgálnak ide-oda, élceket faragnak, csúfolkodnak is kedvesen, majd tovább illannak.

A tündöklő vendéghíd mögött pedig megindul a tűzi-játék.

Olyan álomvilág volt ez is. Az a sok apró lángocska körülöttük nem világít, sőt mélyebbé teszi az éjjelt, vakítva választja el még a közellévőt is, sötétté teszi a szomszédok ar-

cát. Ebben a fényekkel megtűzdelt éjszakában is boldogan egyedül voltak ők ketten.

Ez volt azonban az utolsó egészen zavartalan estéjük.

*

Odakünn a Lidón a következő napon is, ahogy máskor, a Milóth-leányok délelőtt lementek a strandra. Az öreg Morin kisasszony az ő „capana“-jakban maradt persze.

Később Margit, aki jó messziről visszatérve déltájban éppen a part felé úszott, egyszerre csak valami hirtelen kiáltozást hallott. Nem a fürdőzők felől, hanem kívül a tengerről. Föállt a vízben — itt már csak vállig ért neki — és kifelé tekintett. Onnan kiáltoznak szócsövön az őrladikból — miért? Mi történt? — Most hirtelen elrugaszkodik a csónak és a két matróz benne örületesen kezd evezni.

Margit körülnézett; Judithot kereste. Ő nemrég még mögötte volt. — Nincsen sehoh! Sehoh!

Az ösztöne azonnal biztosra vette, hogy Judit úszott ki a szabad tengerre, az áramlások felé. Már csak egyetlen kis pont látszott innen néha a hullámok között, de ő bizonyos volt, hogy az Judith. Rögtön nekivetette magát és versenyzással arra tartott ama fekete pont felé. Nem gondolt sem mire, csak hogy Judithot megmentse. Nem is hallotta, hogy a parton is kiáltoznak, szaladgálnak, hogy onnan betaszítanak most egy motorcsónakot.

Keményen kellett dolgoznia a dagály ellen, hogy az iramot tartsa. A hullámok átcsaptak rajta, de ő csak küzdött előre ereje fogytáig. A mentőcsónak már visszatérőben volt, midőn elérte.

Szerencse volt, mert már nem bírta volna tovább. Ki kellett húzni a vízből, annyira el volt fáradva a kicsi Margit.

Odakuporodott lihegve a nénje mellé, ki hullaként feküdt a hajó közepén. — Most a mentők motorosa csatlakozott hozzájuk, azok átemelték Judithot és azonnal mesterséges légzést kezdtek vele, miközben száguldottak ki a part felé.

Ezt folytatták a porondon.

Ekkor érkezett ki Adrienne a Lidóra.

Föltűnt neki az az óriási csődület, mely az egyik „capana“ mellett volt. — Mi történik? — kérdezett valakit. — „Una donna ungherese e morta“ — mondotta az.

Ő is rémulten azonnal Judithra gondolt. — Erőszakkal áttört a tömegben.

Valóban ott feküdt szegény Judith hanyatt a homokon; a fürdőruhája leszakítva, a kicsi leány keblei szabadon, sovány nyaka, bordái, medencecsontja meztelenül, így tornáztatta három mentő szabályszerű módszerrel a báméskodók sorfalai között.

Éppen most nyíltak ki Judith szemei. Csodálkozó szemek, kik nem értették, amit látnak. Aztán újra behunyta őket. De már szabályosan lélekzett.

Letakarták fürdőköpennyel és hordágyon fölvitték a lakásba. Ott lefektették. Elaludt.

A kicsi Margit is áléit volt, azt is támogatni kellett, míg a szállodáig ért, bár szabadkozni próbált, de nem bírták a lábai. Sőt a vén MUE Morin-t is, ki Judith láttára fölkiáltott:

— Oh Mon Dieu! Oh cette pauvre enfant! — és elvágódott a homokon, öt egy tagbaszakadt matróz vitte föl átdobva a vállán, mint valami teljesen összetört régi bubát.

Margitka hamar magához tért. Délután már elkezdett kutatni a Judith holmija között. A fehérműje alatt egy kibontott csomagot talált, melynek címzéséről látszott, hogy Mezővarjasról továbbították. Tegnap érkezett, ez látszott a postabélyegen. — A csomagban levelek összekötve — Judith levelei — és rajta egy levél idegen írással:

„Nagyságos Grófkisasszony! — így szólt ez — hallotam arról, hogy bizonyos W. báró átszökött a határon egy elég csúnya ügy következtében. Ez a W. báró olykor járt hozzám. Egyszer bizalmaskodásból, vagy hencegésből megmutatta nekem az idecsatolt leveleket. Én, gondolván, hogy ahogy nekem megmutatja, úgy megtalálja mutatni másnak is, azokat elvettem tőle és mostanig megőriztem. — Azután hogy

az a dolog kipattant, sokat töprengtem, mit csináljak velük? — Gondoltam elégetem, de visszatartott ettől az a meggondolás, hogy önnek talán aggodalmat okoz, hogy ezek ama W. báró kezében vannak, ki — (és ez kitelnék tőle) — esetleg zsarolásra használhatná Önnel, vagy a családjával szemben. Ezért úgy határoztam megküldöm, hogy személyesen meggyőződhessék, miszerint ilyen veszély nincs. — Biztosíthatom, hogy erről senki sem tud és nálam a leveleket nem látta senki.

Lázár Bogdánna.“

Együtt olvasták ezt Margit és Adrienne.

Szegény Judith! Hát ezért! — Nem véletlenből, nem könnyelműségből úszott hát ki. A halált keresve! — Ez a jóakaró levél volt az utolsó dőfés az ő megtört leányszívének. Eddig is bizonyára súlyosan szenvedett, de ő szerinte főleg a sors volt hibás, az emberek. — Annak az egykori tisztnek, az ő szemében, csak egy bűne volt, az, mikor őt nem értesítette a szökéséről, ott felejtette Kolozvárt, nem vitte magával. Ez is borzasztó volt! Megrendítette a hitét abban az emberben, összetörte. De ez, ez, ez az aljasság! — hogy az ő leveleit másnak mutogatta, másnak odaadta! — Bizonyára e miatt akarta magát megölni Judith ma reggel...

*

Kora délután magához tért Judith. Volt azonban valami idegen rajta. Mikor bouillont itattak vele, kevés konyakot és mikor az orvos vizsgálta, volt valami bamba, furcsa nevése. Mintha nem volna magánál!...

Ezeket mondta el Bálintnak az asszony, midőn aznap kissé megkésve a márványhíd lábához jött. Ezeket mondotta el a gondolában hosszan, minden részlettel. És mikor befejezte, belebújt a férfi karjába, feledést, vigasztalást keresni

*

Judith testileg fölépült; már másnap járkált a szobában, jól evett, étvágyal, de lelkileg nem javult. Most nem az a kemény zárkózottság volt rajta, ami eddig. Abban volt erő,

elszántság, akarat. Most azonban olyan gyengének látszott, mint egy gyermek, ok nélkül kacagott, a szava is meglassult és ha beszélt, mintha kissé nyálazna.

Adrienne persze már az eset napján azonnal írt az anyjának, az apjának. Mint véletlen balesetről írt csak, mely hál'isten szerencsésen végződött. Pár nap múlva azonban mást kellett írni, közölni, hogy a Judith állapota aggasztó, így ebben a zajos hotelben nem maradhat, mondja az a pszichopata, akit konzultált, magányos helyre, falura, vagy szanatóriumba kéne szállítani a beteg leányt. Valamit okvetlen kell tenni.

Utasítást kért. — Tudta, hogy az ittmaradásának végét jelenti. A végét, a boldog önfeledő napoknak. A végét, végét mindennek...

Megint telt néhány nap. Megjött az anyja válasza, aki csak panaszkodott. Megjött az apjái is, aki azt írta, hogy ő nem mozdulhat és a vej éhez fordult. Az öreg Maiért kérte kölcsön tőle. Az ápoló volt régen. Tud is németül. Ha azt küldhetné Velencébe Adrienne számára ez nagy segítség volna.

*

E várakozó napok egyikén Riccardo déli irányba Chioggia felé vitte Bálintot és Adrienne-et. Már szürkület volt, mikor indultak, mert az asszony mostanság tovább maradt a Lidón.

Némán haladtak kifelé. Egymáshoz dülve, csöndben átölelve egymást. A közeledő válás sejtése rajtuk.

Borult idő volt. Odakünn megállították a gondolát. Hoszsan maradtak ott. Itt a legtágabb a lagúna és a leglakatlanabb. Lassacskán leszállt az alkony. A távoli partok eltűntek. El a horizont sávja, összefolyt a víz és az ég egyetlen egyforma üres szürkességben. Hamuszínű minden.

Úgy érezték, nincs már semmi körülöttük. Nincs se fölül se alól, se hang se szín, se idő se tér, sem múlt sem jövőendő, — ők testetlen szállnak tova összekötve az üresség végtelenén,

ahogy a Dante poklának a szerelmesei általszűrva egyetlenegy gyilokkal — a Nirvána ez, hol minden megszűnik és egy-másba borul a Minden és a Semmi.

Csak nyájkésőre tértek vissza onnan.

Másnap pontos volt Adrienne. Táviratot adott át Abády-nak. — „Holnap délben érkezem — Uzdý.“

Ez volt a szöveg. — A férfi szónélkül adta vissza és kérdőleg nézett Addyra. Az majdnem fagyosan mondta: — Reggel el kell utaznod!

Még alig hagyták el azonban a házsorokat, már összeölelkeztek szomjjasan.

Mikor elváltak, azt mondta a nő: — Még gyere föl — hogy elbúcsúzzunk...

A derengő hálósobában vadul szeretkeztek.

Már az első szerelmi éjjelük óta, midőn végre kitérult Adrienne számára az élet, lassacskán mind hódítóbb örület ragadta meg a Bálint karjában. Az a szilaj életakarás, mely eddig öntudatlan kergette, most célt és értelmet talált az egymás birtokában. Mindenestől adta magát oda, minden porcikájával és így foglalta el a társát és ha elaludtak együtt, összeforrva maradt minden tagjuk, akárha egyek volnának még álmukban is. Pedig akkor is minden éjjel a halál angyala mintha ott lebegett volna fölöttük. De még idő van, még ne gondoljunk arra ...

Ez utolsó éjszakán nem aludtak el. Némán, szótlánul, elkeseredetten csak csókoltak harapó fogakkal, öleltek karmoló körömmel, fojtogató karral, mintha megszakadásig a halált keresnék, mintha ölni akarnának, egymást megölni...

Hajnalodott.

Bálint föltámaszkodott a párnákba. Most először szólalt meg ma éjjel:

— Mi történik veled ... azután? .

Soká néztek szembe. Nagyon komolyan, nem is nagyon közel, csak úgy kartávolságnyról. — Nem kellett többet mondani. Tudta Addy úgysis, mit jelent a kérdés. A férfi szeme világosan beszélt. Azt mondta ez: — Ha meghalsz, én sem élek tovább. Tudnom kell. Most választ kérek, egyenest, világost...

Ahogy így Abády tágult szemébe nézett, pár percig végigsorakoztak a tervei, mindaz, amit majdnem naponta fontolgatott, ha egyedül volt. — Az eredeti tervét már nem hajthatja végre: Bálint távozása után kijátszva az őrhajó figyelmét, kiúszni a tengerbe, abba az áramlásba, honnan soha senki sem tért vissza, eltűnni, mintha véletlen volna. Nem! — ezt már nem teheti! Judith megelőzte, elrontotta ezt. Már nem is tudná megtenni — nem is lehet, megkettőzték az örzést a vizen — és az, ahogy Judith a sok bámészkodók előtt ott feküdt meztelen a homokban, az borzalommal. töltötte el! — Ezt már így sem lehet!

A kis revolver azonban vele van. De azt sem használhatja. Legalább nem most. Nem itt. Az nyilvánvaló volna és Uzdya utána járna és megtudná és megkeresné Bálintot és — ó, biztosan! — megölné, ahol találja,...

A férfi kérdő szeíne még mindig a választ várta.

Lassan adta meg Adrienne: .

— Megpróbálok élni... talán sikerül, — ha elmész tőlem ... végleg..,

Már majdnem világos van,

Adrienne még ott ül az ágya szélén összetépett vékony ingében, mozdulatlan. A kezei hátrátámasztva, a szeme lehűnyva.

Bálint már felöltözött. Visszafordult a nő felé, összecuklották a térdei. Leborult eléje és az ölébe rejtve az arcát,

zokogni kezdett. A háta rázódott a zokogástól, a fejét befúrta a nő ölébe, szerelmes combjainak sima hajtásába és zokogott, zokogott szakadatlan. Zokogott, ahogy a gyermek az anyja térdein, vég nélkül. A kezei fölmarkoltak az asszony testén, belekapaszkodtak a húsába, nem vágyban, hanem kétségbeesésben, ahogy a vízbefúló bármit megragad, ami a kezénél van. És sírt, sírt fuldokolva, újból és újból megújuló rohamokban és csak egy-egy szót lihegett néha, alig érthetően, világosan mégis: — Addy... Addy... Addy...

Adrienne az ÁB fejét simogatta lassan. Nem törődött leszakadt ingével, a nagy világossággal sem, mely már betöltötte a szobát, sem csupasz melleivel, meztelenségével, semmi szemérmét sem érzett most, semmi sem élt őbenne most, csak a bánat, az a rettentő fojtogató bánat és a szánakozás; és csitította a férfit, próbálta fölemelni a fejét, cirógatta, akárha a fia volna, anyáskodó kézzel és ismételte folyton, folyton ismételte:

— Nem kell! — Kicsim! — Ezt nem kell! Nem, ezt nem kell!... Kicsim... Ez nem kell!...

De a szálloda már ébred.

Bálint kitántorgott az ajtón, vissza sem nézve és az ajtófélbe szinte bevágta a homlokát.

Adrienne fölkel az ágyról. Lassan az ablakhoz ment.

Míntha a messziségből gyászinduló zengene.

Tán egy távoli szirén szól, vagy hogy az ő szíve koppan szabálytalan közökben egyet, majd kettőt.

A függönyfátyolt nem vont a félre, csak állt ott merően maga elé nézve.

Cafatokká tépődött vékony inge rongyokban lógott le róla. A combjainál reátapadt a bőrére, annyira át volt ázva

a Bálint könnyeitől. Hidegen tapadt reá a patyolat, mert odakünn megindult a hajnali szellő.

A moszkítófátyolt elébb kifelé vitte, aztán feléje fújta.

Befedte a fejét, a zilált fekete haját, az arcát, befedte tetőtől talpig.

Akárha szemfedő borulna végig rajta...

(Vége.)